

52575

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GENEL TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI

VAKFİYELERİNE GÖRE
YOZGAT VAKIFLARI
(1400-1920)

DOKTORA TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yaşar KOPRAMAN

Hazırlayan
Hamza KELEŞ

Ankara - 1996

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

ÖNSÖZ

Bu çalışmada bugünkü Yozgat ili sınırları içerisinde kalan bölgede 1400-1920 tarihleri arasında tesis edilen vakıflar ele alınmıştır.

Araştırmamız her ne kadar Yozgat ve çevresinde kurulmuş vakıfların neler olduğu veya bu müesseselere vakıf yoluyla ne tür gelirler tahsis edildiği gibi hususlar olarak görünse de, çalışmamızın asıl amacı, vakıfların Yozgat'ın teşekkül ve tekevvününde, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatında ne derece müessir olduğunu aydınlatmaya matuftur.

Çalışmamız, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki Vakfiyeler, Milli Kütüphâne'de bulunan Şer'iyye Sicilleri, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki vakfiyeler ile Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi'nde bulunan Yozgat Mufassal Tahrir Defterlerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Araştırmamız giriş ve dört bölümden meydana gelmektedir.

Birinci bölümde, eğitim-öğretim amacıyla kurulan vakıflar; ikinci bölümde, imar faaliyetlerine tahsis edilen vakıflar; üçüncü bölümde hayrat (müteferrik) vakıfları; dördüncü bölümde ise Haremeyn-i Şerifeyn vakıfları ele alınmıştır.

Araştırmamız sırasında her zaman değerli yardım ve desteklerini gördüğüm sayın hocam Prof.Dr.Kâzım Yaşar Koprıman'a şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Hamza KELEŞ

Ankara, 1996.

KISALTMALAR

<i>b.</i>	Bin-ibn
<i>B.Ş.S.</i>	Boğazlayan Şer'iyye Sicili
<i>bkz.</i>	bakınız
<i>C.</i>	cild
<i>H.</i>	Hicrî
<i>İA</i>	İslam Ansiklopedisi
<i>krş.</i>	karşılaştırınız
<i>M.</i>	Miladî
<i>nu:</i>	numara
<i>S.</i>	sayı
<i>s.</i>	sahife
<i>TD</i>	Tahrir Defteri
<i>TKGMA</i>	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi
<i>Türkiye Mülkî.</i>	İçişleri Bakanlığı Türkiye Mülkî İdare Bölümleri ve Belediyeler
<i>vb.</i>	Ve benzeri
<i>VD</i>	Vakıflar Dergisi
<i>VGMA</i>	Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi
<i>vs.</i>	Vesâir
<i>Y.Ş.S.</i>	Yozgat Şer'iyye Sicilleri

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
KISALTMALAR.....	II

GİRİŞ

A-VAKFIN TARİFİ VE FONKSİYONLARI.....	XII
B-KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMALAR.....	XIII
a) Kaynaklar.....	XIII
1- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki Yozgat Vakfiyeleri.....	XV
2- Şer'îyye Sicilleri.....	XV
3- Başbakanlık Osmanlı Arşivinde Bulunan Yozgat Vakfiyeleri.....	XVII
4- Tahrîr Defterleri.....	XVII
b) Araştırmalar.....	XXXI

BİRİNCİ BÖLÜM

EĞİTİM-ÖĞRETİM AMACIYLA KURULAN VAKIFLAR

A-MEDRESELER VE MEKTEPLER.....	1-26
a)Medrese Vakıfları.....	1-15
1-Köseyusuflu Medresesi.....	3
2-Çorum, Câmî-i Kebir Medresesi.....	5
3-Hoşyar Kadın Medresesi.....	5
4-Zûleyha Hanım Bint-i Himmet Ağa Medresesi.....	7
5-Hûrî Hanım Medresesi	8
6-Ortaköy Medresesi.....	8
7-Topaç Köyü Medresesi.....	9
8-Kargalık Köyü Medresesi.....	9

9-İncirli-i Müslim Köyü Medresesi.....	10
10-Karacalar Köyü Medresesi.....	10
11-Kızıldağ Köyü Medresesi.....	11
12-Virancık (Örencik) Köyü Medresesi.....	12
13-İşleğen Köyü Medresesi.....	12
14-Yozgat Medrese Mahallesi Medresesi.....	13
b)Mektepler.....	15-26
1- Sıbyan Mektepleri.....	15-22
1.1-Ali Efendi Mektebi.....	16
1.2-Süleyman Bey Mektebi.....	17
1.3-Ali Efendi Mektebi.....	20
1.4-Başçavuş Halil Ağa Mektebi.....	21
1.5-Salih Efendi Mektebi.....	21
2-Rüşdiye Mektepleri.....	22-23
2.1-Ali Rıza Paşa Rüşdiye Mektebi.....	23
3- Azınlık Mektepleri.....	24-25
3.1-Ermeni Erkek Mektebi.....	25
B-CÂMİLER VE MESCİDLER	26-114
a) Câmiler.....	28-110
1-Gemerek, Şahruh Bey Câmii.....	28
2-Kozan, Şahruh Bey Câmii.....	29
3-İlsu, Şahruh Bey Câmii.....	30
4-Çat Köyü, Ahmed Ağa Câmii.....	30
5-Boğazlayan, Hacı Mehmed Ağa Câmii (Ulu Câmii).....	31
6-Yozgat,Çapanoğlu Câmii (Ulu Câmii).....	31
7- Osman Paşa Köyü Câmii.....	34
8-Yozgat, Cevherî Ali Efendi Câmii.....	35
9-Mehmedbeyli Köyü, Başçavuş Halil Ağa Câmii.....	37

10-Köseyusuflu Köyü, Abdullah Ağa Câmii.....	38
11-Yozgat, Musa Ağa Câmii.....	39
12-Haydarbeyli Köyü, Musa Ağa Câmii.....	40
13-Yozgat,Kayyumzâde (Demirci Ali Efendi) Câmii.....	41
14-Yozgat, Hammamîzâde Osman Ağa Câmii.....	43
15-Yozgat, Başçavuş Halil Ağa Câmii.....	44
16-Boğazlayan, Ali Efendi Câmii.....	46
17-Hasbek, Hacı Mehmed Ağa Câmii.....	47
18-Akbenli Köyü, İbrahim Bey Câmii.....	47
19-Boğazlayan, Ebubekir b. Hacı Mehmed Câmii.....	48
20-Yozgat Tekke Mahallesi Câmii.....	49
21-Yozgat, Taşköprü Mahallesi, Esad İbrahim Efendi Câmii.....	50
22-Yozgat, Hoşyar Kadın Câmii.....	50
23-Akoluk Köyü Câmii.....	51
24-Yozgat, Şeyh Hacı Ahmed Efendi Câmii.....	52
25-Yozgat, Taşköprü Mahallesi, Mehmed Efendi Câmii.....	53
26-Kozan Köyü, Hatice Hanım Câmii.....	54
27-İğdecik Köyü, Hacı Yusuf Ağa Câmii.....	54
28-Mehmedlû Köyü, Mehmed Kethüdâ Câmii.....	55
29-İsafakihlû Köyü Câmii.....	56
30-Recebli Köyü Câmii.....	57
31- Kayapınarı Köyü, Ali Bey Câmii.....	57
32- Tayfur Köyü, Osman Kethüdâ Câmii.....	58
33-Kırkalifakih Köyü, Mehmed Efendi Câmii.....	59
34-Araplı Köyü, Hüseyin Ağa Câmii.....	60
35-Cumafakihli Köyü Câmii.....	60
36-Yassıhöyük Köyü Câmii.....	61
37-Şöbeçemen Köyü, Hurşid Ağa Câmii.....	62

38-İncirli-i Müslim Köyü Câmii.....	62
39-Tekke Köyü Câmii.....	63
40-Cıcıklar Köyü, İsmail Efendi Câmii.....	64
41-Poyrazlı Köyü, Ali Bey Câmii.....	65
42-Yassıağıl Köyü Câmii.....	66
43-Kepirce Köyü Câmii.....	66
44-Cihanpaşa Köyü Câmii.....	67
45-Kıyılı Köyü, Mehmed Ali Ağa Câmii.....	68
46-Karalık Köyü, Hasan Efendi Câmii.....	69
47-Caferli Köyü, Halil Ağa Câmii.....	69
48-Şıhlar (Pınarkaya) Köyü, Hâlid Ağa Câmii.....	70
49-Halilfakihli (Halilfakılı) Köyü Câmii.....	71
50-Yabî Köyü, Derviş Süleyman Câmii.....	71
51-Akköprü Köyü, Mehmed Şerif Efendi Câmii.....	72
52-Kırım Köyü Câmii.....	73
53-Yapalak Köyü Câmii.....	73
54-Hamam Köyü Câmii.....	74
55-Karakaya Köyü, Abdullah Ağa Câmii.....	75
56-Gökçekışla Köyü, Osman Kethüdâ Câmii.....	75
57-Kodalı Köyü, Abdullah Muharrem Ağa Câmii.....	76
58-Gökdere Köyü, Sevinçoğlu Câmii.....	77
59-Akdağmadeni, Ziya Efendi Câmii.....	78
60-Yakacık Köyü Câmii.....	78
61-Kerpiçcik Köyü Câmii.....	79
62-Karabacak Köyü, Aslan Ağa Câmii.....	80
63-Kuzayca Köyü Câmii.....	80
64-Kargalık Köyü Câmii.....	81
65-İbrahimağaçiftliği Köyü Câmii.....	82

66-Alişar Köyü, Mehmed Onbaşı Câmii.....	82
67-Afşaralanı (Avşaralanı) Köyü Câmii.....	83
68-Tuzlacık Köyü Câmii.....	84
69-Çardak Köyü Câmii.....	85
70-Karadikmen Köyü Câmii.....	85
71-Çokumağıl Köyü Câmii.....	86
72-Benli Köyü Câmii.....	87
73-Koyunculu Köyü Câmii.....	87
74-Konaklı Köyü Câmii.....	88
75-Yudan Köyü, Abdullah Çavuş Câmii.....	89
76-Tahiroğlu Köyü, Ahmed Kethüdâ Câmii.....	90
77-Kılınçlı Köyü, Mustafa Ağa Câmii.....	90
78-Hacılı Köyü Câmii.....	91
79-Darekaplı Köyü Câmii.....	92
80-Bektaşlı Köyü Câmii.....	93
81-Temrezli Köyü Câmii.....	93
82-Emirbey Köyü Câmii.....	94
83-Bozlar Köyü, Nuh Çavuş Câmii.....	95
84-Kördeve Köyü, Çulhazâde Câmii.....	96
85-Kemhallı (Günpınar) Köyü, Osman Kethüdâ Câmii.....	96
86-Elçi Köyü, Osman Ağa Câmii.....	97
87-Tepedoğan Köyü Câmii.....	98
88-Koçak Köyü Câmii.....	99
89-Kesriç (Kaletepe) Köyü Câmii.....	100
90-Turisa (Günyayla) Köyü Câmii.....	100
91-Yozgat, Eskipazar Mahallesi Câmii.....	101
92-Küçük Köhne Köyü Câmii.....	102
93-Kavakalanı Köyü Câmii.....	102

94-Geç Köyü Câmii.....	103
95-Dikir (Günyazı) Köyü Câmii.....	104
96-Erkekli Köyü, Hacı Osman Ağa Câmii.....	105
97-Sarınınvıranı (Sarınınören) Köyü, Hüseyin Ağa Câmii.....	105
98-Parmaksız Köyü Câmii.....	106
99-Çukurvıran (Çukurören) Köyü Câmii.....	107
100-Müftükışla Köyü Câmii.....	108
101-Dağboymul Köyü, Mustafa Kethüdâ Câmii.....	108
102-Akdağ, Haseki Ağa Câmii.....	109
b)Mescidler.....	110-114
1-Dikmesöğüt Köyü, Çebeci Mescidi.....	110
2-Yünalanı Köyü Mescidi.....	111
3-Babayağmur Köyü, Feyzullah Ağa Mescidi.....	111
4-Kürkcü Köyü Mescidi.....	112
C-KİLİSE VAKIFLARI.....	114-115
a) Kayseri, Meryem Ana Kilisesi.....	114
D-ZÂVİYE VE TEKKELERE TAHSİS EDİLEN VAKIFLAR.....	115-123
a) Zâviyeler.....	117-120
1-Hamzalı Köyü, Hızır Halife Zâviyesi.....	118
2-Kılınç Abdal Zâviyesi.....	118
3-Çandır, Şahruh Bey Zâviyesi.....	119
4-Sırçalı Zâviyesi.....	119
b)Tekkeler.....	120-122
1-Yozgat,Şeyh Hacı Ahmed Efendi Tekkesi (Dergahı).....	120
2-Yozgat, Mevlevî Dergahı.....	122

İKİNCİ BÖLÜM

BAYINDIRLIK VAKIFLARI

A-KÖPRÜLER.....	124
a) Yozgat, Kethüdâ Hacı Ahmed Ağa Köprüleri.....	124
B-ÇEŞMELER VE ŞADIRVANLAR.....	124-130
a)Çeşmeler.....	125-129
1- Yozgat, Çapanoğlu Çeşmesi.....	125
2- Yozgat, Fatma Hanım Çeşmeleri.....	126
3- Yozgat, Kethüdâ Ahmed Ağa Çeşmesi.....	126
4-Yozgat, Cevherî Ali Efendi Çeşmeleri.....	127
5-Sungurlu, Cevherî Ali Efendi Çeşmeleri.....	127
6-Yozgat, Hammamîzâde Çeşmesi.....	127
7-Mehmed Esad Efendi Çeşmeleri.....	127
8- Yozgat, Başçavuşzâde Çeşmeleri.....	128
9- Yozgat, Şemsiye Kalfa Çeşmeleri.....	128
10- Yozgat, Mehmed Efendi Çeşmesi.....	128
11- Yozgat, Çatak Mahallesi Çeşmesi.....	129
12- Yozgat, Salih Efendi Çeşmesi.....	129
13- Yozgat, Hacı Atam Ağa Çeşmeleri.....	129
b)Şadırvanlar.....	130
1- Yozgat, Çapanoğlu Câmîi Şadırvanı.....	130
2- Yozgat, Kayyımzâde Câmîi Şadırvanı.....	130

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAYRÂT VAKIFLARI (Müteferrik Vakıflar)

A-TİLÂVET-İ HATM-İ ŞERÎF, AŞR-I ŞERÎF, MEVLİD-İ ŞERÎF VE DUA VAKIFLARI.....	131-139
a) Çapanoğlu Mustafa Bey Vakfı.....	132
b) Cevherî Ali Efendi Vakıfları.....	132
c) Süleyman Bey Vakfı.....	133
ç) Züleyha ve Fâtıma Hâtunlar Vakfı.....	133
d) Hammamîzâde Osman Ağa Vakfı.....	134
e) Başçavuş Halil Ağa Vakfı.....	134
f) Demircizâde Hacı İbrahim Ağa Vakfı.....	134
g) Esad İbrahim Efendi Vakfı.....	135
h) Züleyha Hanım Vakfı.....	135
i) Demircioğlu Ahmed Ağa Vakfı.....	136
j) Kamanlıoğlu Süleyman Vakfı.....	136
k) Yozgat Eşrafından Salih Efendi Vakfı.....	137
l) Sıdika Hanım Vakfı.....	137
m) Mâhvez Hanım Vakfı.....	137
n) Tarakçı Yusuf Ağa Vakfı.....	138

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HARAMEYN-İ ŞERİFEYN VAKIFLARI

A-YOZGAT VAKIFLARINDAN MEKKE-İ MÜKERREME VE MEDİNE-İ MÜNEVVEREDEKİ FUKARÂ İLE KA'BE-İ ŞERİF VE RAVZA-I MUTAHHARA ÇALIŞANLARINA GÖNDERİLEN PARALAR.....	140-144
a) Çapanoğlu Mustafa Bey Vakfı.....	142
b) Cevherî Ali Efendi ve Kethüdâ Ahmed Ağa Vakfı.....	142
c) Çapanoğlu Süleyman Bey Vakfı.....	142
ç) Kethüdâ Ahmed Ağa Vakfı.....	142
d) Kethüdâ Abdullah Ağa Vakfı.....	143
e) Kethüdâ Musa Ağa Vakfı.....	143
f) Abdulfettâh Bey Vakfı.....	143
g) Demircizâde İbrahim Ağa Vakfı.....	143
h) Salih Efendi Vakfı.....	143
SONUÇ.....	145-146
BİBLİYOGRAFYA.....	147-157
Harita: Yozgat'ta Vakıf Eserleri Bulunan Köyler	
EKLER:	
a) Fotoğraflar:	
b) Vakfiyelerden Örnekler:	

GİRİŞ

A-VAKFIN TARİFİ VE FONKSİYONLARI

"Vakf" kelimesi Arapça'da durdurmak, alıkoymak manasına olup, ıstılah olarak, VII.asır ortalarından XIX.asır sonlarına kadarki devrede, islâm ülkelerinin ictimai ve iktisadi hayatında ehemmiyetli bir rol oynayan dinî-içtimai bir müessesenin adıdır. Bir kişinin bir veya birden fazla mülkünü, fertlerin ihtiyaçları olan dinî, hayrî veya sosyal bir gayeye, Allah'a yakın olma niyetiyle, sonsuza kadar tahsis etmesinin akdi olarak da tanımlanan vakıf, müesseseseleşmiş bir yardım anlayışını da ifade eder. Osmanlıların "müessesât-ı hayriyye" olarak adlandırdıkları câmi, mescid, medrese, imaret, zaviye han, hamam, sebil gibi fertlerin bizzat faydalandığı kuruluşlarla bu müesseselerin sürekli ve düzenli bir şekilde işletilebilmesi gayesiyle kendilerine tahsis edilen bina, arazi, para gibi gelir kaynaklarına da vakıf denilmiştir¹.

Vakıf müessesesinin ortaya çıkışında ve gelişmesinde dinî olduğu kadar içtimai ve iktisadi şartların da rol oynadığı bilinmektedir. Çeşitli islâm milletleri tarafından benimsenen ve toplumun ihtiyaçlarına göre değişik şekillerde, ancak aynı hukukî temeller üzerinde vücut bulan vakıf müessesesi, bilhassa Osmanlılar'da büyük gelişmeler göstermiştir². Osmanlılar döneminde devletin halka götürmek mecburiyetinde olduğu hizmetlerden hemen hepsi bu müesseseler

¹ Bahaeddin Yediyıldız, "Vakıf" İ.A. C. XIII., s.153.

² Vakıflar, çeşitli yönleriyle bir çok incelemeye konu teşkil etmiştir. Vakıf konusunda Türkiye'de ilk ciddi inceleme Fuad Köprülü tarafından yapılmış olup, onu takib eden araştırmalarda vakfın teorik ve ameli uygulamalarının yanısıra, bilhassa Osmanlı Devleti'ndeki temel çerçeve belirlenmiştir. Bu hususta bkz. Fuad Köprülü, *İslâm ve Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları ve Vakıf Müessesesi*, İst.1983; Ö.Lütfi Barkan-E.Hakkı Ayverdi, *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri 953 (1546) Tarihli*, İst.1970; M.Tayyib Gökbilgin, *XV-XVI.Asırlarda Edirne ve Paşa Livası, Vakıflar-Mülkler-Mukataalar*, İst.1952; Bahaeddin Yediyıldız, *İstitution du Vaqf Au XVIII.Siecle En Turquie, etude sociohistorique*, Ank.1980^(a); Nazif Öztürk, *Menşei ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar*, Ank.1983.

vasıtasıyla karşılanmıştır. Bunlar ana hatlarıyla din hizmetleri, eğitim-öğretim, ulaşım, sağlık, sosyal yardım ve belediye hizmetleri olarak sınıflandırılabilir.

Vakıflar, Anadolu'nun İslâmlaşması ve Türkleşmesi hadisesinde de mühim rol oynamışlardır. Anadolu'nun fethi ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşu sırasında ele geçirilen şehirlerde devlet adamları ve hayırsever zenginler derhal imar faaliyetlerine başlıyor ve kısa zamanda bu şehirlerde câmiler, mescidler, medreseler, hanlar, hamamlar, köprüler, yollar, imaretler, zâviyeler, hastahaneler vs. yaptırıyorlardı. Bunlara zengin gelir kaynaklarının tahsis edilmesi ile kalabalık bir mürtezika zümresi ve Türkmenler bu şehirlere yerleşiyorlar, böylece hem şehirlerin fizikî çehresi hızla değişiyor, hem de artan Türk nüfusu ile Türkleşme ve İslâmlaşma sağlanmış oluyordu³. Osmanlılar bir iskân ve kolonizasyon metodu olarak da vakıflardan faydalanmışlardır. Kurulan zâviyeler, şehirlerde bazan yeni mahallelerin, şehir dışında ise, yeni köylerin çekirdeğini teşkil ederken, XII-XV.yüzyıllar arasında Anadolu'nun iskânı ve islâmlaşmasında önemli ölçüde rol oynamışlardır⁴. Bu dinî ve hayrî müesseseler, birer vakıf kuruluşu olma özelliğini taşımakta idiler. Bu sebeple, mezkûr müesseselerin tamiri, bakımı, fonksiyonlarını yerine getirebilmeleri için çalışanların ücretleri, barınma ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması da vâkıflar tarafından ve vakıf yoluyla temin edilmiştir⁵.

B-KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMALAR

a)Kaynaklar

Araştırmamızın esas malzemesini vakfiyeler teşkil etmektedir. Vakfın tabi olacağı şartları belirten vesikalar olan vâkıfıyeler, İslâm aleminde, şer'î

³ H.Ziya Ülken, "Türk Vakıf Sistemi ve Türk Şehirciliği" *VD. C. IX* (1971), s.16.

⁴ Ö.Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler, İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeleri", *VD. C. II*, 1942, s.310-312.

⁵ Yediyıldız, 1993, s.153.

mahkemelerce tasdik ve tescil edilen belgeler olmalarından dolayı en fazla güvenilir vesikalardır. Bunlar, sadece vakıf hizmetlerinin nasıl ifa edileceğini değil, aynı zamanda cemiyetin hukukî, tarihî, ictimâî, dinî vb. yönleri hakkında bilgi veren birer hazîne değerindedirler⁶.

Bu vesikalar, Allah'a hamd ü senâ ile başlar, Hz.Peygamber'e salât u selâm ile hayır ve hasenâtın sevabını teyid eden âyet ve hadislerle devam eder; ardından, vakıfla ilgili tescil işlemini yaptırmak üzere mahkemeye gelen vâkıf veya yetkili kılacağı tescil mütevellisi tayin edilen şahsın ismi, şöhreti ve ikamet yeri, vakfın mahiyeti, devamı için tahsis edilen mevkufât, mevkufât akâr ise, yerleri, mevkileri ve sınırları, vakfın nasıl yönetileceği, gelirlerin harcanacağı yer ve şekli, kimlerin müteveli olacağı, görevliler ve hizmet ehlinin husûsiyetleri ile alacakları ücretler belirtilir; daha sonra vakfın lüzum ve sıhhatine dair hâkimin hükmü ile vakfın şartlarını değiştirip bozacak ve şartları yerine getirmeyecekler için beddualar edilir; ve nihayet vakfiyenin tanzim tarihi ile şahidlerin adları ve ünvanları yazılırdı.

Arşivlerimizde Selçuklu devrinden başlayıp, Osmanlı devrinin sonuna kadar hayırsever kişiler tarafından tanzim edilmiş on binlerce "vakfiye" bulunmaktadır. Bunlardan büyük bir kısmı, defterler halinde Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde, bir kısmı Milli Kütüphane'de, bir bölümü İstanbul Müftülüğü Arşivinde bulunan şer'iyye sicillerinde ve küçük bir kısmı da Başbakanlık Osmanlı Arşivi ile Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde muhafaza edilmektedir.

Araştırmamızın konusunu teşkil eden Yozgat ve çevresinde bulunan vakıfların vakfiyeleri de Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan defterler ile Milli Kütüphane'deki şer'iyye sicilleri ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde

⁶ *Son On Yılda Vakıflar 1980-1990*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını Ank.1990, s.5.

bulunmaktadır. Ayrıca, araştırmamızda Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Kuyûd-i Kadime Arşivi'nde bulunan Yozgat mufassal defterlerindeki vakıf kayıtlarından da faydalanılmıştır.

1- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivindeki Yozgat Vakfiyeleri

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde 2335 adet kütük defteri bulunmaktadır. Bu defterlerde yaklaşık olarak 237.500 civarında belge yer almaktadır. Bunlardan 27.019 tanesi vakıfların hukukî dayanağı ve temel taşı niteliğinde olan vakfiye ve zeyllerdir. Diğerleri ise, ilâm, kayd-ı hakanî, ferman, berat, hüccet, tafsil, hulâsâ, şart tebdili, tezvin cetveli, irâde, Şûrâ-yı Evkâf kararları ile benzeri vesika ve kayıtlardan ibarettir. Ayrıca nezâret döneminden intikal eden onbinlerce işlem evrakı da bu arşivde saklanmaktadır⁷.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi envanterlerine göre, bugünkü Yozgat ili ve kazalarında Beylikler ve Osmanlı dönemine ait toplam 708 tane vakıf kurulduğu tesbit edilmiştir. Bunlardan 278 tanesi Yozgat merkez kazası ve köylerinde, diğerleri ise bağlı kazalarda bulunuyordu. Ne yazık ki bu vakıfların hepsinin vakfiyeleri günümüze kadar ulaşamamıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde yalnızca 124 tanesinin vakfiyesi mevcuttur⁸.

2- Şer'iyye Sicillerindeki Vakfiye Suretleri

Şer'î mahkemelerde kadılar tarafından tutulan kayıtlar demek olan şer'iyye sicilleri, ihtiva ettikleri çeşitli bilgiler dolayı tarihî kaynaklarımız içinde mühim bir yere sahiptirler. Bunlar, yalnız bizim tarihimiz için değil, bir zamanlar Osmanlı himayesi altında yaşamış bir çok milletin tarihi için de büyük ehemmiyet taşımaktadırlar.

⁷ Son On Yılda Vakıflar, 1990, s. 71-72

⁸ Geniş Bilgi için bkz. *VGMA, 2190 numaralı Hazine Kayıt Defteri*.

XV.Asrın ilk yarısından başlayıp, XX.Asrın ilk çeyreğine kadar uzunca bir zaman dilimi içinde, yaklaşık beş asırlık Türk ve Türkiye tarihini, Türk iktisadını, Türk siyasi, sosyal ve hukukî hayatını yakından ilgilendiren bu kaynaklar çeşitli savaşlar, yangınlar, su baskınları gibi sebeplerden dolayı hayli miktarda zayı' olmuşlardır. Sayıları yaklaşık 20.000'i bulan şer'iyye sicillerinin büyük bir kısmı günümüzde Millî Kütüphane'de toplanmıştır⁹.

Yozgat ve kazalarına ait siciller Millî Kütüphanede bulunmaktadır. Sayıları 31 olan defterlerin 30 tanesi Yozgat merkez kazasına, 1 tanesi de Boğazlayan kazasına aittir. Yozgat sicillerinin en eskisi H.1298(M.1880) tarihli, sonuncusu ise H.1334 (M.1915) tarihlidir. Boğazlayan Şer'iyye Sicili ise H.1306 (M.1888) ile H.1321(M.1903) arasındaki belgeleri ihtiva etmektedir.

Şer'iyye sicillerinin tamamında vakfiye kaydı bulunmamaktadır. Muhtevasında vakfiye bulunan siciller; H.1334 (M.1915) tarihli 1 numaralı sicil ile, H.1300(M.1885) tarihli 4 numaralı; H.1306 (M.1888) tarihli 5 numaralı; H.1309 (M.1891) tarihli 8 numaralı; H.1313 (M.1895) tarihli 12 numaralı; H.1317 (M.1899) tarihli 14 numaralı; H.1323(M.1905) tarihli 15 numaralı; H.1325 (M.1907) tarihli 19 numaralı; H.1327 (M.1909) tarihli 23 numaralı; H.1334 (M.1915) tarihli 30 numaralı Yozgat şer'iyye sicilleri ve Boğazlayan defteridir. Toplam 73 vakfiye ihtiva eden bu sicillerden Yozgat'a ait olanlarda 71, Boğazlayan sicilinde ise 2 tane vakfiye bulunmaktadır. Muhtevasında en fazla vakfiye bulunduran sicil ise, 25 vakfiye ile 30 numaralı Yozgat Şer'iyye sicilidir.

Şer'iyye sicillerinde bulunan 73 vakfiyeden 40 tanesi Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde de bulunmaktadır. Ancak, geri kalan 33 vakfiye ne burada, ne de diğer arşivlerde tesbit edilebilmiştir.

⁹ Şer'iyye sicilleri ile ilgili geniş bilgi için bkz. Halit Ongan, *Ankara'nın 1 Numaralı Şer'iyye Sicili*, Ankara,1958; Ahmet Akgündüz, *Şer'iyye Sicilleri, C.1*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988.

3-Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki Yozgat Vakfiyeleri

Bu arşivde Yozgat'a ait yalnızca 3 vakfiye tesbit olunmuştur. Bu vakfiyeler de hem Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde, hem de şer'iyye sicillerinde vardır.

4-Tahrir Defterleri

Osmanlı Devleti'nde yeni fethedilen bölgenin arazi, iskân ve nüfus durumu yerinde tesbit edilerek bir takım sayım ve yazımlar yapılır, bu işleme de "tahrir" adı verilirdi. Daha sonraki dönemlerde tahta yeni bir padişahın geçmesi, zamanla meydana gelen umumî değişikliklerin tesbiti ve dirlik dağılımının yeniden düzenlenmesi gibi sebeplerle eski kayıtlardan da istifade edilerek yeni tahrirler yapılırdı¹⁰. Tahriri yapan kimselere "il yazıcısı" "muhtarir" veya yaygın ifadesiyle "tahrir emini" denirdi¹¹.

Tahrir esnasında yörenin daimi ve geçici iskân mahallerinde yaşayan halk, baba adlarıyla birlikte tek tek kaydedilirdi. Bu kimselerin yaşadıkları iskan mahallerinin, tâbî oldukları vergi rejimine göre dahil edildikleri has, timar, vakıf, mülk vb. gibi idarî ve hukukî durumları da belirtilirdi¹². Bu tür ayrıntılı bilgilerin yer aldığı defterlere "mufassal defterler", tahrir yapılan yerin vergi gelirlerinin kimlere ne suretle tevcih edildiğini gösteren ve dirlik sahiplerinin adlarını, ünvanlarını, gelir miktarlarını ihtiva eden defterlere de "icmal defterler" denilirdi¹³.

¹⁰ Bu tür arazi ve nüfus tahrirlerinin yapılış amacı ve şekilleri ile tahrir defterlerinin muhtevası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ö.Lütfi Barkan, "Türkiye'de İmparatorluk Devrinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri" *İstanbul Üniversitesi İktisad Fak.Mecmuası*, C.I, S. 1- 2, s.20-59; Halil İnalcık, *H.835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid*, Ankara, 1954,

s.XII-XXIV; Bahaeddin Yediyıldız, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Ankara, 1985, s.5.

¹¹ Yediyıldız, 1985, s.5.

¹² İnalcık, 1954, s.XIX.

¹³ Barkan, 1940-1941, s.20.

Araştırmamızda faydalandığımız Bozok (Yozgat) mufassal tahrir defterleri iki cilt halinde olup, Ankara Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadime Arşivi'nde bulunmaktadır. Defter, III.Murad (1575-1576) döneminin ilk yıllarında, yani H.983 (1575-1576) tarihinde sonuçlandırılan bir tahrir aittir. Derkenârlarından ve sayfa aralarında bulunan daha geç tarihli belgelerden bu tahririn bölgede yapılan son tahrir olduğu anlaşılmaktadır. 19x50 ebadında olan bu defterlerden 31 numaralı birinci cildi 102 varak, 30 numaralı ikinci cildi ise 198 varaktan ibarettir¹⁴.

Yukarıda adı geçen arşivlerde, Yozgat ve çevresine ait 159 adet vakfiye tesbit edebildik. Ancak bunlardan 2 tanesi araştırılan dönemin dışında olması ve biri Faruk Sümer¹⁵ ,diğeri de Ahmet Yaşar Ocak¹⁶ tarafından neşredilmiş bulunmasından dolayı araştırmaya dahil edilmedi. Diğer 157 vakfiyenin tanzim tarihleri, vâkıfları, vakfedildikleri müesseseler ve bulundukları yerler aşağıdaki şekildedir.

¹⁴ Defterlerle ilgili geniş bilgi için bkz. Yunus Koç, *XVI.yüzyılda Bir Osmanlı Sancağının İskân ve Nufus Yapısı*, Ankara,1989, s.3-5.

¹⁵ Faruk Sümer, "Bozok Tarihine Dair Araştırmalar", *Cumhuriyetin 50.Yıldönümü Anma Kitabı*, Ankara,1974, s.309-383).

¹⁶ A.Yaşar Ocak, "Emirci Sultan ve Zâviyesi" *Tarih Enstitüsü Dergisi*, S. 9, İstanbul, 1978, s.129-209.

<i>Sıra No</i>	<i>Vakfiyenin Tanzim Tarihi</i>	<i>Vakıfı</i>	<i>Ciheti</i>	<i>Vakfiyenin Bulunduğu Yer</i>
1	H. 15 Cemaziyel-Evvel 868 (M. 25 Ocak 1464)	Sultan Mehmed Han Ebu'l- Felh	Hızır Halife Zâviyesi	VGMA, Anadolu Başlar 1267 (582), s. 78
2	H. 15 Cemaziyel-Evvel 885 (M.23 Temmuz 1480)	Ebu'l-Felih Sultan Mahmut Han-ı Sâni	Kılınc Abdullâh Zâviyesi	VGMA, Mücedded Anadolu 13 (539) s.34
3	H. 1 Receb 897 (M. 29 Nisan 1492)	Şahrûh Bey b. Ala'ü'd-Devle Bey	Çandar Şahrûh Bey Zâviyesi	VGMA, Mücedded Anadolu 8 (594), s.206; Y.Ş.S.30, s.90
4	H. 1 Receb 897 (M.29 Nisan 1492)	Şahrûh Bey b. Ala'ü'd-Devle Bey	Gemerek, Çandır ve Kozan Köyü Şahrûh Bey Câmîleri	VGMA, Mücedded Anadolu 8 (594) s. 207; BOA, Vakfiyeler Tasnifi II. 15/7; Y.Ş.S.30, s.80
5	H. 1 Şaban 899 (M. 7 Mayıs 1494)	Şahrûh Bey b. A-lauddevle Bey	Sırcalı Zâviyesi	VGMA, Mücedded Anadolu 8 (594) s.205; BOA, Vakfiyeler Tasnifi II. 20/16 Y.Ş.S.30, s.81
6	H. 1 Muharrem 1144 (M. 7 Mayıs 1731)	Seyyid Ebubekir b. Seyyid Veli	Akdağ Çat Köyü Zâviyesi	VGMA, 1073 Numaralı Hurufât Defteri, s. 148.
7	H. 15 Receb 1173 (M. 3-4 Mart 1760)	Hacı Ahmed b. Mehmed	Bogazlayan Hacı Mehmed Ağa Câmii	VGMA, 386 Numaralı İlmühaber Defteri, s.123.
8	H. 1 Muharrem 1195 (M. 1 Nisan 1789)	Çapanoğlu Mustafa Bey b. Ahmed Paşa	Yozgat Çapanoğlu Câmii, Çeşme, Şadırvan, Haremeyn, ve tilâvet	VGMA, Haremeyn 9 (742), s.91-96; Y.Ş.S.30, s.51-54.
9	H. 5 Receb 1203 (M. 1 Nisan 1789)	Osman Paşa köyünden Hasan b. Abdullâh ve 3 arkadaşı	Köyde bulunan câmi	VGMA, 386 numaralı İlmühaber Defteri, s.123
10	H. 5. Receb 1203 1207 (M. 23 Ocak 1792)	Kethuda Ahmed Ağa b. Abdullâh ve Cevherî Ali Ağa b. Mehmed	Yozgat Cevherî Ali Efendi Camii, Mektebi, Çeşmeler Haremeyn, ve tilâvet	VGMA, Haremeyn 11(744), s. 432-440; Y.Ş.S. 30, s. 55-60.
11	H. 3 Cemaziyel-Ahır 1207 (M. 16 Ocak 1793)	Başçavuş Halil Ağa b. Satılmış	Mehmedbeyli Köyü Câmii	VGMA, Küçük Sâdis (630), s.61

<i>Sıra No</i>	<i>Vakfıyenin Tanzim Tarihi</i>	<i>Vakıfı</i>	<i>Ciheti</i>	<i>Vakfıyenin Bulunduğu Yer</i>
12	H. 23 Safer 1208 (M. 30 Eylül 1793)	Cebbarzâde (Çapanoğlu) Süleyman Bey b. Ahmed Paşa	Yozgat Çapanoğlu Câmîi, Mekteb, Haremeyn ve Tilâvet	VGMA, Küçük Sâdis (629), s. 199-204, s. 92-96
13	H. 19 Receb 1212 (M. 28 Aralık 1797)	Cevherî Ali Efendi b. Mehmed	Zeyl Vakfıye	VGMA, Haremeyn 11 (744) s. 440-443; Y.Ş.S.30., s.92-96
14	H. Receb 1212 (M.28 Aralık 1798)	Çapanoğlu Abdülfezalı Bey b. Süleyman Bey	Yozgat Çapanoğlu Câmîi	VGMA, Küçük Sâdis (629) , s. 203; Y.Ş.S.30, s. 96
15	H. Rebî'ü-l Evvel 1213 (M. 21 Ağustos)	Züleyha ve Fatma Hatun bint-i Abdulllah	Tilâvet-i hatm-i Şerif ve Aşr-ı Şerif	VGMA, Küçük Sâdis (629) s.515-516
16	H.) Rebî'ül-Evvel 1213 (M. 21 Ağustos 1798)	Kethuda Hacı Ahmed Ağa b. Abdülneân	Yozgat'ta 3 köprü, 1 Çeşme ve Haremeyn	VGMA, Küçük Sâdis (629), s. 520
17	H. 1 Muharrem 1216 (M. 14 Mayıs 1801)	Kethuda Abdulllah Ağa b. Abbas Ağa	Köseyusuflu Köyü Câmîi ve Medresesi	VGMA, Anadolu Başlar 1228(850), s.61, Y.Ş.S.3
18	H. 1 Muharrem 1216 (M. 14 Mayıs 1801)	Kethuda Musa Ağa b. Abbas Ağa	Yozgat Cebel-i Nohudlu Mahallesi Câmîi	Y.Ş.S. 30, s.77
19	H. 13 Cemaziyel-Ahır 1216 (M. 21 Ekim 1801)	Kethuda Musa Ağa b. Hasan	Yukarıdaki vakfa zeyl	VGMA, Anadolu Başlar 1211 (579), s. 293
20	H. 23 Cemaziyel-Evvel 1218 (M. 11 Eylül 1803)	Kethuda Musa Ağa b. Hasan	Hıdırbeyli Köyü Câmîi	Y.Ş.S. 30, s.71
21	H. 3 Muharrem 1220 (M.3 Nisan 1805)	Cevheri Ali Efendi b. Mehmed	Yozgat Yancıoğlu Mahallesi Kayıınzâde Câmîi, Mekteb Çesmeler, Şadırvan	VGMA, Haremeyn 12 (475) s.244-448, Y.Ş.S.30, s. 62-66
22	H. 1 Cemaziyel-Ahır 1223 (M. 25 Temmuz 1808)	Cevheri Ali Efendi b. Mehmed	Zeyl vakfıye (Akar teksiri)	VGMA, Haremeyn 12 (745), s.319; Y.Ş.S. 30, s.65.
23	H. 1 Zil-Kade 1227 (M. 6 Kasım 1812)	Çapanoğlu Abdülfezalı Bey b. Süleyman	Çorum Ulu Câmîi ve Medresesi	VGMA, Küçük Sâdis (630) s. 951
24	H. 11 Rebî'ül-Evvel 1228 (M. 14 Mart 1813)	Cevherî Ali Efendi b. Mehmed	Zeyl Vakfıye (Şart tebdili ve Akar teksiri)	VGMA, Haremeyn 12 (745), s. 320- 323, Y.Ş.S. 30, s. 61

<i>Sıra No</i>	<i>Vakfiyenin Tanzim Tarihi</i>	<i>Vakıfı</i>	<i>Ciheti</i>	<i>Vakfiyenin Bulunduğu Yer</i>
25	H. 11 Receb 1229 (M. 29 Haziran 1814)	Hamunânîzâde Seyyid Osman Ağa b. Seyyid Süleyman	Yozgat'ta Büyük Han yanındaki câmî ve çeşme, mevlid-i şerif ve Kur'an-ı Kerim tilâveti	VGMA, Haremeyn 12 (745), s. 357-360
26	H. 23 Rebi'ül-Evvel 1231 (M. 22 Şubat 1815)	Başçavuş Halil Ağa b. Satılmış	Yozgat'ta Başçavuş Camii, Mekteb ve tilâvet	VGMA, Haremeyn 12 (745), s. 394-396; Y.Ş.S. 30, s. 14.
27	H. 5 Cemaziyel-Evvel 1231 (M. 3 Nisan 1816)	İn'am Osman Efendi b. Abdullah ve 3 arkadaş	Boğazlayan Ali Efendi b. Osman Câmîi	VGMA, Anadolu Başları 1228 (580), s. 80
28	H. 25 Cemaziyel-Evvel 1231 (M. 23 Nisan 1816)	Mehmed Esat Efendi b. Hacı Seyfullah	Yozgat, Kadioğlu ve Armağan mahallesinde 2 çeşme	Y.Ş.S. 30, s. 7.
29	H. 15 Receb 1231 (M. 11 Haziran 1816)	Hasbekli Mehmed b. Mehmed	Vâkıfın köyde yaptırdığı câmîi	VGMA, 386 numaralı ilnühâber Defteri, s. 114
30	H. 1 Şaban 1234 (M. 26 Mayıs 1814)	Cevherî Ali Efendi b. Mehmed	Şart tebdili	VGMA, Haeremeyn 12 (745) s. 130
31	H. 1 Safer 1236 (M. 6 Kasım 1820)	Akbenli Köyünden İbrahim b. Emin Bey ve 6 arkadaş	Boğazlayan Akbenli Köyü Camii	VGMA, Anadolu Başları 1228 (580), s. 192
32	H. 30 Zil-Hicce 1237 (M. 17 Eylül 1821)	Başçavuşzâde Ahmed Ağa b. Halil	Başçavuş Halil Ağa vakıflarına zammı	Y.Ş.S. 30, s. 25.
33	H. 15 Zil-Hicce 1241 (M. 21 Temmuz 1826)	Boğazlayan'dan Ebubekir b. Hacı Mehmed ve 6 arkadaş	Boğazlayan'da Ebubekir b. Hacı Mehmed Câmîi	VGMA, Anadolu Başları 1228 (580), s. 416
34	H. 11 Muharrem 1244 (M. 24 Temmuz 1228)	Fatma Hanım bint-i Abdullah	Yozgat Divanlı Köyü yakınlarında yaptırdığı 3 çeşme	Y.Ş.S. 30, s. 37
35	H. 1 Şaban 1256 (M. 28 Kasım 1840)	Demircizâde Hacı İbrahim Ağa b. Hacı Halil Ağa	Haremeyn ve Tilâvet-i Hatm-i Şerif	VGMA, Mücedded Anadolu 24 (609), s. 255
36	H. 1 Zil-Hicce 1257 (M. 14 Ocak 1842)	Çubukçuzâde Halil Ağa b. Hüseyin	Yozgat Tekke mahallesinde yaptırdığı câmîi	VGMA, Anadolu Başları 1255/1 (581), s. 57

<i>Sıra No</i>	<i>Vakfıyenin Tanzim Tarihi</i>	<i>Vakıfı</i>	<i>Ciheti</i>	<i>Vakfıyenin Bulunduğu Yer</i>
37	H. 1 Şaban 1258 (M. 17 Eylül 1842)	Seyyid Esad İbrahim Efendi b. Ömer Efendi	Yozgat , Tekke mahallesinde kendi yaptırdığı câmii ve tilâvet-i Kur'an-ı Kerim	VGMA, Anadolu Başlar, 1255 (581), s. 75
38	H. 21 Şeval 1264 (M. 20 Ekim 1848)	Sultan II. Mahmut'un hanımı Hoşyar Kadın bint-i Abdullah	Yozgat Medrese Mahallesinde yaptırdığı medrese ve dua	VGMA, Anadolu Başlar, 1255(581), s. 75
39	H. 28 Cemaziye'l-Ahır 1267 (M. 30 Nisan 1851)	Hoşyar Kadın bint-i Abdullah	Medrese Mahallesinde Yaptırdığı Câmii	VGMA, Haremeyn 14 (747), s. 118-122
40	H. 7 Zîl-Hicce 1268 (M. 22 Eylül 1852)	Hoşyar Kadın bint-i Abdullah	Yozgat'ta Çesmeler, tilâvet-i Hatm-i Şerif ve eski vakıflara zamm	VGMA, Haremeyn 14 (747), s. 183-185
41	H. 9 Rebi'ül-Evvel 1270 (M. 9 Ocak 1853)	Züleyha Hanım bint-i Abdullah	Yozgat Muhtaboğlu mahallesinde yaptırdığı medrese	Y. Ş. S. 30, s. 41
42	H. 21 Receb 1271 (M. 8 Nisan 1854)	Hurî Hanım bint-i Himmət Ağâ	Yozgat İstanbulluoğlu mahallesinde yaptırdığı medrese	Y. Ş. S. 30, s. 22
43	H. 5 Zîl-Hicce 1271 (M. 19 Ağustos 1854)	Züleyha Hanım bint-i Abdullah	Yozgat'ta yaptırdığı medrese, Hatm-i Şerif ve Mevlid-i Şerif tilâveti	Y. Ş. S. 30, s. 40
44	H. 23 Şeval 1271 (M. 9 Temmuz 1855)	Sorgun Akokuluk köyünden Osman b. Miğdad	Akoluk köyü câmii	VGMA, Anadolu Başlar 1267 (582), s. 359
45	H. 15 Safer 1272 (M. 27 Ekim 1855)	Cebecioğlu Hacı Ali Ağâ b. Osman	Akdağ Dikmesöğüt Köyü Câmii	VGMA, Mücedded Anadolu 3/1 (587), s. 213
46	H. 15 Rebi'ül-Evvel 1274 (M. 3 Kasım 1857)	Ankara Valisi Ali Rıza Paşa b. İbrahim Bey	Yozgat Medrese Mahallesindeki Rüşdiye Mektebi	Y. Ş. S. 1, s. 79-80
47	H. 30 Receb 1277 (M. 11 Şubat 1861)	Sultan V. Murad'ın annesi Şevk-efza Hanım	Şeyh Hacı Ahmed Efendi Câmii ve Dergâhı	Y. Ş. S. 30, s. 57-58
48	H. 19 Zîl-Kade 1278 (M. 18 Mayıs 1861)	Şeyh Hacı Ahmed Efendi b. Derviş Süleyman	Câmi ve Dergâh	Y. Ş. S. 30, s. 49-50

<i>Sıra No</i>	<i>Vakfiyenin Tanzim Tarihi</i>	<i>Vâkîfî</i>	<i>Ciheti</i>	<i>Vakfiyenin Bulunduğu Yer</i>
49	H.13 Safer 1287 (M.23 Mayıs 1870)	Şevk- efza Hanım Sultan	Zeyl Vakfıye (şart tebdilî)	Y.Ş.S.30, 48-49
50	H.21 Safer 1287 (M.23 Mayıs 1870)	Denircioğlu Ahmed Ağa b. Halil	4 Hatm-i Şerif tilaveti	VGMA, Mücedded Anadolu 26(611), s.62
51	H.25 Şevval 1289 (M.26 Aralık 1871)	Ders-i 'ândan Mehmed Efendi b. Mehmed Arif Efendi	Yozgat Taşköprü Mahallesinde yaptırdığı câmiî ve geçme	VGMA, Mücedded Anadolu 3/1(587), s.54; Y.Ş..S.30, s.20
52	H.15 Şevval 1290 (M.16 Aralık 1873)	Hatice Hanım bint-i Süleyman Ağa	Akdağ, Kozan köyünde yaptırdığı câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 3/1(587), s.52
53	H.1 Şaban 1297 (M.13 Eylül 1874)	Hacı Yusuf b. Abdullah	Yozgat İğdecik Köyünde yaptırdığı câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 3/1 (587), s.92
54	H.Cemaziyel-Evel 1296 (M.23 Nisan 1879)	Ahmedfakılı köyünden Mehmed Kethuda b.Musa Kethuda	Akdağ Mehmedlü köyünde yaptırdığı câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 3/3 (589), s.16
55	H.3 Cemaziyel-Ahır 1297 (M.13 Mayıs 1880)	Ebubekir Efendi b.Hacı Ebubekir Ağa	Sorgun İsafakılı köyü câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 3/3 (589), s.47
56	H.7 Zil;Kade 1299 (M.20 Eylül 1882)	Hacı Halil b.Sarı Seyyid ve 3 arkadaşı	Yozgat Çatak mahallesinde yaptırdıkları geçme	Y.Ş.S.1, s.47-48
57	H.15 muharrem 1300 (M.26 Kasım 1882)	Yusuf Ağa b. Mustafa	Akdağ Yünalanı Köyü Câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 3/2(588), s.30
58	H.23 Rebiül-Evel 1301 (M.22 Ocak 1884)	Kara Mahmutoğlu Osman b. Ali	Yozgat Recebli köyünde yaptırdığı câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 3/3 (589), s.208; Y.Ş.S.1, s.101
59	H.1 muharrem 1302 (M.21 Ekim 1884)	Kayapınarı Köyünden Ali Bey	Boğazlayan Kayapınarı köyünde yaptırdığı câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 2/2(586), s.56
60	H.19 Şevval 1302 (M.1 Ağustos 1885)	Tayfur Köyünden Osman Kethuda b. Battal	Bu köyde yaptırdığı câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 2/2(586), s.88
61	H.9 Şevval 1303 (M.11 temmuz 1886)	Kırıkyahya köyünden Mehmed Efendi b. Osman	Kendi köyünde yaptırdığı câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 2/2(596), s.92

<i>Sıra No</i>	<i>Vakfiyenin Tanzim Tarihi</i>	<i>Vakıfı</i>	<i>Ciheti</i>	<i>Vakfiyenin Bulunduğu Yer</i>
62	H.6 Şevval 1304 (M.28 Haziran 1887)	Yozgat Taşköprü mahallesinden Hacı Ali Osman Ağa b. Yusuf Ağa	Yozgat merkezinde çeşitli mahalle câimleri ve mevlid-i şerif kıraatı	Y.Ş.S.4, s.191
63	H.5 Şaban 1305 (M.17 Nisan 1888)	Araplı köyünden Hüseyin Ağa b. Hacı Abdurrahman	Köyünde kendi yaptırdığı câmiî	Y.Ş.S.4, s.157
64	H.19 Cemaziyel-Evvel 1306 (M.21 Ocak 1889)	Cumafakılı-ı Bâlâ köyünden Hacı Melmed b. Melmed Efendi	Cumafakılı-ı Bâlâ köyü câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 4(590), s.141-142
65	H.7 Şaban 1306 (M.8 Nisan 1889)	Yassihöyük köyünden Melmed Kamil b. Ömer	Yassihöyük köyü câmiî	Y.Ş.S.4, s.249; VGMA, Mücedded Anadolu 4(590), s.61
66	H.19 safer 1307 (M.15 Ekim 1889)	Söbeçemen köyünden Hürşid Ağa b. Beşir	Köyünde kendi yaptırdığı câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 5(591), s.13; B.Ş.S.1, s.19
67	H.11 Rebi'ül-Evvel 1308 (M.24 Kasım 1890)	Yassihöyük köyünden Kamanlıoğlu Süleyman b. Mustafa	Hatm-i Şerif ve Mevlid-i Şerif kıraatı	Y.Ş.S.5 s.131
68	H.29 Şevval 1308 (M.7 Haziran 1891)	İncirli-i Mûslim köyünden Ali Efendi b. İsmail	Köy Câmîi	VGMA, Mücedded Anadolu 5(591), s.94; Y.Ş.S.5, s.192
69	H.21 Rebi'ü-Ahir 1309 (M.24 Kasım 1891)	Akdağ Tekke köyünden Karib Onbaşı b. İsmail	Köy câmiî	B.Ş.S.1, s.153
70	H.25 Şaban 1309 (M.25 Mart 1892)	Hacı Kara köyünden İsmail Efendi b. Ebülkasım	Köyünde kendi yaptırdığı câmiî	Y.Ş.S.5, s.292
71	H.9 Şevval 1309 (M.7 Mayıs 1892)	Poyrazlı köyünden Ali Bey b. Timur	Köyünde kendi yaptırdığı câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 17 (603), s.261
72	H.28 Rebi'ü-Evvel 1310 (M.20 Ekim 1892)	Yassağıl köyünden Fatma Hatun bint-i Abdullah	Yassağıl köyü câmiî	Y.Ş.S.8, s.44
73	H.5 Cemaziyel-Ahir 1310 (M.25 Aralık 1892)	Kepirce köyünden Cem Alioğlu Ali b. İsa	Kepirce köyü câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 8(594), s.10; Y.Ş.S.8, s.19-20

<i>Sıra No</i>	<i>Vakfıyenin Tanzim Tarihi</i>	<i>Vakıfı</i>	<i>Ciheti</i>	<i>Vakfıyenin Bulunduğu Yer</i>
74	H.27 Rebi'ül-Ahır 1310	Çihanpaşa köyünden Baloğlu Hasan Ağa b. Hüseyin	Çihanpaşa köyü câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 16(602), s.241
75	H.15 Rebi'ül-Evvel 1311 (M.26 Eylül 1893)	Yozgat eşrafından bîdayet malikemesi a'zası Salih Efendi b. Hürşid Ağa	Yozgat ta kendi yaptırdığı mekteb, çeşme, çeşitli mahalle câmiileri, Haremeyn, Kur'an-ı Kerim ve Mevlid-i Şerif tilâvevi	Y.Ş.S.8, s.96-98
76	H.28 Şaban 1311 (M.5-6 Mart 1894)	Kayıklı köyünden Koroğlu Mehmed Ali Ağa b. İbrahim	Köyünde kendi yaptırdığı câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 6(592), s.168, Y.Ş.S.8, s.132
77	H.15 Ramazan 1312 (M.11-12 Mart 1895)	Karalık köyünden Hasan Efendi b. Mehmed	Köyde kendi yaptırdığı câmiî	Y.Ş.S.8, s.237
78	H.17 Zil-Hicce 1312 (M.11 Haziran 1895)	Caferli köyünden Ünyelioglu Tekaud Halil Ağa b. Mehmed	Köyde kendi yaptırdığı câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 13 (599), s.113; Y.Ş.S.8, s.257
79	H.25 Şevval 1313 (M.9 Nisan 1896)	Cıcklar köyünden İsmail Efendi b. Ebülkasım	Köyde kendi yaptırdığı câmiî	Y.Ş.S.8, s.330
80	H.15 Zil-Kade 1314 (M.17 Nisan 1897)	Yozgat, Muhtaboğlu Mahallesinden Çapanzâde Sıdka Hanım bint-i Hasan	Kıraat-i Hatm-i Şerif ve Mevlid-i Şerif	Y.Ş.S.12, s.57
81	H.17 zil-Kade 1314 (M.19 nisan 1897)	Şeyhler köyünden Şeyh Mustafa b. Şeyh Hacı Hüseyin	Şeyhler köyü Halid Ağa Câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 15(601), s.178
82	H.3 Şaban 1315 (M.28 Aralık 1897)	Halilîfaklı köyünden Ali b. Ömer Kelhuda ve Hasan b. Satılmış	Halilîfaklı köyü câmiî	Y.Ş.S.12, s.130-131
83	H.5 Zil-Hicce 1315 (M.27 Nisan 1898)	Yabı köyünden Derviş Süleymanoglu Süleyman Ağa	Aynı köyde Derviş Süleyman Ağa Câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 13(599), s.30
84	H.19 Zil-Hicce 1315 (M.11 Mayıs 1898)	Akköprü köyünden Mehmed Şerif Efendi b. Abdülğafur	Vakfın kendi köyünde yaptırdığı câmiî	Y.Ş.S.12, s.167; VGMA, Mücedded Anadolu 17(603), s.95
85	H.29 Ramazan 1316 (M.10 Şubat 1899)	Kırım köyünden Süleyman b. İbrahim ve Osman b. Süleyman	Kırım köyünde bulunan câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 14 (600), s.13; Y.Ş.S.12, s.285
86	H.23 Receb 1317 (M.27 Kasım 1899)	Yapalak-ı Kebrî köyünden Ömer b. Mehmed Ali	Mezkûr köyde bulunan câmiî	VGMA, Mücedded Anadolu 12(598), s.223

<i>Sıra No</i>	<i>Vakfiyenin Tanzim Tarihi</i>	<i>Vakıfı</i>	<i>Ciheti</i>	<i>Vakfiyenin Bulunduğu Yer</i>
87	H.13 Rebi'ül-Ahır 1318 (M.10 Ağustos 1900)	Arablı köyünden Tekaud Ali b. Ebubekir	Köyde vakfın kendi yaptırdığı câmii	Y.Ş.S.14, s.62
88	H.20 Şevval 1319 (M.30 Ocak 1902)	Hanım köyünden Ahmed Derviş Ağa b. Ahmed	Mezkûr köyde bulunan câmii	VGMA, Mücedded Anadolu 18(604), s.174
89	H.3 Zil-Kade 1319 (M.30 Ocak 1902)	Babayâğmur köyünden Feyzullah Ağa b. Mehmed Zaim	Vakfın kendi köyünde yaptırdığı câmii	VGMA, Mücedded Anadolu 12(598), s.84
90	H.29 Zil-Kade 1319 (M.8-9 Mart 1902)	Karakaya köyünden Abdullâh Ağa b. Ömer Ağa	Vakfın kendi köyünde yaptırdığı câmii	VGMA, Mücedded Anadolu 13(599), s.42
91	H.3 Zil-Hicce 1319 (M.7 Nisan 1902)	Gökçekışla köyünden Osman Kethuda b. Ali	Vakfın kendi köyünde yaptırdığı câmii	VGMA, Mücedded Anadolu 16(602), s.40
92	H.28 Zil-Hicce 1319 (M.7 Nisan 1902)	Kodalı köyünden Abdullâh Muharrem Ağa b. Mehmed	Vakfın kendi köyünde yaptırdığı câmii	VGMA, Mücedded Anadolu 17(603), s.229
93	H.15 Safer 1320 (M.24 Mayıs 1902)	Gökdere köyünden Sevinçoğlu İsmail b. Mehmed	Vakfın kendi köyünde yaptırdığı Câmii	VGMA, Mücedded Anadolu 11 (597), s.160
94	H.28 Safer 1320 (M.6 Haziran 1902)	Akdağ, Ahıslavî mahallesinden Yusuf Bahri Efendi b. İbrahim Halevî Efendi	Mezkur mahallede bulunan Rüstem Ağazâde Ziya Efendi Câmii	VGMA, Mücedded Anadolu 13 (599), s.61
95	H.29 Cemaziyel-Evvel 1320 (M.3 Eylül 1902)	Yakacık köyünden Mehmed Efendi b. Mehmed	Mezkûr köyde hayır sahiplerinin yaptırdığı câmii	VGMA, Mücedded Anadolu 16 (602), s.193
96	H.17 Zil-Kade 1320 (M.15 Şubat 1903)	Körpəcik köyünden Süleyman Kethuda b. Eyyub	Köyde hayır sahiplerinin yaptırdığı câmii	VGMA, Mücedded Anadolu 16(602), s.153
97	H.27 Zil-Kade 1320 (M.25 Şubat 1903)	Karabıçak köyünden Arslan Ağa b. İsmail	Vakfın kendi köyünde yaptırdığı câmii	VGMA, Mücedded Anadolu 12 (598), s.195
98	H.3 Rebi'ül-Evvel 1321 (M.30 Mayıs 1903)	Kozluca köyünden Mehmed Arif Ağa b. Battal	Mezkûr köyde hayır sahiplerinin yaptırdığı câmii	VGMA, Mücedded Anadolu 10(596), s.74
99	H.1 Zil-Kade 1321 (M.18 Şubat 1804)	Kargalık köyünden Musa Efendi b. Mustafa Ağa	Mezkûr köyde hayır sahiplerinin yaptırdığı câmii	VGMA, Mücedded Anadolu 17(603), s.147

100	H.2 Muharrem 1322 (M.19 Mart 1904)	İbrahimâğacılığ köyünden Turhanoğlu Mustafa Ağa b. Ali	Mezkûr köyde hayır sahiplerinin yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 10(596), s.184
101	H.25 Rebi'ül-Ahır 1322 (M.9 Temmuz 1904)	Alışar köyünden Mehmed Onbaşı b. Molla Hüseyin	Vâkıfın kendi köyünde yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 10 (596), s.230
102	H.5 Zil-Kade 1322 (M.11 Ocak 1905)	Afşaralanı köyünden Sipahioğlu Mehmed b. Osman	Mezkûr köyde hayır sahiplerinin yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 17(603), s.229
103	H.3 Zil-Hicce 1322 (M.8 şubat 1905)	Ortaköyden Müderris İbrahim Efendi b. İsmail	Vâkıfın kendi köyünde yaptırdığı medrese	VGMA, Mücedded Anadolu 9 (595), s.33
104	H.21 Zil-Hicce 1322 (M.26 Şubat 1905)	Topaç köyünden Mehmed Arif Efendi b. Osman Efendi	Mezkûr köyde bulunan medrese	VGMA, Mücedded Anadolu 15(601), s.180
105	H.17 Rebi'ül-Evvel 1323 (M.22 Mayıs 1905)	Tuzlacık köyünden Ömer Ağa b. Hüseyin	Mezkûr köyde bulunan câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 14 (600), s.228
106	H.5 Zil-Hicce 1323 (M.31 Ocak 1906)	Ağcakoyunlu köyünden Süleymanoğlu Osman b. Osman	Akdağ, Çardak köyü câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 18(604), s.204
107	H.23 Zil-Hicce 1323 (M.31 Ocak 1906)	Karadıkın köyünden Mollabekiroğlu Şükri Ağa b. Emin	Mezkûr köyde bulunan câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 18(604), s.203
108	H.9 Muharrem 1324 (M.4 Nisan 1906)	Çokunagıl köyünden Kahrumanoğlu Hasan Ağa	Mezkûr köyde bulunan câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 18 (604), s.204
109	H.9 Safer 1324 (M.4 Nisan 1906)	Yozgat Çatak mahallesinden Mahvez Hanım bint-i Mustafa	Hac bedeli, techiz, tekfin, keffaret-i yemini, Yasin-i Şerif tilaveli ve Mevlid-i Şerif kıraati	Y.Ş.S.15, s.86
110	H.9 Safer 1324 (M.4 Nisan 1906)	Yozgat, Eskipazar mahallesinden Elife Hatun bint-i Abdullah	Mezkûr mahallede bulunan Tekke Câmii	Y.Ş.S.15, s.100
111	H.29 Safer 1324 (M.26 Nisan 1906)	Kargalık köyünden Beşoğlu Hatili ve Bayramoğlu Hasan	Mezkûr köyde bulunan medrese	VGMA, Mücedded Anadolu 15(601), s.151
112	H.19 Rebi'ül-Ahır 1324 (M.12 Haziran 1906)	Benli köyünden Ustaoglu Hüseyin b. Osman	Mezkûr köyde hayır sahiplerinin yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Rumeli 4(990), s.128
113	H.29 Cemaziyel-Evvel 1324 (M.21 Temmuz 1906)	Koyunculu köyünden Abdulkadir Kethuda b. Abdullahib	Mezkûr köyde bulunan câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 13 (599), s.110; Y.Ş.S.15, s.186
114	H.13 Cemaziyel-Ahır 1324 (M.3 Ağustos 1906)	Yozgat, Eskipazar mahallesinden Kirob Efendi veled-i İskender	Kayseri Meyrem Ana Kilisesi	Y.Ş.S.15, s.122
115	H.7 Şaban 1324 (M.26 Eylül 1906)	Yozgat, Çatak mahallesinden Fatma Hatun bint-i Velîyüddin	Çatak mahallesinde bulunan Alacaloğlu câmi	Y.Ş.S.15, s.136

116	H.23 Ramazan 1324 (M.10 Kasım 1906)	Konaklı köyünden Melmed Kethüda b. Ahmed Kethüda	Vâkıfın kendi köyünde yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 11(597), s.81; Y.Ş.S.15, s.246
117	H.27 Ramazan 1324 (M.14 Kasım 1906)	Budan köyünden Abdullâh Çavuş b. Ahmed	Vâkıfın kendi köyünde yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 17 (703), s.32; Y.Ş.S.15, s.267
118	H.13 Şevval 1324 (M.30 Kasım 1906)	Tahiroğlu köyünden Ahmed Kethüda b. Molla Osman	Vâkıfın kendi köyünde yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 16 (602), s.291; Y.Ş.S.15, s.267
119	H.21 Zil'i-Kade 1325 (M.26 Aralık 1906)	Yozgat, Tekke mahallesinden Atanyan Hacı Atan Ağa	Yozgat, Eskipazar mahallesinde bulunan Ermeni Erkek Mektebi ve Çesmeler	Y.Ş.S.19, s.65-66
120	H.25 Zil'i-Kade 1325 (30 Aralık 1907)	İncirli-i Müslim köyünden Abidin Çavuş b. Esad	Mezkûr köyde bulunan medrese	Y.Ş.S.19, s.67
121	H.2 Muharrem 1326 (M.5 Şubat 1908)	Karacalar köyünden Molla Abdullâh b. Abdullâh	Mezkûr köyde bulunan medrese	VGMA, Mücedded Anadolu 17 (603), s.253; Y.Ş.S.19, s.94
122	H.15 Rebi'ül- Evvel 1326 (M.17 Nisan 1908)	Kılınçlı köyünden Mustafa b. Hüseyin Ağa	Vâkıfın kendi köyünde yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 14(600), s.103
123	H.17 Cemaziyel-Ahır 1326 (M.21 Temmuz 1908)	Hacı köyünden Elifoglu Süleyman Ağa b. Ali	Vakıfın kendi köyünde yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 11(597), s.227; Y.Ş.S.19, s.174-175
124	H.21 Cemaziyel-Ahır 1326 (M.21 Temmuz 1908)	Şeyh el-Hâc Salih Sabri Dede Efendi b. Şeyh Hasan	Yozgat'ta hükümet konağı karşısında bulunan meylevi dergâhı	VGMA, Mücedded Anadolu 13(599), s.27
125	H.27 Zil'i-Kade 1326 (M.21 Aralık 1908)	Kızıldağ köyünden Yusuf Efendi b. Mustafa	Yınalanı köyünde bulunan medrese	VGMA, Mücedded Anadolu 20(606), S.152
126	H.3Zil'i-Hice 1326 (M.27 Aralık 1908)	Virancık köyünden Sadık Sıtkı Efendi b. Hüseyin Ağa	Mezkûr köyde bulunan medrese	VGMA, Mücedded Anadolu 20(606), s.96
127	H.5 Muharrem 1327 (M.27 Ocak 1909)	Derekaplanı köyünden Köseoglu İbrahim Efendi b. Osman Ağa	Mezkûr köyde hayır sahiplerinin yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 9(595), s.49
128	H.5 Safer 1327 (M.26 Şubat 1909)	Boğazlayan Beyler mahallesinden İbrahim Bey b. İzzet Bey	Bektaşlı köyünde bulunan câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 16(602), s.288
129	H.11 Safer 1327 (M.3-4 Mart 1909)	Akdağ Küreke köyünden Baba Yağmuroğlu Amel Bey b. Halil	Mezkûr köyde bulunan mescid	VGMA, Mücedded Anadolu 11 (597), s.272
130	H.22 Safer 1327 (M.14-15 Mart 1909)	Tenizli köyünden Melmed Sadık Kethüda b. Osman Kethüda	Mezkûr köyde bulunan câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 16 (602), s.226; Y.Ş.S.19, s.227

131	H.25 Safer 1327 (M.17-18 Mart 1909)	Emirbey köyünden Helvacıoğlu Ali Efendi b. Mehmed	Mezkûr köyde hayır sahiplerinin yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 11(597), s.136
132	H.1 Rebi'ül-Evvel 1327 (M.23 Mart 1909)	Yozgat medrese mahallesinden Meryem Hanım bint-i Hacı Süleyman Ağa	Yozgat'ta çeşitli mahalle câmler ve tîlavet-i hatn-i şerif	Y.Ş.S.19, s.236
133	H.13 Rebi'ül-Ahir 1327 (M.4 Mayıs 1909)	Bozlar köyünden Nuh Çavuş b. Ömer	Vâkıfın kendi köyünde yaptırdığı câmi	VGMA, Rûmî-i ülâ (990), s.104; Y.Ş.S.19, s.249
134	H.28 Rebi'ül-Ahir 1327 (M.19 Mayıs 1909)	Yozgat, Çatak mahallesinden Çulhazâde Mehmed Emin Efendi b. Hacı Ahmed Efendi	Vâkıfın Kördeve köyünde yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 6 (592), s.250; Y.Ş.S.19, s.274
135	H.7 Receb 1327 (M.25 Temmuz 1909)	Sorgun Kenhalı köyünden Osman Kehuda b. Bekir	Vâkıfın kendi köyünde yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 17 (603), s.154; Y.Ş.S.19, s.288
136	H.8 Zîl-Kade 1327 (M.21 Kasım 1909)	İşlegen köyünden Yemembeyoğlu Ali Bey b. Abdullah	Vâkıfın kendi köyünde yaptırdığı medrese	Y.Ş.S.19, s.356
137	H.11 Muharrem 1328 (M.23 Ocak 1910)	Yozgat, Yenicâmi mahallesinden Hüseyin Efendi b. Hacı Ali Osman	Medrese mahallesinde hayırsahiplerinin yaptırdığı medrese	VGMA, Mücedded Anadolu 20(606), s.291; Y.Ş.S.19, s.389
138	H.29 Muharrem 1328 (M.10 Şubat 1910)	Sorgun, Elçi köyünden Kel Haliloğlu Osman Ağa b. Ali	Vâkıfın kendi köyünde yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 20(606), S.20; Y.Ş.S.23, S.16
139	H.5 Safer 1328 (M.16 Şubat 1910)	Boğazlayan Tepedoğanlı köyünden Hacı Ali Osman b. İsmail Ağa	Mezkûr köyde bulunan câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 16(602), s.124
140	H.13 Rebi'ül-Evvel 1328 (M.25 Mart 1910)	Arablı köyünden Tekaud Ali b. Ebubekir	Vâkıfın kendi köyünde yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 17(603), s.143
141	H.11 Rebi'ül-Ahir 1328 (M.22 Nisan 1910)	Akdağ Koçak köyünden Ahmed Efendi b. Ömer	Mezkûr köyde hayır sahiplerinin yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 20(606), s.178
142	H.27 Cemaziyel-Evvel 1328 (M.6 Haziran 1910)	Akdağ, Kesirci köyünden Hasan Ağa b. Hüseyin	Mezkûr köyde bulunan câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 21(607), s.95
143	H.15 Rebi'ül-Evvel 1329 (M.16 Mart 1911)	Akdağ Elçi köyünden Odabaşıoğlu Ali Osman b. Seyyid	Mezkûr köyde bulunan câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 18(604), s.85
144	H.15 Receb 1329 (M.12 Temmuz 1911)	Akdağ Turisa köyünden İbrahim Ağa b. Mehmed	Mezkûr köyde bulunan câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 14(600), s.216
145	M.29 Rebi'ül-Evvel 1330 (M.18-19 Mart 1912)	Yozgat, Eskipazar Mahallesinden Mehmed Galib Efendi b. Hacı Ömer	Mezkûr mahallede bulunan câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 20 (606), s.39; Y.Ş.S.23, s.70

146	H.7 Cemaziyel-Evvel 1330 (M.24 Nisan 1912)	Sorgun Köhne-i Sağır köyünden Erkenoğlu Mehmed Ağa b. Ömer	Mezkûr köyde hayır sahiplerinin yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 20 (606), s.166; Y.Ş.S.23, s.293
147	H.4 Receb 1330 (M.19 Haziran 1912)	Sorgun Kavakalanı köyünden Ömer Osman Ağa b. İsmail	Mezkûr köyde hayır sahiplerinin yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 20 (606), s.169; Y.Ş.S.23, s.349
148	H.23 receb 1330 (M.8 Temmuz 1912)	Boğazlayan Geç köyünden Hacı İbrahim b. Bekir ve 3 arkadaşı	Mezkûr köyde bulunan câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 19(605), s.19
149	H.3 Zil-Hicce 1330 (M.13 Kasım 1912)	Akdağ Virancık köyünden Sadık Efendi b. Hüseyin Ağa	Dikir köyünde Habibzâde Hasan Ağa'nın yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 18 (604), s.149
150	H.19 Zil-Hicce 1330 (M.29 Kasım 1912)	Erkekli köyünden Emiroğlu Hacı Osman Ağa b. Hacı Hasan	Vâkıfın kendi köyünde yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 18 (604), s.180; Y.Ş.S.23, s.229
151	H.20 Cemaziyel-Ahır 1331 (M.27 Mayıs 1913)	Sarıun Viranı köyünden Hüseyin Kethuda b. İbrahim Kethuda	Vâkıfın kendi köyünde yaptırdığı câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 18(604), s.142; Y.Ş.S.23, s.510
152	H.5 Rebi'ül-Evvel 1332 (M.1 Şubat 1914)	Parmaksızcaçığı köyünden Hüseyin Efendi b. Abdullah Ağa	Mezkûr köyde bulunan câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 21 (607), s.33
153	H.4 Rebi'ül-Ahır 1332 (M.1-2 Mart 1914)	Zara Kazasının Morano (?) köyünden Ömer Ağa b. Mustafa	Akdağ, Çukurviran köyü câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 19(605), s.75
154	H.4 Rebi'ül-Ahır 1332 (M.1-2 Mart 1914)	Boğazlayan, Müftükişla köyünden Süleyman b. Mehmed ve 3 arkadaşı	Mezkûr köyde bulunan câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 19 (605), s.146
155	H.11 Rebi'ül-Ahır 1332 (M.8-9 Mart 1914)	Dağboymulu köyünden Mustafa Kethuda b. Nahi	Vâkıfın kendi köyünde bulunan câmi	VGMA, Mücedded Anadolu 21 (607), s.79; Y.Ş.S.23, s.731
156	H.26 Cemaziyel-Ahır 1332 (M.11 Mayıs 1914)	Tekke mahallesinden Ayıntabîzâde Hacı Mustafa Mazhar Bey b. Hacı Ömer Lütfü Bey	Yozat'ta Hoşyar Kadın ve Tekke Câimleri	VGMA, Mücedded Anadolu 29 (614), s.186; Y.Ş.S.23, s.739
157	H.15 Rebi'ül-Evvel 1335 (M.9 Ocak 1917)	Akdağ, Ahıslavî mahallesinden Muhtedi Tarakçı Yusuf Ağa	Mezkûr mahallede bulunan Haseki Ağa câmi	VGMA, 1759 Numaralı Defter, s.19

b)-Araştırmalar

Yozgat bölgesi, XII.yüzyılın başlarından itibaren fazla yoğun olmasa da, çeşitli Türk kitlelerinin; XIII.yüzyılın ikinci yarısından XV.yüzyılın başlarına kadar da kısmen Moğol gruplarının, bazen daimi, bazen geçici iskân mahalli olmasına ve komşu bölgelerde teşekkül eden bir takım beyliklerin sınırları dahilinde yer almasına rağmen bu bölgeye dair yapılan araştırmaların pek fazla olduğu söylenemez. Anadolu Beylikleri dönemi ile ilgili araştırmalarda, ancak yeri geldikçe temas edilen bu bölgenin, Osmanlı idaresine geçişinden XVIII.yüzyıla kadar olan durumu hakkında da yeterli araştırma yapılmamıştır. Bu yetersizliğin başlıca amilleri, bölgede şehir ve şehirleşme faaliyetinin ancak XVIII.yüzyılda başlamış olması ve ilk elden kaynaklara inmedeki güçlükler olsa gerekir.

Bölgeye ait ilk araştırmanın Süleyman Duygu tarafından yapıldığını söyleyebiliriz. Arşiv vesikalarından istifade edilerek hazırlanan bu monografi, daha çok XVIII.yüzyıl ve sonrası dönemlere ağırlık vermektedir¹⁷. Bölgenin bu siyasî tarihi üzerinde yoğunlaşan iki çalışma daha vardır. Bunlardan biri İsmail Hakkı Uzunçarşılı tarafından yazılan makale¹⁸, diğeri ise, Özcan Mert'in doktora çalışmasıdır¹⁹. Her iki araştırma da bölgenin siyasî tarihinde mühim bir yer işgal eden Çapanoğulları sülalesi üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Bölgenin iskânı ve nüfus yapısı üzerinde yoğunlaşan araştırmalar ise iki tanedir. Bunlar, Faruk Sümer'in makalesi²⁰ ile Yunus Koç'un yüksek lisans çalışmasıdır²¹. Umumiyetle tahrîr defterlerinden faydalanılarak yapılan her iki çalışma da XVI.yüzyıl sonlarına kadarki dönemi ihtiva etmektedir.

¹⁷ Süleyman Duygu, *Yozgat Tarihi ve Çapanoğulları*, İstanbul, 1953.

¹⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Çapanoğulları" *Belleten*, C. XXXXCIII, s.215-261, Ankara, 1974.

¹⁹ Özcan Mert, *XVIII ve XIX.yüzyıllarda Çapanoğulları*, Ankara, 1980.

²⁰ Sümer, 1974.

²¹ Koç, 1989.

Millî mücadele yıllarında Yozgat'ın durumu ve burada meydana gelen hadiseler konusunda da iki çalışma yapılmıştır. Bunlardan biri A.Yaşar Ocak'ın makalesi²², diğeri ise Necati Fahri Taş'ın araştırmasıdır²³.

Bölgede bulunan kültür ve sanat eserleri, bu eserlerin mimarî husûsiyetleri, bânîleri, inşa tarihleri, eserler vakıf ise vâkıfları ve bazılarının vakfiyeleri hakkında malumât bulunan araştırmalara gelince: bunlar, bölgede birçoğu hâlâ yaşayan ve beylikler döneminden başlayıp, Osmanlıların son zamanlarına kadar gelen, Yozgat'ın merkezi ile kazaları ve köylerinde yaptırılmış eserlerin daha ziyade mimarî hususiyetleri üzerinde duran Hakkı Acun'un makalesi²⁴; Yozgat merkezinde bulunan altı cami, bir türbe, bir dergâh ile çevre yerleşim merkezlerindeki iki cami, bir türbenin mimarî hususiyetleri ve üç tanesinin vakıfları hakkında malumat veren Ali Şakir Ergin'in kitabı²⁵; bölgede ilk Türk yerleşim merkezlerinden ve ilk zaviyelerden birisi olan Emirci Sultan zâviyesini işleyen A.Yaşar Acak'ın makalesi²⁶; Beylikler döneminde bölgede yaptırılmış bazı eserler ile onlara tahsis edilen vakıflarla ilgili malumat bulunan Refet Yinanç'ın araştırması²⁷ ve H.1334 (M.1915) tarihli 30 numaralı Yozgat Şer'iyye sicilinde bulunan 25 vakfiyeyi kaynak alarak, il merkezi, çevre kaza ve köylerde bulunan pekçok mü'essesât-ı hayyriyye, bânîleri ve bunlara tahsis edilen mevkufât, vakıfların işleyişi, çalışanlarının hususiyetleri, ücretleri ve bu vakıfların bugünkü durumu hakkında malumat bulunan bir yüksek lisans tezi²⁸ olarak sıralanabilir.

²² A.Yaşar Ocak, "Millî Mücadelede Çapanoğlu İsyanı" *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, S. VII-X, s. 150-180, Ankara, 1973.

²³ N.Fahri Taş, *Millî Mücadele Döneminde Yozgat*, Ankara, 1987.

²⁴ Hakkı Acun, "Yozgat ve Yöresi Türk Devri Yapıları" *VD. C. XIII*, s.635-716, Ankara, 1981.

²⁵ A.Şakir Ergin, *Vakıflar ve Yozgat'ta Tarihi Vakıf Câmileri*, Ankara 1994.

²⁶ Ocak, 1982.

²⁷ Refet Yinanç, *Dulkadir Beyliği*, Ankara, 1989.

²⁸ Hamza Keleş, *H.1334 (M.1915) Tarihli Şer'iyye Siciline Göre Yozgat Vakıfları*, G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1990.

BİRİNCİ BÖLÜM

EĞİTİM-ÖĞRETİM AMACIYLA KURULAN VAKIFLAR

A-MEDRESELER VE MEKTEPLER

Arapça "derese" fiil kökünden türetilmiş bir "ism-i mekan" olan "medrese" sözlük anlamı olarak "ders okunan yer; okul" demek¹ ise de İslâm tarihinin bir ıstılahı olarak "talebenin hem içinde yaşadığı (yiyip-içip, yatıp-kalktığı) hem de çeşitli dersleri okuduğu öğretim kurumu" demektir². İslâm toplumlarında eğitim-öğretim, başlangıçta mescid (câmi) lerde yapılırken, zamanla İslâmî ilimlerin kemmiyet ve keyfiyet bakımlarından gelişmesi, bunların belli bir program ve düzen içinde öğretilmesini zarurî kılmış ve ibadet yerleri dışında sırf eğitim-öğretim amacıyla "medrese" denilen müesseseler kurulmuştur. Fakat mescid (câmi)ler eğitim-öğretim faaliyetini tamamen kaybetmemişlerdir. Günümüzde bile câmiler toplu-açık eğitim faaliyetini sürdürmektedirler³.

İslâm tarihinde ıstılah olarak IX.asırda kullanılmaya başlanan medrese, ancak X. asırda Karahanlılar zamanında devlet eliyle resmi bir müessese olarak kurulmuştur⁴. İslamda ilk medrese inşasını Selçuklu veziri Nizâmü'l-Mülk'e isnâd edenler⁵ var ise de ilk medrese kuran kişi Emir Nasr bin Sebüktekin'dir⁶.

Anadolu'da ilk medreseyi Selçuklular kurmuşlardır. Burada yapılan en eski tarihli medrese Kayseri Dârü's-şifa Medresesi'dir⁷. Osmanlılar'da ise ilk medreseyi

¹ Johs Pederson "Mescid" *İ.A.C.VII*, İstanbul, 1993 . s.52.

² M.Zeki Pakalın *Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* C.II, İstanbul, 1993 s.436.

³ Mustafa Bilge, *İlk Osmanlı Medreseleri* İstanbul,1984, s.1.

⁴ Cahit Baltacı, *XV-XVI.Asırlar Osmanlı Medreseleri* İstanbul,1976, s.5.

⁵ Osman Turan, *Selçuklu Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, İstanbul,1980, s.332.

⁶ Pakalın, 1993, C. I. s.436.

⁷ Refet Yinanç, "Kayseri ve Sivas Dârü's-şifalarının Vakıfları" *Belleten* C. XLVIII. 1984, s.299-301.

Orhan Gazi yaptırmıştır. Devamlı gelişen Osmanlı medreseleri, Fatih Sultan Mehmed Han zamanında fevkalâde yüksek bir seviyeye ulaşmıştır⁸.

Medreselerde eğitim-öğretim müderrisler tarafından yapılırdı. Müderrisler, medresede hem en üst seviyede ilmî çalışmalar yaparlar ve eserler telif ederler, hem de ülkenin ihtiyacı olan kadı, müderris vb. görevliler olacak öğrencilerini yetiştirirlerdi⁹. Medreselerdeki öğrencilere "Aklî İlimler", "Naklî İlimler"; başka bir sınıflandırmaya göre ise, "Yüksek İlimler", "Dinî İlimler" ve "Faydalı İlimler" öğretilirdi¹⁰.

Medreselerde müderrise yardım eden bir "mu'id" Hz. Muhammed'in hadis'lerini tedris eden bir "muhaddis"; İslâm miras hukuku hakkında ders veren bir "muallim-i feraiz", güzel yazı öğreten bir "muallim-i hat", genel konularda konferans veren bir "vaiz" ve Kur'an okuma üslûplarını öğreten bir "Şeyhü'l-kurra" bulunmakta idi. Ders verenlerin dışında kapıcı, buhurcu, kütüphaneci ve cildci gibi bazı görevliler de hizmet veriyorlardı¹¹.

Eğitim-öğretim müesseselerinin mühim bir kısmının vakıflar yoluyla tesis edildiği Türk toplumunda, vakıfla-kültür arasında sıkı bir münasebetin varlığı meydandadır. Vakıf olarak kurulan bu eğitim-öğretim müesseselerinin pekçoğunun vakfiyesi¹² bugün elimizdedir. Dileyen herkes kurduğu müessesenin nasıl işletileceğini vakfının şartları arasında belirtir ve bu şartlar kimse tarafından değiştirilemezdi. Bu müesseselerin personel tayin hakkı da tamamıyla vakıf kurucusuna ait olup, vâkıflar müderrisleri ve medresenin diğer elemanlarını ya

⁸ Pakalın, 1993, C. I. s.436.

⁹ Osman Çetin, *Selçuklu müesseseleri ve Anadolu'da İslamiyetin Yayılışı*, İstanbul.1981,s. 157.

¹⁰ Bahaeddin Yediyıldız, "Vakıf Müessesesinin XVIII. Asır Kültür Üzerine Etkileri", *Türkiye'nin Sosyal-Ekonomik Tarihi, 1071920*, Ankara, 1980^(b), s. 158.

¹¹ Yediyıldız, 1980^(b), s. 159.

¹² Yediyıldız, 1980^(b), s.157.

doğrudan kendileri tayin etmekte veya vakfiyelerine bu konuyla ilgili şartlar koymakta idiler¹³.

Bir zamanlar büyük ilim adamları yetiştiren, devletin ilerlemesinde ve büyümesinde büyük pay sahibi olan medreseler, Osmanlı Devleti'nin diğer müesseseleri gibi, XVIII. yüzyıldan itibaren, gerek nizam ve gerekse tedris bakımından gerilemeye başlamıştır. 1908'den sonra medreselerin ıslahı fikri tartışılmış, bir takım tedbirler alınma yoluna gidilmiştir¹⁴. Cumhuriyet ile birlikte 1924 yılında medreseler lağvedilmiş ve yerine modern öğretim müesseseleri kurulmuştur.

Araştırma konumuz olan Yozgat ve kazalarına ait tesbit edebildiğimiz vakıf medrese sayısı 14'dür. Bunlardan en eski tarihli H.1 Muharrem 1216 (M. 14 Mayıs 1801) tarihli vakfiyesi ile Yozgat'ın Köseyusuflu köyünde Kethuda Abdullah Ağa bin Abbas Ağa'nın yaptırdığı Köseyusuflu Medresesi olup, en yeni tarihli ise H. 11 Muharrem 1328, (M. 23 Ocak 1910) tarihli Yozgat'ın Medrese mahallesinde hayır sahiplerinin yaptırdığı medresedir.

Biz bu medreseleri, vakfiye tarihlerine göre kronolojik bir sırayla ele alacağız.

a) Medrese Vakıfları

1- Köseyusuflu Medresesi:

Medrese, Çopanoğlu Süleyman Bey'in Kethudası Abdullah Ağa bin Abbas Ağa tarafından bugün Yozgat'ın merkez ilçesine bağlı¹⁵. bulunan Köseyusuflu köyünde H.1210/ M. 1769 yılında bir cami ile beraber yaptırılmıştır¹⁶.

¹³ Yediyıldız, 1980^(b), s. 159.

¹⁴ Bu konuda Bkz. Osman Ergin *Türk Maarif Tarihi* C. I, İstanbul 1939, s. 83-135.

¹⁵ Türkiye mülki, 1977, s.815.

24 hücre (oda, sınıf)¹⁷ den müteşekkil olan medresede yaklaşık 500 öğrenci ders görüyordu. XIX. yüzyılda İç Anadolu Bölgesi'nde bir İslâm Enstitüsü niteliğini taşıyan medresenin en meşhur olduğu zaman müderris Şemseddin Efendi zamanı idi¹⁸. Zengin bir kütüphaneye de sahip olan medresenin bu gün ne yazık ki yalnız temel taşları ile kütüphane binasının küçük bir kısmı ayaktaadır. Kütüphaneye ait olan yazma ve basma eserler Bayezit Kitaplığına nakledilmiştir¹⁹.

Medresenin Vakıfları

Abdullah Ağa, H. 1. Muharrem 1216 (M. 14 Mayıs 1801) tarihinde câmiî ile ortak olmak üzere medresesine çeşitli gayr-ı menkuller vakfetmişti²⁰. Bu gayr-ı menkullerin bulundukları yerler ve sayıları şöyledir;

Amasya sancağı Merzifon kazasında 12, Zile kazasında yedi adet olmak üzere 19 adet dükkan; aynı kazada 18 odadan müteşekkil bir han, Elmahacılı köyünde iki, Midiliçoğlu²¹ köyünde bir, Göçerli üzerinde bir ve Konak ile Eğci suyun birleştiği yerde iki olmak üzere beş adet değirmen; Budaközü kazasına bağlı Sungurlu köyünde bir, Yekbas²² köyünde bir, Elmahacılı²³ köyünde bir, Salmanlı kazası Terzili²⁴ köyünde bir, Kazlıoğlu²⁵ köyünde bir adet olmak üzere beş tane bağ.

Bu gayr-i menkuller mütevellî tarafından yıllık icara verilerek elde edilen gelirden; günlük 160 akça müderrise, 30 akça talebelerin nafakalarına, 46 akça da

¹⁶ Acun, 1981, s.469.

¹⁷ VGMA. Anadolu Başlar 1228(580), s.61.

¹⁸ *Yozgat il yillığı*, 1973, s. 100.

¹⁹ *Yurt Ansiklopedisi*, Yozgat maddesi, İstanbul. 1984, c. 10, s. 7699-a.

²⁰ VGMA. Anadolu Başlar 1228(580), s.61.

²¹ Yerköy merkezine bağlı Aydıngün, Köylerimiz, 1982.

²² Sungurlu ilçesine bağlı; Köylerimiz 1982, s. 567.

²³ Yozgat merkeze bağlı Gündülmalihacılı, Türkiye mülki, s. 815.

²⁴ Bugün Yerköy kazasına bağlı, Köylerimiz, 1982, s. 522.

²⁵ Bugün Şefaattli ilçesine bağlı Kazlıruşağı, Köylerimiz, 1982, s. 348.

medrese ve hücrelerin aydınlatılmasına olmak üzere toplam 236 akça harcanıyordu. Ayrıca medresenin gerekli olan tamir ve bakım işleri de vakıf gelirlerinden karşılanıyordu²⁶.

2- Çorum Cami-i Kebir Medresesi

Çorum merkezinde bulunan bu medrese yanındaki cami ile beraber XVII. yüzyıl sonlarında meydana gelen deprem sonucu yıkılmış ise de Çapanzade Süleyman Bey'in oğlu Abdülfettah Bey tarafından yeniden inşa ettirilmiş²⁷ ve merhum Hicri 1 Zî'l-kade 1227 (M. 6 Kasım 1982) tarihinde tamamı Yozgat'ta olan bir takım mülklerini bunlara vakfetmişti²⁸.

Medresenin vakıfları:

Vakfedilen gayr-ı menkullerin gelirlerinin hemen tamamına yakın kısmı camiye tahsis edilmişti²⁹. Bu gelirlerden yalnızca medresenin ihtiyaç duyulabilecek tamir ve bakımı yapılacak, müderrisine de 70 akça yevmiye verilecekti³⁰.

3- Hoşyar Kadın Medresesi

Yozgat'ın Medrese mahallesinde olan medrese, Sultan II. Mahmud'un II. kadını Hoşyar Kadın bint-i Abdullah b. Abdurrahman tarafından yaptırılmıştır. 12 hücre ve bir dershaneden meydana gelen³¹ medresenin vakıf tarihi olan 1848 yılından önce yapılmış olduğu anlaşılmaktadır.

²⁶ VGMA, Anadolu Başlar, 1228(580), s. 62

²⁷ Mert, 1980, s. 65.

²⁸ VGMA, Küçük Sadis 36(630), s. 951.

²⁹ Bu mülkleri câmler bahsinde ele alacağımızdan burada dökümünü yapmıyoruz.

³⁰ VGMA, Küçük Sadis 36(630), s. 952.

³¹ VGMA, Haremeyn 14(747), s. 118-120.

Medresenin Vakıfları:

Hoşyar Kadın, yaptırmış olduğu medresede öngördüğü hizmetlerin ifa edilebilmesi için H. 21 Şevvâl 1264, (M. 20 Ekim 1848) tarihinde bir vakfiye düzenleyerek 13.500 guruş nakid para vakfetmişti³². Bu para üç kısma ayrılarak, üç ayrı cihete tahsis edilmişti.

13.500 guruştan 2.500 guruşu bezir yağı için, 1.000 guruşu ise müderrislik vazifesi için ayrılmıştı. Bunlardan; beziryağı ile tamir ve termim için toplam 3.500 guruş, mütevellî tarafından yıllık onu onbirbuçuk guruş (%15) hesabıyla istirbah³³ olunup, 1.000 guruşunun neması medresenin tamir ve bakımına, 2.500 guruşunun neması olan 425 guruş ise bezir yağı alınmasına harcanacaktı. Satın alınan bezir yağı, medrese ve hücrelerin aydınlatılmasında kullanılacaktı.

Tedris görevi için tahsis edilen 10.000 guruş ise Evkaf Hazinesince yine onu onbirbuçuk (%15) hesabıyla nemalandırılıp, neması asıl paraya eklenecekti. Vâkıfe hayatta oldukça müderris ücretini kendi malından ödeyecek, vefatından sonra ise asıl para ve eklenen nema ne kadar olursa olsun geliri müderrise verilecekti³⁴. Ancak vâ kife, H. 28 Cemaziye'l-Ahir 1267 (M. 30 Nisan 1851) tarihli ikinci vakfiyesinde³⁵ bu şartını değiştirerek zikredilen 10.000 guruşun gelirini Medrese Mahallesinde yeni yaptırdığı camiin görevlilerine tahsis etmiş ve bu durum bir yıl sürmüştü. Ardından H. 7 Zîl-Hicce 1268 (M. 22 Eylül 1852) tarihli şart tebdiliyle³⁶ camiye yeni vakıflar tayin ederek zikredilen parayı eski şartlarıyla tekrar müderrise bırakmıştı. Tedris görevi müderris İbrahim Efendiye meşruttu³⁷.

³² VGMA, Haremeyn 14(747), s. 120.

³³ Aslı, "Rıbh" olan bu kelime faide, kâr, faiz mânâsındadır. Geniş bilgi için bkz. Ömer Nasuhî Bilmen, *Hukûk-ı İslâmiyye ve Istilahât-ı Fıkhiyye Kâmusu*, C. V, s. 458, İstanbul 1952.

³⁴ Vâkifinin sağlığında müderrise ne kadar maaş verdiği vakfiyede belirtilmemiş.

³⁵ VGMA, Haremeyn 14(747), s. 173-174.

³⁶ VGMA, Haremeyn 14(747), s. 183-184.

³⁷ VGMA, Haremeyn 14(747), s. 183.

tain ederek zikredilen parayı eski şartlarıyla tekrar müderrise bırakmıştı. Tedris görevi müderris İbrahim Efendiye meşruttu³⁷.

4- Züleyha Hanım bint-i Abdullah Medresesi:

Medrese, H. 9 Rebi'ü'l-Evvel 1270, (M. 9 Ocak 1853) tarihinde Yozgat Muhtaboğlu mahallesi sâkinelerinden Züleyha Hanım bint-i Abdullah'ın üç oda ve bir divânhaneden meydana gelen evini medreseye çevrilmek üzere vakfetmesiyle kurulmuştu³⁸. Mevkuf eve hayır sahipleri tarafından hücreler inşa edilecek ve buralarda talebeler kalarak ilim tahsil edeceklerdi. Medresenin müderrisliği Ali Efendi Camii imamı Seyyid Ebubekir Efendi ve onun erkek evlâdına meşruttu.

Medresenin Vakıfları:

Yukarıda anlatıldığı şekilde inşa edilen medresede eğitim-öğretimin devam edebilmesi ve bir takım ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için gelir temin edecek vakıflar da, kurucusu olan Züleyha Hanım tarafından tahsis edilmişti. Züleyha Hanım H. 5 Zi'l-Hicce 1271 (M. 19 Ağustos 1854) aynı mahallede hâlâ içinde oturduğu 3.000 gurus kıymetindeki evi ile 2.000 gurus nakid parasını adı geçen medreseye vakfetmişti³⁹.

Vakfedilen evde, hayatta oldukça, vâkifinin kendisi oturacak, ölümünden sonra satılıp, bedeli istirbaha verilerek vakfa gelir temin edilecekti.

Bahse konu olan para da istirbah yoluyla çoğaltılacak⁴⁰ ve elde edilen gelirden yılda 150 gurus medresenin müderrisine verilecekti. Medresenin tamir ve bakımı ile aydınlatma masrafları da bu gelirden karşılanacaktı.

³⁷ VGMA, Haremeyn 14(747), s. 183.

³⁸ Y.Ş. S,30, s. 41.

³⁹ Y.Ş. S, 30, s. 40.

⁴⁰ Bu paranın yüzde kaçla istirbaha verileceği vakfiyede açıklanmamıştır.

5- Huri Hanım bint-i Himmet Ağa Medresesi

Medrese Yozgat'ın İslambolluoğlu mahallesinden Ahmet Ağa'nın hanımı Huri Hanım bint-i Himmet Ağa'nın H. 21 Receb 1271, (M. 8 Nisan 1854) tarihinde aynı mahalledeki evini medreseye çevrilmek üzere vekfetmesiyle kurulmuştur. Vâkıfenin şartlarına göre medresede Mehmet Efendi b. Mehmet Battal Efendi müderris olacak ve isteyenler burada ilim tahsil edeceklerdi⁴¹.

Vakfiyede medreseye gelir getirecek menkul veya gayr-i menkul bir şeyden bahsedilmemektedir.

6- Ortaköy Medresesi:

Müderris İbrahim efendi b. İsmail'in önderliğinde hayır sahiplerinin yardımıyla yaptırılan medrese, bugünkü Akdağ ilçesinin Orta köyünde⁴² bulunuyordu. Yedi oda ve bir dershaneden meydana gelen medresenin vakıf tarihi olan 1905'ten önce yaptırılmış olması gerekir.

Medresenin Vakıfları:

Medresenin vakıfları nakid 1.000 gurus olup, banisi müderris İbrahim Efendi b. İsmail tarafından H. 3 Zîl-Hicce 1322 (M. 8 Şubat 1905) tarihinde vakfedilmiştir. Zikredilen para müteveli tarafından yıllık onu onbir (%10) hesabıyla istirbah olup, gelirinden yılda 76 gurus müderrise verilecek, fazlası tamir ve bakımına harcanacaktı.

Medresenin müderrisliği ve vakfın tevliyeti İbrahim Efendi'ye meşruttu⁴³.

⁴¹ Y.Ş.S, 30, s. 22.

⁴² Türkiye Mülki, 1977, s. 816.

⁴³ VGMA, Mücedded Anadolu 9(595), s. 33.

7- Topaç Köyü Medresesi:

Medrese, Yozgat-Yerköy ilçesi Salmanlı nahiyesine bağlı Topaç köyünde⁴⁴ bulunuyordu. Bina hayır sahiplerinin yardımıyla Mehmed Arif Efendi b. Osman Efendi tarafından yaptırılmıştır. 12 odadan meydana gelen medresenin vakıf tarihi olan 1905 tarihinden önce inşa edilmiş olması gerekir.

Medresenin Vakıfları:

Medresenin vakıfları H. 21 Zi'l-Hicce 1322 (M. 26 Şubat 1905) tarihinde bânisi Mehmed Arif Efendi tarafından vakfedilen nakid 1.000 guruştan ibarettir.

Zikredilen nakid mütevellî tarafından yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabıyla istirbah olunup, nemâsından medresenin tamir ve bakımı karşılanacaktı. Gelirin fazlası ise cihet-i tevliyyete meşruttu.

Vakfın tevliyyeti vâkıfın kendi ve erkek evladına bırakılmıştı⁴⁵.

8- Kargalık Köyü Medresesi:

Yozgat-Sarıkaya merkez ilçeye bağlı⁴⁶ Kargalık köyünde bulunan medrese, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmıştı. Altı oda ve bir dershaneden meydana gelen binanın vakıf tarihi olan 26 Nisan 1906 tarihinden önce yapılmış olması gerekir⁴⁷.

Medresenin Vakıfları:

Medreseye H. 29 Safer 1324 (M. 26 Nisan, 1906) tarihinde aynı köyden Beşeoğlu Halil ve Bayramoğlu Hasan tarafından 2.000 guruş nakid para

⁴⁴ Köylerimiz, 1982, s. 524.

⁴⁵ VGMA, Mücedded Anadolu, 15(601), s.180.

⁴⁶ Türkiye Mülki, 1977, s. 333.

⁴⁷ VGMA, Mücedded Anadolu 15(601), s. 151.

vakfedilmişti. Zikredilen para mütevellî vasıtasıyla yıllık onu obirbuçuk (%15) guruş hesabıyla istirbah olunup hâsıl olan nemâsından medresenin yıllık tamir ve bakımı yapılp, fazlası ana para olan 2.000 guruşa ilave edilecekti.

Vakfın tevliyeti köy imamı Molla Musa b. Mustafa'ya meşruttu.

9- İncirli-i Müslim Köyü Medresesi:

Şefeatli merkez ilçesine bağlı, bugünkü adıyla Küçük İncirli⁴⁸ köyünde bulunan medrese, hayır sahibi köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşa tarihi ve müstemilâtı bilinmeyen medresenin 30 Aralık 1907 tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

Medresenin Vakıfları:

1.000 guruş nakid para olan vakıfları aynı köyden Abidin Çavuş b. Esad tarafından H. 25 Zi'l-kade 1325, (M. 30 Aralık 1907) tarihinde vakfedilmiştir.

Vakfedilen para, yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabıyla istirbah olunup, nemâsından yılda 80 guruş müderrise, 30 guruş ise medresenin tamir ve termimine tahsis edilmişti. Nemânın fazlası cihet-i tevliyete ait olup, bu vazife vâkıfın kendisine ve daha sonra erkek evlâdına meşruttu⁴⁹.

10- Karacalar Köyü Medresesi:

Sarıkaya merkez ilçesine bağlı Karacalar⁵⁰ köyünde bulunan medrese, hayır sahibi köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşa tarihi ve müstemilâtı bilinmeyen medresenin elimizde bulunan vakfiyesinin tarihi olan M. 5 Şubat 1908 tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

⁴⁸ Türkiye Mülki, 1977, s. 820.

⁴⁹ Y.Ş.S, 19, s. 67.

⁵⁰ Köylerimiz, 1982, s. 316.

guruştan meydana geliyordu⁵¹. Vakfedilen nakid, mütevellî tarafından yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbaha verilip, elde edile 225 guruştan yılda 80 guruş müderrise, 60 guruş da medresenin tamir ve bakımına harcanacaktı. Tevliyet ciheti, gelir fazlası olan yıllık 85 guruş maaş ise hayatta oldukça vâkıfın kendine, vefâtından sonra ise, erkek evlâdına meşruttu⁵².

11-Kızıldağ Köyü Medresesi:

Akdağ merkez ilçeye bağlı⁵³ Kızıldağ köyünde bulunan medrese, aynı ilçenin Karamağara nahiyesine bağlı⁵⁴ Yünalanı köyünden hayır sahipleri tarafından inşa edilmişti. Bugün ayakta olmadığından yapıldığı tarih hakkında bilgi edinemediğimiz binanın, elimizdeki vakfiyesinin tarihi olan M. 21 Aralık 1908'den önce inşa edilmiş olması gerekir. Medrese, dokuz odadan müteşekkildi.

Medresenin Vakıfları:

Zikredilen hayır kurumuna, H. 27 Zi'l-Ka'de 1326 (M. 21 Aralık, 1908) tarihinde Kızıldağ köyünden Yusuf Efendi b. Mustafa tarafından 1.000 guruş nakid para vakfedilmişti. Bu para, sağlam rehin ve kuvvetli kefil ile mütevellî tarafından isteyene yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâh olunup, nemâsı olan 150 guruş medresenin müderrisine meşruttu.

Vâkıf hayatta olduğu müddetçe vakfının tevliyet vazifesini kendisi üstlenmiş, vefâtından sonra ise bu görevin erkek evlâdının "salih" ve "reşid" olanlarına verilmesini istemişti⁵⁵.

⁵¹ Y.Ş. S, 17, s. 94.

⁵² VGMA, Mücedded Anadolu 17(603), s. 94.

⁵³ Türkiye Mülki, 1977, s. 816.

⁵⁴ Köylerimiz, 1982, s. 598.

⁵⁵ VGMA, Mücedded Anadolu 20(606), s. 152.

12- Virancek (Örencik) Köyü Medresesi:

Medrese Virancek adıyla Akdağ ilçesine bağlı bulunan, bugün ise Çekerek ilçesi Kadışehri nahiyesine bağlı Örencik diye bilinen köyde bulunmakta idi⁵⁶. Hayır sahibi köylüler tarafından yaptırılan ve yedi derslikten meydana gelen bu eğitim müessesesi, bugün ayakta olmadığından inşa tarihi hakkında mâlumatımız yoktur. Ancak, bu hayır kurumunun elimizde bulunan vakfiyesine göre M. 27 Aralık 1908'den önce yapılmış olması gerekir.

Medresenin Vakıfları:

Adıgeçen medreseye H.3 Zi'l-Hicce 1326 (M.27 Aralık, 1908) tarihinde aynı köyden Sâdık Sıdkı Efendi b.Hüseyin Ağa tarafından nakid 1000 guruş vakfedilmişti. Vakfedilen para mütevellî tarafından helâl bir yolla yıllık onu onbirbuçuk guruş (%15) hesabı üzere istirbaha verilecekti. Bu yolla elde edilen 150 guruş gelirin tamamı müderrise meşrut idi. Vakfın tevliyeti ise hayatta oldukça vâkıfın kendine, vefatından sonra erkek evlâdına meşrut idi⁵⁷.

13-İşleğen Köyü Medresesi

Medrese vakıf tarihinde İç Nahiye'ye günümüzde ise Yozgat merkez ilçesine bağlı⁵⁸ İşleğen köyünde bulunmakta idi. Bina, aynı köyden hayır sahipleri tarafından -eskisi yıkıldığından yeniden yaptırılmıştı. Diğer köy medreselerinde de olduğu gibi bugün ayakta olmayan bu hayır kurumunun inşa tarihi ve müştemilâtı hakkında bilgiye sahip değiliz. Fakat elimizdeki vakfiyesine göre M. 21 Kasım 1909 tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

⁵⁶ Köylerimiz, 1982, s. 446.

⁵⁷ VGMA, Mücedded Anadolu 20(606),s. 96.

⁵⁸ Türkiye Mülki, 1977, s. 815.

Medresenin Vakıfları:

Medresenin vakıfları aynı köyden Yemenbeyoğlu Ali Bey b.Abdullah tarafından H. 8 Zîl-Kade 1327 (M. 21 Kasım, 1909) tarihinde vakfedilen nakid 1.500 guruş'tan meydana gelmekte idi. Mütevellî tarafından isteyenlere yıllık %15 ile istirbah olunan paradan 225 guruş gelir temin ediliyordu. Bu gelirin yılda 70 guruşu müdderise, 80 guruşu da medresenin tamir ve bakımına veriliyordu. Gelir fazlası olan 75 guruş ise hayatta oldukça vâkıfın kendisine, vefâtından sonra erkek evlâdının tayin edilmesi kaydıyla tevliyet cihetine meşruttu⁵⁹.

14-Yozgat Medrese Mahallesi Medresesi

Yozgat Medrese mahallesinde bulunan medrese, hayır sahipleri tarafından yaptırılmıştı⁶⁰. İnşa tarihi ve müstemilâtı hakkında bilgi edinemediğimiz medresenin elimizdeki vakfiyesine göre M. 23 Ocak 1910 tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

Medresenin Vakıfları:

Medreseye H. 11 Muharrem 1328 (M.23 Ocak 1910) tarihindeYozgat Yenicami mahallesi sakinlerinden Hüseyin Efendi b.Hacı Ali Osman tarafından nakid 1.000 guruş vakfetmişti⁶¹. Bu para mütevellî tarafından dileyene yıllık onu onbirbuçuk guruş (%15) hesabı üzere istirbah edilecek, elde edilen 150 guruş gelirden yılda 80 guruş müderrise, 25 guruş da medresenin tamir ve bakımına harcanacaktı. Tevliyet vazifesi ve gelir fazlası olan 45 guruş ise, sağlığından vâkıfın kendisine, vefâtından sonra, erkek evlâdına meşruttu⁶².

⁵⁹ Y.Ş.S, 19, s. 356.

⁶⁰ Y.Ş.S, 19, s. 389.

⁶¹ Y.Ş. S, 19, s. 390.

⁶² VGMA, Mütcedded Anadolu 20(606), s. 291.

Buraya kadar zikrettiğimiz 14 medresenin binaları ve müştemilatı -yukarıda da belirttiğimiz gibi, bugün tamamen yıkılmış durumdadır. Bu sebeple bazılarının müştemilatı ve içlerinden birisi hariç⁶³ inşa tarihleri hakkında ancak yazılı kaynaklardan bilgi edinebiliyoruz.

Tamamı 19.yüzyıl ve sonrasında kurulmuş olan bu vakıfların kurucularına göre dağılımı şöyledir; Bir Kethuda, bir Hanım Sultan, bir Müderris, bir Çavuş, bir Molla ve dokuz tanesi ise herhangi bir rütbesi veya sıfatı olmayan normal köylülerdir. Osmanlı idarî mekanizmasında herhangibir görev yapan ve kendilerine devlet veya vakıflar tarafından hangi tarzda olursa olsun, bir ücret ödenen kişiler "askeri sınıf" olarak adlandırılmaktadır⁶⁴. Bu sınıflandırmanın dışında kalanlar ise, normal vatandaşlar olarak nitelendirilmektedir. Hal böyle olunca, incelemeye çalıştığımız medreselerin vâkıflarının, içtimaî tabakalaşmada askeri sınıfa dahil olmayan hayır sahipleri olduğu görülür. Bu durum, 18.yüzyıl ve daha öncesi vakıflarından farklılık arzetmektedir. Çünkü daha önce-ki yüzyıllara ait vakıflar daha ziyade askeri sınıf dediğimiz ve yukarıda tarif ettiğimiz guruba dahil olan kişiler tarafından tesis edilmiştir⁶⁵.

Üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise, bu hayır kurumlarının devamlarını sağlamak ve görevlerini aksatmadan yürütmek amacıyla bunlara gayri menkullerden ziyade nakit para vakfedilmiş olmasıdır. 18. yüzyıla ve daha önceki devirlere ait vakıfları inceleyen çeşitli araştırmalarda bu çeşit müesseselere, umumiyetle temlik yoluyla devlete ait köylerin veya mezraaların malikane

⁶³ Köseyusuflu köyü Medresesi.

⁶⁴ Yediyıldız, 1982^(a), s. 150.

⁶⁵ Krş. Yediyıldız, 1982^(a); Aynı yazar, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Ankara, 1985, s. 134-146, Adnan Gürbüz, 1574 (982 H) Tarihli Defter-i Evkâf-ı Rûma Göre Amasya Kazası Vakıf Kayıtları, Basılmamış Yükses Lisans Tezi, Ankara 1987, s. 47. Nejat Göyünç, *XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı*, Ankara, 1969, s. 107-125. Ankara 1987, s. 47. Nejat Göyünç, *XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı*, Ankara, 1969, s. 107-125.

hisselerinin vakfedildiği görülmüştür⁶⁶. Yukarda incelediğimiz 14 vakfiyede bu durum farklıdır. Vâkıfların, yaptırdıkları hayır müesseselerine tamamen kendi malları olan dükkan, bağ, bahçe, değirmen ve daha ziyade nakid para vakfettikleri görülmektedir. Bu duruma devletin aldığı tedbirler de tesir etmiş olabilir. Çünkü temlik yoluyla elde edilecek gelirin vakfedilmesi, devletin hem timara verilecek toprağının azalmasına hem de vergi gelirlerinin düşmesi sebebiyle bilhassa son dönemlerde devletin oldukça zararına idi⁶⁷. Bu sebeple 1858 de çıkarılan Arazi Kanunnâmesi'yle, geniş topraklarda tasarruf sisteminin mülkiyet sistemine çevrilmiş olması, bu tür vakıfların kuruluşunu hemen hemen durdurmuştur⁶⁸.

b) Mektepler

Araştırmamızın sahası olan Yozgat ve kazâlarına ait vakfiyesini tesbit edebildiğimiz, mektep sayısı yedi'dir. Bu mekteplerden beşi sıbyan mektebi olup, biri Rüştîye ve bir tanesi de azınlıklara ait Ermeni mektebidir.

I- Sıbyan Mektepleri

Osmanlılar, Seçuklulardaki ve öteki İslam devletlerindeki mekteb veya küttab denilen ilköğretim düzeyindeki okulları devam ettirmişlerdir. Vakfiyelerde bunlar Daruttalim, Mekteb, Mektebhâne, Muallimhâne, Darülim şeklinde geçer. Halk ise bunlara Mahalle Mektebi veya "Sıbyan Mektebi" diyordu⁶⁹. Osmanlı devletinde ilk eğitim ve öğretimin yapıldığı yer Sıbyan Mektebi idi. Sıbyan okulları, devletin parlak devrinde zamanın ihtiyaçlarına cevap verebiliyordu. Bu okulların büyük bir kısmı vakıf olarak kurulurdu. Kuruluşları bakımından ya bir külliye

⁶⁶ Bkz. Gürbüz, 1987, s. 12; Yusuf Halaçoğlu, *XVI-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Ankara, 1995, s. 157.

⁶⁷ Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi* C. II. Ankara, 1971, s. 326.

⁶⁸ Mithat Sertoğlu, "Osmanlı Devleti Zamanında Kurulan Vakıflarda Mektubiyet Meselesi ve Bunun Hukûkî Durumu", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, S. 12, İstanbul, 1981-82, s. 714.

⁶⁹ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, (Başlangıçtan 993'e), İstanbul, 1994, s. 72.

içinde yer alıyorlar veya ayrı olarak mahalle ve köylerde bulunuyorlardı. Büyük bir çoğunluğu tek katlı, tek odalı taş binalardı⁷⁰.

Sıbyan mekteplerinde umumiyetle medreseden yetişme muallimler ders verirlerdi. Bununla beraber bazı yerlerde câmi imamlarının ve kurrânın da ders verdikleri görülürdü. Adı geçen okullarda okuma-yazma, aritmetik, Kur'an-ı Kerim ve temel din bilgisi dersleri okutulur ve öğretilirdi⁷¹.

Osmanlı devletinin son dönemlerinde diğer müesseselerde olduğu gibi sıbyan mektepleri de kendilerini yenileyemediklerinden işlevlerini yitirmişler ve değişen şartlara ayak uyduramamışlardır⁷². Bu sebeple 19. yüzyılda diğer müesseseler gibi sıbyan mektepleri de ıslah edilmeye çalışılmıştır. Mekteplerin eğitim-öğretim usûlleri, öğrencilerin devam meselesi, öğrenim süreleri, ders verecek öğretmen vs. konularında değişiklik ve yenilikler yapılmaya çalışılmıştır⁷³.

Sıbyan mektepleri, Cumhuriyetten sonra modern ilkokulların açılmasıyla tarihe karışmıştır.

1.1- Ali Efendi Mektebi

Yozgat'ın Aşağı Çatak mahallesinde bulunan mektep Çapanzâde Süleyman Bey'in Harem Kethudası Ahmed Ağa b. Abdullah b. Abdülmennân ve aynı zatın vekil-i harcı Cevherî lakabıyla tanınan Ali Efendi b. Mehmed Efendi b. Abdullah tarafından bir câmi ile beraber yaptırılmıştı⁷⁴. H.1202 (M. 1788) tarihinde yaptırılan mektep⁷⁵, zamanın tahribatına dayanamayıp maalesef günümüze kadar gelememiştir.

⁷⁰ Bayram Kodaman, *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, İstanbul, 1980, s. 100.

⁷¹ Akyüz, 1994, s. 73.

⁷² Kodaman, 1980, s. 100.

⁷³ Geniş bilgi için bkz. Kodaman, 1980, s. 100-147.

⁷⁴ VGMA, Haremeyn 11(744), s. 432.

⁷⁵ Acun, 1981, s. 447.

Mektebin Vakıfları:

Ali Efendi Mektebi'nin vakıflarının yukarıda bahsettiğimiz câmi ile ortak olması ve vakıf gelirlerinin büyük bir kısmının câmiye ait olması sebebiyle dökümlerini burada vermiyoruz⁷⁶. H. 9 Cemaziye'l-Evvel 1207 (M. 23 Ocak, 1792) tarihli vakfiye ile vakfedilen, gayr-i menkul gelirlerinden yalnızca mektepte muallim-i sıbyan olan zâta günlük 45 akça yevmiye verilmesi ve mektebin aydınlatılması için 15 okka zeytin yağı satın alınması şartı vardı.

Vakfın mütevelliliğini kendisi üstlenen Ali Efendi, vakfın gelirinin fazlası ile Yozgat'ta bir dükkan ve bir de ev yaptırmış. H. 19 Receb 1212 (M. 28 Aralık, 1797) tarihinde adıgeçen dükkan ve evi eski vakfa ilhak eden vâkıf muallim-i sıbyânın yevmiyesini 80 akçaya ve aydılama için alınan zeytin yağını da 20 okkaya çıkarmıştır⁷⁷.

1.2- Süleyman Bey Mektebi:

Süleyman Bey Mektebi, Yozgat'ta Çapanoğlu Mustafa Bey tarafından yaptırılan Câmî-i Kebir veya Çapanoğlu Câmîi diye bilinen câmiin yanında bulunuyordu. Bânisi Çapanzâde Süleyman Bey olup, adı geçen câmiin ekiyle beraber inşâ edilmişti⁷⁸. Câmîin ek kısmı H. 1208 (M. 1793) ⁷⁹ de yapıldığına göre mekteb de aynı tarihte yaptırılmış olmalıdır.

⁷⁶ Bu vakıfların dökümünü câmiler bahsinde "Cevherî Ali Efendi Câmîi" kısmında vereceğiz.

⁷⁷ VGMA, Haremeyn 11(744), s. 440-443.

⁷⁸ VGMA, Küçük Sadis 6(629), s. 199.

⁷⁹ Acun, 1981, s. 643.

Mektebin Vakıfları:

Süleyman Bey, H. 23 Sefer 1208 (M. 30 Eylül, 1793) tarihinde gelirleri Çapanoğlu Câmii ile bölüşülecek olan bir takım gayr-menkuller ile para vakfetmişti. Bu gayr-i menkullerin bulundukları yerler ve adetleri ile paranın miktarı şöyle idi.

Dükkanlar: Vakıf mektebe bitişik 12 adet, Câmii Kebire bitişik altı adet, câmiin karşısındaki konağa bitişik 13 adet, vakıf konağın ahırına bitişik 10 adet, Demircizade'nin evinin alt tarafında kasap dükkanı olarak kullanılan üç adet ve bu dükkanların yanında ekmekçi dükkanı olarak kullanılan bir adet dükkan olup cem'an 45 dükkana baliğ oluyordu.

Bağ ve Bahçeler: Yozgat'ta Ayşe Hanım Bahçesi diye bilinen iki parça ve tahminen 40 dönümlük bağ ve bahçe, bu bahçenin alt tarafında bir bağ, Budaközü kazasına bağlı Kalınsaz köyünde⁸⁰ Karacaosman Bağı diye bilinen bir bağ, aynı köyde Büyük Bağ diye bilinen 6 dönümlük bir bağ ve yine aynı köyde dört dönümlük bir bağ olmak üzere 6 adet 60 dönümlük bağ ve bağçelerden meydana geliyordu⁸¹.

Konak: Yozgat'ta Ahmet Paşa Medresesi yanında bulunan konak ki, Büyük Konak diye biliniyordu.

Süleyman Bey vakıfları içinde yukarıda zikrettiğimiz gayr-ımenkullerin dışında 10.000 gurus da nakid para bulunuyordu.

Süleyman Bey vakfiyesinde, vakfedilen akarât ve paranın her birinin ayrı ayrı şartlarla vakfedildiği görülmektedir. Bunlardan bağ ve bahçeler mütevellî tarafından isteyene icare-i vahide-i sahiha⁸² (Belirli bir zaman için belli bir miktar para

⁸⁰ Bu köyün günümüzdeki durumu hakkında bilgiye rastlayamadık.

⁸¹ Y.Ş.S. 30, s.91.

⁸² Geniş bilgi için bkz. Berki, 1966, s.25

karşılığında bir vakıf akarın kiraya verilmesi) ile icareye veriliyordu. Vakfedilen konak, yıllık 7.000 akça icar ile yalnızca Süleyman Bey ve onun evlâdının iskânına meşruttu. 10.000 gurus para ise münasip yerlerde akara çevrilip icareteyn-i misliyeteyn⁸³ ile icar olunup gelirleri mekteb muallimlerine verilecekti.

Süleyman Bey Mektebinde iki muallim-i sibyan, bir kurrâ, bir ferrâş ve bir de vakıf tasildarı olan câbi görev yapıyordu. Bunlardan birinci muallim günlük 84, ikinci muallim 83 akça alıyordu. Mektebte çocuklara Kur'an-ı Kerim okutmakla görevli olan kurrânın yevmiyesi 40 akça olup, tahsildarlık vazifesini yürüten câbiye günlük 10 akça veriliyordu. Mektebin temizlik işlerine bakan ferrâş ise 13 akça yevmiye almakta idi.

Bunların hâricinde, vakıf gelirlerinden yılda 900 gurus mektebin ısılatılması için odun satın alınmasına tahsis edilmiş olup binânın tamir ve bakım masrafları da bu gelirlerden karşılanıyordu⁸⁴.

Süleyman Bey Vakfı tevliyetine üç akça yevmiye ile büyük oğlu Abdülfettâh Bey tayin edilmişti. Vakfiye şartlarına göre mütevellî olan zatlar, vakıf gelirlerinden harcamalar ve ücretler karşılandıktan sonra gelir fazlasını muhafaza ederek münasip yerlerde akara tebdil edip, asıl vakfa zam ve ilhak edecekti.

İncelediğimiz şart gereğince, Süleyman Bey Vakfı'nın mütevellisî olan Abdülfettâh Bey, vakfın gelir fazlası ile ve biraz da kendi imkanlarıyla bazı gayr-i menkuller yaptırmıştı. Yozgat'ta Eski Köprü'nün yanında birbirine bitişik 32 dükkân ve bunların yanında bir çörek fırından meydana gelen bu gayr-ı menkuller

⁸³ Bkz. Berki, 1966, aynı sayfa (Vakıf akarlarının süresiz olarak, kıymetine yakın peş n ve seneden seneye cüz'i bir miktarda para karşılığı kiraya verilmesi).

⁸⁴ VGMA Küçük Sâdis 6(629), s. 203.

mütevellî Abdulfettâh Bey tarafından H. 19 Receb 1212 (M. 7 Ocak, 1798) tarihinde düzenlenen bir vakfiye ile Süleyman Bey Vakfı'na ilhak edilmiştir.

Zikredilen gayr-i menkuller, Süleyman Bey Vakfı'nın şartlarına göre değerlendirilecek olup gelirleri mekteb ve câmiye meşruttu⁸⁵.

1.3- Ali Efendi Mektebi:

Yozgat'ın Yancıoğlu mahallesinde bulunan mektep, Cevherî Ali Efendi diye bilinen Çapanoğlu Süleyman Bey'in vekil-i harcı Ali Efendi b. Mehmed tarafından H. 1219 (M. 1804) yılında bir câmi ile beraber yaptırılmıştı. Tamamı ahşap olan câmi ve mektebe bânileri olan Ali Efendi tarafından H. 3 Muharrem 1220 (M. 3 Nisan 1805) tarihinde gelirleri paylaşılacak üzere bir takım mülkler vakfedilmişti⁸⁶. (Gelirlerinin büyük bir kısmı câmiye meşrut olan bu gayr-ı menkullerin dökümünü camiler bahsinde yapacağımızdan burada saymıyoruz)

Mevkuf mülklerden icâr yoluyla gelir temin ediliyor ve bu gelirlerden mektebin tamir ve bakımı yapılarak, muallim-i sibyanına 85 akça yevmiye veriliyordu⁸⁷.

Bahse konu olan mektebe, H. 1 Cemâziye'l-Evvel 1223 (M. 25 Temmuz, 1808) tarihinde bir vakıf daha yapıldığını görüyoruz. Vakfı yapan vâkıf, Cevherî Ali Efendi'nin oğlu Mehmed Efendi olup, vakfedilen, Sivas Vilayeti Kızılıkümbet Nâhiyesi'ne bağlı Kayadibi köyünün mâlikâne hissesinin yarısıdır⁸⁸.

Mehmed Efendi, vakfettiği köyün yarı malikane hissesini 10 parçaya ayırmış ve bu gelirlerin 3/10'unu mektebin tamir ve bakımına tahsis etmişti.

⁸⁵ VGMA, Küçük Sadis 6(629), s. 204.

⁸⁶ VGMA, Haremeyn 11(744), s. 444-448, Y.Ş.S. 30, s.62-67.

⁸⁷ VGMA, Haremeyn 11 (744), s. 447; Y.Ş.S. 30, s. 66.

⁸⁸ VGMA Haremeyn 12 (545) s. 319; Y.Ş.S. 30, s.65.

1.4- Başçavuş Halil Ağa Mektebi:

Halil Ağa Yozgat'lı Satılmış Ağa'nın oğlu olup, Çapanoğlu Süleyman Bey'in başçavuşlarından⁸⁹. Bu zat, H. 1215 (M.1800 - 1801) tarihinde Yozgat'ın İstanbulluoğlu mahallesinde bir câmi ve kendi evinin yanında bir mektep yaptırmıştır⁹⁰.

Mektebin Vakıfları:

Halil Ağa, H. 23 Rebi'ü'l-Evvel 1231 (M. 22 Şubat, 1815) tarihinde düzenlediği bir vakfiye ile inşa ettiği hayır kurumlarına bir çok akar vakfetmişti. Bahse konu olan vakıf gelirlerinin büyük bir kısmı câmi masraflarına meşrû olduğundan dökümlerini burada vermiyoruz⁹¹.

Zikredilen gayr-ı menkullerin icâra verilmesi suretiyle elde edilen gelirlerden mektebin muallim-i sibyanına yılda 70 gurus tahsil edilmiş olup, mektebin tamir ve bakım masrafları da bu gelirlerden karşılanıyordu⁹².

1.5- Salih Efendi Mektebi:

Yozgat Muhtaboğlu mahallesinde bulunan mekteb, eşraftan Bidayet Mahkemesi azâsı Salih Efendi b. Hurşid Ağa tarafından kendi evinin yanında yaptırılmıştı⁹³. İnşâ tarihi hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadığımız mekteb, elimizde bulunan vakfiyesinin tarihi olan M. 26 Eylül 1893'tarihinde yaptırılmış olmalıdır.

⁸⁹Y.Ş.S, 30, s. 14, VGMA, Haremeyn, 12(745) s. 394.

⁹⁰Acun, 1981, s. 649.

⁹¹Vakıf akarın dökümü için câmiler bahsinde "Başçavuş Halil Ağa Camii Vakıfları" bölümüne bakınız.

⁹²VGMA, Haremeyn, 12 (745) s. 397.

⁹³Y.Ş.S, 8, s. 96.

Mektebin Vakıfları:

Salih Efendi, H. 15 Rebi'ü'l-Evvel 1311 (M. 26 Eylül 1893) tarihinde Yozgat'ta iki câmi, birkaç çeşme ile kendi yaptırdığı mektebe, ayrıca Kur'an-ı Kerim tilâveti, mevlid-i şerif kıraati ve Haremeyn için bir takım gayr-i menkuller ile nakid para vakfetmişti. Bunlar:

Yozgat Muhtaboğlu mahallesinde birbirinin içinde bahçesi ve çeşmesi olan iki konak, Salmanlı nahiyesine bağlı Nefes-i Kebir⁹⁴ (Merkez Musabeyli Bucağına bağlı, Büyük Nefes) köyünde bir parça bağ; aynı köyde iki tahta anbar; Kömüviran⁹⁵ (Yerköy merkez ilçeye bağlı Kömüşören) köyünde yarım değirmen; aynı köyde bir değirmenin 1/3 hissesi; Aydoğan köyünde (Yozgat Musabeyli Bucağına bağlı)⁹⁶ başka bir değirmenin 1/3 hissesi ile 60.000 gurus nakid para .

Mevzubahs gayr-i menkullerden konaklar, vakfın mütevellîlerinin ikametine tahsis edilmiş olup, bağ, bahçe ve değirmenlerin hâsılâtı vakfa gelir temin ediyordu. Mevkuf para ise, mütevellî tarafından tâlibine yıllık onu onbirbuçuk (%15) gurus hesabı üzere istirbah olunup bu şekilde gelir temin ediliyordu⁹⁷.

2- Rüşdiye Mektepleri

II.Mahmud devrinde sibyan okullarının yetersiz olduğu anlaşıncı, 1838 yılında bunların islahı yoluna gidilmiştir. Bu arada sibyan mekteblerinin üstünde, sınıf-ı sâni okullarının açılmasına karar verilmiştir. Daha sonra bu okulların adı, padişah tarafından "Rüşdiye" olarak değiştirilmiştir. Akabinde bunların idaresi ile

⁹⁴ Türkiye Mülki, 1977, s. 815.

⁹⁵ Köyl erimiz, 1982, s. 722.

⁹⁶ Köyl erimiz, 1982, s.62.

⁹⁷ Y.Ş.S. 8, s. 97.

meşgul olacak "Mekâtib-i Rüşdiye Nezareti" kurulmuş ve bir de nîzır tayin edilmiştir⁹⁸.

Zikredilen okulların kuruluş yıllarında, ilk mekteb mi yoksa orta dereceli mektebler mi oldukları karışık bir hal almıştı. Rüşdiyelerin seviyesi 1845'te toplanan Muvakkat Maarif Meclisi'nce açıklığa kavuşturulmuştur. Bu meclis, Rüşdiyelere, sıbyan okullarının üstünde, Dârülfumûn'a talebe yetiştiren orta dereceli okul hüvviyetini vermişti⁹⁹.

Üç yıl süreyle eğitim yapan ve Mekteb-i İbtidâi'nin devamı niteliğini taşıyan bu okullarda, Kur'an-ı Kerim okuma, Din bilgisi, Tükçe, Arapça, Hesap, Coğrafya, Türk ve İslam Tarihi, Güzel Yazı ve Tarım gibi dersler okutulmakta idi¹⁰⁰.

En fazla Sultan II.Abdulhamid devrinde gelişme gösteren¹⁰¹ bu mektepler, Cumhuriyet'ten sonra modern orta dereceli okulların açılması ile tarihe karışmışlardır.

2.1-Ali Rıza Paşa Rüşdiye Mektebi

Yozgat ve kazalarına ait elimizde vakfiyesi bulunan bir tek Rüşdiye mektebi vardır. Vilâyette, Medrese mahallesinde bulunan mektep, dönemin Ankara vilayeti vâlisi Ali Rıza Paşa b. Abdullah Bey tarafından, adigeçen mahallede bulunan vakfın mektebi bitişiğindeki evinin, bir derslane, bir bevvâb odası, üç oda, iki kömürlük ve odunluk, üç kudumhane, bir miktar avlu ve bu avluya akan iki masuralı çeşmeden müteşekkil bir Rüşdiyeye çevrilmesi ile H.15 Rebi'ül-Evvel 1274 (M.3 Kasım, 1857) tarihinde kurulmuştur¹⁰².

⁹⁸ Kodaman, 1980, s.148.

⁹⁹ Kodaman, 1980, s.149.

¹⁰⁰ M.Hidayet Vahapoğlu, *Osmanlı dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, Ankara, 1990, s.56.

¹⁰¹ Kodaman, 1980, s. 161.

¹⁰² Y.Ş. S, 1, s. 79-80.

Vakfiyede adıgeçen mektebe gelir getirici akar veya para vakfından bahsedilmemiş olup, vâkfın tevliyetî, mektebin muallim-i evveline meşrû idi.

3- Azınlık Mektepleri

Azınlık okulları, Osmanlı devletinde gayr-ı müslim cemaat teşkilatlarına bağlı idiler. Kiliseler ve hahamhâneler ya bizzat kendileri veya sillog teşkilatı gibi ara teşkilatlanmalar yolu ile kendi cemaatine bağlı okulları kuruyor ve yönetiyorlardı. Bunlar tamamen devlet denetiminden uzak bir çalışma içindeydiler.

Azınlıkların okulları, genellikle ibadethanelerini yanında, ona bağlı olarak açılmakta idi. Bu okullar daha ziyade ilkokul seviyesinde olup, cemaatlerce yönetiliyorlardı. Orta derecede ve yüksek okul seviyesinde olanlar ise yüksek mezhebî makama bağlı idiler¹⁰³.

Azınlıklar, ilk öğretimden yüksek öğrenime kadar her kademe ve türdeki okullarını kendileri kuruyorlar ve devlet müdahalesi olmadan yönetiyorlardı.

Azınlık okullarının tesis ve finansmanı, Türk-İslam müesseselerinin tesis ve finansmanına benzer bir durum göstermektedir. Her kilise bir odasını okul olarak ayırmakta ve bu bölümün masrafı da kilisenin genel masrafları gibi zenginler tarafından karşılanmakta idi. Ermeni ve Yahudi okullarının tesis ve finansmanında ise umumiyetle yabancı devletlerin misyoner teşkilatlarının rolleri olmuştur¹⁰⁴.

Azınlık okullarındaki öğretimde önceleri dinî nitelik hakim iken daha sonraları millî nitelik ağırlık kazanmıştır. Devlet denetiminden hemen hemen tamamen uzak olan bu okullarda yetişenler, sonradan devletimizin başına dert olmuşlardır. Maarif-i Umumiye Nizamnâmesi ile getirilen bir takım yenilikler ve

¹⁰³ Vahapoğlu, 1990, s. 65.

¹⁰⁴ Vahapoğlu, 1990, s. 66.

düzenlemelerin de fazla etkili olmadığı bu okullardaki eğitim ve öğretim durumu Cumhuriyet'ten sonra bir takım kanun ve kaidelere bağlanmıştır¹⁰⁵.

3.1-Ermeni Erkek Mektebi

Yozgat'ın Eskipazar mahallesinde bulunan mektebin bânisi, inşâ tarihi ve müştemilâtı hakkında bilgiye sahip değiliz. Ancak adıgeçen mekteb elimizde bulunan vakfiyesinin tarihi olan H. 21 Zîl-Ka'de 1325 (M. 26 Aralık 1907) tarihinden önce inşa edilmiş olmalıdır.

Mektebin Vakıfları:

Vâkıfı, Yozgat Tekye mahallesinde ikamet eden, Ermeni milletinden Atamyan Hacı Atam Ağa'dır. Atam Ağa, gelirleri Yozgat'ta bir kaç çeşme, Yozgat papazları¹⁰⁶ ve bahse konu olan mekteb arasında bölüşülmek üzere bir takım gayr-ı menkuller vakfetmişti¹⁰⁷. Bunlar:

Akdağmadeni kazasında bir değirmen; aynı kazada ahşap bir ev; Sorgun'un Mirahor köyünde iki çift taşı dönen bir değirmen; Yozgat Uzunçarşı'da bir mumcu dükkânı; bir sarac dükkânı; bir bakkal dükkânı ve iki ayrı dükkândan meydana gelen toplam 44.500 guruş kıymetli akar idi.

Vakfın mütevellisi tarafından, isteyene kiraya verilme yoluyla değerlendirilen bu gayr-ı menkul gelirlerinden yılda 100 guruş mektebin tamir ve bakımına meşruttu¹⁰⁸.

¹⁰⁵ Geniş bilgi için bkz. Vahapoğlu, 1990, s. 150-173.

¹⁰⁶ Bu papazların Yozgat'ta ne şekilde ve nerede görev yaptıkları vakfiyede belirtilmemiştir.

¹⁰⁷ Y.Ş.S., 19, s.55-56.

¹⁰⁸ Y.Ş.S., 19, s.56.

Yukarıda anlatmaya çalıştığımız mekteplerden (Binalarının fazla bir mimarî özelliğe sahip olmamasından olsa gerek) maalesef günümüze kadar geleni yoktur. Bânîleri ve vâkıflarının toplumun sosyal tabakalaşmadaki yeri itibariyle bir kethuda, bir vekil-i harc, bir mutasarrıf, bir müderris, bir başçavuş, bir vali ve biri belli olmamak üzere tamamına yakını “askeri sınıf” dediğimiz gruba dahil oldukları görülmektedir.

Bahse konu olan müessesât-ı hayriyyeye, vâkıfları tarafından vakfedilenlere gelince, biri hariç¹⁰⁹ tamamen vâkıfların kendi malları olan değirmen, dükkân, bağ, bahçe, han, konak, ev ve nakid paradan müteşekkil olduğu, devlete ait köy veya mezraaların mâlikânesi veya “iki baştan” vakfedilmesi yoluna gidilmediği anlaşılmaktadır.

B-CAMİLER VE MESCİDLER

Arapça adından da anlaşıldığı gibi câmi, halkı toplayan, cem eden, yahut halkın toplantı yeri mânâsına gelen bir terimdir¹¹⁰. Câmi, ibâdetlerin ve halkın eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü kurum olma vasfını haizdi¹¹¹.

Mescid kelimesi ise Arapça eğilmek, baş eğmek, başı yere koymak gibi mânâlara gelen “secde” kökünden bir ism-i mekân olup, İslâmiyette ibadet yeri mânâsını almıştır¹¹². Türkçede câmiin küçüğünü anlatmak için kullanılan bu kelime, Arapça da Türkçedeki “câmi” anlamında kullanılmaktadır.

Câmi, konum itibariyle İslâm şehrinin merkezini teşkil eden en önemli unsurdur¹¹³. Şehirde ictimâî hareketliliğin en yoğun olduğu yer “Cuma câmisi”

¹⁰⁹ Cevherî Ali Efendinin oğlu Mehmed b. Ali Vakfı (Bu vakıfta Ali Efendi'nin Yancıoğlu mahallesindeki mektebine Sivas'ta bir köyün yarı malikane hissesinin 3/10'u vakfedilmişti.).

¹¹⁰ Osman Er gin, *Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişâfı*, İstanbul., 1936, s. 103

¹¹¹ Yediyıldız, Ankara, 1980^(b), s. 160.

¹¹² Pederson, 1993, s. 1.

¹¹³ Pederson, 1993, s. 5.

dir¹¹⁴. Diğer günler mahalle mescidlerinde namaz kılan müslümanlar, cuma günleri başlarında reisleri olduğu halde, "Cuma Câmiinde" toplanmaktaydılar. Cuma câmilerinin bu özelliği ve son derece artması dilde de tesirini göstermiş, VII.asırda büyük camilere mescid denildiği halde, IX.asırda hemen hepsine câmi denilmeye başlanmıştır¹¹⁵. Osmanlı şehir tariflerinde de "cuma kılınır olma" özelliği şehrin tanımlanmasında temel taşlardan sayılmaktadır¹¹⁶.

Şehirlerin dinî, siyasî ve kültürel yönden merkezi mesabisinde olan câmiler, cihad ve gazâ sonucu ele geçirilen yeni topraklarda islâmlaştırma faaliyetlerinin de merkezi durumunda idiler. Bu sebeple kumandanlar bir yeri fetheder etmez oranın merkezi olabilecek bir câmi yaptırıyorlardı¹¹⁷. Merkez olma vasfı, İslamiyetin mahiyeti icabı, din ile siyasetin bölünmez bir bütün teşkil etmesinden ileri gelmekteydi¹¹⁸. Câmiin içtimâî bir müessese olması, herhangi bir yöredeki halkı muayyen vakitlerde bir yere toplayarak onları birbiriyle tanıştırmak, bu vesile ile dinî-dünyevî işlerini görmek, aynı zamanda bu toplantıdan istifade ederek hükümet işlerinden cemaati haberdar etmek gibi hususlarda işe yaramasından ileri gelmekte idi¹¹⁹.

Câmi, bina olarak ele alınırsa, esas itibariyle Mekke'den gelen çizgiyi, yani, kible yönünü dik açıyla kesen bir duvar olup, Müslümanların nereye doğru dönerek namazlarını kılacaklarını gösterir bir yerdir¹²⁰. İbadet yeri olarak camiler, önce Allah'ın yapılmasını emrettiği ve adının anılmasını istediği, yani dinin icabettirdiği

¹¹⁴ Doğan Kuban, "Anadolu Türk Şehri, Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler", *VD. C. VII*, Ankara 1968, s.55.

¹¹⁵ Pederson, 1993, s. 17-18.

¹¹⁶ Gürbüz, 1987, s.1

¹¹⁷ Pederson, 1993, s. 4-5.

¹¹⁸ Pederson, 1993, s. 42.

¹¹⁹ Ergin, 1936, s. 103.

¹²⁰ Gürbüz, 1987, s. 12.

ibadeti yerine getirmek, namaz kılmak için biraraya gelmek ve diğer dini vazifeleri eda etmek maksadıyla yapılan binalardır¹²¹.

Yozgat ve kâzalarına ait elimizde vakfiyesi olan câmi ve mescidlerin sayısı 106 dır. Bunlardan yüziki adedi câmi, dört tanesi ise mescid olarak adlandırılmıştır.

a) Câmiler

1-Gemerek Şahruh Bey Câmi

Dulkadiroğlu beylerinden Şahruh Bey b.Alauddevle Bey tarafından yaptırılan¹²² câmiin inşa tarihi hakkında bilgiye sahip değiliz. H.1163 (M.1750) yılında Ahmed Bey, adında bir kişi ve H.1238 (M.1822-1823) yıllarında da Çapanoğulları tarafından tâmir edilen¹²³ câmiin elimizde bulunan vakfiyesine göre H.1 Receb 897 (M.29 Nisan 1492) tarihinden önce inşa edilmiş olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Şahruh Bey câmiine H. 1 Receb 897 (M.29 Nisan 1492) tarihinde câmiin bulunduğu Gemerek köyü ile Çıbık nahiyesine (günümüzde Sivas'ın Suşehri ilçesine)¹²⁴ bağlı Ağcaagıl ve Hamzalı (günümüzde Yozgat'ın Çekerek ilçesine bağlı)¹²⁵ mezraalarının bütün gelirlerini vakfetmişti¹²⁶. Yozgat Mufassal Defteri'nde Gemerek köyünün H.983 (M.1575-1576) de geliri 10.000¹²⁷, Ağcaagıl Mezraası'nın 1.000¹²⁸ ve Hamzalı mezraası'nın ise 4.000¹²⁹ akça olarak gösterilmiştir. Bu

¹²¹ Pederson, 1993, s.16.

¹²² Sümer, 1974, s. 342.

¹²³ Yinanç, 1989, s.125.

¹²⁴ Köylerimiz, 1982, s. 606.

¹²⁵ Türkiye Mülki, 1977, s. 817.

¹²⁶ VGMA, Mücedded Anadolu 8(594), s. 207.

¹²⁷ TKGMA, 30 Numaralı Yozgat Mufassal Defteri, s. 194-b. (Bu defter bun dan böyle TD-30 şeklinde gösterilecektir).

¹²⁸ T.D. 30, s.189-a.

¹²⁹ T.D.30, s.196-a.

gelirlerden günde üç dirhem¹³⁰ imam-hatib'e, bir dirhem müezzine, bir dirhem ferrâşa ve bir dirhem de câmiin mum ve hasırına tahsis edilmişti.

2- Kozan, Şahruh Bey Câmii

Kozan XVI.yüzyılda Akdağ nahıyesine bağı Şahruh Bey Kışlası adıyla da anılan bir köydü¹³¹. Günümüzde Çayıralan ilçesi Çandır nahıyesine bağı olan¹³² köyde bulunan ve Şahruh Bey tarafından yaptırılan câmiin inşâ tarihi hakkında bilgiye sahip değiliz. Ancak câmiin elimizde bulunan vakfiyesine göre H.1 Receb 897, (M.29 Nisan 1492)'den önce inşâ edilmiş olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Kozan Câmii'nin vakıfları, H. 1 Receb 897 (M. 29 Nisan1492) tarihli vakfiyesine göre, Çandır ve Köhne köyleriyle, Domalan Kuyucak ve Tozluhan mezraalarının yarı hisselerinden meydana gelmektedir¹³³. TD 30'a da ise bu köylerin ikisi hariç adlarının değıştiğı görülmektedir. Mevzubahis defterde Kozan Câmii vakıfları olarak tüm gelirleri vakfa ait olan Çandır köyü (H.983'te geliri 400 akça)¹³⁴, yalnızca mâlikâne hisseleri vakfa ait olan Eynelüce, nâmı-ı diğeri Gözübüyük köyü (H.983'te vakıf geliri, 960 akça), Köpek Pınarı nâm-ı diğeri Tozluhan köyü (H.983'te vakıf geleri 780 akça) ve Gayıblü nâmı-ı diğeri Büyükin (H.983'te vakıf geliri 920 akça) köyünden meydana geldiğı tesbit edilmiştir¹³⁵. Bu gelirlerden günde üç dirhem câmiin imam-hatibine, bir dirhem ferrâşına ve bir dirhem de mum ve hasırına tahsis edilmişti.

¹³⁰ Bir çok devlette çeşitli zamanlarda ağırlık ölçüsü ve para birimi olarak kullanılan dirhem pekçok çeşidi vardır. Geniş bilgi için bkz. Halil İnalçık, "Osmanlı Metrolojisine Giriş" *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi* S. 73, Ankara .1991, s.21-51; E. V. Zambaur, "Dirhem", *İ.A .C.III*, s.594-95.

¹³¹ Yinaç, 1989, s.126.

¹³² Köylerimiz, 1982, s.382.

¹³³ VGMA, Mütcedded Anadolu 8 (594), s. 207.

¹³⁴ TD, 30, s.47-a.

¹³⁵ T.D., 30, s.48-a.

3- *İlusu Şahruh Bey Camii*

Câmi, vakıf tarihinde Boğazlayan'a, günümüzde ise Sarıkaya merkez ilçeye bağlı¹³⁶ İlusu köyünde bulunmaktadır. Şahruh Bey tarafından 1492'de inşâ edilen¹³⁷ câmiin masrafları Kozan köyü câmiî vakıflarından karşılanıyordu. Vâkıfın şartlarına göre, adigeçen vakıf gelirlerinden câmiin imam-hatibine günlük üç dirhem, ferrâşına bir dirhem ve bir dirhem de mum ve hasırına tahsis edilmişti¹³⁸.

Vakfın tevliyeti hayatta oldukça vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise oğullarına meşruttu.

4- *Çat Köyü Ahmed Ağa Câmiî*

Akdağ nahiyesinin Çat köyünde¹³⁹ bulunan câmi, aynı köyden Ahmed Ağa tarafından yaptırılmıştı. İnşa tarihi belli olmayan bu eserin, elimizde bulunan vakfiyesine göre H. 1 Muharrem 1144 (M. 6 Temmuz, 1731)'den önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Câmiin vakıfları H. 1 Muharrem 1144 (M. 6 Temmuz, 1731) tarihinde aynı köyden Seyyid Ebubekir b. Seyyid Veli tarafından vakfedilen ve Çat nehri üzerinde bulunan bir değirmenden meydana geliyordu.

Değirmen gelirlerinden günlük altı akça câmi imamına, üç akça müezzine tahsis edilmiş olup fazlası değirmenin tamir ve termimine meşruttu. Vâkıf, vakfının tevliyetini hayatta oldukça kendisi üstlenmişti¹⁴⁰.

¹³⁶ Türkiye Mülki, 1977, s.818.

¹³⁷ Yinanç, 1989, s. 126.

¹³⁸ VGMA, Mücedded Anadolu, 8 (594), s.207.

¹³⁹ Yapmış olduğumuz araştırmalarda bu köy hakkında maalesef bir bilgi edinemedik.

¹⁴⁰ VGMA, Hurufât, 1073, s. 148.

5- Boğazlayan Hacı Mehmet Ağa Câmii (Ulu Cami)

Boğazlayan ilçe merkezinde bulunan câmi, ilçeden Hacı Mehmed Ağa tarafından yaptırılmıştır. Kitâbesi olmadığından inşâ tarihi bilinmeyen câmiin elimizde bulunan vakfiyesine göre H. 15 Receb 1173 (3-4 Mart 1760) tarihinden önce yapılmış olması gerekir. Câmi H. 1284 (M. 1867-68) yılında tamirat görmüştür¹⁴¹.

Câmiin Vakıfları:

Hacı Mehmed Ağa câmiine, H. 15 Receb 1173 (3-4 Mart 1760) tarihinde, oğlu Hacı Ahmed tarafından Kozan Çayı üzerinde bir değirmen vakfedilmişti¹⁴².

Mehmed Ağa Câmii vakfı olan mezkûr değirmen, vakıf mütevellisi tarafından isteyene yıllık icâreye veriliyor ve bu şekilde elde edilen gelir câmi görevlilerine maaş olarak dağıtılıyordu. Câmide bir vaiz, bir imam, bir hatip ve birde müezzin görev yapmaktaydı. Bu görevlilerden herbirine 10 akça yevmiye ödeniyordu.

Vakfın tevliyetine gelince, bu görev hayatta oldukça vâkıfın kendisine, vefâtından sonra ise evlâdına meşruttu.

6- Yozgat, Çapanoğlu Câmii (Ulu Câmî)

Yozgat şehrinin sembolü sayılan Çapanoğlu Câmii, şehrin her yerinden görülen, büyük bir yapıdır. Çok ince minaresi, yüksek kasnaklı kubbesi ve köşe kuleleri ile dikkat çeker. Bina, ayrı tarihlerde inşâ edilmiş iki yapının birbiriyle çok güzel kaynaştırılmasından oluşmuştur. İki ayrı kitabesi¹⁴³ olan câmiin, ilk yapım tarihini gösteren kitabe bugünkü giriş revakına açılan kapı üzerindedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi iki ayrı binadan meydana gelen câmiin ilk kısmı Çapanoğlu

¹⁴¹ Acun, 1981, s. 642.

¹⁴² VGMA, 3. İlmühaber, 386, s. 143.

¹⁴³ Kitabele için bkz. Acun, 1981, s.643.

Mustafa Bey (?-1782) tarafından 1777-1779 yılları arasında¹⁴⁴, dış kısmı ise kardeşi Süleyman Bey (?-1813), tarafından 1794'te inşa edilmiştir¹⁴⁵. Binâ, H.1317-1319 (M.1899-1901) tarihleri arasında Süleyman Bey'in oğlu Mahmud Celâleddin Paşa tarafından tamir ettirilmiştir.

Câmiin Vakıfları:

Çapanoğlu Câmi'i'ne üç ayrı tarihte üç ayrı şahıs tarafından vakıflar yapılmıştır. Bunlardan ilki, câmiin ilk bânisi olan Abdülcebbarzâde (Çapanoğlu) Mustafa Bey vakıflarıdır. Mustafa Bey, H.1 Muharrem 1195 (M. 28 Aralık 1780) tarihli vakfiyesi¹⁴⁶ ile câmiine, Boğazlayan'a bağlı Merkez Boğazlayan ve Gönenç köyü, Baltı nahiyesine bağlı Baltısaray (Yozgat merkez ilçeye bağlı)¹⁴⁷ ve Elmahacılı (Yerköy merkeze bağlı), İğdekışlağı (Aynı kazaya bağlı iğdecik köyü), Gedik İsa ve Boymıl Hacı (Musabeyli Bucağına bağlı Kötübuymul)¹⁴⁸ köyleri olmak üzere yedi köy; Sungurlu köyünde üç, Budaközü kazası Salmanlı (Bugünkü Salmanlı ilçesi)¹⁴⁹ köyünde bir Hüseyinâbâd kazâsı (Çorum Alaca)¹⁵⁰ Yenice köyünde bir adet olmak üzere beş değirmen, câmi yanında birbirine bitişik bir çarşı halinde 80 dükkân, bu dükkânlara birleşik bir han ve 25.000 guruş para vakfetmişti¹⁵¹.

Vakfedilen köyler ve gayr-ı menkuller, mütevellî tarafından isteyene kiraya verilmek suretiyle, vakıf para ise yıllık onu on bir (% 12) guruş hesabı ile istirbaha verilerek gelir temin ediliyordu. Bu gelirler ile vâkıfın inşâ ettirdiği câmi, türbe,

¹⁴⁴ Mert, 1980, s.45.

¹⁴⁵ Mert, 1980, s. 65.

¹⁴⁶ V.G.M.A, Haremeyn, 9 (742), s.91-96; Y.Ş.S. 30, s. 51-54.

¹⁴⁷ Türkiye Mülki, 1977, s. 815.

¹⁴⁸ Türkiye Mülki, 1977, s. 820.

¹⁴⁹ Türkiye Mülki, 1977, s.815

¹⁵⁰ Türkiye Mülki.,1977, s. 820.

¹⁵¹ VGM.A, Haremeyn, 9(742), s. 92-93.

çeşme ve şadırvan masrafları ve vakfın diğer giderleri karşılanıyor, bir kısmı da Haremeyn'e gönderiliyordu.

Çapanoğlu Câmii'nde, bir hatib, iki imam, üç müezzin, iki kayyım ve iki ferrâş görev yapıyordu. Bunlardan hâtibe günlük 25 akça, birinci imama 80, ikinci imama 50 akça, birinci müezzine 33, ikinci müezzine 30, üçüncü müezzine 20 akça, birinci kayyıma 25, ikinci kayyıma 15 akça, birinci ferrâşa 10 ve ikinci ferrâşa ise yedi akça ücret ödeniyordu.

Ayrıca vakfın defterlerini tutan kâtibe günlük sekiz akça gelirlerini toplayan câbiye yedi akça, nâzırlık vazifesini yapan bâbüssaade ağalarına iki akça ödenip, câmiin aydınlatma, ısıtma, sergi, tamir ve bakım masrafları da karşılanıyordu¹⁵².

Vakfın tevliyet vazifesi, 10 akça yevmiye ile sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise erkek evladına meşrut olup, gelir fazlası aralarında taksim ediliyordu¹⁵³.

Çapanoğlu Câmii'ne vakıfta bulunan ikinci şahıs, câmiin ikinci kısmının bânîsi olan Süleyman Bey'dir. Süleyman Bey, H. 23 Sefer 1208 (M. 30 Eylül 1793) tarihli vakfiyesiyle¹⁵⁴ zikredilen hayır kurumuna bir takım gayr-ı menkuller ve para vakfetmişti¹⁵⁵. Vâkıf, vakfın gelirleriyle câmiye bir ferrâş, bir de kayyım tayin etmişti. Ferrâş olan zâta günlük 8 akça, kayyıma ise 10 akça ücret veriliyordu. Ayrıca yıllık 150 gurus câmiin aydınlatılmasına tahsis edilmiş olup, binânın eskiyen sergilerinin yenilenmesi de bu gelirlerden karşılanıyordu¹⁵⁶.

¹⁵² VGMA, Haremeyn 9(742), s. 95.

¹⁵³ Y.Ş.S. 30, s.53.

¹⁵⁴ VGMA, Küçük Sadis 6(629), s.199-204.

¹⁵⁵ Vakfedilen gayr-ı menkuller ve paranın dökümü yukarıda "Süleyman Bey mektebi" bahsinde verildiğinden buraya almıyoruz.

¹⁵⁶ Y.Ş.S. 30, s. 94-95.

Çapanoğlu Câmii'ne vakıfta bulunan üçüncü şahıs ise Süleyman Bey'in oğlu Müderris Abdulfettâh Bey'dir. Abdulfettâh Bey, H.19 Receb 1212 (M.7 Ocak, 1798) tarihli vakfiyesi¹⁵⁷ ile gelirleri adı geçen cami ve Süleyman Bey mektebi arasında bölüşülmek üzere bazı gayr-ı menkuller vakfetmişti¹⁵⁸.

7-Osman Paşa Köyü Câmii

Osman Paşa, Yozgat'a 38 km. uzaklıkta, merkeze bağlı, eski Kayseri ve Kırşehir'den Amasya'ya giden kervan yolu üzerinde kurulmuş bir kasabadır. Câmi, kasabanın orta kısmına yakın bir yerde, hafifçe yüksek bir alanda yer alır. Büyük bir avlu içinde biri kubbeli, diğeri kırma çatılı, birbirine bitişik iki yapıdan meydana gelmektedir¹⁵⁹.

Kitâbelerine¹⁶⁰ göre yapı, H. 715 (M. 1315-1316) tarihinde Hacı Mehmed Barçuk tarafından yaptırılmıştır. Binâ, Sultan III.Murad zamanında, H.993 (M.1585)'te Seyyid Ahmed b.Dusta'nın oğlu Sultan Emirci tarafından tamir edilmiştir¹⁶¹.

Câmiin Vakıfları:

Osman Paşa Köyü Câmii'ne, H. 5 Receb 1203 (M. 1 Nisan 1789) tarihinde aynı köyden Hasan b.Abdullah, Ali b.Abdulkadir, Mustafa b.Hasan ve Emeni Hatun tarafından ortaklaşa 3.050 guruş vakfedilmiştir¹⁶².

¹⁵⁷ VGMA, Küçük Sadis, 36(630) s. 203, Y.Ş.S. 30, s.96.

¹⁵⁸ Bu gayr-ı menkullerin dökümü yukarıda "Süleyman Bey Mektebi" bahsinde yapıldığından buraya almıyoruz.

¹⁵⁹ Birsen Açıkgöz, *Yozgat İli Tarihçesi ve Kültür Eserleri*, Gazi Eğitim Fakültesi Tarih Bölümü, Basılmamış Lisans Tezi, Ankara, 1991, s. 35-36.

¹⁶⁰ Cami kitabeleri için bkz. Acun, 1981, s. 638.

¹⁶¹ Acun, 1981, Aynı sayfa.

¹⁶² VGMA., 3.İlmuhaber, s. 123.

Vakıf mütevellisi tarafından, isteyenlere yıllık onu on bir buçuk (%15) gurus hesabı ile istirbaha verilen paranın gelirlerinden yıllık 15 gurus câmiin aydınlatılmasına, 50 gurus da tevliyet cihetine tahsis edilmiş olup, kalanı câmide imamet ve müezzinlik vazifesini yürüten İbrahim Efendi b.Hasan'a meşruttu. Bu zat, aynı zamanda yukarıda zikredilen 50 gurus ücretle vakfın tevliyet vazifesini de üstlenmişti.

8- Yozgat, Cevherî Ali Efendi Câmii

Yozgat'ın Aşağı Çatak mahallesinde, eski Yozgat-Sungurlu yolu üzerinde kurulmuş, Kırmı Çatılı, kâğır duvarlı, dikdörtgen planlı bir yapıdır. Harime giriş kapısı üzerinde bir kitâbesi vardır¹⁶³.

Kitâbesine göre câmi, H. 1202 (M. 1788) yılında Çapanoğulları zamanında Cevherî Ali Efendi ve Hacı Ahmed Efendi tarafından yaptırılmıştır¹⁶⁴.

Câmiin Vakıfları:

Cevherî Ali Efendi, birisi Harem Kethudası Hacı Ahmed Ağa ile ortak olmak üzere câmiine iki ayrı vakfiye ile bir çok gayr-i menkul ve para vakfetmiştir.

İlk vakfiye H. 9 Cemaziye'l-Evvel 1207 (M. 23 Ocak, 1792) tarihli olup, Harem Kethudası Ahmed Ağa b. Abdullah b. Abdulmennân ve vekil-i harc Cevherî Ali Efendi b. Mehmed Efendi b. Abdullah tarafından düzenlenmiştir¹⁶⁵. Vâkıflar bu vakfiye ile; Yozgat'da vakfa ait hana bitişik sekiz, bunların yanında birbirine bitişik onüç, Tuzkayası mahallesinde on, Zile kazâsı bakkallar çarşısında bir, çiftelhavuz karşısında bir, Keçeciler çarşısında kahvehane olarak bir, Tiftikçiler çarşısında iki ve

¹⁶³ Kitabe için bkz. Acun, 1981, s. 647

¹⁶⁴ Açıkgöz, 1991, s. 35.

¹⁶⁵ VGMA, Haremeyn 11(744), s. 432-440, Y.Ş.S. 30, s. 55-59.

başka yerlerde dört adet olmak üzere toplam 40 dükkan¹⁶⁶, Hüseyin Abâd (Çorum Alaca) kazasında bir değirmen, Yozgat'ta altı adet bağ ve bahçe, Süleyman Bey Vakfı hanının yanında bir adet han ve 2.000 gurus para vakfetmişlerdi.

Zikredilen mevkûflardan gayr-ı menkuller vakıf mütevellisi tarafından tâlibine "icâre-i vâhide" ile icara verilerek para ise münasib yerlerde akara çevrilip¹⁶⁷, icare-i misleyn ile icar olunarak vakfa gelir temin edilecekti¹⁶⁸. Bu gelirlerden câmi ve yukarıda zikredilen Ali Efendi Mektebi'nin masrafları karşılanıyordu.

Ali Efendi Câmi'i'nde, bir imam hatib, bir vâiz, bir müezzin ve bir de kayyım-ferrâş görev yapıyordu. Bunlardan; imam-hatib günlük 55 akça, vâiz beş akça, müezzin 25 akça, kayyım-ferrâş ise 17 akça ücret alıyordu. Ali Efendi vakfında, vakfın defterlerini tutan bir kâtip, gelirlerini toplayan bir de câbî bulunuyordu. Kâtip beş akça, câbî ise iki akça yevmiye alıyordu.

Ayrıca vakıf gelirlerinden, câmiin aydınlatılması için dört kıyye yağ mumu ve 30 kıyye zeytinyağı satın alınıyordu. Vakfın masrafları çıkarıldıktan sonra gelir fazlasının mütevellî tarafından korunup, münasip yerlerde akâra çevrilerek vakfa ilhak edilmesi de vakfiye şartları arasındaydı.

Vakfın tevliyet vazifesine gelince bu görev hayatta oldukça vâkıfın kendisine, vefâtından sonra ise büyük oğlu Mehmed Kâmil Efendi'ye meşrûtu¹⁶⁹.

Cevherî Ali Efendi H. 19 Receb 1212 (M. 28 Aralık 1797) tarihinde, câmi ve mektebin gelirlerini artırmak ve H. 1207 tarihli vakfiyesinin bazı şartlarını

¹⁶⁶ VGMA, Haremeyn 11(744) s. 434.

¹⁶⁷ Bu gayr-i menkullerin ne tür olduğu hakkında vakfiyede bilgi verilmemiştir.

¹⁶⁸ VGMA, Haremeyn 11(744) s. 436.

¹⁶⁹ VGMA, Haremeyn 11 (744), s. 439.

değiştirmek maksadıyla ikinci bir vakfiye¹⁷⁰ düzenlemiş ve eski vakfının gelir fazlasıyla yeni gayr-i menkuller yaptırarak vakfına ilhak etmişti. Bu gayr-i menkuller, Yozgat'ta eski vakfa ait hanın yanında 60 zira ebadında bir dükkan ve yine aynı yerde 300 zira ebadında bir evden meydana geliyordu¹⁷¹.

Vâkıfın şartlarına göre, mezkûr gayr-ı menkullerden ev, Ali Efendi Câmîi imamının ikametine meşrut olup, dükkân ise "icare-i vâhide" ile icareye verilerek geliri eski vakıf gelirlerine zamm olunuyordu.

Bu vakfiye ile vâkıfın H. 1207 tarihli vakfiyesindeki bazı şartların değiştirildiğinden yukarıda bahsetmiştik. Bu değişikliklerin başında vakıf çalışanları ve câmî görevlileri ile ilgili değişiklikler ilk sırayı almaktadır. Buna göre eskiden 55 akça olan imam-hatibin yevmiyesi 95 akçaya, 28 akça olan müezzinin yevmiyesi 33 akçaya yükseltiliyordu. Ayrıca her yıl câmîin aydınlatılması için satın alınan 30 kıyye zeytinyağının miktarı da 40 kıyyeye yükseltiliyordu¹⁷².

9- Mehmetbeyli Köyü, Başçavuş Halil Ağa Câmîi

Sorgun merkez ilçeye bağlı¹⁷³ Mehmetbeyli köyünde bulunan câmî, Çapanoğlu Süleyman Bey'in başçavuşlarından Halil Ağa b. Satılmış tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi hakkında bilgi edinemediğimiz câmîin elimizde bulunan vakfiyesine göre¹⁷⁴ H. 3 Cemaziye'l-Ahir 1207 (M. 16 Ocak 1791) tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

¹⁷⁰ VGMA, Haremeyn 11 (744), s. 440-43; Y.Ş.S. 30, s. 60-63

¹⁷¹ VGMA, Haremeyn 11 (744), s. 441.

¹⁷² VGMA, Haremeyn 11 (744), s. 442

¹⁷³ Köylerimiz, 1982, s. 414.

¹⁷⁴ VGMA, Küçük Sadis, 36 (630), s.61.

Camiin Vakıfları:

Mehmetbeyli köyü câmiinin vakıfları, Hüseyinâbâd kazasında, Karabıyık köprüsü yanında bir adet ve Akdağ kazasında Kanak nehri üzerinde altı adet olmak üzere yedi değirmenden meydana gelmekte olup mezkûr değirmenlerin mütevellî tarafından tâlibine “icare-i vâhide-i sahiha” ile kiraya verilmesiyle vakfa gelir temin ediliyordu. Bu gayr-ı menkuller yukarıda tarihini zikrettiğimiz vakfiye ile câmiin bânisî Halil Ağa tarafından vakfedilmişti.

Vâkıfın şartlarına göre vakıf çalışanları ve ücretleri de şöyle idi. Vakıf câmide bir imam, bir hatib, bir müezzin ve bir de kayyım-ferrâş görev yapıyor; imam günlük 10 akça, müezzin beş akça ve kayyım-ferrâş ise dört akça ücret alıyordu. Ayrıca vakıf gelirlerinden günlük dört akça câmiin aydınlatılması ile sergisine, beş akça câmiin tamir ve bakımına dört akça değirmenlerin tamir ve bakımına, bir akça da vakfa nezaret etmeleri karşılığında bâbü's-saade ağalarına tahsis edilmişti. Cihet-i tevliyet ise vakfın gelir fazlası ile hayatta oldukça vâkıfın kendisine, vefatından sonra erkek evlâdına meşruttu¹⁷⁵.

10- Köseyusuflu Köyü, Abdullah Ağa Câmi

Köseyusuflu köyü, Yozgat'ın güney-batısında şehre 11 km., Yozgat-Ankara karayoluna dört km. uzaklıkta kurulmuş bir köydür. Câmi, köye girmeden uzaklardan görülebilen minâresi ile dikkat çeker. Kitâbesine¹⁷⁶ göre câmi, H.b 1210 (M.1796) yılında Çapanoğlu Süleyman Bey'in kethüdası Abdullah Ağa b.Abbâs Ağa tarafından yaptırılmıştır.

¹⁷⁵ VGMA, Küçük Sadis, 36 (630), s. 62.

¹⁷⁶ Camiin kitabesi ve mimari özellikleri için bkz. Acun, 1981, s. 648.

Câmiin Vakıfları:

Köseyusuflu Câmiî'ne bânîsi Abdullah Ağa tarafından H. 1 Muharrem 1216 (M 14 Mayıs 1801) tarihinde gelirleri daha önce bahsettiğimiz medrese¹⁷⁷ ile bölüşülen bir takım gayr-ı menkûller vakfedilmişti¹⁷⁸. Zikredilen gayr-ı menkûl gelirlerinden günlük 40 akça câmi imamına, ve 30 akça müezzinlik-ferrâşlık vazifesini yapan zâta tahsis edilmiş olup, câmiin tamir ve bakım masraflarının da aynı gelirlerden karşılanması vakıf şartları arasındaydı¹⁷⁹.

11-Yozgat Musa Ağa Câmiî

Çapanoğlu Süleyman Bey'in harem kethudâlarından Musa Ağa b.Hasan tarafından yaptırılan câmi, Yozgat'ın Cebel-i Nohudlu mahallesinde bulunuyordu. İnşâ tarihi hakkında bilgi edinemediğimiz binânın, elimizde bulunan vakfiyesine göre¹⁸⁰ H.1 Muharrem 1216 (M.14 Mayıs 1801) tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Musa Ağa Câmiî'nin vakıfları, bânîsi tarafından düzenlenen iki ayrı vakfiye ile bir takım gayr-ı menkûllerden meydana geliyordu. Bunlardan ilki olan H. 1 Muharrem 1216 (M. 14 Mayıs 1801) tarihli vakfiye ile Musa Ağa Câmiî'ne, Yozgat'ın Akasu mahallesinde bulunan altı adet ev ile altı bahçe vakfetmişti.

¹⁷⁷ Bkz. Köseyusuflu Medresesi.

¹⁷⁸ VGMA, Anadolu Başlar, 1228(580), s. 61-62. (Adı geçen vakfin gayr-i menkullerini medreseler bahsinde verdiğimizden burada tekrarlamıyoruz.

¹⁷⁹ VGMA, Anadolu Başlar 1228 (58), s.62.

¹⁸⁰ Y.Ş.S.30, s.17-18.

Vâkıfın şartlarına göre bu gayr-ı menkûllerden evler taliplerine kiraya verilerek ve bahçelerin mahsulü satılarak vakfa gelir temin edilecekti. Bu gelirlerin tamamı câmi ve vakıf gayr-i menkûllerin tamirine meşruttu¹⁸¹.

Musa Ağa Câmii'nin ikinci vakfı da bânisi tarafından yapılmıştı. Musa Ağa, H. 13 Cemaziye'l-Ahir 1216 (M.21 Ekim 1801) tarihinde vakıf câmiine, Yozgat'ın Kara Ebûbekir Mahallesi'nde 24 oda, bir ahır, bir samanlık ve bir habbâz dükkânını müstemil bir adet han vakfetmişti¹⁸².

Vâkıfın şartlarına göre, mezkûr han ve dükkân müteveli tarafından tâliblerine "icare-i vahide" ile icar olunup, gelirleri câmide görev yapanlar ile câmiin diğer masraflarına meşruttu.

Musa Ağa Câmii'nde bir hatib, bir imam, bir müezzin ve bir de ferrâş görev yapıyordu. Bunlardan, hatibe günlük 23 akça, imama 60 akça, müezzine 24 akça ve ferrâşa ise 10 akça ücret tahsis edilmişti. Ayrıca günlük 15 akça câmiin aydınlatılması için satın alınacak yağ mumuna ayrılmış olup, câmiin tamir ve bakım masrafları da bu gelirlerden karşılanıyordu.

Vakfın tevliyet vazifesine gelince, bu vazife, hayatta oldukça vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise erkek evlâdının "ekber"ine meşruttu¹⁸³.

12-Haydarbeyli Köyü, Musa Ağa Câmii

Vakfiye tarihinde Hızırbeyli adıyla Salmanlı kazâsına, günümüzde ise, aynı adla Musabeyli merkez nahiyesine bağlı¹⁸⁴ olan köyde bulunan Musa Ağa Câmii'nin inşâ tarihi belli değildir. Ancak adı geçen câmiin elimizde bulunan vakfiyesine göre

¹⁸¹ Y.Ş.S. 30, s. 18.

¹⁸² VGMA, Anadolu Başlar, 1211(579), s. 157, Haremeyn 13(746), s. 293.

¹⁸³ VGMA, Haremeyn 13(746), s. 293.

¹⁸⁴ Köylerimiz, 1982, s. 277.

H.23 Cemaziye'l-Evvel 1218 (M.11 Eylül 1803) tarihinden evvel yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Musa Ağa Câmiine, bâmîsi tarafından H.23 Cemaziye'l-Evvel 1218 (M.11 Eylül 1803) tarihinde Yozgat yakınlarında Baltacık Boğazı mevkiinde bir adet değirmen vakfedilmiştir¹⁸⁵.

Vâkıfın şartlarına göre, mezkûr değirmenin mütevellî tarafından işletilmesi yoluyla elde edilecek gelirlerden günde yedi akça câmiin imamına ve yedi akça da hatibe verilecekti. Değirmenin gelir fazlası ise câmiin tamir ve bakımına meşrûttu.

Vakfın tevliyetine gelince: Hayatta olduğu müddetce vakfın büyük oğluna¹⁸⁶ meşrut olan bu vazifenin onun vefatından sonra kimlere geçeceği hakkında vakfiyede bilgi bulunmamaktadır.

13- Yozgat, Kayyumzâde (Demirci Ali Efendi) Câmiî

Yozgat'ın Köseoğlu mahallesinde, kırma çatılı, çokgen gövdeli minaresi olan bir câmidir. Kitâbesine¹⁸⁷ göre H.1219 (M.1804) tarihinde Cevherî Ali Efendi tarafından inşâ edilen câmiin elimizde üç tane vakfiyesi vardır.

Câmiin Vakıfları:

Kayyumzade Câmiî'nin daha önce de belirttiğimiz gibi elimizde üç tane vakfiyesi vardır. Bu vakfiyelerde zikredilen hayır kurumuna birçok gayr-ı menkûlun vakfedildiği görülmektedir. Mezkûr vakfiyelerden ilki olan H.3 Muharrem 1220

¹⁸⁵ Y.Ş.S, 30, s. 71.

¹⁸⁶ Vakfiyede ismi zikredilmemiş.

¹⁸⁷ Câmiin kitabeleri için bkz. Acun, 1981, s.650

(M.3 Nisan 1805) tarihli vakfiye ile bânîsi tarafından câmiye Yozgat'ın Kuzkayası mahallesinde birbirine birleşik 34 dükkân ve altı tane ev vakfedilmiştir¹⁸⁸.

Vâkıfın şartlarına göre, zikredilen gayr-i menkûllerden câmiin yanında olan iki ev imam ve müezzinin ikametine tahsis edilmişti. Diğer evlerle dükkanlar ise mütevellî tarafından “icâre-i vâhîde” ile kiraya verilecek ve elde edilen gelirler, daha önce anlattığımız Ali Efendi Mektebi'yle paylaşılacaktı. Bu gelirlerden günlük 95 akça câmiin imam-hatibine, 42 akça müezzinine, 30 akça kayyım-ferrâşına, altı akça da devirhan olan zata ödeniyordu¹⁸⁹. Ayrıca câmiin aydınlatılması için gereken zeytinyağı ve balmumunun satın alınması, câmiin ve vakıf gayr-ı menkûllerin tamir ve bakımlarının da bu gelirlerden karşılanması vâkıfın şartları arasındaydı¹⁹⁰.

Kayyumzâde Câmiine vakıfta bulunan ikinci şahıs ise Cevherî Ali Efendi'nin oğlu Mehmed Efendi'dir. Mehmed Efendi, H.1 Cemâziye'l-Ahir 1223 (M.25 Temmuz 1808) tarihinde, Sivas'ın Kızılkunbed nahiyesine bağlı Kayadibi köyünün yarı mâlikâne hissesini bu câmiye vakfetmişti¹⁹¹. Adıgeçen köyün yarı mâlikâne hissesi vâkıf tarafından on kısma ayrılmış olup, 3/10'ü câmiin tamir ve bakımına tahsis edilmişti.

Cevherî Ali Efendi, H.11 Rebi'ü'l-Evvel 1228 (M.14 Mart 1813) tarihinde, eski vakıflarının gelirlerinin fazlası ile yaptırdığı ve menfaatlerinden bütün vakıf eserlerinin faydalandırılması için eski vakıflarına ilhak olunmak üzere bazı gayr-ı menkûller daha vakfetmişti. Bunlar: Budaközü kazâsına bağlı Sungurlu kasabasında 32 dükkân, iki mağaza, ahşap bir han, iki parça bağ; Süleymanlı nahiyesi Ilıcak köyünde¹⁹² iki göz değirmen ve Yozgat'ta iki evden meydana gelmekteydi¹⁹³.

¹⁸⁸ VGMA- Haremeyn 11 (744) s.445.

¹⁸⁹ VGMA, Haremeyn 11(744), s. 446.

¹⁹⁰ VGMA, Haremeyn 11(744), s.447.

¹⁹¹ VGMA, Haremeyn 12 (745), s.319;Y.Ş.S, 30, s. 65.

¹⁹² Köyün bugünkü durumu hakkında bilgi edinemedik.

Zikredilen gayr-i menkûllerden evler mütevellinin ikametine tahsis edilmiş olup, diğerleri mütevellî tarafından kiraya verilerek gelirleri vâkıfın eski vakıflarına zam ve ilhak olunuyordu¹⁹⁴.

14- Yozgat, Hammamizâde Osman Ağa Câmii

Yozgat'ta Büyük Han'ın yanında bulunan câmi, vakfiyenin tabiri ile Çapanoğlu Süleyman Bey etbarından Hammamizâde Seyyid Osman Ağa b.Seyyid Süleyman b.Seyyid Ali tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi hakkında bilgi edinemediğimiz câmiin, elimizde bulunan vakfiyesi¹⁹⁵ tarihi olan H.11 Receb 1229 (M.29 Haziran 1864)'den önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Osman Ağa Câmii vakıfları: Yozgat'ta, câmiin yanında bir büyük ev arsası; arsası yıllık altı guruş mukataalı, üzerinde bir çok odası, çeşmeleri bulunan ve konak adı verilen bir adet büyük ev; yine aynı yerde içinde 34 oda, bir kahvehâne; 200 hayvan alan büyük bir ahır; beş tane memşâ, bir su kuyusu ve bir çeşmesi olan bir adet büyük han, hanın dışında üç tane habbâz fırını; aynı yerde birbirine bitişik 10 dükkan; bunların yanında dört dönüm bahçe; konağın içinde 100 tane kapaklı sahan; 10 tane kapaklı kuşhane, 40 tane kapaklı tencere, dört büyük, dört küçük kazan, 10 tane kapaklı hoşaf tası, 10 tane kapaklı çorba tası, altısı küçük ikisi büyük sekiz tane sini, dört tane tepsi, dört tane tava, beş maşrapa, beş tane güğüm, iki tane kepçe, dört tane helke, dört tane abdest leğeni, dört tane ayrı leğen ve dört ibrikten meydana geliyordu¹⁹⁶.

¹⁹³ VGMA, Haremeyn 12(745), s.321.

¹⁹⁴ VGMA, Haremeyn 12(745),s.322.

¹⁹⁵ VGMA, Haremeyn 12(745), s 357-360.

¹⁹⁶ VGMA, Haremeyn 12(745), s.358.

Gayr-i menkûl ve eşyânın tamamı câmiin bânisî tarafından yukarıda zikrettiğimiz tarihte vakfedilmişti.

Vâkıfın şartlarına göre bu gayr-i menkûllerden büyük konak, hayatta oldukça vâkıfın kendisine, vefatından sonra da erkek evladının ikametine meşrûttu. Diğer gayr-i menkûller ise, mütevellî tarafından isteyenlere kiraya verilmek suretiyle vakfa gelir temin ediliyordu. Bu gelirlerden, camide imamlık ve hatiplik yapan zata günlük 50 akça, cûzhân olana 13 akça, müezzine 23 akça, temcidhâna yedi akça, kayyım-ferraşa 15 akça, vaize yedi akça ve câmi avlusunu temizleyen şahsa bir akça ücret veriliyordu¹⁹⁷. Ayrıca mezkur gelirlerden yılda 180 guruş camiin aydınlatılmasına, 1000 guruş da cami ve vakıf gayr-ı menkullerin tamir ve bakım masraflarına ayrılıyordu. Vakıf gelirlerinden masraflar çıkarıldıktan sonra, fazlası vâkıfın erkek evlâdına meşrut olup, vâkıfın kız çocuklarından birisi evlendiği zaman, bu fazlanın tamamının o yıl evlenen kızın ceyzine harcanması da vâkıfın şartları arasında bulunuyordu.

Vakfın tevliyet vazifesine gelince, bu görev, hayatta olduğu müddetçe vâkıfın büyük oğlu Seyyid Ali Ağa'ya, vefâtından sonra ise erkek evlâdına meşruttu¹⁹⁸.

15-Yozgat Başçavuş Halil Ağa Câmi

Yozgat'ın batı tarafında İstanbulluoğlu mahallesinde bulunan câmi, kırma taşlı, taş ve tuğla karışımı kâğır bir yapıdır. Kitâbesine¹⁹⁹ göre câmi, H.1215 (M.1800-1801) tarihinde Çapanoğlu Süleyman Bey'in başçavuşlarından Hacı Halil Ağa b.Satılmış tarafından yaptırılmıştır.

¹⁹⁷ VGMA, Haremeyn 12(745), s. 359.

¹⁹⁸ VGMA, Haremeyn 12(745), s.360.

¹⁹⁹ Câmiin kitabesi ve mimarî özellikleri için bkz. Acun, 1981, s.649.

Camiin Vakıfları:

Halil Ağa Câmii vakıfları; bânîsinin H.23 Rebi'ül-Evvel 1231 (M.22 Şubat 1815) tarihli vakfiyesine göre²⁰⁰; Yozgat Sadık Ağa mahallesinde 12 dükkan, 33 ev, Sorgun'a bağlı Burunvıran (Burunören)²⁰¹ köyünde bir adet, Hüseyinâbâd kazâsı Koyunhisar köyünde bir adet, Budaközü kazasına bağlı Karalar köyünde²⁰² bir adet ve Sorgun kazasına bağlı Emirhan²⁰³ köyünde bir tane olmak üzere dört adet değirmen, bir tanesi Yozgat'ta ve ikisi Sungurlu'da üç tane bahçe, Yozgat'ta bir kiremithane ve bir konak ile Zile kasabasında Tekke Hamamı diye bilinen bir hamamdan meydana geliyordu²⁰⁴.

Vâkıfın şartlarına göre, bu gayr-i menkûllerden konak, vakıf mütevellilerinin ikametine meşrû olup, diğer gayr-i menkûller, icâre-i vahide ile kiraya verilerek vakfa gelir temin ediliyordu. Mezkûr gelirlerden günlük 50 akça camiin imamına, 17 akça hatibine, 35 akça müezzine ve 20 akça kayyıma tahsis edilmişti. Bunların dışında, vakıf gelirlerinden yılda 180 gurus camiin aydınlatılmasına ayrılmış olup, camiin tamir ve bakım masrafları da bu gelirlerden karşılanıyordu.

Vakfin tevliyeti hayatta oldukça vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise büyük oğlu Ahmed Ağa'ya meşruttu²⁰⁵.

Halil Ağa Câmiine, vakfin vâkıftan sonraki mütevellisi olan büyük oğlu Ahmed Ağa tarafından da bir bezirhâne vakfedilmiştir. Bezirhâne, Halil Ağa vakfının gelirinin fazlası ile Yozgat'ta vakfa ait arsa üzerinde inşa ettirilmiştir.

²⁰⁰ VGMA, Haremeyn 12(745), s. 394-399; Y.Ş.S, 30, s.14-19.

²⁰¹ Köylerimiz, 1982, s 104.

²⁰² Köyün bugünkü durumu hakkında bilgi bulunmamaktadır.

²⁰³ Köylerimiz, 1982, s. 210,.

²⁰⁴ VGMA, Haremeyn 12(745), s.395-396.

²⁰⁵ VGMA, Haremeyn 12(745), s. 398.

Ahmed Ağa'nın H.30 Zi'l-Hicce 1237 (M.17 Eylül 1821) tarihli vakfiyesine²⁰⁶ göre mezkûr bezirhâne, mütevellî tarafından isteyenlere kiraya veriliyor ve geliri, Halil Ağa Câmii vakfı gelirlerine ilhak olunuyordu²⁰⁷.

16-Boğazlayan, Ali Efendi Câmii

Boğazlayan merkezinde bulunan câmi, Ali Efendi b.Osman tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi hakkında bilgi edinemediğimiz binânın elimizde bulunan vakfiyesine göre²⁰⁸ H. 5 Cemaziye'l-Evvel 1231(M. 3 Nisan 1816) tarihinden evvel yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Ali Efendi Câmii vakıfları, H.5 Cumade'l-Ula 1231 (M. 3 Nisan 1816) tarihinde aynı kazâdan İmam Osman Efendi b.Abdullah, Ahmed Efendi b.Hüseyin, Hacı Hüseyin Ağa b. Mehmed ve Döne Hanım bint-i Ömer tarafından vakfedilen 165 guruş paradan meydana geliyordu.

Vakıf para, mütevellî tarafından ihtiyacı olanlara yıllık onu onbir buçuk %15 guruş hesabı üzere istirbah edilerek vakfa gelir temin ediliyordu. Vakıfların şartlarına göre, bu gelirlerden yılda sekiz guruş câmiin aydınlatılmasına tahsis edilmiş olup, kalanı câmi imamına meşruttu. Vakfın tevliyeti ve imamlık vazifesine, hayatta oldukça vâkıflardan İmam Osman Efendi b.Abdullah, vefâtından sonra ise erkek evladından müstahak olanının tayin edilmesi de vakfın şartları arasındaydı²⁰⁹.

²⁰⁶ Y.Ş.S, 30, s. 25-26.

²⁰⁷ Y.Ş.S,30, s. 26.

²⁰⁸ VGMA, Anadolu Başlar, 1228 (580), s. 80-81.

²⁰⁹ VGMA, Anadolu Başlar, 1228 (580), s. 81.

17-Hasbek, Hacı Mehmed Ağa Camii

Vakıf tarihinde Akdağ'a bağlı bir köy, günümüzde ise Sarıkaya ilçesinin nahiyesi²¹⁰ durumundaki Hasbek'te bulunan câmi, aynı köyden Hacı Mehmed Ağa tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi bilinmeyen câmiin elimizde bulunan vakfiyesine göre²¹¹ H. 15 Receb 1231 (M.11 Haziran 1816) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Mehmed Ağa Câmi'i'ne, yukarıda zikrettiğimiz tarihte, aynı köyden Mehmed b.Mehmed tarafından, vakıf tarihinde Akdağ'a, günümüzde Amasya'nın Göynücek ilçesine bağlı²¹² Kocayakub köyünde bir adet değirmen vakfedilmişti.

Mezkûr değirmen, mütevellî tarafından taliblerine yıllık icâreye verilip, gelirleri câmide vâiz olan zâta veriliyordu. Vakfın tevliyeti ise vâkıfa ve erkek evlâdına meşrûttu.

18-Akbenli Köyü, İbrahim Bey Camii

Akbenli köyü, vakıf tarihinde Boğazlayan'a günümüzde ise Sarıkaya merkez ilçesine bağlı bir köydür²¹³. Câmi, aynı köyden İbrahim b.Mîr Emin Bey tarafından yaptırılmıştır. İnşâ tarihi bilinmeyen câmiin elimizde bulunan vakfiyesine göre²¹⁴ H. 1 Safer 1236 (M. 6 Kasım 1820) tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

²¹⁰ Türkiye Mülki, 1977, s.818.

²¹¹ VGMA, 3. İlmuhaber 386.

²¹² Türkiye Mülki, 1977, s.72.

²¹³ Köylerimiz 1982, s. 16.

²¹⁴ VGMA, Anadolu 1228 (580), s. 192-193

Câmiin Vakıfları:

Akbenli köyü câmiine, aynı köyden câmiin bânîsi İbrahim b.Emin, Abdullah b.Mehmed, Mustafa b.Ahmed, Ömer b. Ali, Halil b. Yakub, İbrahim ve Fâtıma²¹⁵ tarafından yukarıda tarihi zikredilen vakfiye ile 100 guruş vakfedilmişti.

Vakıfların şartlarına göre, vakıf para, mütevellî tarafından ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk %15 guruş hesabı üzere istirbah olunup, gelirlerinden yılda üç guruş 30 para camiin aydınlatılmasına sarfedilecek, kalanı ise imâmet vazifesine bakan zâta ödenecekti²¹⁶. Tevliyet vazifesi , camide imamlık yapan Seyyid Ömer ve onun evladına meşrûttu.

19-Boğazlayan, Ebubekir b. Hacı Mehmed Câmii

Boğazlayan merkezinde bulunan câmi, kazâdan Ebûbekir b.Hacı Mehmed tarafından yaptırılmıştır. İnşâ tarihi belli olmayan câmiin elimizde bulunan vakfiyesine göre²¹⁷ H. 15 Zilhicce 1241 (M. 21 Temmuz 1826) tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Ebûbekir Efendi Câmii'ne, aynı kazadan câmiin bânisi Ebûbekir b. Hacı Mehmed, Halil b. Hasan, Meryem Hanım bint-i Hasan, Hasan b. Mustafa ve Abdülkâdir b. Halil tarafından yukarıda zikredilen tarihte toplam 2080 guruş vakfedilmişti²¹⁸.

Vakıfların şartlarına göre, mezkûr para, mütevellî tarafından ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk %15 guruş hesabı ile istirbah olunup, gelirlerinden yılda 150

²¹⁵ Vakfiyede son iki vakfın baba adları zikredilmemiştir.

²¹⁶ VGMA, Anadolu Başlar 1228(580), s. 193.

²¹⁷ VGMA, Anadolu Başlar 1228(580), s.416-417.

²¹⁸ VGMA, Anadolu Başlar 1228(580), s. 416.

guruş câmide imam olan Abdülkâdir Efendi'ye, 12 guruş hatib olan Hacı Hasan b. Halil'e, 65 guruş câmiin aydınlatılmasına, 10 guruş da vakfın mütevellisine veriliyor, kalan 75 guruş ise câmiin tamir ve bakımına harcanıyordu²¹⁹. Vakfiyede tevliyet vazifesi ile ilgili bilgi bulunmamaktadır.

20- Yozgat, Tekke Mahallesi Câmii:

Yozgat'ın Tekke mahallesinde bulunan câmi, Çubukzade Halil Ağa b. Hüseyin tarafından yaptırılmıştır. İnşâ tarihi hakkında bilgi edinemediğimiz binanın, elimizde bulunan vakfiyesine göre²²⁰ H. 1 Zi'l-Hicce 1257 (M. 14 Ocak 1842) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Tekke mahallesi câmiine, banisi Çubukzâde Halil Ağa b. Hüseyin b. Mehmed tarafından yukarıda tarihini zikrettiğimiz vakfiye ile 2.000 guruş vakfedilmişti²²¹.

Vâkıfın şartlarına göre, vakfedilen 2.000 guruş, mütevellî tarafından ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbah olunup, gelirinden günlük 30 akça câmiin imamına, 15 akça hatibe, 15 akça müezzine ve sekiz akça kaysıma verilecekti. Bu harcamalardan sonra, artan gelirin yarısı asıl paraya ilave edilecek, diğer yarısı ise mütevellîye ödenecekti.

Vâkıfın tevliyeti hayatta oldukça vâkıfın kendisine, vefâtından sonra ise erkek evlâdının "ekber" olanına meşruttu²²².

²¹⁹ VGMA, Anadolu Başlar 1228(580), s. 417.

²²⁰ VGMA, Anadolu Başlar 1255(581), s. 57-58

²²¹ VGMA, Anadolu Başlar 1255(581), s. 57.

²²² VGMA, Anadolu Başlar 1255(581), s. 58

21- Taşköprü Mahallesi Esad İbrahim Efendi Câmii:

Yozgat'ın Taşköprü mahallesinde bulunan câmi, eşrâfdan Seyyid Esad İbrahim Efendi b. Merhum Ömer Ağa b. Hüseyin tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi ve mimarî özellikleri hakkında bilgi edinemediğimiz binanın, elimizde bulunan vakfiyesine göre²²³ H. 11 Şaban 1258 (M. 17 Eylül 1842) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Taşköprü mahallesi câmiine, bânisi Esad Efendi tarafından, yukarıda tarihini zikrettiğimiz vakfiye ile 12.000 guruş para vakfedilmişti²²⁴.

Vakfın şartlarına göre bu para mütevellî tarafından yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı üzere istirbah olup, gelirinden günde 180 akça camiin imamına, 102 akça kayyımlik ve ferrâşlık işini de yürüten müezzine, 26 akça vaize ve 33 akça da hatibe ödenecekti. Ayrıca bu gelirlerden yılda 200 guruş câmiin aydınlatılmasına, 65 guruş da tevliyet cihetine harcanıp, kalanı asıl paraya ilhak olunacaktı²²⁵.

22- Hoşyar Kadın Câmii

Yozgat'ın Medrese mahallesinde bulunan câmii, II. Mahmud'un II.kadını Hoşyar Kadın bint-i Abdullah tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi ve mimarî özellikleri hakkında bilgi edinemediğimiz câmiin, elimizde bulunan vakfiye²²⁶ tarihi olan H. 7 Zi'l-Hicce 1268 (M. 22 Eylül 1852)'den önce yapılmış olması gerekir.

²²³ VGMA, Anadolu Başlar 1255(581), s. 94-95.

²²⁴ VGMA, Anadolu Başlar 1255(581), s. 94.

²²⁵ VGMA, Anadolu Başlar 1255(581), s.95.

²²⁶ VGMA, Haremeyn 14(747), s.183-184.

Câmiin Vakıfları:

Hoşyar Kadın câmiinin elimizde iki vakfiyesi vardır. Bunlardan ilki, câmiyi yaptıran Hoşyar Kadın tarafından yukarıda zikrettiğimiz tarihte düzenlenmiş ve bununla câmiye 12.000 guruş vakfedilmiştir²²⁷.

Vâkıfenin şartlarına göre zikredilen para, mütevellî tarafından ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbah olunup, gelirinden yılda 200 guruş câmiin imamına, 200 guruş hatibine, 200 guruş müezzine ve 200 guruş da câmiin aydınlatılmasına tahsis edilmişti. Camiin tamir ve bakımı da aynı gelirlerden karşılanacak ve masraflardan sonra geri kalan para asıl mala ilhak edilecekti²²⁸.

Hoşyar Kadın câmiine yapılan ikinci vakıf ise, H. 26 Cemaziye'l-Evvel 1332 (M. 11 Mayıs 1914) tarihinde Yozgat'ın Tekke mahallesinde oturan Sivas Ziraat Bankası müfettişi bulunan Ayıntâbi-zâde Mustafa Mazhar Bey b. Hacı Ömer Lütfü Bey tarafından, bir takım gayr-i menkûl gelirlerinden vakfedilen yıllık 500 guruş gelirdir. Vakfın şartlarına göre mezkur gelirin her yıl 200 guruşu câmiin tamir ve bakımına, 30 guruşu ise su yollarının tamirine harcanıktı²²⁹.

23- Akoluk Köyü Câmi

Sorgun merkez ilçeye bağlı; Akoluk köyünde²³⁰ bulunan câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen câmiin, vâkfiyesi

²²⁷ VGMA, Haremeyn 14(747), s. 183.

²²⁸ VGMA, Haremeyn 14(747), s. 184.

²²⁹ Y.Ş.S, 23, s. 739-742.

²³⁰ Köylerimiz, 1982, s.26.

tarîhi olan H. 23 Şevval 1271 (M. 9 Temmuz 1885) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir²³¹.

Câmiin Vakıfları:

Akoluk Köyü Câmii vakıfları, yukarıda zikredilen tarihte aynı köyden Osman b. Mıgdad b. Ali tarafından vakfedilen 500 guruştan meydana gelmektedir.

Vakfin tevliyeti hayatta olduğu müddetçe Gürünlü Ömer Efendi b. Ahmed'in uhdesinde idi. Daha sonra bu vazifeyi Ömer Efendi tarafından tayin edilecek câmi imamı yürüteceklerdi.

24- Yozgat, Şeyh Hacı Ahmed Efendi Câmii

Yozgat'ın Taşköprü mahallesinde bulunan câmi, H. 1275 (M. 1858-1859) tarihinde Halvetiyye tarikatı şeyhlerinden Hacı Ahmed Efendi b. Süleyman tarafından yaptırılmıştı. Hacı Ahmed Efendi, câmiin inşası sırasında Sultan I. Abdulmecid Han'ın ikinci kadını ve Sultan V. Murad'ın annesi Şevk-Efzâ Hanımdan büyük maddi yardım görmüştü²³².

Câmiin Vakıfları:

Şeyh Hacı Ahmed Efendi Câmiine, Şevk-Efzâ Hanım sultan tarafından H. 30 Receb 1227 (M. 11 Şubat 1861) tarihinde 150.000 guruş vakfedilmişti. Vâkifenin şartlarına göre, bu para, şehir mutasarrıfları ve Meclis-i Kebir azaları tarafından ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (% 15) guruş hesabı ile istirbâh olup, geliri mezkûr câmi ile Şeyhin dergâhı arasında bölüşürülecekti. Zikredilen gelirin câmiye

²³¹ VGMA, Anadolu Başlar 1267(582), s. 359.

²³² Ergin, 1994, s. 60-61.

düşen hissesinden yılda 100 guruş imama, 100 guruş müezzine, 100 guruş kayyıma ve 100 guruş da bevvaba verilecekti. Ayrıca, bu gelirlerden yılda 25 guruş da camiın aydınlatılmasına harcanacaktı²³³.

25- Yozgat, Taşköprü Mahallesi, Mehmed Efendi Câmii

Yozgat'ın Taşköprü mahallesinde bulunan câmii, aslen Kırşehir'in Karatepe köyünden olup bu mahallede sâkin olan, Homurlu aşiretine mensup ve ders-i âmdan Mehmed Efendi b. Mehmed Arif Efendi tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen câmiin vakfiyesi²³⁴ tarihi olan H. 25 Şevval 1280 (M. 26 Aralık 1871) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Taşköprü mahallesi câmiine, bânisi tarafından yukarıda zikrettiğimiz tarihte, Yozgat'ın Kışla caddesinde 2 aded tuğla ve kiremit kârhanesi ile 5350 guruş nakid para vakfedilmişti²³⁵.

Vakfın şartlarına göre, mevkûf işyerleri, mütevellî tarafından tâliblerine icare-i vahide ile icâra verilerek, para ise, ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbah olunarak vakfa gelir temin edilecekti. Bu gelirler câmi ile vakfın diğer hayır müesseseleri arasında paylaşacaktı. Câmi için ayrılan miktarın yılda 400 guruşu hatibe, 600 guruşu imama, 400 guruşu kayyımlık vazifesini de yapan müezzine , 50 guruşu vaize, 200 guruşu aydınlatma masraflarına ve 150 guruşu da vakfın mütevellisine tahsis edilmişti.

²³³ Y.Ş.S, 30, s. 47-48.

²³⁴ VGMA, Mütcedded Anadolu 3/1(587), s. 54-55; Y.Ş.S, 30, s. 20-21.

²³⁵ VGMA, Mütcedded Anadolu 3/1(587), s. 54.

Mehmed Efendi vakfının tevliyetini hayatta olduğu müddetçe kendisine meşrut eylemiş olup, vefatından sonra ise erkek evladının “ekber”inin tayin edilmesini istemişti²³⁶.

26- Kozan Köyü, Hatice Hanım Câmii:

Kozan köyü, vakıf tarihinde Boğazlayan'a, günümüzde ise Çandır ilçesine bağlı bir köydür. Câmî, aynı köyden Hatice Hanım bint-i Süleyman Ağa b. Abdullah tarafından yaptırılmıştır. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen caminin vakfiye²³⁷ tarihi olan H. 15 Şevval 1290 (M. 16 Aralık 1873)den önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Kozan Köyü câmiine banıyesi tarafından yukarıda zikredilen tarihte 1500 gurus para vakfedilmişti.

Vakfiyedeki şartlara göre mevkûf para mütevellî heyeti tarafından ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk gurus hesabı ile borç veriliyor ve bu şekilde elde edilen gelirden yılda 150 gurus camiin hatibine veriliyordu. Vakıf gelirlerinin mütebakisi ise, camiin tamir ve bakım masraflarına meşruttu.

27- İğdecik Köyü, Hacı Yusuf Ağa Câmii

İğdecik köyü vakıf tarihinde Yozgat İç nahiyeye bağlı idi. Günümüzde ise Yerköy merkez ilçesine bağlıdır²³⁸. İğdecik köyü câmii, aynı köy sâkinlerinden Hacı Yusuf b. Abdullah tarafından yaptırılmıştır. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen câmiin

²³⁶ Y.Ş.S, 30, s. 21.

²³⁷ Mülcedded Anadolu 3/1 (587), s. 52.

²³⁸ Köylerimiz, 1982, s. 289.

vakfiyetarihi olan H. 1 Şaban 1291 (M. 13 Eylül 1874) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir²³⁹.

Câmiin Vakıfları:

İğdecik köyü câmiî vakıfları, bânisi tarafından yukarıda zikredilen tarihte vakfedilen 5000 guruştan ibarettir. Vâkıfın şartlarına göre, bu para mütevellî tarafından ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (% 15) guruş hesabı ile istirbâh olunup, gelirinden yılda 300 guruş câmiin hatibine, 300 guruş imamına, 70 guruş tamir ve bakımına, 10 guruş süpürge masrafına ve 40 guruş da aydınlatılmasına harcanacaktı. Vakfın tevliyeti, hayatta olduğu müddetçe vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, Yozgat'ın Çatak mahallesinden Ahmed Efendi b. Osman ve onun erkek evladına meşruttu.

28- Mehmedlü köyü, Mehmed Kethuda Câmiî

Mehmedlü köyü, vakıf tarihinde Akdağmadeni'nin Karamağara nahiyesine bağlı idi. Günümüzde ise Çekerek merkez ilçesine bağlı²⁴⁰ bir köydür. Câmi, Sorgun merkez ilçeye bağlı Ahmedfakılı²⁴¹ köyünden Mehmed Kethuda b. Musa Kethuda tarafından yaptırılmıştır. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen binanın elimizdeki vakfiyesi²⁴² tarihi olan H. 1 Cemaziye'l-Evvel 1296 (M. 23 Nisan 1879) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

²³⁹ VGMA, Mücedded Anadolu 3/1(587), s.92.

²⁴⁰ Köylerimiz, 1982, s.414.

²⁴¹ Köylerimiz, 1982, s. 14.

²⁴² VGMA, Mücedded Anadolu 3/3(589), s. 16.

Câmiin Vakıfları:

Mehmedlü köyü câmiine, bânisi tarafından yukarıda zikredilen vakfiyesi ile 2000 guruş vakfedilmişti. Vâkıfın şartlarına göre, mevkûf para, mütevellî tarafından ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (% 15) guruş hesabı ile istirbâha verilerek temin edilen gelirden, yılda 100 guruş câmiin hatibine, 50 guruş aydınlatılmasına tahsis edilmiş olup, mütebâkisi, câmiin tamir ve bakım masraflarına meşruttu.

Vâkıf, tevliyet vazifesini sağlığında kendisi üstlenmiş, vefâtından sonra ise, erkek evladının “ekber”ine verilmesini istemişti.

29- İsafakihlû Köyü Câmiî

Sorgun merkez ilçesine bağlı İsafakılı²⁴³ köyünde bulunan câmi, köydeki hayır sahipleri tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi bilinmeyen câmiin vakfiye tarihi olan H. 3 Cemaziye'l-Ahîr 1297 (M. 13 Mayıs 1880) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

İsafakihli Köyü câmiine Yozgat'ın Köseoğlu mahallesi sâkinlerinden Ebubekir Efendi b. Hacı Ebubekir Ağa tarafından H. 3 Cemaziye'l- Ahîr 1297 (M. 13 Mayıs 1880) tarihinde 100 kuruş vakfedilmişti. Vakfiye şartlarına göre bu para mütevellî tarafından yıllık onu onbirbuçuk (%15) hesabı ile istirbaha verilecek, gelirinden yılda 75 kuruş câmiin hatibine ve 75 kuruşta tamir ve bakımına

²⁴³ Köylerimiz, 1982, s.297

harcanacaktı. Vakfın tevliyeti vâkıfın kendisi ile erkek evladının “ekber”ine meşrutu.²⁴⁴

30- Recebli Köyü, Kara Mehmed Ağa Câmii

Recebli Köyü vakıf tarihinde İç nahiyyeye, günümüzde ise Yozgat merkez ilçesine bağlı bir köydür. Câmî, aynı köyden Kara Mehmedoğlu Osman b. Ali b. Abdullah tarafından yaptırılmıştır. İnşa tarihi bilinmeyen câmiin vakfiyesine göre H. 23 Rebi’ü’l- Evvel 1301 (M. 22 Ocak 1884) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir²⁴⁵.

Câmiin Vakıfları:

Recebli köyü câmiine, bânîsi Osman b. Ali tarafından yukarıda zikredilen tarihte 2000 gurus para vakfedilmişti. Vâkıfın şartlarına göre, mevkûf para mütevellî tarafından ihtiyaç sahiplerine, yıllık onu onbirbuçuk (% 15) gurus hesabı ile borç veriliyor ve bu yolla elde edilen nemadan yılda 100 gurus camiin hatibine ödendikten sonra gelir fazlası, tevliyeti elinde bulunduran vâkıfa veriliyordu. Mütevellilik vâkıfın vefatından sonra erkek evlâdının “ekber”ine meşruttu.

31-Kayapınarı Köyü, Ali Bey Câmii

Kayapınarı köyü, vakıf tarihinde Boğazlayan'a bağlı idi. Günümüzde Sarıkaya merkez ilçesine bağlı bir köydür²⁴⁶. Cami, aynı köyde oturan muhacirin-i Çerakise'den Nogay Kabile'sinden Ali Bey tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit

²⁴⁴ VGMA, Mücedded Anadolu 3/3 (589), s. 47.

²⁴⁵ VGMA, Mücedded Anadolu 3/3(589), s. 208; Y.Ş.S. 1, s. 101.

²⁴⁶ Köylerimiz, 1982, s. 345.

edilemeyen binanın vakfiye²⁴⁷ tarihi olan H. 1 Muharrem 1302 (M. 21 Ekim 1284) tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Kayapınarı Köyü Câmiine, yukarıda tarihi zikredilen vakfiye ile, bânîsi Ali Bey tarafından 1000 guruş vakfedilmişti. Vakfiyedeki şartlara göre, bu para mütevellî tarafından tâliblerine yıllık %15 ile borç verilip, gelirlerinin 100 guruşu camiin hatibine, 50 guruşu da aydınlatılmasına harcanacaktı. Vakfın tevliyeti, sağlığında vâkıfın kendisine, vefâtından sonra ise erkek evladının “ekber”ine meşruttu.

32- Tayfur Köyü, Osman Kethüdâ Câmii

Tayfur köyü, vakıf tarihinde Yozgat'ın İç nahiye Kasabasına bağlı idi. Günümüzde Osmanpaşa nahiyesine bağlı bir köydür²⁴⁸ Câmi, aynı köyden Osman Kethuda b.Battal b.Ahmed tarafından yaptırılmıştır. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen camiin, vakfiyesine göre H.19 Sevval 1302 (M.1 Ağustos 1885) tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Tayfur Köyü Câmiinin vakıfları, bânîsi tarafından yukarıda zikredilen tarihte vakfedilen, aynı köyde bir bahçe ile 1000 guruş paradan meydana geliyordu.

Vâkıfın şartlarına göre vakıf bahçe mütevellî tarafından icara verilecek ve para ise yıllık onu onbirbuçuk (% 15) guruş hesabı ile istirbâh olunacaktı. Böylece

²⁴⁷ VGMA, Mücedded Anadolu 2/2(586), s.56.

²⁴⁸ Türkiye Mülki, 1977, s.815.

temin edilecek gelirden, yılda 100 guruş câmiin hatibine, 50 guruş aydınlatılmasına verilip, fazlası camiin tamir ve bakım ihtiyaçlarına harcanacaktı. Tevliyet görevi hayatta olduğu müddetçe vâkıfın kendisine, vefâtından sonra ise erkek evladına meşruttu.

33- Kırıkalfakih Köyü, Mehmed Efendi Câmi

Vakfiyede Kırıkalfakih, nâm-ı diğer Kırıkahya köyü diye belirtilen bu köy, vakıf tarihinde İç nahiyyeye bağlıydı. Günümüzde Yozgat Merkez İlçesi, Musabeyli nahiyyesine bağlı ve Kırıkalfakılı²⁴⁹ adıyla bilinen köydeki câmi, aynı köyden Mehmed Efendi b.Osman Ağa b.Mehmed Taşcızâde tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi hakkında bilgi edinilemeyen binanın elde bulunan vakfiye suretine göre H. 9 Şevval 1303 (M.11 Temmuz 1886) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları

Kırıkalfakih köyü câmiine, bânisi tarafından, H. 9 Şevval 1303 (M.11 Temmuz 1886) tarihinde 1000 guruş vakfedilmişti²⁵⁰.

Vakfiye şartlarına göre, bu para, mütevellî tarafından yıllık %15 ile istirbâh olup, gelirinden yılda 50 guruş câmiin hatibine 50 guruş aydınlatılmasına verilecek, kalanı tamir ve bakım masraflarına harcanacaktı. Vakfın tevliyeti, sağlığında vâkıfın kendisine, vefâtından sonra ise, “evlad-ı ekber”ine meşruttu.

²⁴⁹ Köylerimiz 1982, s.359.

²⁵⁰ VGMA, Mücedded Anadolu 2/2(586), s. 92.

34- Araplı Köyü, Hüseyin Ağa Câmii

Vakıf tarihinde Yozgat İç nahiyeye, günümüzde Sorgun merkez ilçesine bağlı Araplı köyünde²⁵¹ bulunan câmi, aynı köyden Hüseyin Ağa b.Hacı Abdurrahman b. Halil tarafından yaptırılmıştı. İnşa tarihi tesbit edilemeyen binanın, elimizde bulunan vakfiye suretine göre²⁵² H.5 Şaban 1305 (M.17 Nisan 1888 tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Araplı Köyü câmii vakıfları, bânisi tarafından yukarıda zikredilen tarihte vakfedilen 1000 gurusıtan meydana gelmekte idi. Vâkıfın şartlarına göre, mevkûf para mütevellî tarafından ihtiyacı olanlara yıllık %15 ile istirbah edilerek temin edilen gelirden, yılda 50 gurusı câmiin hatibine, 50 gurusı da aydınlatma masraflarına tahsis edilmişti. Vakıf gelirlerinin fazlası ise, tevliyet ciheti ile beraber sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra evladının “aslah” ve “erşed”ine meşruttu.

35- Cumafakihli Köyü Câmii

Sorgun merkez ilçeye bağlı Cumafakihli (Cumafakılı)²⁵³ köyünde bulunan câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi bilinmeyen binanın elimizde bulunan vakfiye suretine göre²⁵⁴ H.19 Cemaziye'l-Evvel 1306 (M. 21 Ocak 1889) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

²⁵¹ Türkiye Mülki, 1977, s.819.

²⁵² Y.S.S. 4, s.157.

²⁵³ Türkiye Mülki, 1977, s. 819

²⁵⁴ VGMA, Mücedded Anadolu 4 (590), s.141-142.

Câmiin Vakıfları:

Cumafakihli köyü câmiine, aynı köyden Hacı Mehmed b.Mehmed Efendi b.Kara Osman tarafından H.19 Cemaziye'l-Evvel 1306 (M.21 Ocak 1889) tarihinde 1000 guruş vakfedilmişti. Vakfiyedeki şartlara göre, mezkûr para, mütevellî tarafından yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâha verilerek temin edilen gelirden yılda 100 guruş câmiin hatibine, 50 guruş da aydınlatılmasına verilecekti. Vakfın tevliyeti, hayatta oldukça vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, evladının “ekber”, “aslah” ve “erşed”ine meşruttu²⁵⁵.

36-Yassihöyük Köyü Câmi

Vakıf tarihinde İç nahiye, günümüzde Yozgat merkez ilçesine bağlı olan Yassihöyük köyünde²⁵⁶ bulunan câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi hakkında bilgi bulunmayan caminin, elde bulunan vakfiyesi suretine göre²⁵⁷ tarihi olan H.17 Şaban 1306 (M. 8 Nisan 1889) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Yassihöyük köyü câmiine, aynı köyden Mehmed Kamil b.Ömer b.Abdullah tarafından, H.17 Şaban 1306 (M.16 Nisan 1889) tarihinde 1000 guruş vakfedilmişti. Vâkıfın şartlarına göre, bu para mütevellî tarafından yıllık onu onbirbuçuk (% 15) guruş hesabı ile istirbah olup, gelirinden, yılda 100 guruş câmiin hatibine, 25 guruş vaizine ve 15 guruş da aydınlatma masraflarına tahsis edilmişti. Tevliyet

²⁵⁵ VGMA, Mücedded Anadolu 4(590), s.142.

²⁵⁶ Köylerimiz, 1982, s. 558.

²⁵⁷ Y.Ş.S, 4, s. 249.

vazifesi ise, vakfın gelir fazlası ile sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra da evladının “aslah” ve “erşed”ine meşruttu²⁵⁸.

37- Söbeçemen Köyü, Hurşid Ağa Câmii

Vakıf tarihinde Boğazlayan'ın Akdağ nahiyesine, günümüzde Çayıralan merkez ilçesine bağlı Söbeçemen köyünde²⁵⁹ bulunan câmî, aynı köyde meskûn Kars muhacirlerinden Hurşid Ağa b.Beşir tarafından yaptırılmıştı. İnşa tarihi tesbit edilemeyen binanın, elde bulunan vakfiyesi suretine göre²⁶⁰ H.19 Safer 1307 (M. 15 Ekim 1889) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Söbeçimen Köyü câmiine, bânîsi Hurşid Ağa tarafından H.19 Safer 1307 (M.15 Ekim 1889) tarihinde 520 guruş para vakfedilmişti. Vakfiye şartları gereği, mevkuf para, mütevellî tarafından ihtiyâcı olanlara yıllık onu onbir (% 10) guruş hesabı ile istirbah olunup, gelirinin yılda 17 guruşu câmiin tamir ve bakımına, mütebakisi ise, hatibine meşruttu²⁶¹.

38-İncirli-i Müslim Köyü Câmii

Vakıf tarihinde Yozgat'ın İç nahiyesine İncirli-i Müslim adıyla, günümüzde ise Şefaattli ilçesine Küçük İncirli²⁶² namıyla bağlı köyde bulunan câmî, hayır sahibi köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen binanın, elde bulunan

²⁵⁸ VGMA, Mücedded Anadolu 4(590), s. 61.

²⁵⁹ Köylerimiz 1982, s.491.

²⁶⁰ B.Ş.S. 1, s.19.

²⁶¹ VGMA, Mücedded Anadolu 5(591), s. 10.

²⁶² Türkiye Mülki, 1977, s.820.

vakfiyesi suretine göre²⁶³ H. 29 Şevval 1308 (M. 7 Haziran 1891) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

İncirli-i Müslim köyü câmiine, aynı köyden Ali Efendi b.İsmail tarafından H.29 Şevval 1308 (M.7 Haziran 1891) tarihinde, köy arazisi içinde 1500 guruş kıymetli bir adet bağ vakfedilmişti. Vakfiyedeki şartlara göre, bu bağın hâsılât gelirlerinden yılda 150 guruşu câmiin imam-hatibine, 15 guruşu vaizine ve 50 guruşu da, aydınlatma masraflarına veriliyordu. Vakfın tevliyet vazifesi, gelir fazlası ile sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, evladının “ekber”, “aslah” ve “erşed”ine meşruttu²⁶⁴.

39- Tekke Köyü Câmi

Akdağ merkez ilçesine bağlı olan köy, günümüzde Tekkegüney²⁶⁵ adını almıştır. Câmi, zamanımızda Çayıralan merkez ilçesine bağlı Külekçi köyünden²⁶⁶ Hacı Mehmed ve Çayırşeyhi (Bugünkü Çayıralan ilçesi) köyünden Veli Ağa tarafından yaptırılmıştır. İnşâ tarihi hakkında bilgi olmayan câmiin, elde bulunan vakfiyesi suretine göre²⁶⁷ H.21 Rebiü'l-Evvel 1309 tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

²⁶³ VGMA, Mücedded Anadolu 5 (591), s. 94; Y.Ş.S. 5, 192.

²⁶⁴ Y.Ş.S. 5, s.94.

²⁶⁵ Köylerimiz 1982, s.517.

²⁶⁶ Köylerimiz 1982, s.405.

²⁶⁷ B.Ş.S. 1, s.153.

Câmiin Vakıfları:

Tekke Köyü câmiine, aynı köyden Karib Onbaşı b.İsmail tarafından H. 21 Rebiü'l-Evvel 1309 (M.24 Kasım 1891) tarihinde 1000 gurus vakfedilmişti. Vakfiyedeki şartlara göre mezkûr para, müteveli tarafından tâliblerine yıllık onu onbirbuçuk (%15) gurus hesabı ile istirbâh olunarak, gelirinden camiin tamir ve bakım masrafları karşılanıp, kalanı câmiin hatibine maaş olarak ödeniyordu.

Vakfin tevliyeti, sağlığında vâkıfın kendisine, vefâtından sonra ise, aynı köyden Ali Kahya b.Cafer ve Onun erkek evladına meşruttu.

40-Cıcıklar Köyü, İsmail Efendi Câmi

Vakıf tarihinde Kızalkoca'ya günümüzde ise Şefaati merkez ilçesine bağlı Cıcıklar²⁶⁸ köyünde bulunan câmi, aynı köyden İsmail Efendi b.Ebûlkasım tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen binanın elde bulunan en eski vakfiyesi suretine göre²⁶⁹ H.25 şaban 1309 tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Cıcıklar köyü câmiine ait bânisi tarafından düzenlenmiş, iki ayrı tarihli, iki ayrı vakfiye sureti bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan H.25 Şevval 1309 (M. 25 Mart 1892) tarihli vakfiye²⁷⁰ ile İsmail Efendi, câmiine 1000 gurus vakfetmişti. Vakfiyedeki şartlara göre bu para müteveli tarafından ihtiyacı olanlara, yıllık onu, onbirbuçuk (%15) gurus hesabı ile istirbâha verilip, gelirinden 100 gurusu câmiin imam-hatibine, 10 gurusu vaizine ve 40 gurusu da aydınlatma masraflarına meşruttu.

²⁶⁸ Türkiye Mülki, 1977, s. 820.

²⁶⁹ Y.Ş.S. 5, s. 292.

²⁷⁰ Y.Ş.S. 5, s. 293.

İkinci vakıf senedinde ise yine Cıcıklar köyü câmiine, bânisi tarafından H.25 Şevval 1313 (M.9 Nisan 1896) tarihinde 2000 guruş vakfedilmişti²⁷¹. Vakfiyedeki şartlara göre mezkûr para, mütevellî tarafından tâliblerine, yıllık onu onbirbuçuk (% 15) guruş hesabı ile istirbâh olup, geliri câmi görevlilerinin maaşlarının artırılması ile câmiin tamir ve bakım masraflarına tahsis edilmişti.

Vakıfların, tevliyet vazifesi, sağlığında vâkıfın kendi uhdesinde olup, vefatından sonra ise, erkek evladının “aslah” ve “erşed”ine meşruttu.

41- Poyrazlı Köyü, Ali Bey Câmi

Boğazlayan merkez ilçesine bağlı Poyrazlı köyünde²⁷² bulunan câmi, aynı köyde sakin, Dağıstan muhacirlerinden ve Kabâil-i Çerakise'nin Digor kabilesinden Ali b.Timur tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen binanın elde bulunan vakfiye suretine göre²⁷³ H.9 Şevval 1309 (M. 7 Mayıs 1892) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Poyrazlı köyü câmiine, bânisi Ali Bey tarafından H.9 Şevval 1309 (M.7 Mayıs 1892) tarihinde 1500 guruş vakfedilmişti. Vâkıfın şartlarına göre, mezkûr para, mütevellî tarafından isteyenlere, yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbah olup, geliri ile câmiin tamir ve bakım masrafları karşılanıyor, fazlası hitabet cihetine ödeniyordu.

²⁷¹ Y.Ş.S. 8, s. 330.

²⁷² Köylerimiz 1982, s.458.

²⁷³ VGMA, Mülcedded Anadolu 17(603), s.261.

Vakfın tevliyeti ise, sağlığında vâkıfın kendisine, vefâtından sonra câmiin hatibine meşruttu.

42-Yassıağıl Köyü Câmiî

Vakıf tarihinde Kızılkoca kazasına, günümüzde ise, şefaati ilçesine bağlı Yassıhöyük köyünde²⁷⁴ bulunan câmi, hayır sahibi köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen binanın elde bulunan vakfiye suretine göre H.28 Rebiü'l-Evvel 1310 (M. 20 Ekim 1892) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Yassıhöyük köyü câmiine, H.28 Rebiü'l-Evvel 1310 (M.20 Ekim 1892) tarihinde aynı köyden Fâtıma Hatun bint-i Abdurrahman tarafından 200 gurus kıymetli, iki odalı bir ev vakfedilmişti²⁷⁵ Vakfiyedeki şartlara göre, mezkûr ev, mütevellî tarafından icâra verilerek, temin edilen geliri, câmiin hatibine meşruttu.

43-Kepirce Köyü Câmiî

Sorgun merkez ilçeye bağlı Kepirce köyünde²⁷⁶ bulunan câmi, hayır sahibi köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi hakkında bilgi olmayan binanın, elde bulunan vakfiyesi sûretine göre²⁷⁷ H.5 Cemaziye'l-Ahir 1310 (M. 25 Aralık 1892) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

²⁷⁴ Türkiye Mülki, 1977, s. 820.

²⁷⁵ Y.Ş.S. 8, s. 44.

²⁷⁶ Türkiye Mülki, 1977, s. 819.

²⁷⁷ Mücedded Anadolu 8, (584), s. 10.

Câmiin Vakıfları:

Kepirce köyü câmiine, H.5 Cemaziye'l-Ahir 1310 (M.25 Aralık 1892) tarihinde, aynı köyden Can Alioğlu Ali b.İsa tarafından 1000 guruş vakfedilmişti. Vâkıfın şartlarına göre bu para, mütevellî tarafından yıllık % 15 ile istirbâh edilerek elde edilecek gelirden yılda 110 guruş câmiin imam-hatibine, 10 guruş vaizine ve 30 guruş da aydınlatma masraflarına verilecekti.

Vakfın gelir fazlası, tevliyet vazifesi ile sağlığında vâkıfa, vefatından sonra ise Yozgat'ın Yenicami mahallesinden Mehmed Tevfik Efendi ve onun evladına meşruttu²⁷⁸.

44-Cihanpaşa Köyü Câmii

Vakıf tarihinde İç nahiye'ye günümüzde ise Yozgat'ın merkez ilçesine bağlı, Cihanpaşa köyünde²⁷⁹ bulunan câmi, hayır sahibi köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi bilinmeyen binanın elde bulunan vakfiyesi sûretine göre²⁸⁰ H.27 Rebiü'l-Ahir 1310 (M. 16 Ocak 1893) tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Cihanpaşa köyü câmiine, aynı köy sakinlerinden Baloğlu Hasan Ağa b.Hüseyin tarafından, H.27 Rebiü'l-Ahir 1310 (M.16 Ocak 1893) tarihinde 1000 guruş vakfedilmişti. Vakıfiyedeki şartlara göre bu para, mütevellî tarafından, yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâh olup, gelirinden yılda 110 guruş

²⁷⁸ Y.Ş.S.8, s. 20.

²⁷⁹ Köylerimiz, 1982, s. 119.

²⁸⁰ VGMA, Mücedde Anadolu 16 (602), s.241.

câmiin imam-hatibine, 10 guruş vaize ve 30 guruş da aydınlatma masraflarına verilecekti.

Vakfın tevliyeti, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise evladının “aslah” ve “erşed”ine meşruttu.

45-Kıyılı Köyü, Mehmed Ali Ağa Câmii

Vakıf tarihinde Kızılkoca kazasına, günümüzde ise, Çekerek ilçesi, Kadışehri nahiyesine bağlı Kıyılı köyünde²⁸¹ bulunan câmi, aynı köyden, Koroğlu Mehmed Ali Ağa b.İbrahim tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen binanın, elde bulunan vakfiyesi suretine göre²⁸² H.28 Şaban 1311 (M. 6 Mart 1894) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Kıyılı köyü câmiine, aynı köyden bânîsi, Mehmed Ali Ağa ile Şahinoğlu Ahmed Ağa b.Hacı Ali tarafından H.28 Şaban 1311 (M.5-6 Mart 1894) tarihinde 1500 guruş vakfedilmişti. Vâkıfların şartlarına göre bu para, mütevellî tarafından isteyenlere yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâh olup, gelirinden yılda 75 guruş camiin imam-hatibine, 50 guruş tamir ve termîm ihtiyaçlarına harcanacaktı.

Vakfın tevliyeti ise sağlığında Mehmed Ali Ağa'ya, vefatından sonra da erkek evladına meşruttu²⁸³.

²⁸¹ Türkiye Mülkî, 1977, s. 818.

²⁸² VGMA, Mücedded Anadolu 16(602), s. 168.

²⁸³ Y.Ş.S. 8, s.132.

46-Karalık Köyü, Hasan Efendi Câmii

Sorgun merkez ilçesine bağlı Karalık köyünde²⁸⁴ bulunan câmi, aynı köyden Hasan Efendi b. Mehmed tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen câmiin, elde bulunan vakfiyesi suretine göre²⁸⁵ H. 15 Ramazan 1312 (M.11-12 Mart 1895) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Karalık köyü câmiine, banisi Hasan Efendi b. Mehmed tarafından, H. 15 Ramazan 1312 (M. 11-12 Mat 1895) tarihinde 2000 guruş vakfedilmişti. Vâkıfın şartlarına göre bu para, mütevellî tarafından yıllık % 15 ile istirbaha verilip, gelirinden yılda 150 guruş camiin imam hatibine, 50 guruş vaizine, 50 guruş aydınlatılmasına ve 50 guruş da tamir ve bakımına tahsis edilmişti. Vakfın tevliyeti, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, erkek evladının “aslah” ve “erşed”ine meşruttu.

47- Caferli Köyü, Halil Ağa Câmii

Caferli köyü, vakıf esnasında Kızılkoca kazasına, günümüzde ise Şefaati merkez ilçeye bağlı bir köydür²⁸⁶ Câmi, aynı köyden Ünyelioğlu Tekavd Halil Ağa b. Mehmed b. İbrahim tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi bilinmeyen binanın, elde bulunan vakfiyesi suretine göre²⁸⁷ H. 17 Zi'l-Hicce 1312 (M. 11 Haziran 1895) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

²⁸⁴ Köylerimiz, 1982, s.327.

²⁸⁵ Y.Ş.S. 8, s. 237.

²⁸⁶ Köylerimiz, 1982, s. 115.

²⁸⁷ VGMA, Mücedded Anadolu, 8 (599), s. 113.

Câmiin Vakıfları:

Caferli köyü câmiine bânîsi Halil Ağa tarafından H. 17 Zi'l-Hicce 1312 (M. 11 Haziran 1895) tarihinde 1000 guruş vakfedilmişti. Vakfiyedeki şartlara göre bu para, müteveli tarafından yıllık % 15 ile istirbâha verilip, gelirinin yılda 100 guruşu câmiin imam hatibine, 20 guruşu vaizine ve 30 guruşu da aydınlatma harcamalarına tahsis edilmişti. Vakfın tevliyet vazifesi, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, aynı köyden Şaban Efendi b. Ahmed ve onun erkek evladına meşruttu²⁸⁸.

48- Şıhlar (Pınarkaya) Köyü, Halid Ağa Câmii:

O sıralarda Şıhlar adıyla Boğazlayan'a bağlı olan köy, günümüzde Sarıkaya merkez ilçesine bağlıdır ve bugünkü adı Pınarkaya'dır²⁸⁹. Câmi, aynı köy sakinlerinden Pehlivanzâde Halid Ağa tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi belli değildir. Ancak, bu hayır müessesinin elde bulunan vakfiyesi suretine göre²⁹⁰ H. 17 Zi'l-kade 1314 (M. 19 Nisan 1897) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Şıhlar köyü camiine, aynı köyden Şeyh Mustafa b. Şeyh Hacı Hüseyin tarafından, H. 17 Zi'l-Kade 1314 (M. 19 Nisan 1897) tarihinde 2000 guruş para vakfedilmişti. Vâkıfın şartlarına göre bu para, müteveli tarafından ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (% 15) guruş hesabı ile istirbaha verilip, gelirinden câmi imamına 50 akça yevmiye ödenecek, kalanı ise camiin tamir ve bakımı için harcanacaktı. Vâkıf tevliyet vazifesini sağlığında kendisi üstlenmiş olup, vefatından sonra bu görev erkek evladının “ekber”, “erşed” ve “aslah”ına meşruttu.

²⁸⁸ Y.Ş..S. 8, s.257.

²⁸⁹ Türkiye Mülkî, 1977, s. 818.

²⁹⁰ VGMA Mücedded Anadolu 15(601), s. 117.

49- Halilfakihli (Halilfakılı) köyü Câmii

Sorgun merkez ilçesine bağlı Halilfakılı köyünde²⁹¹ bulunan câmi, hayır sahibi köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen câmiin, elde bulunan vakfiyesi sûretine göre²⁹² H. 3 Şaban 1315' (M. 28 Aralık 1897) den önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Halilfakihli köyü câmiine, aynı köy sakinlerinden Ali b.Ömer Kethuda ve Hasan b.Satılmış tarafından, H.3 Şaban 1315 (M.28 Aralık 1897) tarihinde 1000 guruş vakfedilmişti. Vâkıfların şartlarına göre bu para, vakfın mütevellîleri tarafından, isteyenlere yıllık %15 ile istirbâha verilip, gelirinin yılda 100 guruşu câmiin imam hatibine, 25 guruşu aydınlatma masraflarına ve 25 guruşu da tamir ve bakım ihtiyaçlarına tahsis edilmişti. Vakfın tevliyeti, hayatta oldukça vâkıfların kendilerine, vefatlarından sonra ise erkek evladlarının “ekber”, “aslah” ve “erşed”ine meşruttu²⁹³.

50-Yabî Köyü, Derviş Süleyman Câmii

Yabî köyü, vakıf tarihinde Akdağmadeni kazasına bağlı bir köydü. Günümüzde Yozgat ve kazalarına ait bu adda bir köy bulunmamaktadır. Ancak, Çekerek ilçesi Kadışehri nahiyesine bağlı Yavıhasan adıyla bir köy bulunmaktadır. Adı geçen köyün zamanla isminin değişerek bu adı almış olması muhtemeldir²⁹⁴. Câmi, aynı köy sakinlerinden Derviş Süleyman tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi

²⁹¹ Köylerimiz 1982, s. 269.

²⁹² Y.Ş.S.12, s.130.

²⁹³ Y.Ş.S.12, s.131.

²⁹⁴ Türkiye Mülki, 1977, s.818.

tesbit edilemeyen câmiin, elde bulunan vakfiyesi sûretine göre²⁹⁵ H.5 Zi'l-Hicce 1315' (M. 27 Nisan 1898) den önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Yabî köyü câmiine, bânisi Derviş Süleyman'ın torunu, Süleyman oğlu Süleyman Ağa tarafından H.5 Zi'l-Hicce 1315 (M.27 Nisan 1898) tarihinde 1000 gurus vakfedilmişti. Vâkıfın şartlarına göre bu para, vakfın mütevellileri tarafından ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk gurus hesabı ile istirbaha verilip, gelirinin tamamı câmiin hitabet vazifesine tahsis edilmişti. Vâkıfın tevliyeti, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, evladının “aslah” ve “erşed”ine meşruttu.

51-Akköprü Köyü, Mehmed Şerif Efendi Câmi

Vakıf tarihinde Sorgun merkez ilçeye bağlı Akköprü köyünde²⁹⁶ bulunan câmi, aynı köyde sâkin Kars muhacirlerinden Mehmed Şerif Efendi b.Abdulgafur tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi bilinmeyen camiin, elde bulunan vakfiyesi sûretine göre²⁹⁷ H.19 Zi'l-Hicce 1315 (M.11 Mayıs 1898) den önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Akköprü köyü câmiine, bânisi Mehmed Şerif Efendi tarafından yukarıda tarihi zikredilen vakfiye ile 1000 gurus vakfedilmişti. Vâkıfın şartlarına göre bu para, mütevelliler tarafından ihtiyacı olanlara yıllık %15 ile istirbâha verilip, gelirinin 100 gurusu câmiin hitabet vazifesine, 25 gurusu aydınlatılmasına, 25

²⁹⁵ VGMA Mücedded Anadolu 13 (599), s.30.

²⁹⁶ Köyün bugünkü durumu hakkında yapılan araştırmalarda maalesef bilgi bulunamadı.

²⁹⁷ Y.Ş.S.12, s.167..

guruşu da tamir ve bakım ihtiyaçlarına tahsis edilmişti. Vakfın tevliyeti, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise evladının “ekber”, “aslah” ve “erşed”ine meşruttu.

52-Kırım Köyü Câmii

Vâkıf tarihinde İç nahiye günümüzde ise, Yozgat'ın merkez ilçesine bağlı Kırım köyünde²⁹⁸ bulunan câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen camiin, elde bulunan vakfiye sûretine göre²⁹⁹ H.29 Ramazan 1316 (M.10 Şubat 1899)dan önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Kırım köyü câmi'ne, köy sakinlerinden Ebubekir Kethudazâde Süleyman tarafından, H.29 Ramazan 1316 (M.10 Şubat 1899) tarihinde 1500 guruş vakfedilmişti. Vâkıfların şartlarına göre mezkûr para, vakfın mütevellileri tarafından ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâha verilip, gelirinin yılda 125 guruşu câmiin hitâbet vazifesine, 50 guruşu aydınlatma masraflarına ve 50 guruşu da tamir ve bakım ihtiyaçlarına tahsis edilmişti. Vakfın tevliyet vazifesi, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, evladının “ekber”, “erşed” ve “aslah”ına meşruttu³⁰⁰.

53-Yapalak Köyü Câmii

Boğazlayan merkez ilçesine bağlı Yapalak köyünde³⁰¹ bulunan câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi bilinmeyen câmiin, elde

²⁹⁸ Köylerimiz, 1982, s. 360.

²⁹⁹ VGMA Mücedded Anadolu 14 (600), s.13.

³⁰⁰ Y.Ş.S.12, s. 285.

³⁰¹ Köylerimiz 1982, s.556.

bulunan vakfiye sûretine göre³⁰² H.23 Receb 1317 (M. 27 Kasım 1899)dan önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Yapalak köyü câmiine, aynı köyden Ömer b.Mehmed Ali tarafından H.23 Receb 1317 (M.27 Kasım 1899) tarihinde 1200 guruş vakfedilmişti. Vakfiyedeki şartlara göre bu para, vakfin mütevellîleri vasıtasıyla, ihtiyacı olanlara yıllık %15 ile istirbâh olunup, gelirinden günlük 30 akça câmiin hatibine veriliyor, kalanı ise tamir ve bakım ihtiyaçlarına harcanıyordu. Vâkfin tevliyet vazifesi, sağığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise köy sakinlerinden Osman b.Kadir ve onun erkek evladına meşruttu.

54-Hamam Köyü Câmiî

Boğazlayan'a bağı Hamam köyünde³⁰³ bulunan câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen câmiin, elde bulunan vakfiye sûretine göre³⁰⁴ H.20 Şevval 1319 (M. 30 Ocak 1902) dan önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Hamam köyü câmiine, aynı köy sâ"kinlerinden, Ahmed Derviş Ağa b.Mehmed tarafından H.20 Şevval 1319 (M.30 Ocak 190) tarihinde 1200 guruş vakfedilmişti. Vâkıfın şartlarına göre mevkûf para, vakfin mütevellîsi tarafından ihtiyacı olanlara yıllık onu onbir buçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâh olunup,

³⁰² VGMA, Mücedded Anadolu 12 (598), s.223.

³⁰³ Bugünkü Sarıkaya ilçe merkezi.

³⁰⁴ VGMA, Mücedded Anadolu 18 (602), s.174.

gelirinden günlük 20 akça câmiin hitâbet vazifesine veriliyor, bâkîsi tamir ve bakım ihtiyaçlarına harcanıyordu. Vâkıfın tevliyet vazifesi, aynı köyden Mıgdad Ağa b.Mehmed ve O'nun erkek evladının “ekber”ine meşruttu.

55-Karakaya Köyü, Abdullah Ağa Câmii

Vâkıf tarihinde Yozgat İç nahiye günümüzde ise, Şefaati merkez ilçesine bağlı, Karakaya köyünde³⁰⁵ bulunan câmi, aynı köyden Abdullah Ağa b.Ömer Ağa tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen câmiin, elde bulunan vakfiye sûretine göre³⁰⁶ H.29 Zi'l-Kade 1319 (M.9 Mart 1902) dan önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Karakaya köyü câmiine, bânîsi Abdullah Ağa tarafından H.29 Zi'l-Kade 1319 (M.8-9 Mart 1902) tarihinde 2000 guruş vakfedilmişti. Vakfiye şartlarına göre bu para, mütevelliler tarafından ihtiyacı olanlara yıllık %10 ile istirbâh olup, nemasından yılda 80 guruş câmiin hatibine, 100 guruş imamına, 25 guruş aydınlatılmasına ve 25 guruş da tamir-bakım ihtiyaçlarına tahsis edilmişti. Gelir fazlası, cihet-i tevliyet ile sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, erkek evladının “ekber”, “a'kal”, “aslah”ve “erşed”ine meşruttu.

56-Gökçekışla Köyü , Osman Kethuda Câmii

Vâkıf tarihinde Yozgat İç nahiye günümüzde ise, Osmanpaşa nahiyesine bağlı Gökçekışla köyünde³⁰⁷ bulunan câmi, aynı köyden Osman Kethuda b.Ali

³⁰⁵ Köylerimiz, 1982, s.324.

³⁰⁶ VGMA, Mücedded Anadolu 13 (599), s.42.

³⁰⁷ Köylerimiz, 1982, s. 236.

b.Abdullah tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen câmiin, elde bulunan vakfiye sûretine göre³⁰⁸ H.3 Zi'l-Hicce 1319 (M.13 Mart 1902) dan önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Gökçekışla köyü câmiine, bânisi Osman Kethüda tarafından H.3 Zi'l-Hicce 1319 (M.13 Mart 1902) tarihinde 2000 guruş vakfedilmişti. Vâkıfın şartlarına göre mevkûf para, vakfın mütevellîsi tarafından ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâha verilerek vakfa gelir temin ediliyordu. Bu gelirin yılda 80 guruşu câmiin hitâbet vazifesine, 100 guruşu imâmet vazifesine, 40 guruşu aydınlatma masraflarına ve 40 guruşu da tamir-bakım ihtiyaçlarına tahsis edilmişti. Gelir fazlası ile cihet-i tevliyet ise sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra da evladının “ekber”, “a'kal” ve “erşed”ine meşruttu.

57-Kodallı Köyü, Abdullah Muharrem Ağa Câmi

Sorgun'un merkez ilçesine bağlı Kodallı köyünde³⁰⁹ bulunan câmi, köy sakinlerinden Abdullah Muharrem Ağa b.Mehmed b.Abdulfettah tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi bilinmeyen câmiin elde bulunan vakfiye sûretine göre³¹⁰ H.28 Zi'l-Hicce 1319 (M.7 Nisan 1902) dan önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları

Kodallı köyü câmii vakfı, bânisi Abdullah Ağa tarafından H.28 Zi'l-Hicce 1319 (M.7 Nisan 1902) tarihinde vakfedilen 2000 guruştan meydana gelmekteydi.

³⁰⁸ VGMA, Mücedded Anadolu 16 (602), s.40.

³⁰⁹ Türkiye Mülkî, 1977, s. 819.

³¹⁰ VGMA, Mücedded Anadolu 17 (603), s.229.

Vakfiyedeki şartlara göre mezkûr para, müteveli tarafından yıllık %15 ile istirbâha veriliyor ve bu şekilde temin edilen gelirin yılda 180 guruşu câmiin imâmet ve hitâbet vazifesine, 40 guruşu aydınlatma masraflarına ve 30 guruşu da tamir - bakım ihtiyaçlarına ödeniyordu. Vakfın gelir fazlası, cihet-i tevliyet ile sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, evladının “a'kal”ve “erşed”ine meşruttu.

58-Gökdere Köyü, Sevinçoğlu Câmii

Akdağmadeni merkez ilçeye bağlı Gökdere köyünde³¹¹ bulunan câmi, aynı köy sâkinlerinden Sevinçoğlu İsmail b.Mehmed Efendi tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen câmiin elde bulunan vakfiye sûretine göre H.15 Safer 1320 (M.24 Mayıs 1902) den önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Gökdere köyü câmii vakfı, bânîsi İsmail Efendi tarafından H.15 Safer 1320 (M.24 mayıs 1902) tarihinde vakfedilen 2000 guruştan meydana gelmekteydi. Vâkıfın şartlarına göre mezkûr para, vakfın mütevellîsi vasıtasıyla, ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâh olup, gelirinin yılda 45 guruşu câmiin hatibine, 75 guruşu aydınlatma masraflarına, 125 guruşu tamir ve bakımına harcanıyor, kalanı ise asıl paraya zam olunuyordu. Vakfın tevliyeti, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise Hakkı Efendi b.İsmail ve onun erkek evladına meşruttu.

³¹¹ Türkiye Mülkî, 1977, s.816.

59-Akdağmadeni, Ziya Efendi Câmii

Akdağmadeni Ahışhavî mahalles'nde bulunan câmî, Rüstem Ağazâde Ziya Efendi tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen câmiin, elde bulunan vakfiye sûretine göre³¹² H.28 Safer 1320 (M.6 Haziran 1902) den önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Ziya Efendi câmii vakfı, Ahışhavî mahallesi sâkinlerinden Yusuf Bahri Efendi b.İbrahim Halevî Efendi tarafından H.28 Safer 1320 (M.6 Haziran 1902) tarihinde vakfedilen 1000 guruştan meydana gelmekteydi. Vâkıfın şartlarına göre mezkûr para, vakfın mütevellisi tarafından isteyenlere yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâh olunup, geliri câmiin hitâbet vazifesine ödeniyordu. Vakfın tevliyeti, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, evladının “ekber”, “a'kal” ve “aslah”ına meşruttu.

60-Yakacık Köyü Câmii

Vakıf tarihinde Akdağmadeni kazasına, günümüzde ise, Çekerek ilçesi Kadışehri nahiyesine bağlı Yakacık köyünde³¹³ bulunan câmî, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi bilinmeyen câmiin, elde bulunan vakfiye sûretine göre³¹⁴ H.29 Cemaziye'l-Evvel 1320 (M. 3 Eylül 1902) den önce yaptırılmış olması gerekir.

³¹² VGMA, Mücedded Anadolu 13 (599), s.61.

³¹³ Köylerimiz 1982, s.551.

³¹⁴ VGMA, Mücedded Anadolu 11 (597), s.193.

Câmiin Vakıfları:

Yakacık köyü câmiinin vakfı, aynı köyden Mehmed Efendi b.Mehmed tarafından H.29 Cemaziye'l-Evvel 1320 (M. 3 Eylül 1902) tarihinde vakfedilen 1000 guruşdan ibaretti. Vâkıfın şartlarına göre mezkûr para, vakfın mütevellîsi tarafından ihtiyacı olanlara, yılda %15 nisbeti ile istirbâha veriliyor ve geliri câmiin hatibine ücret olarak ödeniyordu. Vakfın tevliyeti, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, köy ahalisinden seçilen birine meşruttu.

61-Kerpiçcik Köyü Camii

Vakıf tarihinde Boğazlayan kazasına, günümüzde ise Sarıkaya merkez ilçesine bağlı Kerpiçcik köyünde³¹⁵ bulunan câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen câmiin, elde bulunan vakfiye suretine göre³¹⁶ H. 17 Zî'l-Kade 1320 (M. 15 Şubat 1903) den önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Kerpiçcik köyü câmiinin vakfı aynı köyden Süleyman Kethüda b.Eyyub tarafından H.17 Zî'l-Kade 1320 (M.15 şubat 1903) tarihinde vakfedilen 1000 guruştan ibaretti. Vâkıfın şartlarına göre mevkûf para, mütevellîler vasıtasıyla ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâh olunup gelirinden günlük 10 akça câmiin hatibine veriliyor, kalanı ise, câmiin tamir ve bakım ihtiyaçlarına harcanıyordu. Vakfın tevliyeti, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, evladının “ekber”, “a'kal” ve “aslah”ına meşruttu.

³¹⁵ Türkiye Mülkî, 1977, s.818.

³¹⁶ VGMA, Mücedded Anadolu 12 (602), s.153.

62-Karabacak Köyü , Arslan Ağa Câmii

Karabacak köyü, vakıf tarihinde Boğazlayan kazasına, günümüzde Sarıkaya merkez ilçesine bağlı bir köydür. Câmî aynı köyde iskân edilen muhacirin-i Çerakiseden Arslan Ağa b.İslam tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen binanın elde bulunan vakfiyesi sûretine göre³¹⁷ H.27 Zi'l-Kade 1320 (M. 25 Şubat 1903) den önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Karabacak köyü câmiine, bânîsi Arslan Ağa tarafından H.27 Zi'l-Kade 1320 (M.25 Şubat 1903) tarihinde 2000 gurus vakfedilmişti. Vakfiye şartlarına göre mezkûr para, mütevellîler vasıtasıyla tâliblerine yıllık onu onbirbuçuk (%15) gurus hesabı ile istirbâh olunup, gelirinden günlük 10 para câmiin hatibine veriliyor, kalanı ise câmiin tamir ve bakımına harcanıyordu. Vakfın tevliyeti, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise kardeşi Hacı Mustafa'ya meşruttu.

63-Kuzayca Köyü Câmii

Kuzayca köyü vakıf tarihinde Yozgat'ın Kızılkoca nahiyesine, günümüzde ise, şefaati merkez ilçesine bağlı bir köydür³¹⁸. Câmî, hayır sever köylüler tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi belli değildir. Ancak elde bulunan vakfiye sûretine göre³¹⁹ âmiin H.3 Rebiü'l-Evvel 1321 (M. 30 Mayıs 1903)den önce yaptırılmış olması gerekir.

³¹⁷ VGMA, Mücedded Anadolu, 12 (598), s.195

³¹⁸ Türkiye Mülki, 1977, s. 819.

³¹⁹ VGMA, Mücedded Anadolu 10 (597) s.74.

Câmiin Vakıfları:

Kuzayca köyü câmiinin vakfı, aynı köyden Mehmed Arif Ağa b.Battal tarafından H.3 Rebi'ül-Evvel 1321 (M.30 Mayıs 1903) tarihinde vakfedilen 2000 guruştan ibaretti. Vâkıfın şartlarına göre mevkûf para, mütevellîler vasıtası ile ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâha verilip, nemasından yılda 180 guruş câmiin imametine, 40 guruş aydınlatma masraflarına ve 30 guruş da tamir-bakım ihtiyaçlarına ayrılıyordu. Vakıf gelirlerinden harcamalar çıkarıldıktan sonra, fazlası cihet-i tevliyetle sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise evladının “ekber”, “a'kal” ve “aslah”ına meşruttu.

64-Kargalık Köyü Câmi

Kargalık köyü, vakıf tarihinde Akdağmadeni kazasına, günümüzde ise Sarıkaya merkez ilçesine bağlı bir köydür³²⁰. Câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi belli değildir. Ancak binanın, elde bulunan vakfiyesi sûretine göre³²¹ H.1 Zi'l-Kade 1321'den önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Kargalık köyü câmiine, aynı köyden Musa Efendi b.Mustafa Ağa H.1 Zi'l-Kade 1321 (M.18 Şubat 1904) tarihinde 1000 guruş vakfetmişti. Vakfiyedeki şartlara göre mezkûr para vakıf mütevellîleri vasıtasıyla isteyenlere yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâha verilerek temin edilen gelirin tamamı, câmiin hitabet vazifesine tahsis edilmişti. Vakfın tevliyet vazifesini ise, sağlığında

³²⁰ Köylerimiz, 1982, s.333.

³²¹ VGMA, Mücedded Anadolu 107(603), s.147.

vâkıfın kendisi üstlenmiş olup, vefatından sonra da evladının “ekber”, “aslah” ve “erşed”ine meşruttu.

65-İbrahimağaçiftliği Köyü Câmii

İbrahimağaçiftliği, Akdağmadeni merkez ilçesine bağlı bir köydür³²² Câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi bilinmemektedir. Ancak binanın, elde bulunan vakfiyesi suretine göre³²³ H.3 muharrem 1322 (19 Mart 1904) den önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

İbrahimağaçiftliği köyü câmiinin vakfı, aynı köy sâkinlerinden Turhanoglu Mustafa b.Ali tarafından H.3 Muharrem 1322 (M.19 Mart 1904) tarihinde vakfedilen, üzerinde 25 ağacı bulunan, yaklaşık 200 guruş gelir getiren bir bahçeden ibaretti. Vakfiye şartlarına göre mezkur bahçe, vakıf mütevellileri vasıtasıyla icâra verilerek temin edilen gelirin tamamı câmiin hatibine veriliyordu. Vakfın tevliyet vazifesi, sağlığında vâkıfın kendi üzerinde olup, vefatından sonra evladının “aslah” ve “erşed”ine meşruttu.

66-Alişar Köyü, Mehmed Onbaşı Câmii

Sorgun merkez ilçesine bağlı Alishar köyünde³²⁴ bulunan câmi, aynı köyden Mehmed Onbaşı b.Molla Hüseyin tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit

³²² Köylerimiz 1982, s.288.

³²³ VGMA Mücedded Anadolu 10 (596), s.184.

³²⁴ Köylerimiz, 1982,s. 38.

edilemeyen câmiin, elde bulunan vakfiye sûretine göre³²⁵ H.25 Rebi'ül-Ahir 1322 (M. 9 Temmuz 1904) den önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Alişar köyü câmiinin vakfı, bânisi Mehmed Onbaşı tarafından H.25 Rebi'ül-Ahir 1322 (M.9 Temmuz 1904) tarihinde vakfedilen 2000 guruştan ibaretti. Vakfiye şartlarına göre; mezkûr para, vakfın mütevellîsi vasıtasıyla, ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâha verilerek vakfa gelir temin ediliyordu. Bu gelirin yılda 180 guruşu câmiin imâmet-hitâbet vazifesine, 30 guruşu da aydınlatma masraflarına tahsis edilmiş olup, fazlası tevliyet vazifesi ile sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, evladının “ekber”, “aslah” ve “a'kal”ına meşruttu.

67-Avşaralanı (Avşaralanı) Köyü Câmiî

Avşaralanı köyü, vakıf tarihinde Boğazlayan kazasına, günümüzde ise, Çayıralan merkez ilçesine bağlı bir köydür³²⁶. Câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi bilinmemektedir. Ancak câmiin, elde bulunan vakfiye sûretine göre³²⁷ H.5 Zi'l-Kade 1322 (M. 11 Ocak 1905) den önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Avşaralanı köyü câmiinin vakfı köy sâkinlerinden Molla Adil b.Ahmed b.Süleyman tarafından, H.5 Zi'l-Kade 1322 (M.11 Ocak 1905) tarihinde vakfedilen

³²⁵ VGMA Mücedded Anadolu 10 (596), s.230.

³²⁶ Köylerimiz, 1982, s.60.

³²⁷ VGMA, Mücedded Anadolu 17 (603), s.229.

1200 guruştan ibaretti. Vâkıfın şartlarına göre mezkûr para, vakfın mütevellîleri vasıtasıyla ihtiyac sahiplerine yıllık onu onbirbuçuk (%15) gurus hesabı ile istirbâh olunup, gelirinden günde 8 para câmiin hatibine veriliyor, kalanı ise, binanın tamir ve bakım ihtiyaçlarına harcanıyordu. Vakfın tevliyet vazifesi ise, hayatta oldukça vâkıfın kendisine, vefatından sonra erkek evladına meşruttu.

68-Tuzlacık Köyü Câmii

Tuzlacık köyü, vakıf tarihinde Akdağmadeni kazasına, günümüzde ise Sorgun merkez ilçesine bağlı bir köydür³²⁸. Câmi hayırsever köylüler tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi bilinmemektedir. Ancak câmiin, elde bulunan vakfiye sûretine göre³²⁹ H.17 Rebi'ü'l-Evvel 1323 (M. 22 Mayıs 1905)den önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Tuzlacık köyü câmi vakfı, aynı köy sakinlerinden Ömer Ağa b.Hüseyin ve Yahya Ağa b.Ramazan tarafından H.17 Rebi'ü'l-Evvel 1323 (M.22 Mayıs 1905) tarihinde vakfedilen 1500 guruştan meydana gelmekte idi. Vâkıfın şartlarına göre mezkûr para, vakfın mütevellîleri vasıtasıyla, isteyenlere yıllık onu onbirbuçuk (%15) gurus hesabı ile istirbâh olunup, gelirinin tamamı tevliyet vazifesini de yürütmek şartıyla câmiin hatibine meşruttu.

³²⁸ Köylerimiz, 1982, s. 530.

³²⁹ VGMA, Mücedded Anadolu, 14 (600), s.228

69-Çardak Köyü Câmii

Akdağmadeni merkez ilçesine bağlı Çardak köyünde³³⁰ bulunan câmi, hayır sahibi köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen câmiin, vakfiye sûretine göre³³¹ H.5 Zi'l-Hicce 1323(M. 31 Ocak 1906)den önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Çardak köyü câmiinin vakfı, Akdağ nahiyesi Ağcakoyunlu köyünden Süleymanoğlu Osman b.Osman tarafından H.5 Zi'l-Hicce 1323 (M.31 Ocak 1906) tarihinde vakfedilen 1000 guruştan ibartetti. Vakfiye şartlarına göre mezkûr para, vakfin mütevellîleri vasıtasıyla ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâh olunup, gelirinin tamamı tevliyet vazifesini de yürütmek kaydıyle câmiin hatibine meşruttu.

70-Karadikmen Köyü Câmii

Akdağmadeni merkez ilçesine bağlı Karadikmen köyünde³³² bulunan câmi, hayır sahibi köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen eserin, elde bulunan vakfiye sûretine göre³³³ .23 Zi'l-Hicce 1323(M. 18 Şubat 1906)den önce yaptırılmış olması gerekir.

³³⁰ Türkiye Mülkî, 1977, s.816.

³³¹ VGMA, Mücedded Anadolu 18 (604), s.204.

³³² Köylerimiz, 1982, s. 319.

³³³ VGMA Mücedded Anadolu 18 (604), s.203.

Câmiin Vakıfları:

Karadikmen köyü camiinin vakfı, aynı köyden Mollabekir oğlu Şükrü Ağa b.Emin tarafından H.23 Zi'l-Hicce 1323 (M.18 Şubat 1906) tarihinde vakfedilen 1000 guruştan meydana geliyordu. Vakfiye şartlarına göre mevkûf para, vakfin mütevellîleri vasıtasıyla, tâliblerine yıllık onu onbirbuçuk (% 15) guruş hesabı ile istirbâh olup, gelirin tamamı, tevliyet görevini de yürütmesi kaydıyla câmiin hatibine meşruttu.

71-Çokumağıl Köyü Câmi

Boğazlayan'ın merkez ilçesine bağlı Çokumağıl köyünde³³⁴ bulunan câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen binanın, elde bulunan vakfiye sûretine göre³³⁵ H.9 Muharrem 1324 (M. 4-5 Mart 1906)den önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Câmiin vakfı H.9 Muharrem 1324 (M.4-5 Mart 1906) tarihinde aynı köyden Kahramanoğlu Hasan Ağa ve Hacıoğlu Mustafa b.Hasan tarafından vakfedilen 1500 guruştan ibaretti. Vakfiye şartlarına göre mezkûr para, mütevelliler vasıtasıyla ihtiyaç sahiplerine, yıllık onu onbirbuçuk (% 15) guruş hesabı ile istirbâha verilerek vakfa gelir temin ediliyordu. Bu gelirin yılda 100 guruşu câmiin hitâbet vazifesine, 10 guruşu da aydınlatma masraflarına ödeniyordu. Vakıf gelirlerinin fazlası, tevliyet

³³⁴ Türkiye Mülkî, 1977, s. 816.

³³⁵ VGMA, Mücedded Anadolu 18 (604), s.204.

vazifesi ile sağlıklarında vakıfların kendilerine, vefatlarından sonra ise evladlarının “ekber” ve “aslah” olanlarına meşruttu.

72-Benli Köylü Câmii:

Akdağmadeni kazası, Karamağra nahiyesine bağlı Benli köyünde³³⁶ bulunan câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi bilinmeyen binanın, elde bulunan vakfiye sûretine göre³³⁷ H.19 Rebi’ül-Ahir 1324 (M. 12 Haziran 1906)den önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Benli köyü câmiinin vakfı, aynı köyden Ustaoglu Hüseyin b.Osman tarafından H.19 Rebi’ül-Ahir 1324 (M.12 Haziran 1906) tarihinde vakfedilen 1000 guruştan ibaretti. Vakfiye şartlarına göre; mezkur para, vakfin mütevellîleri vasıtasıyla tâliblerine, yıllık onu onbirbuçuk (%15) gurus hesabı ile istirbâh olup, gelirinin tamamı câmi imamına meşruttu. Vakfin tevliyet vazifesine gelince, bu göreve köy ahalisi tarafından mustahak olan bir zât seçiliyordu.

73-Koyunculu Köyü Câmii

Koyunculu köyü, vakıf tarihinde Yozgat İlç nahiyyeye günümüzde ise Osman Paşa nahiyesine bağlı bir köydür. Câmi hayırsahibi köylüler tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi bilinmemektedir. Ancak elde bulunan vakfiye sûretine göre³³⁸ H.29 Cemaziye’l-Evvel 1324 (M.21 Temmuz 1906) den önce yaptırılmış olması gerekir.

³³⁶ Köylerimiz, 1982, s.89.

³³⁷ VGMA Mücedded Rumeli (990), s. 128.

³³⁸ VGMA, Mücedded Anadolu 13(599), s. 110; Y.Ş. S, 15, s. 186.

Câmiin Vakıfları:

Koyunculu köyü câmiinin vakfı H.29 Cemaziye'l-Evvel 1324(M. 21 Temmuz 1906) tarihinde aynı köyden Abdulkadir kethüdâ b. Abdülhabib b. Abdullah tarafından vakfedilen 1500 guruş idi³³⁹. Vakfiye şartlarına göre mezkûr para, vakfın mütevellîleri vasıtasıyla, isteyenlere yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâh olunup, gelirinden yılda 70 guruş camiîn hatibine, 40 guruş imamına, 25 guruş aydınlatma masraflarına ve 30 guruş da tamir-bakım ihtiyaçlarına harcanacaktı. Vakıf gelirlerinden bu harcamalar çıkarıldıktan sonra fazlası, tevliyet vazifesiyle sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, evladının “ekber”, “a'kal” ve “erşed”ine meşruttu³⁴⁰.

74-Konaklı Köyü Câmiî

Konaklı köyü, vakıf tarihinde iç nahiye, günümüzde ise, Yozgat merkez ilçesine bağlı bir köydür³⁴¹. Câmi hayırsever köylüler tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi tesbit edilememektedir. Ancak elde bulunan vakfiye sûretine göre³⁴² H.23 Ramazan 1324 (M. 10 Kasım 1906) den önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Konaklı köyü câmiine, aynı köyden Mehmed Kethuda b.Ahmed Kethuda tarafından, H.23 Ramazan 1324 (M.10 Kasım 1906) tarihinde 1500 guruş vakfedilmişti. Vâkıfın şartlarına göre; bu para vakfın mütevellîleri vasıtasıyla ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâha verilerek

³³⁹ VGMA, Mücedded Anadolu 13(599), s. 110.

³⁴⁰ Y.Ş.S, 15, s.186.

³⁴¹ Türkiye Mülki,1977, s. 820.

³⁴² VGMA, Mücedded Anadolu 11(597), s.

temin edilen gelirinin, yılda 80 gurusu câmiin hatibine, 25 gurusu imamına, 25 gurusu aydınlatma masraflarına, 30 gurusu tamir ve bakım giderlerine, kalanı ise, cihet-i tevliyet tahsis edilmişti. Tevliyet vazifesi, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, evladının “ekber”, “a’kal” ve “aslah”ına meşruttu³⁴³.

75-Yudan Köyü, Abdullah Çavuş Câmi

Yudan köyü, vakıf tarihinde Yozgat Kızılkoca nahiyesine, günümüzde ise Osmanpaşa nahiyesine bağlı bir köydür³⁴⁴. Câmi, köy sakinlerinden Abdullah Çavuş b.Ahmed b.Abdullah tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi tesbit edilememektedir. Ancak elde bulunan vakfiye sûretine göre³⁴⁵ H.27 Ramazan 1324 (M. 14 Kasım 1906) den önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Abdullah Çavuş tarafından yaptırılan camiinin vakfı H.27 Ramazan 1324 (M.14 Kasım 1906) tarihinde yine kendisi tarafından vakfedilen 1500 guruştan ibaretti. Vakfiye şartlarına göre bu para, vakıf mütevellileri vasıtasıyla, ihtiyacı olanlara, yıllık onu onbirbuçuk (%15) gurusu hesabı ile istirbâh olup, gelirinin yılda 80 gurusu câmiin hitâbet ücretine, 30 gurusu imâmet ücretine, 20 gurusu aydınlatma masraflarına, 30 gurusu da tamir ve bakım giderlerine dağıtılacaktı. Vakıf gelirinden yukarıdaki haracamlar çıkarıldıktan sonra fazlası, tevliyet vazifesiyle beraber sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise evladının “ekber” ve “aslah”ına meşruttu³⁴⁶.

³⁴³ Y.Ş.S, 15, s. 246.

³⁴⁴ Türkiye Mülki, 1977, s. 815.

³⁴⁵ VGMA, Mücedded Anadolu 17(603), s. 32.

³⁴⁶ Y.Ş.S, 15, s. 213.

76-Tahiroğlu Köyü, Ahmed Kethuda Câmiî

Tahiroğlu köyü, vakıf tarihinde Yozgat'ın Kızılkoca nahiyesine, günümüzde ise Şefaati merkez ilçesine bağlı bir köydür³⁴⁷. Câmi, aynı köyden Ahmed Kethuda b.Molla Osman tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi tesbit edilememektedir. Ancak elde bulunan vakfiye sûretine göre³⁴⁸ H.13 Şevval 1324 (M. 30 Kasım 1906) den önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Tahiroğlu köyü câmiinin vakfı H.13 Şevval 1324 (M.30 Kasım 1906) tarihinde, bânisi Ahmed Kethuda b.Molla Osman tarafından vakfedilen 1500 guruştan ibaretti. Vâkıfın şartları gereği bu para vakfın mütevellîleri vasıtasıyla tâliblerine yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâh olunuyor ve gelirinin yılda 80 guruşu câmiin hatibine, 25 guruşu imamına, 25 guruşu aydınlatma masraflarına, 30 guruşu da tamir ve bakım ihtiyaçlarına ayrılıyordu. Vakıf gelirlerinden bu harcamalar çıkarıldıktan sonra fazlası, tevliyet vazifesi ile sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise evladının “ekber”, “aslah” ve “erşed”ine meşruttu³⁴⁹.

77-Kılınçlı Köyü, Mustafa Ağa Câmiî

Akdağmadeni merkez ilçesine bağlı Kılınçlı köyünde³⁵⁰ bulunan câmi, aynı köyden Molla Bekiroğlu Mustafa b.Hüseyin Ağa tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi

³⁴⁷ Köylerimiz, 1982, s. 507.

³⁴⁸ Y.Ş.S, 15, s. 267.

³⁴⁹ VGMA, Mücedded Anadolu 16(602), s.291.

³⁵⁰ Köylerimiz, 1982, s. 356.

tesbit edilemeyen câmiin, elde bulunan vakfiye suretine göre³⁵¹ H.15 Rebi'ül-Evvel 1326 (M. 19 Nisan 1908) dan önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Kılınçlı köyü câmiinin vakfı bânîsi Mustafa Ağa tarafından H.15 Rebi'ül-Evvel 1326 (M.17 Nisan 1908) tarihinde vakfedilen 2000 guruştan meydana geliyordu. Vâkıfın şartları gereği mezkûr para, mütevellîler vasıtasıyla, ihtiyacı olanlara, yıllık %15 ile istirbâh olup, gelirinden yılda 45 guruş câmiin hatibine, 75 guruş aydınlatma masraflarına, 125 guruş tamir ve bakım ihtiyaçlarına; geri kalan 55 guruş da tevliyet vazifesi ile sağığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, aynı köyden Ali b.Yahya ve onun evladına meşruttu.

78-Hacılı Köyü Câmi

Hacılı köyü, vakıf tarihinde Yozgat'ın Kızılıkoca nahiyesine; zamanımızda ise Yerköy merkez ilçesine bağlı bir köydür³⁵². Câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi bilinmemektedir. Ancak elde bulunan vakfiye sûretine göre³⁵³ H.13 Cemaziye'l-Ahir 1326 (M. 13 Temmuz 1908) dan önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Hacılı köyü câmiinin vakfı aynı köyden Elifoğlu Süleyman Ağa b.Ali tarafından H.13 Cemaziye'l-Ahir 1326 (M.13 Temmuz 1908) tarihinde vakfedilen 1500 guruştan meydana geliyordu. Vâkıfın şartları gereği, mevkûf para, vakfın

³⁵¹ VGMA, Mücedded Anadolu 14(600), s. 103.

³⁵² Köylerimiz, 1982, s. 266.

³⁵³ VGMA, Mücedded Anadolu 11(597), s. 227.

mütevellîleri vasıtasıyla ihtiyaç sahiplerine yıllık %15 ile istirbaha veriliyor, gelirinden yılda 80 gurusu câmiin hitâbet ücretine, 25 gurusu imâmet vazifesine, 25 gurusu aydınlatma masraflarına, 30 gurusu da tamir ve bakım ihtiyaçlarına ayrılıyordu. Vâkıf gelirlerinden harcamalar çıkarıldıktan sonra baki kalan 65 gurusu da tevliyet vazifesiyle sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, evladının “ekber”, “aslah” ve “erşed”ine meşruttu³⁵⁴.

79-Derekaplıcı Köyü Câmii

Akdağmadeni kazası, Hasbek nahiyesine bağlı Derekaplıcı köyünde³⁵⁵ bulunan câmi hayırsever köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen câmiin, elde bulunan vakfiye sûretine göre³⁵⁶ H.5 Muharrem 1327 (M. 27 Ocak 1909)den önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Derekaplıcı köyü câmiinin vakfı, aynı köyden Köseoğlu İbrahim Efendi b.Osman tarafından H.5 Muharrem 1327 (M.27 Ocak 1909) tarihinde vakfedilen 3000 gurusu meydana geliyordu. Mezîr para, vâkıfın şartları gereği, vakfın mütevellîleri vasıtasıyla tâliblerine yıllık %15 ile istirbâh olup, gelirinden yılda 180 gurusu câmiin hitâbet vazifesine, 80 gurusu aydınlatma masraflarına, 100 gurusu da tamir ve bakım ihtiyaçlarına veriliyordu. Vakıf gelirlerinden bu harcamalar çıkarıldıktan sonra baki kalan 100 gurusu ise, her yıl asıl para olan 3000 gurusu ekleniyordu. Vakfın tevliyet vazifesine gelince, bu görev sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, “evlâd-ı zükûr”unun “a'kal” ve “aslah”ına meşruttu.

³⁵⁴ Y.Ş.S, 19, s. 174-175.

³⁵⁵ Köylerimiz, 1982, s. 181.

³⁵⁶ VGMA, Mücedded Anadolu, 9 (595), s.49.

80-Bektaşlı Köyü Câmii:

Boğazlayan kazası Fakılı nahiyesi'ne bağlı, belediye­lik bir köy olan Bektaşlı'da³⁵⁷ bulunan câmi hayır sahibi köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen câmiin, vakfiye sûretine göre³⁵⁸, H.5 Sefer 1327 (M. 26 Şubat 1909) den önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Bektaşlı köyü câmiinin vakfı, H.5 Safer 1327 (M.26 Şubat 1909 tarihinde Boğazlayan Beyler mahallesinden Boğazlayan­zade İbrahim Bey b.İzzet Bey tarafından vakfedilen 2000 guruştan meydana geliyordu. Mezkûr para, vakıf mütevellîleri vasıtasıyla, taliblerine yıllık %15 hesabı ile istirbâha verilip, gelirinin 15 guruşu câmiin hitâbet vazifesine ödeniyor, kalanı ise tamir ve bakım ihtiyaçlarına harcanıyordu. Vakfın tevliyet vazifesi, sağlığında Bektaşlı köyünden Yusuf Efendi b.Osman Efendi'ye, vefatından sonra ise, erkek evladının “ekber”, “erşed” ve “aslah”ına meşruttu.

81-Temrezli Köyü Câmii

Sorgun'un merkez ilçesine bağlı Temrezli köyünde³⁵⁹ bulunan câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen câmiin, vakfiye sûretine göre³⁶⁰ H.22 Safer 1327 (M. 14-15 Mart 1909)den önce yaptırılmış olması gerekir.

³⁵⁷ Türkiye Mülki, 1977, s.816.

³⁵⁸ VGMA, Mücedded Anadolu, 16 (602), s. 288.

³⁵⁹ Türkiye Mülki, 1977, s. 819.

³⁶⁰ VGMA, Mücedded Anadolu, 16 (602), s.226; Y.Ş.S.19, s. 227-228.

Câmiin Vakıfları:

Temrezli köyü câmiinin vakfı, aynı köyden Mehmed Sadık Kethuda b.Osman Kethuda tarafından, H.22 Safer 1327 (M.14-15 Mart 1909) tarihinde vakfedilen 1500 guruştan meydana geliyordu³⁶¹. Vakfiyedeki şartlar gereği, bu para vakfın mütevellîleri vasıtasıyla, tâliblerine yıllık %15 ile istirbâha veriliyor ve gelirinin yılda 75 guruşu câmiin hitâbet vazifesine, 40 guruşu imamlık vazifesine, 25 guruşu aydınlatma marsaflarına 30 guruşu da tamir ve bakım ihtiyaçlarına harcanıyordu. Vakıf gelirlerinden bu harcamalar çıkarıldıktan sonra kalanı tevliyet vazifesiyle sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra da evladına meşruttu³⁶².

82-Emirbey Köyü Câmi

Emirbey köyü, vakıf tarihinde Akdağmadeni kazasına, zamanımızda ise, Sarıkaya ilçesi Hasbek nahiyesine bağlı bir köydür³⁶³. Câmi, hayır sahibi köylüler tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi tesbit edilememektedir. Ancak elde bulunan vakfiye suretine göre³⁶⁴ câmiin H.25 Safer 1327 (M. 17-18 Mart 1909) den önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Emirbey köyü câmiinin vakfı, aynı köyden Helvacıoğlu Ali Efendi b.Mehmed Efendi tarafından, H.25 Sefer 1327 (M.17-18 Mart 1909) tarihinde vakfedilen 1500 guruştan meydana geliyordu. Vâkıfın şartları gereği mezkûr para, vakfın mütevellîleri vasıtasıyla tâliblerine yıllık %15 hesabı ile istirbâha verilerek temin

³⁶¹ VGMA, Mücedded Anadolu, 16 (602), s.226.

³⁶² Y.Ş.S, 19, s. 228.

³⁶³ Köylerimiz, 1982, s .209..

³⁶⁴ VGMA, Mücedded Anadolu, 11 (597), s.136.

edilen gelirden yılda 90 gurusu câmiin hitâbet ücretine, 70 gurusu aydınlatma harcamalarına, 50 gurusu tamir ve bakım masraflarına ayrılıyor, kalan 15 gurusu ise asıl paraya ekleniyordu. Vâkıfın tevliyet vazifesi, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, erkek evladının “aslah” ve “erşed”ine meşruttu.

83-Bozlar Köyü, Nuh Çavuş Câmii:

Vakıf tarihinde İç nahiye'ye tabi olan Bozlar köyü, zamanımızda Yozgat merkez ilçesine bağlı bulunmaktadır³⁶⁵. Aynı köyden Nuh Çavuş b.Ömer tarafından yaptırılan câmiin inşâ tarihi bilinmemektedir. Ancak elde bulunan vakfiye sûretine göre³⁶⁶ câmiin H.13 Rebi'ül-Ahir 1327 (M. 4 Mayıs 1909) den önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Bozlar köyü câmiinin Vakfı, bânîsi Nuh Çavuş tarafından H.13 Rebi'ül-Ahir 1327 (M.4 Mayıs 1909) tarihinde vakfedilen 1500 gurusu ibaretti³⁶⁷. Vakfiyedeki şartlar gereği bu para, vakfın mütevellîleri vasıtasıyla ihtiyacı olanlara, yıllık %15 hesabı ile istirbâh olup, temin edilen gelirden yılda 70 gurusu câmiin hitâbet ücretine, 35 gurusu aydınlatma masraflarına, 40 gurusu da tamir ve bakım gerektiren yerlerine harcanıyordu. Vakıf gelirlerinden arta kalan 80 gurusu ise, tevliyet vazifesi ile, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonrada evladının “ekber”, “a'kal” ve “erşed”ine meşruttu³⁶⁸.

³⁶⁵ Köylerimiz, 1982, s. 103.

³⁶⁶ Y.Ş.S, 19, s. 249; VGMA, Mücedded Rumeli, 990, s. 104..

³⁶⁷ Y.Ş.S, 19, s. 249.

³⁶⁸ VGMA, Mücedded Rumeli, 990, s.104.

84-Kördeve Köyü, Çulhazâde Câmiî

Kördeve köyü, vakıf tarihinde Yozgat merkeze, günümüzde ise Yerköy merkez ilçesine bağlı bir köydür³⁶⁹. Yozgat'ın Yukarı Çatak mahallesi sakinlerinden Çulhazâde Mehmed Emin Efendi b.Hacı Ahmed tarafından yaptırılan câmiin, inşâ tarihi bilinmemektedir. Ancak, elde bulunan vakfiye sûretine göre câmiin H.28 Rebi'ü'l-Ahir 1327³⁷⁰ (M. 19 Mayıs 1909) den önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Kördeve köyü câmiinin vakfı bânisi Mehmed Emin Efendi tarafından, H.28 Rebi'ü'l-Ahir 1327 (M.19 Mayıs 1909) tarihinde vakfedilen 1500 guruştan meydana gelmekte idi. Mezkûr para, vâkıfın şartları gereği, vâkıfın mütevellîleri vasıtasıyla, isteyenlere yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâha verilip, temin edilen gelirden yılda 70 guruşu câmiin hitâbet vazifesine, 35 guruşu aydınlatma masraflarına, 40 guruşu da tamir ve bakım harcamalarına tahsis ediliyordu. Bakî kalan 80 guruş ise, cihet-i tevliyetle beraber, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra da, evladının “ekber”, “aslah” ve “erşed”ine meşruttu³⁷¹.

85-Kemhallı (Günpınar) Köyü, Osman Kethuda Câmiî

Sorgun merkez ilçesine bağlı olan bu köy, vakıf tarihinde Kemhallı adını taşımakta olup günümüzde ise Günpınar diye bilinmektedir³⁷². Aynı köyden Osman Kethuda b.Bekir tarafından yaptırılan câmiin, inşâ tarihi hakkında bilgi

³⁶⁹ Köylerimiz, 1982, s. 386.

³⁷⁰ Y. Ş.S, 19, s. 274.

³⁷¹ VGMA, Mücedded Anadolu, 6 (592), s.250.

³⁷² Köylerimiz, 1982, s. 711.

bulunmamaktadır. Ancak, elimizde bulunan vakfiye suretine göre³⁷³ H.7 Receb 1327 (M. 25 Temmuz 1909) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Kemhallı köyü câmiinin vakfı, bânîsi Osman Kethuda tarafından H.7 Receb 1327 (M.25 Temmuz 1909) tarihinde vakfedilen 1500 guruştan meydana geliyordu³⁷⁴. Vakfiyedeki şartlar gereği, mezkûr para, vakfın mütevellîleri vasıtasıyla tâliblerine yıllık %15 hesabı ile istirbâha verilerek temin edilen gelirden, yılda 75 guruşu câmiin hitâbet vazifesine, 35 guruşu aydınlatma masraflarına, 40 guruşu da tamir ve bakım ihtiyaçlarına harcanıyordu. Bu harcamalar çıkarıldıktan sonra artan 75 guruş ise, tevliyet vazifesi ile sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra da evladının “ekber”ine meşruttu³⁷⁵.

86-Elçi Köyü, Osman Ağa Câmi

Vakıf tarihinde Sorgun kazasına bağlı olan Elçi köyü, günümüzde ise Çayıralan merkez ilçesine bağlı bulunmaktadır³⁷⁶. Câmi, aynı köyden Kel Haliloğlu Osman Ağa b.Ali tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi tesbit edilememektedir. Ancak, H.29 Muharrem 1328 (M. 10 Şubat 1910) tarihli vakfiye suretine göre³⁷⁷, câminin bu tarihten önce yapılmış olması gerekir.

³⁷³ VGMA, Mücedded Anadolu,17(603), s.154.

³⁷⁴ Y.Ş.S, 19, s. 288.

³⁷⁵ VGMA, Mücedded Anadolu,17 (603), s.154..

³⁷⁶ Köylerimiz, 1982, s. 206.

³⁷⁷ Y.Ş.S, 23, s. 16; VGMA, Mücedded Anadolu,20 (606), s.20.

Câmiin Vakıfları:

Elçi köyü câmiinin ilk vakfı bânîsi Osman Ağa tarafından H.29 Muharrem 1328 (M.10 şubat 1910) tarihinde vakfedilen 1500 guruştan ibaretti³⁷⁸. Vakfiyedeki şartlar gereği mezkûr para, vakfın mütevellîleri vasıtasıyla tâliblerine yıllık %15 hesabı ile istirbâh olunuyor, gelirinden yılda 80 guruşu câmiin hitâbet vazifesine, 30 guruşu aydınlatma harcamalarına, 50 guruşu tamir ve bakım ihtiyaçlarına, kalan 65 guruşu da tevliyet cihetine ayrılıyordu. Tevliyet vazifesi, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise evladının “aslah” ve “erşed”ine meşruttu³⁷⁹.

Elçi köyü câmiine H.15 Rebi'ül-Evvel 1329 (M.16 Mart 1911) tarihinde aynı köyden Odabıçoğlu Aliosman b.Seyyid tarafından da 150 guruş vakfedilmişti. Mezkûr para, yukarıda bahsedilen şekilde değerlendirilip, yıllık gelirinin 150 guruşu câmiin imâmet-hitâbet vazifesine, kalan 75 guruşu ise tamir ve bakımına meşruttu³⁸⁰.

87-Tepedoğan Köyü Câmi

Tepedoğan köyü vakıf tarihinde Boğazlayan kazasına bağlı idi. Günümüzde ise Sarıkaya merkez ilçesine bağlı bir köydür³⁸¹. Câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak, elde bulunan H.5 Safer 1328 (M. 16 Şubat 1910) tarihli vakfiye sûretine göre³⁸² câminin bu tarihten önce yapılmış olması gerekir.

³⁷⁸ Y.Ş.S, 23, s. 16 .

³⁷⁹ VGMA, Mücedded Anadolu, 20(606), s.20.

³⁸⁰ VGMA, Mücedded Anadolu, 18 (604), s.85.

³⁸¹ Köylerimiz, 1982, s. 520.

³⁸² VGMA, Mücedded Anadolu, 16 (602), s.124.

Câmiin Vakıfları:

Tepedoğan köyü câmiinin vakfı aynı köyden Hacı Ali Osman Ağa b.İsmail tarafından H.5 Safer 1328 (M.16 şubat 1910) tarihinde vakfedilen 2000 guruştan meydana geliyordu. Vâkıfın şartları gereği, mezkûr para, vakfın mütevellîleri vasıtasıyla tâliblerine, yıllık %15 hesabı ile istirbâh olunup, yıllık gelirinden 150 guruşu câmiin imâmet-hitâbet vazifesine veriliyor, kalan 150 guruşu da tamir ve bakımına harcanıyordu. Vâkıfın tevliyet vazifesi, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, erkek evladının “ekber” ve “erşed”ine meşruttu.

88-Koçak Köyü Câmi

Koçak köyü, vakıf tarihinde Akdağmadeni kazasına tabi olup, zamanımızda ise, Sarıkaya ilçesi, Hasbek nahiyesine bağlı bir köydür³⁸³. Câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi tesbit edilememektedir. Ancak, H.11 Rebi’ül-Ahir 1328 (M. 22 Nisan 1910) tarihli vakfiye suretine göre³⁸⁴ câminin bu tarihten önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Koçak köyü câminin vakfı, aynı köyden Ömer Efendioğlu Ahmed Efendi b.Ömer Efendi tarafından, H.11 Rebi’ül-Ahir 1328 (M.22 Nisan 1910) tarihinde vakfedilen 1250 guruştan ibaretti. Vakfiyedeki şartlara göre, mezkûr para, vakfın mütevellîleri vasıtasıyla ihtiyacı olanlara yıllık %15 ile istirbâh olunup, gelirinin tamamı câmide hatib olanlara veriliyordu. Vakfın tevliyeti, sağlığında vâkıfın uhdesinde olup, vefatından sonra ise, evladının erkek ve salih olanlarına meşruttu.

³⁸³ Köylerimiz, 1982, s. 373.

³⁸⁴ VGMA, Mücedded Anadolu, 20 (606), s.178.

89-Kesriç (Kaletepe) Köyü Câmii

Vakıf tarihinde Kesriç adıyla Akdağ nahiyesine tabi olan köy, günümüzde Çayıralan merkez ilçesine bağlıdır ve Kaletepe köyü olarak bilinmektedir³⁸⁵. Câmî, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi tesbit edilememektedir. Ancak vakfiye sûretine göre³⁸⁶ câmî H.27 Cemaziye'l-Evvel 1328 (M. 6 Haziran 1910) tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Kesriç köyü câmiinin vakfı aynı köyden Hasan Ağa b.Hüseyin tarafından H.27 Cemaziye'l-Evvel 1328 (M.6 Haziran 1910) tarihinde vakfedilen 1250 guruştan meydana geliyordu. Vakfiyedeki şartlara göre, mevkûf para, vakfın mütevellîleri vasıtasıyla isteyenlere, yıllık %15 hesabı ile istirbâha verilip, gelirinden yılda 120 guruşu câminin hitâbet vazifesine veriliyor, kalanı ise, tamir ve bakıma muhtaç olan yerlerine harcanıyordu. Vakfın tevliyet vazifesi, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, evladının ekber ve erşedine meşruttu.

90-Turisa (Günyayla) Köyü Câmii

Vakıf tarihinde Turisa adıyla Akdağ nahiyesine bağlı olan köy, günümüzde Çayıralan merkez ilçesine bağlı ve Günyayla köyü olarak bilinmektedir³⁸⁷. Câmî, hayırsever köylülerce yaptırılmış olup, inşâ tarihi ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. Ancak, vakfiye suretine göre³⁸⁸ câmî H.15 Receb 1329 (M. 12 Temmuz 1911) tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

³⁸⁵ Köylerimiz, 1982, s. 713

³⁸⁶ VGMA, Mücedded Anadolu 21 (607), s.95.

³⁸⁷ Köylerimiz, 1982, s.790.

³⁸⁸ VGMA, Mücedded Anadolu 14 (600), s. 216.

Câmiin Vakıfları:

Turisa köyü câmiinin vakfi aynı köyden İbrahim Ağa b.Mehmed tarafından, H.15 Receb 1329 (M.12 Temmuz 1911) tarihinde vakfedilen 1500 guruştan ibaretti. Vakfiyedeki şartlar gereği bu para, vakfin mütevellîleri vasıtasıyla yıllık %15 hesabı ile istirbâh olup, yıllık gelirinden 150 guruşu câmiin hitâbet vazifesine veriliyor, kalan 75 guruş ise tamir ve bakım ihtiyaçlarına harcanıyordu. Vakfin tevliyet vazifesi sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra da aynı köyden Mustafa B.Hasan ve onun evladına meşruttu.

91-Yozgat, Eskipazar Mahallesi Câmiî

Yozgat'ın Eskipazar mahallesinde bulunan, câmi, mahalleli hayır sahipleri tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak, vakfiye sûretine göre³⁸⁹ câmi H.29 Rebi'ül-Evvel 1330 (M.18-19 Mart 1912) tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Eskipazar mahallesi câmiinin vakfi, aynı mahalle sâkinlerinden olup, bakkal esnafından Erkiletlioğlu Mehmed Galib Ağa b.Hacı Ömer tarafından H.29 Rebi'ül-Evvel 1330 (M.18-19 Mart 1912) tarihinde vakfedilen 1500 guruştan meydana geliyordu³⁹⁰. Vakfiye şartlarına göre mezkûr para, vakfin mütevellîleri vasıtasıyla ihtiyacı olanlara yıllık onu onbir (% 12) hesabı ile istirbâha verilip, temin edilen 180 guruş gelirden, 50 guruşu câmiin hitâbeti vazifesine, 60 guruşu aydınlatma masraflarına, 60 guruşu tamir-bakım ihtiyaçlarına ve 10 guruşu da tevliyet vazifesi

³⁸⁹ Y.Ş.S, 23, s.299-270; VGMA, Mücedded Anadolu 20 (606), s. 39.

³⁹⁰ Y.Ş.S, 23, s. 269.

ile sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise erkek evladının “aslah” ve “erşed”ine meşruttu³⁹¹.

92-Küçük Köhne Köyü Câmii

Sorgun merkez ilçesine bağlı Küçük Köhne köyünde³⁹² bulunan câmii, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi tesbit edilememektedir. Ancak vakfiye sûretine göre³⁹³ câmîin H.7 Cemaziye'l-Evvel 1330 (M. 24 Nisan 1912) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmîin Vakıfları:

Küçük Köhne köyü câmîinin vakfı aynı köyden Erkenoğlu Mehmed Ağa b.Ömer tarafından, H.7 Cemaziye'l-Evvel 1330 (M.24 Nisan 1912) tarihinde vakfedilen 1500 guruştan meydana geliyordu³⁹⁴. Vakfiyedeki şartlara göre, mezkûr para, vakfın mütevellîleri vasıtasıyla ihtiyaç sahiplerine, yıllık %12 ile istirbâha verilerek temin edilen 180 guruş gelirden, 50 guruşu câmîin hitâbet vazifesine, 60 guruşu aydınlatma harcamalarına, 60 guruşu tamir-bakım giderlerine ve 10 guruşu da tevliyet vazifesi ile sağlığında vâkıfın kendisine vefatından sonra ise evladının “eslah” ve “erşed”ine meşruttu³⁹⁵.

93-Kavakalanı Köyü Câmii

Kavakalanı köyü, vakıf tarihinde Sorgun kazasına bağlı idi. Günümüzde ise Çekerek merkez ilçesine bağlı bir köydür³⁹⁶. Câmî, hayırsever köylüler tarafından

³⁹¹ VGMA, Mücedded Anadolu ,20 (606), s.39.

³⁹² Köylerimiz, 1982, s. 819.

³⁹³ Y.Ş.S, 23, s. 293; VGMA, Mücedded Anadolu ,20 (606), s. 166.

³⁹⁴ VGMA, Mücedded Anadolu ,20 (606), s.166.

³⁹⁵ Y.Ş.S, 23, s. 293.

³⁹⁶ Köylerimiz, 1982, s. 338.

yaptırılmış olup, inşâ tarihi tesbit edilememektedir. Ancak, vakfiye sûretine³⁹⁷ göre câmiin H.4 Receb 1330 (M.19 Haziran 1912) tarihinden önce yapılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Kavakalanı köyü câmiinin vakfı, H.4 Receb 1330 (M.19 Haziran 1912) tarihinde aynı köyden Elifoğlu Ömer Osman Ağa b.İsmail tarafından vakfedilen 1500 guruştan meydana geliyordu³⁹⁸. Vakfiyenin şartlarına göre, mezkûr para, vakfın mütevellîleri vasıtasıyla ihtiyacı olanlara yıllık onu onbir (%12) hesabı ile istirbâha verilip, gelirinin 50 guruşu câmiin hitâbet vazifesine, 50 guruşu aydınlatma masraflarına, 60 guruşu tamir-bakım ihtiyaçlarına ve kalan 20 guruşu da tevliyet vazifesi ile sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise evladının “aslah” ve “erşed”ine meşruttu³⁹⁹.

94-Geç Köyü Câmi

Vakıf tarihinde Boğazlayan kazasına bağlı olan Geç köyünde⁴⁰⁰ bulunan câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi tesbit edilememektedir. Ancak elde bulunan vakfiye sûretine göre⁴⁰¹ H.23 Receb 1330 (M. 8 Temmuz 1912)dan önce yaptırılmış olması gerekir.

³⁹⁷ VGMA, Mücedded Anadolu, 120 (606), s.269.

³⁹⁸ Y.Ş.S, 23, s. 349.

³⁹⁹ VGMA, Mücedded Anadolu, 20 (606), s.270.

⁴⁰⁰ Yapılan araştırmalarda bu köy hakkında bilgi bulunamamıştır.

⁴⁰¹ VGMA, Mücedded Anadolu, 19 (605), s.19.

Câmiin Vakıfları:

Geç köyü câmiinin vakfı, H.23 Receb 1330 (M.8 Temmuz 1912) tarihinde aynı köyden Hacı İbrahim, Yahya Efendi, Hasan Ağa ve Şaban Çavuş tarafından ortaklaşa vakfedilen 1400 guruştan meydana geliyordu. Vakfiyedeki şartlara göre, mezkûr para, vakfin mütevellîleri vasıtasıyla, tâliblerine yıllık %15 hesabı ile istirbâha verilerek temin edilen 210 guruş gelirin yılda 120 guruşu câmiin hitâbetine ödeniyor, kalanı ise tamir ve bakım işlerine harcanıyordu. Vakfin tevliyet vazifesi ise aynı köyden Şükrü Efendi b.Halil ve onun erkek evladına meşruttu.

95- Dikir (Günyazı) Köyü Câmi

Vakıf tarihinde Dikir adıyla Akdağ nahiyesi'ne bağlı olan köy günümüzde Sorgun merkez ilçesine bağlıdır ve Günyazı olarak bilinmektedir⁴⁰². Câmi aynı köyden Habibzâde Hasan Ağa tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi bilinmemektedir. Ancak elde bulunan vakfiyesi suretine⁴⁰³ göre câmi, H. 3 Zi'l-Hicce 1330 (M. 13 Kasım 1912)dan önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Dikir köyü câmiinin vakfı, Virancık köyünden Sadık Efendi b. Hüseyin Ağa tarafından H. 3. Zi'l-Hicce 1330 (M.13 Kasım 1912) tarihinde vakfedilen 1000 guruştan ibaretti. Vâkıfın şartlarına göre mevkuf Para vakfin mütevellîleri vasıtasıyla yıllık onu onbir buçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâh olup, gelirinin tamamı câmiin hitâbet vazifesine ödeniyordu. Vakfin tevliyet vazifesi, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, evladının “aslah”ına meşruttu.

⁴⁰² Köylerimiz, 1982, s. 653.

⁴⁰³ VGMA, Mücedded Anadolu, 18 (604), s.149.

96- Erkekli Köyü, Hacı Osman Ağa Câmii

Vakıf tarihinde Kızılcakoca nahiyesinin köylerinden biri olan Erkekli köyü, günümüzde Şefaatli merkez ilçesine bağlı bulunmaktadır⁴⁰⁴. Câmi, aynı köy sakinlerinden Emiroğlu Hacı Osman Ağa b. Hüseyin b. Mehmed tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi bilinmemektedir. Ancak, elde bulunan vakfiye suretine göre⁴⁰⁵ câmi H. 19 Zî'l-Hicce 1330 (M. 29 Kasım 1912 tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Erkekli köyü câmiin vakfı, bânisi Hacı Osman Ağa tarafından H. 19 Zî'l-Hicce 1330 (M. 29 Kasım 1912) tarihinde vakfedilen aynı köydeki, yaklaşık 1200 guruş Kıymetli bir adet bağdan meydana geliyordu. Vâkıfın şartlarına göre, mevkûf bağ hâsılatının vakıf mütevellileri tarafından paraya çevrilmesi ile temin edilen gelirin yılda 100 guruşu camiin hatibine veriliyor, kalanı ise, aydınlatma masrafları ile tamir ve bakımına harcanıyordu. Vakfın tevliyet vazifesi sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise evladının “ekber”, “erşed”, “a'kal” ve “aslah”ına meşruttu⁴⁰⁶.

97- Sarınınviranı (Sarınınören) Köyü Hüseyin Ağa Câmii

Vakıf tarihinde Sarınınviranı adıyla Kızılkoca nahiyesine bağlı olan köy, günümüzde Yozgat merkez ilçesi Osmanpaşa nahiyesine bağlı bulunmaktadır⁴⁰⁷. Câmi, köy sakinlerinden Hüseyin Kethüdâ b. İbrahim Kethüdâ tarafından yaptırılmış

⁴⁰⁴ Köylerimiz, 1982, s. 214.

⁴⁰⁵ VGMA, Mücedded Anadolu, 18 (604), s. 180.

⁴⁰⁶ Y.Ş.S, 23, s. 429.

⁴⁰⁷ Köylerimiz, 1982, s. 447.

olup, inşâ tarihi hakkında bilgi bulunamamaktadır. Ancak, câmiin, elde bulunan vakfiye sûretine göre⁴⁰⁸ H. 20 Cemaziye'l-Evvel 1331 (M. 27 Mayıs 1913) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Sarıncıviranı köyü câmiinin vakfı, bânisi Hüseyin Kethüdâ tarafından H. 20 Cemaziye'l-Evvel 1331 (M. 27 Mayıs 1913) tarihinde vakfedilen 1000 guruşdan ibaretti⁴⁰⁹. Vakfiyedeki şartlara göre bu para mütevelliler vasıtasıyla taliblerine yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâha verilip, temin edilen gelirden yılda 50 guruş camiin hitabet vazifesine, 30 guruşu aydınlatma masraflarına, kalanı ise tamir ve bakımına harcanıyordu. Vakfın tevliyeti sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, evladının, “ekber”, “erşed” ve “a'kal”ına meşruttu⁴¹¹.

98- Parmaksız Köyü Câmi

Akdağmadeni kazası Karamağara nahiyesine bağlı, Parmaksız köyünde bulunan câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak, vâkfiye suretine göre câmi, H. 5 Rebi'ü'l-Evvel 1332 (M. 1 Şubat 1914) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Parmaksız köyü câmiinin vakıfları, köy sakinlerinden Hüseyin Efendi b. Abdullah Ağa tarafından H. 5 Rebi'ü'l-Evvel 1332 (M. 1 Şubat 1914) tarihinde vakfedilen 1000 guruştan meydana geliyordu. Vâkıfın şartlarına göre mezkur para,

⁴⁰⁸ VGMA, Mücedded Anadolu, 18(604), s. 142.

⁴⁰⁹ Y.Ş.S, 23, s. 510.

⁴¹⁰ VGMA, Mücedded Anadolu 18(604), s. 142.

⁴¹¹ VGMA, Mücedded Anadolu, 21(607), s. 33.

vakfın mütevellileri vasıtasıyla taliblerine yıllık onu onbirbuçuk (%15) gurusu hesabı ile istirbâh olunuyor ve gelirinin tamamı câmiin hitabet vazifesine ödeniyordu. Vakfın tevliyeti, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise evladının “aslah”ına meşruttu.

99- Çukurvıran (Çukurören) Köyü Câmii

Vakıf tarihinde Akdağ nahiyesine, günümüzde ise, Çayıralan merkez ilçesine bağlı Çukurören köyünde⁴¹² bulunan câmi, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmıştı. İnşâ tarihi tesbit edilemeyen câmiinin elde bulunan vakfiye suretinin tarihi olan H. 4 Rebiü'l-Ahir 1332 (M. 1-2 Mart 1914) den önce yaptırılmış olması gerekir.

Camiin Vakıfları:

Çukurören köyü câmiinin vakıfları, Amasya ili merkez ilçesine bağlı Moramil köyünden⁴¹³ Ömer Ağa b. Mustafa tarafından, H. 4 Rebiü'l-Ahir 1332 (M. 1-2 Mart 1914) tarihinde vakfedilen 1000 gurusu meydana geliyordu. Vâkıfın şartlarına göre mevkûf para, vakıf mütevellileri vasıtasıyla tâliblerine yıllık % 15 ile istirbaha veriliyor ve gelirinin tamamı câmide hatiblik vazifesini yapan zâta maaş olarak ödeniyordu. Vakfın tevliyet vazifesi, sağlığında vâkıfın uhdesinde olup, vefatından sonra ise, “evlad-ı zükur”unun “ekber” ve “erşed”ine meşruttu.

⁴¹² Köylerimiz, 1982, s. 163.

⁴¹³ Köylerimiz, 1982, s. 742.

100- Müftükışla Köyü Câmii

Boğazlayan merkez kazasına bağlı Müftükışla köyünde⁴¹⁴ bulunan câmiin bânisi ve inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak, eldeki H. 4 Rebiü'l-Ahir 1332 (M. 1-2 Mart 1914) tarihli vakfiye sûretine göre⁴¹⁵ câmiin bu tarihten önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Müftükışla köyü câmiinin vakıfları, yukarda zikrettiğimiz tarihte, köy sakinlerinden Elbistanlıoğlu Süleyman b. Mehmed, İsmail b. Mahmud Kahya, Molla Hüseyin b. Hacı Osman ve Süleyman Ağa tarafından ortaklaşa vakfedilen 1600 guruştan meydana geliyordu. Vâkıfların şartlarına göre mevkûf para, vakfın mütevellileri vasıtasıyla tâliblerine yıllık % 15 ile istirbâh olunup, gelirinden yılda 100 guruşu câmiin hatibine veriliyor, kalanı ise tamir ve bakım ihtiyaçlarına harcanıyordu. Vakfın tevliyet vazifesi, sağlığında aynı köyden Molla Mustafa b. Hacı Memiş'e, vefatından sonra ise, vâkıflardan İsmail Ağa'nın "evlâd-ı zükür"ünün "ekber", "aslah" ve "erşed"ine meşruttu.

101- Dağboymul Köyü, Mustafa Kethuda Câmii

Vakıf tarihinde Yozgat İlç nahiye köylerinden olan Dağboymulu, günümüzde Musabeyli nahiyesine bağlı bulunmaktadır⁴¹⁶. Câmi, köy sakinlerinden Hocaoglu Mustafa Kethüdâ b. Nâbî tarafından yaptırılmış olup, inşa tarihi bilinmemektedir.

⁴¹⁴ Köylerimiz, 1982, s. 423.

⁴¹⁵ VGMA, Mücedded Anadolu 19(605), s. 146.

⁴¹⁶ Köylerimiz, 1982, s. 164.

Ancak, vakfiye sûretine göre⁴¹⁷ câmi H. 11 Rebi'ü'l-Ahir 1332 (M. 8-9 Mart 1914) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Dağboymul köyü camiinin vakıfları bânîsi Mustafa Kethüdâ tarafından H. 11 Rebiü'l-Evvel 1332 (M. 8-9 Mart 1914) tarihinde vakfedilen 1030 guruştan meydana geliyordu⁴¹⁸. Vâkıfın şartlarına göre mezkur para, vakfın mütevellileri vasıtasıyla tâliblerine, yıllık onu onbir (%12) guruş hesabı ile istirbâh olup gelirinden yılda 60 guruşu camiin imâmet-hitabet vazifesine veriliyor, kalanı ise aydınlatma masraflarına ödeniyordu. Vakfın tevliyet vazifesi, sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise evladının “aslah” ve “erşed”ine meşrûti idi⁴¹⁹.

102- Akdağ, Haseki Ağa Câmi

Akdağ kâzası Ahışavî mahallesinde bulunan câmiin bânîsi ve inşa tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak, elde bulunan H. 15 Rebi'ü'l-Evvel 1335 (M.9 Ocak 1917) tarihli vakfiye sûretine göre⁴²⁰ câmi bu tarihten önce yaptırılmış olması gerekir.

Câmiin Vakıfları:

Haseki Ağa câmiinin vakıfları, Ahışavî sakinlerinden mühtedî Tarakçı Yusuf Ağa tarafından H. 15 Rebiü'l-Evvel 1335 (M. 9 Ocak 1917) tarihinde vakfedilen 8000 guruş kıymetli, sekiz odalı bir ev, bitiştiğindeki dört dükkan ve bir bahçeden meydana geliyordu. Vâkıfın şartlarına göre, bu gayr-ı menkuller, vakfın

⁴¹⁷ Y.Ş.S, 23, s. 731; VGMA, Mücedded Anadolu 21(607), s. 79.

⁴¹⁸ VGMA, Mücedded Anadolu 21(607), s. 79.

⁴¹⁹ Y.Ş.S, 23, s.731.

⁴²⁰ VGMA, 1759 numaralı defter, s.19.

mütevellileri vasıtasıyla tâliblerine icâra verilerek temin edilen gelirin 2/5'i camiin imamına, 1/5'i aydınlatma masraflarına, 1/5'i Mevlid-i Şerif kıraatına ve 1/5'i de tevliyet vazifesi ile sağlığında vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise mezkûr câmiin imamlarına meşruttu.

b) Mescidler

Yozgat ve çevresine ait tesbit edilebilen vakfiyelerde "mescid" olarak isimlendirilen eser sayısı dördür. Tamamı köylerde olan bu müessesât-ı hayriyyenin ilki H. 15 Safer 1272 tarihli vakfiyesi olan Dikmesöğüt köyü mescidi, sonuncusu ise H. 11 Safer 1327 tarihli vakfiyeye sahip Akdağ Kürkçü köyü mescididir.

1- Dikmesöğüt Köyü, Cebecioğlu Mescidi

Dikmesöğüt köyü, vakıf tarihinde İç nahiyyeye, günümüzde ise Çekerek ilçesi Kadışehri nahiyesine bağlı bulunmaktadır⁴²¹ Mescid, aynı köyden Cebecioğlu Hacı Ali Ağa b. Osman b. Muhammed tarafından yaptırılmış olup inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak, elde bulunan H. 15 Safer 1272(M. 27 Ekim 1855) tarihli vakfiye sûretine göre⁴²² mescidin bu tarihten önce yaptırılmış olması gerekir.

Mescidin Vakıfları:

Dikmesöğüt köyü mescidinin vakıfları bânisi Hacı Ali tarafından H. 15 Safer 1272 (M. 27 Ekim 1855) tarihinde vakfedilen 2000 guruştan meydana geliyordu. Vâkıfın şartlarına göre mezkûr para, vakfın mütevellileri vasıtasıyla taliblerine yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâh olup, gelirinin yılda 75 guruşu mescidin imamına, 75 guruşu hatibine veriliyor, kalan 150 guruşu ise tamir ve bakım

⁴²¹ Köylerimiz, 1982, s.184.

⁴²² VGMA, Mücedded Anadolu 3/1 (587), s.213.

ihtiyaçlarına harcanıyordu. Vakfın tevliyet vazifesi, hayatta oldukça vâkıfın kendisine, vefatından sonra ise, “evlad-ı zükûr”unun “erşed”ine meşruttu.

2- Yünalanı Köyü Mescid

Akdağmadeni kazâsı Karamağara nahiyesine bağlı Yünalanı köyünde⁴²³ bulunan mescid, hayırsever köylüler tarafından yaptırılmış olup, inşâ tarihi tesbit edilememektedir. Ancak, vakfiye suretine⁴²⁴ göre mescid, H. 15 Muharrem 1300 (M. 26 Kasım 1882) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Mescidin Vakıfları

Yünalanı köyü mescidinin vakıfları, aynı köyden Yusuf Ağa b. Mustafa tarafından H. 15 Muharrem 1399 (M. 26 Kasım 1882) tarihinde vakfedilen 1000 guruştan meydana geliyordu. Vakfiyedeki şartlara göre mevkûf para, vakfın mütevellileri tarafından ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (% 15) guruş hesabı ile istirbah olunup, nemâsından günlük bir akça mescidin imamına, bir akça hatibine verilip, aydınlatma ve tamir-bakım masrafları da bu gelirden karşılanıyordu. Nemâ fazlası ile tevliyet vazifesi, sağlığında vâkıfın kendisine vefatından sonra ise evladına meşruttu.

3- Babayağmur Köyü, Feyzullah Ağa Mescidi

Vakıf tarihinde Boğazlayan’a, günümüzde Sarıkaya ilçesine bağlı olan Babayağmur köyünde bulunan mescid, aynı köyden Feyzullah Ağa b. Mehmed Zaim

⁴²³ Köylerimiz 1982, s.407.

⁴²⁴ VGMA, Mücedded Anadolu 3/2 (588), s. 30.

tarafından yaptırılmıştı. Vakfiye suretine göre⁴²⁵ mescid H. 3 Zi'l-Kade 1319 (M. 11 Şubat 1902) tarihinden önce yaptırılmış olması gerekir.

Mescidin Vakıfları:

Babayağmur köyü mescidinin vakıfları, bânisi Feyzullah Ağa tarafından H. 3 Zi'l-Kade 1319 (M. 11 Şubat 1902) tarihinde vakfedilen 1200 guruştan meydana gelmekteydi. Vâkıfın şartları gereği bu para, vakfın mütevellîleri vasıtasıyla tâliblerine yıllık % 15 hesabı ile istirbâh olup, nemasından günlük 20 akçası mescidin hitabet vazifesine ödeniyor, kalanı ise tamir ve bakıma muhtaç yerlerine harcanıyordu. Vakfın tevliyet vazifesi, aynı köyden Mustafa Çavuş b. Ömer ve onun evlâdına meşruttu.

4-Kürkçü Köyü Mescidi

Vakıf tarihinde Akdağ nahiyesinin köylerinden olan Kürkçü köyü, günümüzde Çayıralan ilçesinin merkezine bağlı bulunmaktadır⁴²⁶. Hayırsever köylüler tarafından yaptırılan mescid, vakfiye sûretinin tarihi olan H.11 Safer 1327(M. 3-4 Mart 1909)den önce yaptırılmış olmalıdır⁴²⁷.

Mescidin Vakıfları:

Kürkçü köyü mescidinin vakıfları, Kürkçü köyünden Babayağmurluoğlu Ahmed Ağa b.Halil tarafından H.11 Sefer 1327 (M.3-4 Mart 1909) tarihinde vakfedilen 1200 guruştan meydana geliyordu. Vâkıfın şartları gereği bu para, vakfın mütevellîleri tarafından ihtiyacı olanlara yıllık %15 hesabı ile istirbâh olup,

⁴²⁵ VGMA, Mücedded Anadolu 12 (598), s. 84

⁴²⁶ Köylerimiz, 1982, s. 407.

⁴²⁷ VGMA, Mücedded Anadolu 11 (597), s. 272.

nemâsından yılda 70 guruşu mescidin hitabet vazifesine veriliyor, kalanı ise tamir ve bakıma ihtiyac olan yerlerine harcanıyordu. Vakfın tevliyet vazifesi ise aynı köyden Veli Efendi b.Ali ve evlâdına meşruttu.

Yukarıda incelenen 106 câmi ve mescid için tesis edilen vakıf sayısı 112'dir. Bu hayır sahiplerinin toplumda bulundukları yer ve sıfatları ise şu şekild sıralanmaktadır. Vâkıflardan ikisi bey⁴²⁸; ikisi müderris; ikisi mutasarrıf⁴²⁹ dördü vekil-i harc; ikisi başçavuş; onikisi kethüdâ; biri imam; ikisi hanım sultan; biri onbaşı; biri şeyh; ikisi derviş; ikisi molla; ikisi çavuş ve 77(%68, 75)i ise herhangi bir sıfatı ve makamı olmayan umumiyetle köy sâkini vatandaş oldukları görülmektedir. Böylece Yozgat ve çevresindeki câmi ve mescidlere vakıf tesis edenlerin “askeri sınıf” ve “idareci sınıf”tan ziyade sıradan vatandaşlar oldukları ortaya çıkmaktadır.

Câmi ve mescidler için tahsis edilen mevkufât ise, şu şekildedir. İncelenen 112 vakfiyenin 88 (%78, 57)i para vakfı, kalan 24'ü ise akâr vakfıdır. Akarât ise umûmiyetle bağ, bahçe, ev, han, hamam, dükkan, değirmen vs. den müteşekkil olup, köy veya mezraa gelirlerinin vakfedilmesi şekline çok az rastlanmaktadır. Köy veya mezraa gelirlerini vakfedenlerin başında bölge idarecileri gelmektedir ki bu XV-XVI. yüzyıllarda Yozgat ve çevresini hakimiyetleri altında bulunduran Dulkadırlı Beyleri⁴³⁰ ile XVIII-XIX.yüzyıllarda sancağın idarecisi durumundaki Çapanzâdelerdir⁴³¹. Bu zatlar, yaptırdıkları hayır müesseselerine Sancaktaki bazı köylerin ve mezraaların umumiyetle mâlikâne, bazılarının ise hem “mâlikâne”, hem de “divânî” gelirlerini vakfetmişlerdir.

⁴²⁸ Dulkadırlılardan Şahrûh Bey.

⁴²⁹ Çapanzâde Mustafa ve Süleyman Beyler.

⁴³⁰ Bkz. Şahrûh Bey Câmilere.

⁴³¹ Bkz. Çapanoğlu Câmiî vakıfları.

Mevkûfâtta gelir temin etme şekline gelince; gelirleri câmi ve mescidlere tahsis edilen vakıfları iki kısımda ele alabiliriz. Bunlardan ilki gayr-ı menkul vakıfları, ikincisi ise para vakıflarıdır. Gayr-ı menkullerin umumiyetle kiraya verilerek, paranın ise, ya onu onbirbuçuk (%15) gurus veya onu onbir (%12) gurus hesabı ile istirbâha verilerek vakıf eserlere gelir temin edildiği görülmektedir.

C-KİLİSE VAKIFLARI

a) Kayseri Meryem Ana Kilisesi

Yozgat ve çevresine ait vakfiyelerde, gelirinden kilisenin faydalandığı bir vakfiye bulunmaktadır. Vakfiyesinden, Kayseri’de bulunduğu ve adının Meryem Ana Kilisesi olduğu anlaşılan bu eserin inşâ tarihi ve bânîsi hakkında bilgiye rastlanmamıştır.

Kilisenin Vakıfları

Meryem Ana Kilisesi’nin vakıfları Yozgat Eskipazar mahallesinden ve Ermeni milletinden İskenderyan Kirob Efendi Veled-i İskender tarafından H.12 Cemaziye’l-Ahır 1334(M. 3 Ağustos1906) tarihinde vakfedilen 2500 lira-yı Osmânî’den meydana geliyordu. Vakfiyedeki şartlara göre bu para, vâkıfın sağlığında müteveli tarafından istirbâh⁴³² olup, geliri mezkûr kilisenin tamir ve bakımı ile aydınlatma masraflarına harcanacaktı. Vâkıfın vefatından sonra ise bu paranın 1/3 ile fakir Ermeniler için bir hastahane yapılacaktı⁴³³. Vakfın tevliyeti,

⁴³² Yüzde kaçla istirbâh olunacağı vakfiyede belirtilmemiş.

⁴³³ Bu hastahanenin nerede yapılacağı, sonradan yapıp yapılmadığı hakkında bilgi edinilemedi.

sağlığında vâkıfın kendisine, vefâtından sonra ise Ermeni Milleti murahhası Horbin Efendiye meşruttu⁴³⁴

D- ZÂVİYE VE TEKKELERE TAHSİS EDİLEN VAKIFLAR

Arapçada "köşe" mânâsına da gelen zâviye, terim olarak; şehir, kasaba, köy veya yollar üzerinde kurulmuş olan, içinde belli bir tarikata mensup şeyh ve dervişlerin yaşadığı, gelip-geçen yolcuların misafir edildiği, bedava yedirilip-ıçırıldığı bir müesseseyi ifade etmektedir⁴³⁵. Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşmasında mühim bir rol oynayan bu müessese, zaman içerisinde tarihin seyrine göre "ribat", "hankâh", "buk'a", "düveyre", "dergâh", "tekke", "âsitâne", "mevlevîhâne ve dârü'r-râha gibi isimler de almıştır⁴³⁶.

Zâviyelerin pek çoğu, boş toprak bulmak ve kendilerine yer yurt edinmek için gelip, Anadolu'da yerleşen göçmen Türkler tarafından kurulmuş, mühim bir propoganda ve kültür müesseseleri haline gelerek, Türk göçlerinin yerleşme ve teşkilâtlanma merkezleri olmuşlardır⁴³⁷. Mahallî idare imkân ve vâsıtalarının yeterli olmadığı o günün şartları içerisinde gelen Türk göçmenleri, bu müesseseler sayesinde, muktedir mürşidlerin rehberliğinde disiplin altına alınmış ve Anadolu'da ilk yerleşme merkezleri tekke ve zâviyeler civarında meydana gelerek gelişip büyümüşlerdir⁴³⁸.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin dağılması üzerine bağımsızlıklarını elde etmek için harekete geçen mahallî beğlikler, otoritelerini sağlamak amacıyla kendi

⁴³⁴ Y.Ş.S, 15, s.122.

⁴³⁵ A. Yaşar Ocak, "Zâviyeler", *VD. C. XII*. s. 248, Ankara, 1978.

⁴³⁶ Mustafa Kara, "Tasavvuf" *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, C. XIII*. s. 394, İstanbul, 1989.

⁴³⁷ Barkan, 1942, s. 295-297.

⁴³⁸ Mustafa Kara, *Tekkeler ve Zaviyeler*, s. 150-151

topraklarında yaşayan zâviye şeyhlerinin maddî ve manevî nüfûzlarından faydalanmak yoluna gitmişler, zengin vakıflara dayalı yeni zâviyeler ve tekkeler açmışlardır. Osmanlı Beyliğinde de bu kesim yakın ilgi görmüştür. Osmanlılar, zâviyelerle ilgili bu siyâseti şu iki temel noktada toplamışlardır. İlk iş olarak yeni fethedilen topraklarda yerleşen şeyhlere vakıflar tahsis edilerek zaviyeler açılmış, vakfi olanların ise vakıfları genişletilmiştir. Sonra Selçuklular ile beğliklerden intikal eden zâviyelerin, vakıflarıyla imtiyazları olduğu gibi bırakılıp, gerektiğinde yeni vakıflar tahsis edilmişti⁴³⁹. XVI. ve XVII. yüzyıllarda zâviyelerde bir takım bozukluklar meydana çıkmış ve bunlar hakiki fonksiyonlarını kaybederek, sadece bir takım tarikatlara bağlı müesseseler şeklini almaya başlamışlardır. Böylece XVII. yüzyıldan sonra köylerde ve şehirlerde zâviyelerin yerine, tekkeler onların fonksiyonlarını devam ettirmişlerdir⁴⁴⁰.

Tekke, terim olarak, tarikat mensuplarının oturup kalkmalarına, âyin icra etmelerine mahsus yer mânâsında olup, Farsça dayanma, dayanacak yer anlamındaki "tekye" kelimesinden bozmadır⁴⁴¹. İlk zamanlarda zâviyenin küçüğü olarak bilinen tekke, XVII. yüzyıldan itibaren gelişerek İslâm âleminde zâviyelerin yerini almıştır. Tasavvufî hayat ve düşüncenin, tarikatların müessesesi olarak görülen tekke, bazı yerlerde "Kalenderhâne", "mevlevîhâne", "kâdirîhâne" gibi ait olduğu tarikatın adıyla da anılmışlardır. Mevlevîlikte büyük ve merkezî tekkeler "asitâne" diğerleri ise "zâviye" olarak isimlendirilmişlerdir.

Bazı yerlerde mescid görevini de üstlenen ve şeyhin ailesi ile beraber oturduğu kısma bitişik olan tekkelerin, zaman içinde mimarî yapılarında da gelişme

⁴³⁹ Ocak, 1978, s. 257-258.

⁴⁴⁰ Ocak, 1978, s. 278.

⁴⁴¹ Pakalın, 1993, C. III. s. 445.

olmuştur. Mesela tam teşekkül etmiş bir mevlevî tekkesinde şu bölümler mevcuttu. Semâhâne, türbe, çilehâne, hücreler, derviş odaları, selâmlık, harem, kiler-mutfak, kahvehâne ocağı, kafes ve matrab. Devamlı olarak tekkede kalan dervişler aynı zamanda buranın iç hizmetlerini de yürütürlerdi. Tekkenin masrafları vakıflar yoluyla karşılanır, dervişler de kazançlarının bir kısmını bağlı bulundukları dergâha bağışlardı. Bazı tekkelerin zikir meclislerinde besteli ilâhiler okunduğu için Osmanlı medeniyetinin şiir ve mûsikî dünyası da tarikatlarla yakından ilişkilidir. Bir başka ifade ile tekkeler, dinî ve içtimaî fonksiyonlarının yanında güzel sanatların da korunması ve gelişmesinde rol oynamışlardır⁴⁴². XIX. yüzyıldan itibaren bir takım bozulmalara maruz kalan bu müesseseler Cumhuriyetten sonra kaldırılmışlardır.

a) Zâviyeler

Yozgat ve çevresinde oldukça fazla zâviyenin olduğu bilinmektedir. Bu müesseselerin hemen tamamı XV. ve XVI. yüzyıllarda Bozok Sancağı'nı da idare eden Dulkadıroğlu beyleri tarafından kurulmuşlardır. Bunlardan Alâuddevle Bey'in; Akdağ da Şah Verdi Fakih zâviyesi; Alikî yöresinde Erbağ zâviyesi; Batı yöresinde Yusuf Abdal zâviyesi; Gedük yöresinde Seyyid Selâhaddin zâviyesi; Akdağ yöresinde Kılınç Abdal zâviyesi; yine aynı yörede Toraman Köyü'nde Ali Derviş zâviyesi; Boğazlayan'da Yol Kulu Zâviyesi; Kara Dere'de adı zikredilmeyen bir zâviye; Yukarı Kanak'da bir zâviye; Aşağı Konak'da Yunus Halife zâviyesi ve Yola Geldi zâviyesini, oğlu Şahrüh Bey'in ise, Çandır Şahsultan Hatun zâviyesi ile Boğazlayan'ın Terli köyündeki Sırçalı zâviyesini yaptırdığı bilinmektedir⁴⁴³. Mezkur zâviyelerden hepsinin vakfiyesini tesbit etmek mümkün olmamıştır. Kaynaklarda yalnızca 4 tanesinin vakfiye sureti bulunmaktadır.

⁴⁴² Kara, 1989, s. 394.

⁴⁴³ Sümer, 1974, s. 320; Yınanç, 1989, s. 131-132.

1-Hamzalı Köyü, Hızır Halife Zâviyesi

Vakıf tarihinde Karadere nahiyesine, günümüzde ise Çekerek merkez ilçesine bağlı Hamzalı Köyü'nde⁴⁴⁴ bulunan zâviye, Alâuddevle Bey tarafından yaptırılmıştır⁴⁴⁵. Zâviyenin şeyhliğini, köye de ismini veren Hamzalı tâifesinden Hızır Halife b.Mehmed yapmaktaydı.

Zâviyenin Vakıfları:

Zâviyenin vakıfları, H.15 Cemaziye'l-Evvel 868 (M.25 Ocak 1464) tarihinde vakfiyedeki tabir ile Sultan b.Sultan el -Emîr. Merhûm Sultan Mehmed Han Ebû'l-Feth (Fatih) tarafından vakfedilen Uzunkavak köyüne bağlı Durdulağıl (?) mezraasının "mâlikane" hissesinden meydana gelmekteydi⁴⁴⁶. Vâkıfın şartları gereği mezkûr mezraanın gelirleri, her yıl bir hatm-i şerif okuyarak sevabını vâkıfın ruhuna hediye etmesi kaydıyla Şeyh Halife b.Mehmed ve onun evlâdına meşruttu.

2-Kılınç Abdal Zâviyesi

Akdağ yöresinde bulunan zâviye Alâuddevle Bey tarafından yaptırılmıştı⁴⁴⁷ Zâviyeye H.15 Cemaziye'l-Evvel 885 (M.23 Temmuz 1480) tarihinde Ebû'l-Feth Sultan Mehmed Han-ı Sâni tarafından Akdağ'a bağlı Kuyuca Viran mezraasının "mâlikâne" hissesi vakfedilmişti⁴⁴⁸. Mezraanın gelirleri, zâviyenin taamiyyesine meşruttu. Vakfın tevliyeti, azledilmemek kaydıyla, zâviyenin şeyhi olan Türkmen taifesinden Kılınç Abdal b.Şeyh İbâdullah ve onun evlâdına şart kılınmıştı.

⁴⁴⁴ Köylerimiz, 1982, s. 272.

⁴⁴⁵ Sümer, 1974, s. 320.

⁴⁴⁶ VGMA, Anadolu Başlar 1228(580), s. 78; TD.31, s. 40-a.

⁴⁴⁷ Sümer, 1974, s. 320.

⁴⁴⁸ VGMA, Mücedded Anadolu 13(599), s. 34; TD. 30, s.51-b.

3-Çandır, Şahruh Bey Zâviyesi

Çandır Yozgat'ın Çayıralan ilçesine bağlı nahiye merkez iken günümüzde ilçe haline gelmiştir⁴⁴⁹. Bu köyün zâviyesinin vakfiyesine göre H.987 (M.1492) yılında Şahruh Bey eşi Şahsultan için yaptırmıştır⁴⁵⁰.

Zâviyenin Vakıfları:

Çandır köyü zâviyesinin vakıfları, bânisi Şahruh Bey tarafından H.1 Receb 897 (M.29 Nisan 1492) tarihinde vakfedilen Çandır ve Köhne adıyla bilinen Delûbaş köylerinin yarısı ile Aşan Çay önü, Arslan, Kuyucak, Tozluhan, Gözübüyük mezraalarının yarı gelirleri ve kozan köyünde iki değirmen ile bir bahçeden meydana geliyordu⁴⁵¹. Vâkıfın şartları gereği, mevkûf köyler, mezraalar, değirmenler ve bahçenin gelirlerinden 2/3'si zâviyenin ihtiyaçlarına, kalan 1/3'i ise tevliyet ve meşihât vazifesi ile vâkıfın evladına meşruttu⁴⁵².

4-Sırçalı Zâviyesi

Boğazlayan'ın Terli köyünde bulunan zâviye Şahruh Bey b.Alâuddevle Bey tarafından yaptırılmıştır⁴⁵³. İnşâ tarihi bilinmeyen zâviyenin elimizde bulunan vakfiye sûretinin tarihi olan H.1 Şaban 899'dan önce yaptırılmış olması gerekir.

⁴⁴⁹ Türkiye Mülki, 1977, s. 817.

⁴⁵⁰ Yinanç, 1989, s. 138.

⁴⁵¹ VGMA, Mücedded Anadolu 8(594), s. 206; TD. 30, s. 47-a, 48-b, 61-a-b, 189-a.

⁴⁵² BOA, Vakfiyeler tasnifi II, 15/7

⁴⁵³ Yinanç, 1989, s. 139.

Zâviyenin Vakıfları:

Sırçalı zâviyesinin vâkıfları, H.1 Şaban 899 (M.7 Mayıs 1494) tarihinde Şahrüh Bey b.Alâuddevle Bey tarafından vakfedilen, Boğazlayan'a bağlı Tuğcu (Çakaklı), Toprakpınar, Kozacık ve Devekuyusu, Kanak-ı Bâlâ nahiyesi'ne bağlı Taşpınar, Bozok'a bağlı Üçpınar (Terlipınar), Fakihpınarı, Uğurlu, Seklib, Kayapınarı (Tenbel) ve Kayseri'ye bağlı Pınarbaşı köylerinin gelirlerinin yarısı ile, Boğazlayan'a bağlı Alacalar, Kızboğan, Çakalkışlası, Öküzini, Kanak-ı Bâlâ nahiyesine bağlı Yarukarslan, Salur, Yaraşlu ve Bozok'a bağlı Höyük, Karabağlı ve Alınpınarı mezraalarının gelirlerinin yarısından meydana geliyordu⁴⁵⁴. Vâkıfın şartları gereği mevkuf köy ve mezraa gelirlerinin 2/3'si vâkıfın evladına, kalan 1/3'i ise tevliyet vazifesine meşruttu. Zâviyenin masrafları ise vakfın mütevellileri tarafından karşılanacaktı⁴⁵⁵.

b) Tekkeler

Yozgat ve çevresine ait vâkıfıyesi tesbit edilebilen iki tekke bulunmaktadır. Bunlardan biri Halvetiyye tarikatı'nın Şa'bâniyye koluna mensub tekke, diğeri ise, mevlevî dergâhıdır.

1- Yozgat, Şeyh Hacı Ahmed Efendi Tekkesi (Dergâhı)

Yozgat'ın güney tarafındaki Çamlık yolu üzerinde Taşköprü Mahallesiinde bulunan tekke, Sultan Abdulmecid Han ve Hanımı Şevk- Efza Hanım'ın

⁴⁵⁴ VGMA, Mücedded Anadolu 8(594), s. 205; TD. 30, s. 26-a, 85-a, 100-a, 101-b, 102-a.

⁴⁵⁵ BOA, Vakfiyeler tasnifi II, 15/7.

yardımlarıyla Şeyh Hacı Ahmed Efendi tarafından H. 1275 (M. 1858-1859) yılında yaptırılmıştır⁴⁵⁶.

Tekkenin Vakıfları:

Şeyh Hacı Ahmed Efendi Tekkesi'nin elde iki vakfiyesi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Sultan Abdulmecid Han'ın hanımı Şevk-Efzâ Hanım tarafından H.30 Receb 1277 (M.11 Şubat 1861) tarihinde düzenlenmiş ve Hanım Sultan Şeyh'in yaptırdığı câmi ile dergâha 150.000 gurus vakfetmiştir. Vâkfiyenin şartları gereği, mevkûf paranın yıllık %15 hesabı ile istirbâha verilmesi ile temin edilen gelirden câmi görevlilerinin ücretleri ve diğer masraflar çıkarıldıktan sonra, kalanı dergâhta bulunan derviş ve müridlerin yiyecek, içecek ve diğer masraflarına meşruttu. Vakfın tevliyeti, sağlığında şeyhin kendisine, vefâtından sonra ise, “evlâd-ı zükûr”una şart kılınmıştı⁴⁵⁷.

Şeyh Hacı Ahmed Efendi Tekkesi'ne ikinci vakıf ise bânisî tarafından yapılmıştır. Şeyh, kendi yaptırdığı tekkesine, H.19 Zî'l-Kade 1278 (M.18 Mayıs 1861) tarihinde, tekkenin yakınında bulunan yaklaşık dört dönümlük bahçesini vakfetmişti. Vâkıfın şartlarına göre, mevkûf bahçenin meyvelerinden ve diğer mahsulâtından elde edilen gelirlerden yılda 100 gurusu dergahın aydınlatma masraflarına ayrılıp, kalanı ise, vâkıfın erkek evlâdının arasında taksim ediliyordu. Vakfın tevliyet vazifesi, sağlığında vâkıfın kendisine, vefâtında sonra ise, “evlâd-ı zükûr”unun “ekber”ine meşruttu⁴⁵⁸.

⁴⁵⁶ Ergin, 1994, s. 60-61.

⁴⁵⁷ Y.Ş.S, 30, s.47-48.

⁴⁵⁸ Y.Ş.S, 30,s. 49.

2-Yozgat Mevlevî Dergâhı

Mevlevî tarikatı dedegânından Konyalı Şeyh el-Hâc Salih Sabri Dede Efendi b.Şeyh Hasan tarafından yaptırılan dergâh, Yozgat hükümet binasının karşısında bulunuyordu. İnşâ tarihi bilinmeyen dergâhın, elde bulunan vakfiye sûreti tarihi olan H.21 Cemaziye'l-Evvel 1326 (M. 21 Temmuz 1908)dan önce yaptırılmış olması gerekir.

Dergâhın Vakıfları:

Dergâhın vâkıfları, bânisî Şeyh Salih Sabri Efendi tarafından H.21 Cemaziye'l-Evvel 1326 (M.21 Temmuz 1908) tarihinde vakfedilen 500 guruştan meydana geliyordu. Vâkıfın şartlarına göre mezkûr para, vakıf mütevellîsi tarafından ihtiyacı olanlara yıllık %15 hesabı ile istirbâh olup, gelirinin 1/4'i dergâhda Postnişîn-i îrşad olan zâta, yarısı mezkûr dergâha âyende ve revende için it'am-ı ta'am masraflarına veriliyor, kalan 1/4'i ise asıl paraya zam olunuyordu. Vakfın tevliyet vazifesi, sağlığında kendi üzerinde olup, vefâtından sonra ise dergâh-ı şerifde Postnişîn olan zatlara meşruttu⁴⁵⁹.

Yukarıda anlatılmaya çalışılan dört zâviye ve iki tekkeye ait elde yedi tane vakfiye sureti bulunmaktadır. Bu müessesât-ı hayriyyeye vakıf tahsisinde bulunan hayır sahiplerinin toplumda sahip oldukları yer ve sıfatları ise şöyledir. Vâkıflardan ikisi Sultan, ikisi Bey, biri Hanım Sultan ve 2'si Şeyh ünvanını taşımaktadır. Böylece vâkıfların tamamının "askerî sınıf" denilen guruba dahil oldukları görülmektedir.

⁴⁵⁹ VGMA, Mülcedded Anadolu 13(599), s. 27.

Tekke ve zâviyelere tahsis edilen mevkufâtın ise önemli ölçüde köy ve mezraa gelirlerinden meydana geldiği anlaşılmaktadır. Toplam yedi vakfiyeden zâviyeler için tahsis edilen ve XV.yüzyıla ait olan dört tanesinde tamamen köy ve mezraa gelirleri, XIX ve XX.yüzyıla ait tekkelere tahsis edilen diğer üçünde ise para ile gayr-ı menkûl vakfedildiği görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

BAYINDIRLIK VAKIFLARI

A-Köprüler

Yozgat ve çevresinde vakfiyesi tesbit edilebilen iki köprü bulunmaktadır. Yozgat merkezinde bulunan köprülerin ikisi de aynı kişi tarafından yaptırılmış olup, tek vakfiyeleri vardır.

a) Yozgat Kethüda Hacı Ahmed Ağa Köprüleri

Yozgat merkezinde bulunan ve Çapanoğlu Süleyman Bey'in harem kethüdası Hacı Ahmed Ağa b. Abdulmennân tarafından yaptırılan köprüler iki tanedir. Biri Eski Han'ın yanında, diğeri ise aynı mahallede bahçeler içindeki nehir üzerinde bulunan köprülerin, vakıf tarihleri olan H.9 Rebi'ül-Evvel 1213'den önce yaptırılmış olmaları gerekir.

Köprülerin Vakıfları:

Ahmed Ağa köprülerinin vakıfları bânileri tarafından H.9 Rebi'ül-Evvel 1213 (M.21 Ağustos 1798) tarihinde vakfedilen Yozgat'ta Eski Han'ın yanında bulunan yedi dükkan; bir boyahâne ve bu boyahâne üzerinde bulunan dört oda ile, boyahâneye bitişik bir odadan meydana geliyordu. Vâkfiye şartlarına göre, mezkûr gayr-i menkuller vakfın mütevellîsi tarafından tâliblerine icâra veriliyor ve gelirleri mezkûr köprüler ile vâkıfın yaptırdığı çeşmenin tamir ve bakım ihtiyaçları için harcanıyordu. Vakfın tevliyet vazifesi 17 akça yevmiye ile sağlığında vâkıfın kendisine, vefâtından sonra ise, “evlâd-ı zükûr”ünün “ekber” ve “aslah”ına meşruttu¹.

B-Çeşmeler ve Şadırvanlar

Su, insanlığın maddî ve manevî hayatında yer alan ve vazgeçilmeyen ihtiyaçlarının başında gelmektedir. Bu yüzden su ve su ile ilgili kültür ve sanat eserlerinin meydana gelmesi çok tabiidir. Türk kültür ve sanat hayatında, su kültürü ile ilgili, örf ve âdetlerin yaşatıldığı gelenekleşmiş müesseseler

¹ VGMA, Küçük Sâdis (629), s.520.

bulunmaktadır². Bunların başında çeşme, sebil, selsebil ve havuz yer almaktadır. Vakıf yoluyla meydana getirilen bu eserler, gerek çok sayıda ve birbirinden farklı hizmetlere uygun sanakarâne şekilleri, gerekse bunların yapım ve kullanımlarıyla ilgili düşünce, inanış, örf ve adetleri ile yüzyıllar boyunca zenginleşen muhteşem bir "Türk Su Medeniyetine" vucut vermişlerdir³.

Hayır için parasız su akıtılan yer, musluklu su hazinesi, pınar ve su kaynağı manasında Farsça bir isim olan çeşmenin, değişik inşâ şekilleri vardır. Meselâ, duvar çeşmeleri, sokak çeşmeleri, meydan çeşmeleri, sahil çeşmeleri, suluklar, kastel adı verilen yeraltı çeşmeleri ve abdest muslukları gibi tipleri bulunmaktadır⁴.

Bugün Anadolu'da Selçuklular ve Osmanlılar tarafından inşâ edilmiş hâlâ ayakta duran, bir kısmı kesme taştan ve bir kısmı da mermerden yapılmış pek çok çeşme bulunmaktadır⁵.

Yozgat ve çevresine ait tesbit edebildiğimiz vakfiyelerden yalnızca 13 tanesinde çeşme ve şadırvan kaydı bulunmaktadır. Genel toplamı 39 olan bu eserlerden 37 tanesi çeşme, 2 tanesi ise şadırvandır. Büyük bir kısmı Yozgat merkezinde bulunan çeşmelerden 16 tanesini Cevherî Ali Efendi yaptırmıştır.

a) Çeşmeler

Yozgat ve çevresine ait vâkfiyelerde tesbit edilen çeşme sayısı 37'dir. 10 tanesi Sungurlu'da, bir tanesi Çankırı'da bulunan çeşmelerden 26 tanesi ise Yozgat merkezindedir. Çeşmelere ait 13 vâkfiye bulunmaktadır.

1- Yozgat, Çapanoğlu Çeşmesi

Yozgat Çapanoğlu Câmîi'nin doğu avlu duvarının dışında, çarşıya bakan yüzünde yarı serbest bir çeşmedir. Çeşme, 1780 de iç câmîi yaptıran Çapanoğlu Mustafa Bey b.Ahmed Paşa tarafından yaptırılmıştır. Beyaz kesme taştan

² Abdulkadir İnan, "Türklerde Su Kültürü ile İlgili Gelenekler" *Fuad Köprülü Armağanı*, İstanbul, 1953, s.249-253.

³ Yılmaz Önge, "Vakıf Müessesinde Su ve Önemi" *Birinci Vakıf Haftası Bildirileri*, Ankara, 1984, s.23.

⁴ Önge, 1984, s.23-24.

⁵ Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, C.II, s.303, İstanbul, 1973.

yapılmış, üçgen alınlıklı, dış bükey gövdeli bir çeşmedir. Üç ön yüzeyinde birer de yan yüzeylerinde olmak üzere beş pöhrenkli (lüleli) ve mermer olukludur⁶.

Çapanoğlu Çeşmesi'nin tamir ve bakım masrafları, bâîsinin H.11 Muharrem 1195 (M.28 Aralık 1780) tarihli vakfı gelirlerinden karşılanıyor ve su yollarının bakımını yapan su yolcusuna aynı gelirlerden 10 akça yevmiye ödeniyordu⁷.

2- Yozgat, Fatma Hanım Çeşmeleri

Yozgat sâkinlerinden Fâtıma Hanım tarafından yaptırılan ve sayıları üç olan çeşmelerden ikisi, şehrin kible tarafında, Sovukoluk dağı arkasında, Kayalıboğaz denen yerin başından Dîvanlı köyüne giden yolun üst tarafında, diğeri ise, yine Divanlı köyüne giden araba yolunun alt tarafında bulunuyordu. Çeşmeler, vakfiye tarihleri olan H.11 Muharrem 1244'den önce yaptırılmış olmalıdır.

Çeşmelerin Vakıfları:

Fâtıma Hanım Çeşmeleri'nin vakıfları, bâniyeleri tarafından H.11 Muharrem 1244(M.24 Temmuz 1828) tarihinde vakfedilen 100 guruştan meydana geliyordu. Vâkıfenin şartlarına göre, mezkûr para vakfin mütevellisi tarafından ihtiyacı olanlara yıllık %15 hesabı ile istirbâh olup, gelirin 3 guruşu mütevellîye, kalanı ise çeşmelerin tamir ve bakımlarına meşruttu. Vakfin tevliyeti, sağlığında vâkıfenin oğlu Mustafa Ağaya, vefâtından sonra ise evladına şart kılınmıştı⁸.

3- Yozgat, Kethüdâ Ahmed Ağa Çeşmesi

Vakfiyeye göre, Kengiri (Çankırı) ile nehr-i Ahmer (Kızılırmak) arasında Acıöz diye bilinen yerde bulunan Çeşme, Çapanoğlu Süleyman Bey'in harem kethüdası Hacı Ahmed Ağa b. Abdullah b. Abdülmennan tarafından yaptırılmıştı.

⁶ Hakkı Acun, 1981, s.660.

⁷ VGMA, Haremeyn 9(742), s.91-96.

⁸ Y.Ş.S.30, s.37.

Çeşmenin ve su yollarının tamir ve bakımı, bânisi Ahmed Ağa'nın H. 9 Rebi'ül-Evvel 1213 (M. 21 Ağustos 1798) tarihli vakfının gelirlerinden karşılanıyordu⁹.

4- Yozgat Cevherî Ali Efendi Çeşmeleri

Yozgat'ın muhtelif yerlerinde bulunan ve sayıları 6 olan çeşmeler, Çapanoğlu Süleyman Bey'in vekil-i harcı Ali Efendi b. Mehmed b. Abdullah tarafından yaptırılmışlardı. Vakfiyelerine göre H. 3 Muharrem 1220 (M. 3 Nisan 1805) tarihinde önce yaptırılmış olan çeşmelerin tamir ve bakımları bânileri Ali Efendi'nin yukarıda tarihi zikredilen vakfının gelirlerinden karşılanıyordu¹⁰.

5- Sungurlu Cevheri Ali Efendi Çeşmeleri

Cevheri Ali Efendi b. Mehmed tarafından Sungurlu'nun muhtelif mahallelerinde yaptırılan ve sayılar 10 olan çeşmelerin tamir ve bakım masrafları, bânileri Ali Efendi'nin H. 11 Rebi'ül-Evvel 1228 (M. 14 Mart 1813) tarihli vakfının gelirlerinden karşılanıyordu¹¹.

6- Yozgat, Hammamîzâde Çeşmesi

Hammamîzâde Seyyid Osman Ağa b. Seyyid Süleyman b. Seyyid Ali tarafından yaptırılan Çeşme, Yozgat'ta Büyük Han'ın yakınındaki vâkıfın evi önünde bulunuyordu. Çeşmenin tamir ve bakım masrafları, bânisi Osman Ağa'nın H. 11 Receb 1229 (M. 29 Haziran 1814) tarihli vakfının gelirlerinden karşılanıyordu¹².

7- Mehmed Esad Efendi Çeşmeleri

Yozgat'da Mehmed Esad Efendi b. Hacı Seyfullah tarafından yaptırılan ve sayıları iki olan çeşmelerin, biri Armağan, diğeri ise Kadioğlu mahallesinde bulunuyordu. İnşa tarihleri bilinmeyen çeşmelerin, vakıf tarihleri olan H. 25 Cemâziye'l-Evvel 1231 (M. 23 Nisan 1816) den önce yaptırılmış olmaları gerekir.

⁹ VGMA, Küçük Sâdis (629), s. 520.

¹⁰ VGMA, Haremeyn 11 (744), s. 444, 448.

¹¹ VGMA, Haremeyn 12 (745), s. 320-323.

¹² VGMA, Haremeyn 12 (745), s. 357.

Çeşmelerin Vakıfları:

Mehmed Esad Efendi Çeşmelerinin vakıfları, bânileri tarafından H. 25 Cemaziye'l-Evvel 1232 (M. 12 Nisan 1816) tarihinde vakfedilen Yozgat merkezde bir han ve dükkandan meydana geliyordu. Vâkıfın şartlarına göre, mezkûr gayr-ı menkullerin kiraya verilerek elde edilen geliri beş kısma ayırılıyor ve bunların 1/5'i çeşmeler ile mevkûf gayr-ı menkullerin tamir ve bakımına harcanıyordu. Kalanı ise, tevliyet vazifesi ile vâkıfın erkek evladına meşruttu¹³.

8- Yozgat, Başçavuşzâde Çeşmeleri

Yozgat'ta Başçavuşzâde Ahmed Ağa b. Halil Ağa tarafından yaptırılan ve sayıları üç olan bu çeşmelerden biri vâkıfın haremlik konağının önünde, diğerleri ise, yine vâkıf tarafından Yozgat'ta yaptırılan hamamların önünde yer alıyordu. Çeşmelerin tamir ve bakım masrafları, bânileri Ahmed Ağa'nın H.1 Muharrem 1240 (M.26 Ağustos 1824) tarihli vakfının gelirlerinden karşılanıyordu¹⁴.

9- Yozgat, Şemsiye Kalfa Çeşmeleri

Yozgat'ın Medrese mahallesindeki Hoşyar Kadın Medresesine akan çeşmeler, Sultan Mahmud Han-ı Sâni'nin hanımı Hoşyar Hanım'ın kalfası Şemsiye Kalfa tarafından yaptırılmış olup, sayıları iki idi. Mezkûr çeşmelerin tamir ve bakım masrafları, Hoşyar Kadın'ın H.7 Zi'l-Hicce 1268 (M.22 Eylül 1852) tarihli vakfının gelirlerinden karşılanıyordu¹⁵.

10- Yozgat, Mehmed Efendi Çeşmesi

Ders-i 'âmdan Mehmed Efendi b. Mehmed Arif Efendi tarafından yaptırılan çeşme, Yozgat'da Kışla caddesi üzerinde vâkıfın yaptırdığı tuğla ve kiremit imalâthanelerine akıyordu. Çeşmenin tamir ve bakım masrafları, bânisi Mehmed Efendi'nin H. 25 Şevval 1289 (M. 26 Aralık 1871) tarihli vakfi gelirlerinden tahsis edilen yıllık 100 gurusla karşılanıyordu¹⁶.

¹³ Y.Ş.S.30, s.7.

¹⁴ VGMA, Mücedded Anadolu 8(594), s.80.

¹⁵ VGMA, Haremeyn 14(747), s.183.

¹⁶ VGMA, Mücedded Anadolu 1/3 (587), s. 54.

11- Yozgat, Çatak Mahallesi Çeşmesi

Yozgat'ın Çatak mahallesinde bulunan çeşme, aynı mahallede sâkin Rumeli muhacirlerinden, Nogay taifesinden Cano Bey kabilesinden Hacı Halil b. Sarı Seyyid ve Mehmed Tahir b. Abdullah tarafından yaptırılmıştı. Mezkur çeşme, vakıf tarihi olan 7 Zî'l-Kade 1299'dan önce yaptırılmış olmalıdır.

Çeşmenin Vakıfları

Çeşmenin vakıfları, bânîleri tarafından H. 7 Zî'l-Kade 1299 (M. 20 Eylül 1882) tarihinde vakfedilen 800 guruştan meydana geliyordu. Vakıfların şartları gereği, Mezkur para vakfın mütevellileri vasıtasıyla taliblerine yıllık onu onbirbuçuk (%15) guruş hesabı ile istirbâh olup, geliri çeşmenin ve su yollarının tamir-bakımına meşruttu. Vakfın tevliyet vazifesi, sağlıklarında vâkıfların kendilerine, vefatlarından sonra ise, Muhtaboğlu mahallesinden Ali Efendi Ali Efendi b. Mehmed Arif Efendi ve onun evladına şart kılınmıştı¹⁷.

12- Yozgat, Salih Efendi Çeşmesi

Yozgat Muhtaboğlu mahallesinde vâkıfın konağına akan çeşme, Yozgat eşrafından Bidayet Mahkemesi a'zası Salih Efendi b. Hurşid Ağa tarafından yaptırılmıştı. Çeşmenin tamir ve bakım masrafları H. 15 Rebiü'l-Evvel 1311 (M. 26 Eylül 1893) tarihli vakıf gelirlerinden karşılanıyordu¹⁸.

13- Yozgat, Hacı Atam Ağa Çeşmeleri

Yozgat'ın Tekke mahallesinde Sâkin, Ermeni milletinden Atamyan Hacı Atam Ağa tarafından yaptırılan ve sayıları beş olan çeşmeler, Tekke mahallesinin muhtelif yerlerinde bulunuyorlardı. Çeşmelerin tamir ve bakım masrafları, vâkıfın H. 21 Zî'l-Kade 1325 (M. 26 Aralık 1907) tarihli vakfı gelirlerinden karşılanıyordu¹⁹.

¹⁷ Y.Ş.S, 1, s. 47-48.

¹⁸ Y.Ş.S, 8, s. 96-98.

¹⁹ Y.Ş.S, 19, s. 65-66.

b) Şadırvanlar

Yozgat ve çevresine ait vakfiyelerde yalnızca iki adet şadırvan kaydı bulunmaktadır. Bunlardan biri Çapanoğlu Câmîine, diğerleri ise Kayyımzâde câmîine aittir.

1- Yozgat, Çapanoğlu Câmîi Şadırvanı

Çapanoğlu Mustafa Bey tarafından, câmîinin iç kısmıyla beraber yaptırılan şadırvan, binanın inşâ tarihi olan M. 1780 de yaptırılmış olmalıdır. Şadırvan ve su yollarının tamir ve bakım masrafları banîsi Mustafa Bey'in H. 1 Muharrem 1195 (M. 28 Aralık 1780) tarihli vakfı gelirlerinden karşılanıyordu²⁰.

2- Yozgat, Kayyımzâde Câmîi Şadırvanı

Çapanoğlu Süleyman Bey'in vekil-i harcı Cevheri Ali Efendi tarafından yaptırılan şadırvan, câmîin inşâ tarihi olan M. 1804'de yaptırılmış olmalıdır. Şadırvanın tamir ve bakım masrafları, Ali Efendi'nin H. 3 Muharrem 1220 (M. 3 Nisan 1805) tarihli vakfının gelirlerinden karşılanıyordu²¹.

²⁰ VGMA, Haremeyn 9 (742), s. 96-96; Y.Ş.S, 30, s. 51-54.

²¹ VGMA, Haremeyn 11 (744), s. 444-448.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAYRAT VAKIFLARI (Müteferrik Vakıflar)

A- Tilâvet-i Hatm-i Şerîf, Aşr-ı Şerîf, Mevlid-i Şerîf ve Dua Vakıflar

Müslümanların en fazla üzerinde durdukları ve riayet ettikleri ibadetlerden biri de Kur'an-ı Kerim okumak ve okutmaktır. Bu sebeple inananlar yaptırdıkları hayır müesseselerine tesis ettikleri vakıfların gelirlerinden bir kısmını, sevabını ya ölmüş yakınlarının ruhuna hediye etmek veya öldükten sonra kendi ruhlarına hediye edilmek şartıyla Kur'an-ı Kerim okutulmasına tahsis etmişlerdir. Böylece islâm aleminde çoğunluğu eğitim-öğretim ve ibadet müesseselerinde bulunan, geçimlerini bu işten sağlayan meslek sahipleri oluşmuştur¹. Bunlar; görevleri câmilerde namazlardan önce Kur'an-ı Kerim'den bir cüz (Kur'anın 1/30'u) okumak olan "Cüzhanlar"², Kur'an'dan Küçük bir bölüm okuyan "Devirhan³ veya "Aşırhanlar" olarak adlandırılmışlardır.

Müslümanların mühim ibadetlerinden biri de, Allah'a yalvarmak, yakarmak, arzu edilen bir şeyin gerçekleşmesini istemek, afv ve mağfiret dilemek mânâsına gelen "dua" dır. Bu sebeple islâm aleminde vakıf tesisinde bulunan vâkıfların mühim bir kısmı vakıf gelirlerinden kafi derecede ehemmiyetli bir bölümünü "duagû" veya "duahan" denen kişilere tahsis etmişlerdi. Bunlar, umumiyetle türbelerde, tekkelerde, câmi ve mescidlerde bulunur, vâkıflar ile yakınları ve geçmişleri için dua ve niyâzda bulunmakla meşgul olurlardı⁴.

Müslümanlar için mühim meselelerden biri de mübarek gün ve gecelerin kutlanmasıdır. İşte bu gün ve gecelerden biri de Hz. Peygamberin doğum günü olan Hicrî -Kamerî yılın üçüncü ayı, Rebiü'l-Evvel'in onikinci günüdür. Bu gün Mevlid-i Şerif bayramıdır. Türkler'de "Mevlid" Erbil Atabeği Muzafferüddin Gökbörü'ye kadar gider. Esasen İslâm tarihinde Hz. Peygamber'in doğumunu ilk kutlayan ve ilk mevlid yazdıran da bu kişidir⁵. Osmanlılar bu bayram

¹ Bahaeddin Yediyıldız, Vakıf Müessesesinin XVIII. Asır Türk Toplumundaki Rolü, *VD*. XV. s.4. Ankara, 1982^(b)

² Pakalın, 1993, C.1, s. 318.

³ Pakalın, 1993, C.1, 436.

⁴ Pakalın, 1993, C.1, s. 479.

⁵ Cemaleddin Muhammed b. Salim bin Vâsıl, *Müferricü'l-Kürûb Fî Ahbar-ı Benî Eyyûb*, C. V, s. 50. Kahire, 1977.

münasebetiyle Halvetiye tarikatı dervişlerinden Süleyman Çelebi (Öl. 1422) tarafından yazılmış olup, Mevlid-i Şerif adını taşıyan bir şiiri terennüm etmek âdetine sahiptirler. Bu adet hâlâ devam etmektedir. Osmanlı Devleti'nde XVI. asrın sonlarına doğru büyük bir değere mazhar olan bu dinî uygulama, halkın vicdanına öylesine güçlü bir şekilde yerleşmiştir ki, vakıf kurucularından büyük bir kısmı devletin muhtelif câmilerinde bu dinî bayramın kutlanması için "mevlidhânlar" ve "hâfızlar" gibi husûsi görevliler tayin etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde, selâtin camilerinde yapılan mevlid merasimlerine Sultanlar ve Bâb-ı Alî'nin yüksek makam sahibi görevlileri de katılıyorlardı⁶.

Yozgat ve çevresine ait vakfiyelerden 15 tanesinde hatm-i şerif, aşr-ı şerif, dua ve mevlid-i şerif kıraati ile ilgili kayıtlar bulunmaktadır. Bunlardan beş tanesinin geliri tamamen bu tür hayırlar için tahsis edilmiş olup, diğer 10 tanesinin gelirleri ise, müteferrik müesseseler ile bölüşülmekte idi.

a) Çapanoğlu Mustafa Bey Vakfı:

Çapanoğlu Mustafa Bey yaptırmış olduğu câmie iki kişiyi cüzhân olarak tayin etmişti. Bunlar, her ay birer hatm-i şerif okuyup, birinin sevabını vâkıfın ruhuna, diğerinin sevabını ise ebeveyninin ruhlarına hediye etmekle görevli olup, H. 1 Muharrem 1195 (M. 28 Aralık 1780 tarihli vakfiyeye göre vakıftan 10'ar akça yevmiye alıyorlardı⁷.

b) Cevherî Ali Efendi Vakıfları

Cevherî Ali Efendi H. 1202 (M. 1788) yılında Yozgat'ın Aşağı Çatak mahallesinde bir mekteb yaptırmıştı. Ali Efendi'nin H. 9 Cemâziye'l-Evvel 1207 (M. 23 Ocak 1792) tarihli vakfiyesine göre, mektebe muallim-i sibyan olarak tayin edilen zatlar, çocuklara ders vermenin yanında her gün bir Yâsin-i şerif ve her yıl bir hatm-i şerif okuyarak sevabını vâkıf ve ebeveyninin ruhlarına hediye edecek, karşılığında maaşının dışında vakıf gelirlerinden beş akçe yevmiye alacaktı⁸.

⁶ Yediyıldız, 1982^(b), s. 3-4.

⁷ VGMA, Haremeyn 9(742), s. 95.

⁸ VGMA, Haremeyn 11 (744), s. 438.

Ali Efendi'nin H. 11 Rebi'ül-Evvel 1228 (M. 14 Mart 1813) tarihinde şart tebdîli ve akâr teksiri için düzenlediği vakfiyesinde ise, başka bir şart bulunmaktadır. Vakfiyedeki bu şarta göre vâkıfın eski vakıflarına zam olunmak üzere vakfettiği gayr-ı menkullerin gelirlerinden her yıl 120 gurus ayrılacak ve bu para ile her Rebi'ül-Evvel ayının ilk günlerinde vâkıfın oturduğu mahalledeki câmide bir mevlid-i şerif okutulup, dileyenlere şerbet ikram edilecekti⁹.

c) Süleyman Bey Vakfı

Çapanoğlu Süleyman Bey H. 1208 (M. 1793) tarihinde Yozgat'da Câmî-i Kebir yanında bir mekteb inşa ettirmişti. Vâkıfın H. 23 Sefer 1208 (M. 30 Eylül 1793) tarihli vakfiyesindeki şartlara göre, mezkûr mektebe iki kişi muallim-i sibyan olarak tayin edilecek ve bu zatlar çocuklara ders vermekle beraber her ikindi namazından sonra üçer İhlas-ı Şerif birer Fâtîha; her Cuma günü birer Yâsin-i Şerif ve Ramazan ayında birer Hatm-i Şerif okuyup, sevabını vâkıf ve ebeveyninin ruhlarına hediye edeceklerdi. Bu görevleri karşılığında mezkur vakıf gelirlerinden birinci muallime 84 akça, ikinci muallime ise 83 akça yevmiye ödenecekti¹⁰.

ç) Züleyha ve Fâtıma Hatunlar Vakfı

Çapanoğlu Süleyman Bey'in manevî anneleri ve Abdullah b. Abdül-mennân'ın kızları olan Züleyha ve Fatma Hanımlar, H. 9 Rebi'ül-Evvel 1213 (M. 21 Ağustos 1798) tarihinde Yozgat'ta Süleyman Bey vakfı dükkânları ile Mustafa Bey vakfı dükkânları arasında bulunan birbirine bitişik 10 dükkân ve 1000 gurus para vakfetmişlerdi.

Vâkıfelerin şartlarına göre; mevkûfâtan dükkânlar, vakfın mütevellisi tarafından taliblerine "icâre-i sahiha" ile icâr olunup, gelirinden günlük 10 akça tevliyet vazifesine üç akça da vakıf gelirlerini toplayan câbiye verilecek, fazlası ise dört eşit parçaya bölünüp ülemâdan dört kişiye tahsis edilecekti. Bu zâtlar aldıkları ücret karşılığında her gün birer Sure-i Nebe, onbirer İhlas-ı Şerif, üçer Fâtîha ve yüzer Selâvat-ı Şerife; her Perşembe ve Cuma geceleri birer Yâsin-i Şerif ve her sene Receb, Şaban ve Ramazan aylarında birer Hatm-i Şerif okuyup

⁹ VGMA, Haremeyn 12 (745), s. 322.

¹⁰ VGMA, Küçüksâdis 629, s. 202; Y.Ş.S. 30, s. 94.

sewabını Hz. Muhammed (S.A.V.) ile Vâkıfeler ve cümle müminlerin ruhlarına hediye edecekler, asla görevlerini terk etmeyeceklerdi.

Mevkûf 1000 gurusu ise, vakfın mütevellisi tarafından ihtiyacı olanlara yıllık onu onbirbuçuk (%15) gurusu hesabı ile istirbah olunup geliri dükkanların tamir ve bakımına harcanacaktı. Vakfın tevliyet vazifesi Süleyman Bey vakfi mütevellisine meşruttu¹¹.

d) Hammâmîzâde Osman Ağa Vakfı

Çapanoğlu Süleyman Bey etbâından olan Hammamizâde Seyyid Osman Ağa b. Seyyid Süleyman, Yozgat'ta Büyük Han'ın yanında bir câmi yaptırmış ve bu câmie H. 11 Receb 1229 (M. 29 Haziran 1814) tarihinde pekçok eşya ile gayrı menkullerini vakfetmişti. Vakfiyedeki şartlara göre mezkûr câmide her yıl Rebi'ül-Evvel ayının 15. günü bir Mevlid-i Şerif okutulması ve dinleyenlere helva ile öd satın alınması için vakıf gelirlerinde yılda 45 gurusu ayrılacaktı¹².

e) Başçavuş Halil Ağa Vakfı

Çapanoğlu Süleyman Bey'in başçavuşlarından olan Halil Ağa H.1215 (M.1800-1801) yılında Yozgat'ın İstanbulluoğlu mahallesinde bir câmi yaptırmış ve H.23 Rebi'ül-Evvel 1231 (M.22 Şubat 1815) tarihinde pekçok gayrı menkulünü mezkûr câmi için vakfetmişti. Vakfiyedeki şartlara göre; mezkûr vakfın gelirlerinden diğer harcamalar çıktıktan sonra fazlasından câmide namazlardan önce ve sonra Kur'an-ı Kerim okumakla görevli olan devirhân ve aşırhâna günlük 5'er akça ve her yıl Rebi'ül-Evvel ayında câmide Mevlid-i Şerif okutulmasına 25 gurusu tahsis edilmişti¹³.

f) Demircizâde Hacı İbrahim Ağa Vakfı

Yozgat'ın Köseoğlu mahallesi'nde oturan Demircizâde Hacı İbrahim Ağa b. Hacı Halil Ağa H. 1 Şabân 1256 (M. 28 Kasım 1840) tarihinde aynı mahallede bulunan bir bahçe ile içindeki evini vakfetmişti. Vakfiyeye göre bu gayrı menkuller vakfın mütevellisi tarafından tâliblerine icâr olunup gelirinden yılda

¹¹ VGMA, Küçük Sâdis, 629, s. 515-516.

¹² VGMA, Haremeyn 12 (745), s. 359.

¹³ VGMA, Haremeyn 12 (745), s. 394.

100 gurusu okutulacak olan 10 Hatm-i Şerif için tahsis edilmişti. Bu Hatm-i Şeriflerden birinin sevabı vâkıfın dedesinin ruhuna, biri ninesi Ayşe Hanım'ın ruhuna, ikisi anneleri Meryem ve Ümmügülsüm hanımların ruhuna, ikisi hanımları Zeyneb ve Münevver hanımların ruhuna, biri kerimesi Ümmügülsüm Hanım'ın ruhuna, biri oğlu Hacı Halil Ağa'nın ruhuna, biri babasının ruhuna ve biri de kendi ruhuna hediye edilip, okuyan hafızların herbirine yılda 10 guruş şehrin kadısına 20 guruş, muamelât nazırına ve 100 guruş da tevliyet vazifesi ile sağlığında vâkıfın kardeşi Ahmed Ağa, vefatından sonra ise evlâdının “ekber”, “erşed” ve “aslah” olanına meşrut idi¹⁴.

g) Esad İbrahim Efendi Vakfı

Yozgat'ın Taşköprü mahallesinde bir câmi inşa ettiren Seyyid Esad İbrahim Efendi b. Ömer Efendi, H. 11 Şaban 1258 (M. 17 Eylül 1842) tarihinde bu câmiye 1200 guruş da para vakfetmişti. Vakfiyeye göre, mezkur câmide imamlık vazifesini yürüten zâtlar, bu görevleri ve ücretleri haricinde her Ramazan ayında bir Hatm-i Şerif ve her İkinci Namazından sonra bir Aşr-ı Şerif okuyarak sevabını vâkıf ve ebeveyninin ruhlarına hediye edip, karşılığında 8 akça yevmiye alacaklardı¹⁵.

h) Züleyha Hanım Vakfı

Yozgat Muhtaboğlu mahallesinde oturan Züleyha Hanım bint-i Abdullah, aynı mahallede bir medrese inşâ ettirmiş ve mezkûr medreseye H. 5 Zîl-Hicce 1271 (M. 19 Ağustos 1854) tarihinde bir ev ile 2000 guruş para vakfetmişti. Vakfiyeye göre mezkûr vakfın gelirleri ile medrese görevlileri haricinde 4 kişi kurrâ tayin edilip, herbiri yılda birer Hatm-i Şerif okuyarak sevâbını vâkıfe ve ebeveyninin ruhlarına hediye edecekler ve 25'er guruş maaş alacaklardı. Ayrıca, vakıf gelirlerinden her yıl 70 guruş ayrılıp, Hz. Peygamber'in doğum gününde okutulacak Mevlid-i Şerifin Şerbet ve öd masraflarına harcanacaktı¹⁶.

¹⁴ VGMA, Mütcedded Anadolu 24 (609), s. 255.

¹⁵ VGMA, Anadolu Başlar, 1255 (581), s. 94.

¹⁶ Y.Ş.S. 30, s. 40.

i) Demircioğlu Ahmed Ağa Vakfı

Yozgat Köseoğlu mahallesinden Demircioğlu Ahmed Ağa b. Halil b. Muhammed H. 21 Sefer 1287 (M. 23 Mayıs 1870) tarihinde aynı mahallede yaklaşık 3390 zira yüzölçüme sahip bir bahçesini vakfetmişti. Vakfiyeye göre mezkur bahçe, vakfın mütevellisi tarafından tâliblerine icâra verilip gelirinden 200 guruşu ile her yıl Rebi'ü'l-Evvel ayının 12. günü bir Mevlid-i Şerif okutulup, dinleyenlere yemek verilecekti. Ayrıca, vakıf gelirleri ile her Ramazan ayında dört Hatm-i Şerif okutulup, okuyanlara 30'ar guruş verilecekti. Bu Hatm-i Şeriflerden birinin sevabı vâkıfın ruhuna, ikincisinin sevabı hemşiresi Fatıma Hanım'ın ruhuna, üçüncüsünün sevabı hanımı Hamide Hanım'ın ruhuna, dördüncüsünün sevabı da oğlu Üveys'in ruhuna hediye edilecekti. Vakfın tevliyeti sağlığında vâkıfın kendisine, vefâtından sonra ise oğlu Mehmed Efendi ve onun evladına meşruttu¹⁷.

j) Kamanlıoğlu Süleyman Vakfı

Vakıf tarihinde İç nahiye, günümüzde ise Yozgat merkez ilçesine bağlı Yassıhöyük¹⁸ köyünden Kamanlıoğlu Süleyman b. Mustafa b. Abdullah H. 11 Rebi'ü'l-Evvel 1308 (M. 24 Kasım 1890) tarihinde, aynı köyde bulunan bir ev, bir bahçe, iki kat yatak, beş adet kendir çul, beş adet kendir çuval, bir çamaşır kazanı, bir bakır testi, üç adet tencere, on kıyye bakır kab, bir çift koşu camuzu, iki camuz ineği, bir camuz toskası, iki öküz, iki inek, iki tane merkeb, bir maya merkeb, yarım tahta anbar ve mutasarrıf olduğu bütün menkul ve gayr-ı menkullerini vakfetmişti.

Vakfiyeye göre; bütün bu mevkufât gelirlerinden yılda iki Hatm-i Şerif ve bir de Mevlid-i Şerif okutulup, sevapları Hz. Muhammed (S.A.V.), ile vakıf ve âbâ u ecdâdının ruhlarına hediye edilerek, Hatm-i Şerif okutulmasına yılda 100 guruş ve Mevlid-i Şerif masraflarına da 100 guruş tahsis edilecekti. Vakıf gelirlerinin fazlası cihet-i tevliyete meşrut olup, bu göreve sağlığında vakıfın kendisi, vefâtından sonra ise “evlâd-i zukur”unun “aslah” ve “erşed”i tayin

¹⁷ VGMA, Mücedded Andolu 26 (611), s. 62.

¹⁸ Köylerimiz, 1982, s. 558.

edilecekti. Vakıf mütevellisi olan zatlar, mevkûf bütün mal ve hayvanâtın kullanımına mutasarrıf olacaktı¹⁹.

k) Yozgat Eşrâfından Salih Efendi Vakfı

Yozgat eşrâfından Bidayet Mahkemesi a'zası Salih Efendi b. Hurşid Ağa'nın H. 15 Rebi'ü'l-Evvel 1311 (M. 26 Eylül 1893) tarihli vakfiyesinin şartları arasında; yılda üç Hatm-i Şerif okutularak, birinin sevâbı merhum Haznedâr Ahmed Ağa ile hanımı Esmâ Hanım'ın ruhlarına, birinin sevabı vâkıfın babası Hurşid Ağa ile annesi Sâbire Hanım'ın ruhlarına, birinin sevabı vâkıfın kendi ruhuna ve birinin sevabı da kardeşi Merhûm Nuri Bey'in ruhuna hediye edilip, okuyanların herbirine 45'er gurus verilmesi ve yılda iki Mevlid-i Şerif okutulup, her birisinin masrafına 150'er gurus ayrılması şartları da bulunuyordu²⁰.

l) Sıdika Hanım Vakfı

Yozgat Muhtaboğlu mahallesinde sâkin Abdulcebbarzâde (Çapanoğlu) Hasan Bey'in kızı olan Sıdika Hanım, H. 15 Zi'l-Ka'de 1314 (M. 17 Nisan 1897) tarihinde 1200 gurus vakfetmişti. Vâkıfenin şartlarına göre; mezkûr para vakfın mütevellileri tarafından tâliblerine yıllık onu onbirbuçuk (%15) gurus hesabı ile istirbâh olunup, gelirinden yılda bir Hatm-i Şerif okutulup, sevabı vâkıfenin âbâ u ecdadının ruhlarına hediye edilecek ve okuyana 40 gurus verilecekti. Ayrıca; her yıl bir Mevlid-i Şerif okutulup sevabı vakife ve ebeveyninin ruhlarına hediye edilecek ve vakıf gelirlerinin fazlası olan 140 gurus bu hayır için harcanacaktı. Vakfın tevliyet vazifesi hayatta oldukça vakifenin kendisinde kalacak, vefatından sonra ise Çatak mahallesinden Mehmed Nuri Efendi ve onun erkek evladı bu vazifeye tayin edilecekti²¹.

m) Mâhvez Hanım Vakfı

Yozgat'ın Çatak mahallesinde oturan ve Mustafa Usta'nın kızı olan Mâhvez Hanım, H. 9 Sefer 1324 (4 Nisan 1906) tarihinde herbiri tam yüzlük 66

¹⁹ Y.Ş.S. 8, s.131.

²⁰ Y.Ş.S. 8, s. 96-98.

²¹ Y.Ş.S. 12, s. 57.

adet Lira-yı Osmanî vakfetmişti. Vâkıfenin şartlarına göre; mezkûr altınlardan sekiz tanesi vakfın mütevellileri tarafından taliblerine aylık 40 para hesabı ile istirbâh olup, altı tanesinin geliri ile her yıl yemekli bir Mevlid-i Şerif okutulacak sevabı Hz. Peygamber ile vâkıfe ve ebeveyninin ruhlarına hediye edilecekti. Ayrıca, yılda 40 Yasin-i Şerif okutulup, sevabı Hz. Peygamber, Çehâr-i yâr-i güzîn, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Aişe, Hz. Fâtıma, Ashab-ı Kiram ile vâkıfe ve ebeveynin ruhlarına hediye edilecek ve iki altının geliri de bu hayır için ayrılacaktı. Vâkıfe, mevkûf altınlardan 44 adedini kendi Hac bedeli, beş tanesini techiz-tekfin ve keffaret-i yemini için ayırmış olup, kalan dokuz altın ile 200 guruş kıymetli yün yataklarını ise, hemşirezâdeleri Murad ile Yusuf'a bırakmıştı. Vakfın tevliyet vazifesi sağlığında vâkıfenin kendisine, vefâtından sonra ise Aşağı Çatak mahallesinden Cafer Ağa'ya meşrut idi²².

n) Tarakçı Yusuf Ağa Vakfı

Akdağmadeni kazasının Ahışhavî mahallesinde oturan muhtedî Tarakçı Yusuf Ağa, aynı kazâda bulunan Haseki Ağa Câmii için H.15 Rebi'ü'l-Evvel 1335 (M.9 Ocak 1917) tarihinde vakfettiği 8000 guruş kıymetli gayr-ı menkullerinin kiraya verilmesi yoluyla elde edilen gelirlerinin 1/5'ini, mezkûr câmiide yılda bir kerre Mevlid-i Şerif okutulmasına tahsis etmişti. Okutulan Mevlid-i Şerifin sevâbı, vâkıf ve ebeveyninin ruhlarına hediye edilecekti²³.

Yukarıda incelemeye çalıştığımız 15 vakfiye ile çeşitli vakıflar tesis ederek sevab kazanmaya çalışan vâkıfların toplumda bulundukları yer ve mevkileri şu şekildedir; Vâkıflardan iki tanesi mutasarrıf, biri vekil-i harç, biri başçavuş, biri mahkeme a'zası ve 10 tanesi ise herhangi bir makam ve mevkiye sahib olmayan kişilerdir. Böylece, bu bölümde ele aldığımız vakıf tesisinde bulunan vâkıfların %66,6 gibi büyük bir kısmının “askerî sınıf” dediğimiz guruba dahil olmayan şahıslardan meydana geldiği görülmektedir.

Vâkıfiyelerde gelirleri hayrât için tahis edilen mevkufâta gelince; bu bölümde incelemiş olduğumuz 15 vâkıfiyeden dokuz tanesi mevkufât yönüyle

²² Y.Ş.S. 15, s.86.

²³ VGMA, 1759 Numaralı Defter, s.19.

daha önce incelediğimiz vakıflardan olduğu için yalnızca altı tanesini ele alacağız. Tamamı XVIII.yüzyıl sonrasına ait olan bu vâkfiyelerin dört tanesinin mevkufâtı gayr-ı menkul, iki tanesinin ki de, paradan meydana gelmektedir. Mevkûf gayr-ı menkullerin umumiyetle kiraya, paranın ise istirbâha verilerek vâkıflara gelir temin edildiği görülmektedir. Mevkufat içerisinde canlı hayvan ve ev eşyasına da rastlanmaktadır. Bu mevkufatın tasarruf hakkı sağlığında vâkıf, vefatından sonra ise evlâdına meşrut olduğu; gelirlerinin küçük bir kısmının vakfa tahsis edildiği görülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HAREMEYN-İ ŞERİFEYN VAKIFLARI

A- YOZGAT VAKIFLARINDAN MEKKE-İ MÜKERREME VE MEDİNE-İ MÜNEVVERE'DEKİ FUKARÂ İLE KA'BE-İ ŞERİF VE RAVZA-I MUTAHHARA ÇALIŞANLARINA GÖNDERİLEN PARALAR

İslâmiyetin doğup yayıldığı yerler olan ve İslâm aleminin manevî merkezleri durumunda bulunan Mekke ve Medine şehirleri, Müslümanlar tarafından iki kutsal şehir mânâsına gelen "Haremeyn" sıfatı ile vasıflandırılmışlardır. İslâmın en güzel ve en yüce beldeleri olan bu şehirler ile içlerinde yaşayanlar, İslâm aleminin her fırsatta yakın ilgi ve alâkasına mazhar olmuşlardır. Zirâ, her İslâm devletinin en büyük arzusu, bu kutlu yerlere ait hizmetleri yerine getirecek, hem manevî yönden tatmin olmak ve hem de müslüman toplulukların takdirini kazanarak kendilerine bağlamak olmuştur¹.

Osmanlılarda ise bu alâka, Arabistan'ın fethinden sonra Mekke ve Medîne şehirlerinde bulunan dinî ve hayrî müesseseler ile orada oturanlar ve hizmet edenler lehine, devletin çeşitli bölgelerinde tesis edilen vâkıflarla kendini göstermiştir². Osmanlılar, Mekke-i Mûkerremedeki Padişahın temsilcisine (Mekke Emirî, Şerif), Medine-ı Münevveredeki Hz.Peygamber'in türbedârına, her iki şehirdeki câmi personeline, Hz.Muhammed'in soyundan geldiğine inanılan "Seyyid" veya "Sâdât" adı verilen kişiler ile Mekke ve Medine şehirlerinde yaşayan hac delillerine çeşitli ödeneklerin ayrıldığı vâkıflar kurmuşlardır³. Vakıf yoluyla mezkur kişi ve müesseselere tahsis edilmiş olan para ve hediyeler, her yıl hiç aksatılmadan, Osmanlı padişahları tarafında "Mahmil-i Hümâyûn" ile Haremeyne ulaştırılıyor ve buna "Sürre" de deniyordu⁴.

Osmanlılar'da ilk sürre Çelebi Mehmed zamanında gönderilmiştir. İki defa sürre gönderen Çelebi Mehmed'in yolladığı mikdarın ne kadar olduğu

¹ Yediyıldız, 1982^(b), s.3.

² Yediyıldız, 1993, s.162.

³ Yediyıldız, 1982^(b), s.3-26.

⁴ Sürre kelimesinin aslı "Surra" olup, kese, çıkın manasına gelmektedir. Geniş bilgi için bkz. İbrahim Ateş, "Osmanlılar Zamanında Mekke ve Medine'ye Gönderilen Para ve Hediyeler", *İD. C.XIII.*(1981), s.116.

bilinmemekle beraber, oğlu Sultan Murad zamanında 3500 Filori olarak gönderilmiş ve Osmanlı Devleti'nde her yıl bu miktarın gönderilmesi âdet haline gelmiştir. Buna rağmen Osmanlı padişahları her yıl bu miktarı artırarak göndermeye devam etmişler ve Yavuz Sultan Selim zamanında miktar iki katına çıkmıştır. Haremeyn ahalisi bu sürrelere "Sadakât-ı Rûmiyye" adını vermiştir⁵.

Sürre-i Hûmâyûn, her yılın Receb ayında ve XIX.asrın sonlarından itibaren ise Şaban ayının içerisinde, Hac başlamadan İstanbul'dan hareket ediyordu⁶. Sürre, "Sürre Emîni" adı verilen, dindarlığı ve dürüstlüğü ile tanınmış devlet adamlarından birinin idaresinde, kalabalık bir maiyetle beraber, muhafız askerlerin refâkatinde gönderilirdi. Osmanlı Devletinde bu iş için "Sürre Alayı" adı verilen merâsimlerin yapılması da âdet haline gelmişti⁷.

Haremeyn vakıfları, kazandığı ehemmiyet dolayısıyla, geniş bir teşkilatlanma içine girmiş ve 1587'de Haremeyn Nezâreti tesis edilmiştir. Nezâretin başına, nâzır sıfatıyla önce kapu ağaları, daha sonra bâbü's-saâde ağaları getirilmiştir⁸. Padişahların, bazı devlet ricalinin ve bizzat dârü's-saâde ağalarının vakıfları bu nezâretin kontrolü altındaydı. Haremeyn divânına nâzır sıfatı ile katılan dârü's-sâade ağalığına bağlı olarak, vakıfların teftiş ve kontrol işlerini yürütmek maksadı ile, Evkâf-ı Haremeyn Müfettişliği, Evkâf-ı Haremeyn Muhasebeciliği, Evkâf-ı Haremeyn Mukataacılığı ve Dârü's-sâade Yazıcılığı adı altında dört daire bulunuyordu⁹.

Kanunî Sultan Süleyman zamanından itibaren gayr-i müslimlerden alınan cizyenin bir kısmı da "Sadakât-ı Cevâlî" adı altında Haremeyn'e tahsis edilen vakıf gelirleri arasında bulunuyordu¹⁰.

Yozgat ve kazâlarına ait elimizde bulunan vâkfiyelere göre; gelirinin bir kısmı Haremeyn'e tahsis edilen vakıf sayısı dokuzdur. Tamamı XVIII. ve XIX. yüzyıla ait olan bu vakfiyelerin vâkıfları, umumiyetle Çapanoğlu ailesi ve onlarla beraber bölgenin idaresinde görev almış kişilerdir.

⁵ İ.Hakkı Uzunçarşılı, *Mekke-i Mükerreme Emirleri*, Ankara.1972, s.7-14.

⁶ Pakalın, 1993, C.III, s.283.

⁷ Uzunçarşılı, 1972, s.35.

⁸ İbnü'l-Emin Mahmud Kemal-Hüseyin Hüsameddin, "Evkâf-Hûmâyûn Nezâreti'nin Kuruluş Tarihi ve Nâzırların Hâl Tercümeleri" Sad.Nazif Öztürk, *V.D. C. XV*(1982), s.92.

⁹ Yediyıldız, 1993, s.162.

¹⁰ Uzunçarşılı, 1972, s.15.

a) Çapanoğlu Mustafa Bey Vakfı

Mustafa Bey'in H.Muharrem 1195 (M.28 Aralık 1780) tarihli vâkfiyesine göre; mezkûr vâkıf gelirlerinden yılda 45 gurus Sürre-i Hûmâyûn Emirleri vasıtasıyla Ravza-ı Mutahhara hademesine gönderilecek ve Hz.Peygamber'in huzurunda vâkıf için şefa'at niyaz etmeleri karşılığında aralarında taksim edilecekti¹¹.

b) Cevherî Ali Efendî ve Kethüdâ Ahmed Ağa Vakfı

Vâkıfların H.9 Cemaziye'l-Evvel 1207 (M.23 Ocak 1792) tarihli vâkfiyelerine göre; mezkûr tarihte vakfettikleri gayr-ı menkuller ile paranın gelirlerinden her yıl 30 gurusu Medine-i Münevvereye gönderilecek, bu para şeyhü'l-ferraşın tarafından Ravza-ı Mutahhara hademelerine dağıtılacaktı¹².

c) Çapanoğlu Süleyman Bey Vakfı

Çapanoğlu Süleyman Bey b.Ahmed Paşa'nın H.23 Sefer 1208 tarihli vâkfiyesine göre; vâkıfın mezkûr vakfı gelirlerinden her yıl 30 gurusu Ravza-ı Mutahhara'ya gönderilecek ve bu para şeyhü'l-ferraşın tarafından Hz.Peygamber'in huzurunda vakıf için şefa'at niyaz etmeleri karşılığında mustehak olanlara dağıtılacaktı¹³.

ç) Kethüdâ Ahmed Ağa Vakfı

Çapanoğlu Süleyman Bey'in harem kethudalarından olan Hacı Ahmed Ağa b.Abdulmemnân'ın H.9 Rebi'ü'l-Evvel 1213 (M.21 Ağustos 1798) tarihli vâkfiyesine göre; vâkıfın mezkûr tarihte vakfettiği gayr-ı menkul gelirlerinden günlük ayrılan üç akça, vakfın mütevellisi tarafından Medine-i Münevvere'ye gönderilecek ve buradaki fukarâya dağıtılacaktı¹⁴.

¹¹ VGMA, Haremeyn 95742), s.91-96, Y.Ş.S.30, s.51-54.

¹² VGMA, Haremeyn 11(744, s.432-440.

¹³ VGMA, Küçük Sâdis 629, s.199-204, Y.Ş.S.30, s.92-96.

¹⁴ VGMA, Küçük Sâdis 629, s.520.

d) Kethüdâ Abdullah Ağa Vakfı

Süleyman Bey'in kethüdâlarından olan Abdullah Ağa b.Abbas Ağa'nın H.1 Muharrem 1216 (M.14 Mayıs 1801) tarihli vakfiyesine göre mezkûr vakfın gelirlerinden günlük iki akça olarak her yıl toplanan para, vakfın mütevellîleri tarafından Medine-i Münevvere'ye gönderilip, buradaki fakirlere dağıtılacaktı¹⁵.

e) Kethüdâ Musâ Ağa Vakfı

Süleyman Bey'in kethudâlarından Musa Ağa b.Hasan'ın H.13 Cemâziye'l-Ahir 1216 (M.21 Ekim 1801) tarihli vakfiyesine göre mezkûr vakfın gelirlerinden her yıl altı guruşu Medine-i Münevvere'ye gönderilecek ve burada yaşayan fakirlere dağıtılacaktı¹⁶.

f) Abdulfettâh Bey Vakfı

Çapanoğlu Süleyman Bey'in büyük oğlu olan Abdulfettâh Bey'in H.1 Zî'l-Kâde 1227 (M.6 Kasım 1812) tarihli vâkfiyesine göre vâkıfın mezkûr tarihte vakfettiği gayr-ı menkul gelirlerinden her yıl 30 guruşu vakfın mütevellîleri tarafından Medine-i Münevvere'ye gönderilip, Hz.Peygamber'in huzurunda vâkıf için şefaât dilemeleri karşılığında ihtiyaç sahiplerine dağıtılacaktı¹⁷.

g) Demircizâde İbrahim Ağa Vakfı

Yozgat'ın Köseoğlu mahallesinde sâkin Demircizâde Hacı İbrahim Ağa b.Hacı Halil Ağa'nın H.1 Şaban 1256 (M.28 Kasım 1840) tarihli vâkfiyesine göre vâkıfın mezkûr tarihte vakfettiği gayr-ı menkul gelirlerinden her yıl 100 guruşu Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti vasıtasıyla Medine-i Münevvere'ye gönderilip, şehrin civarında yaşayan fakir hanımlara dağıtılacaktı¹⁸.

h)Salih Efendi Vakfı

Yozgat eşrâfından ve Bidayet Mahkemesi a'zası Salih Efendi b.Hurşid Ağa'nın H.15 Rebi'ül-Evvel 1311 (M.26 Eylül 1893) tarihli vâkfiyesine göre

¹⁵ VGMA, Anadolu Başlar 1228 (580), s.61.

¹⁶ VGMA, Anadolu Başlar 1211(579), s.157.

¹⁷ VGMA, Küçük Sadis 630, s.951-953.

¹⁸ VGMA, Mücedded Anadolu 24(609), s.255.

vâkıfın mezkûr tarihte vakfettiği gayr-ı menkul gelirlerinden her yıl 200 guruğu Haremeyn'e gönderilecek ve bu para, Mekke-i Mûkerreme, Zemzem sahası ve Medine-i Mûnevvere'deki Yozgat Hac delilleri ile Harem-ı Nebevî'de kıraat vekili olan zatların her birine 50'şer guruğu olarak dağılıcaktı ¹⁹.

¹⁹ Y.Ş.S.8, s.96-98.

SONUÇ

Yozgat ve çevresinde vakıflara ait birinci elden kaynak niteliğindeki vakfiyelere ilk olarak XIV.yüzyılda tesadüf edilmektedir. Bu vakfiyeler XV.yüzyılda özellikle Dulkadir Beyliği hakimiyeti sırasında artmıştır. Ancak XVI. ve XVII.yüzyıllarda bölgede vakıf kurulduğunu gösteren bir vakfiyeye rastlanılmamıştır. Bu dönemde Yozgat ve çevresinde bir takım karışıklıklar ve göç yaşanmıştır. Bu sebeple bölge halkı iktisaden zayıf düşmüş ve bazı köyler de boşalmıştır. Söz konusu dönemde bölgede vakıf kurulamayışının bu sebepten kaynaklandığı ileri sürülebilir.

Yozgat'da vakıf yoluyla kurulmuş veya mevcut olanlarına vakıf tahsis edilmiş ilk müesseselerin umumiyetle zâviyeler olduğu dikkati çekmektedir. Bu durum zâviyelerin bulundukları bölgelerde iskânı kolaylaştırmaları, o yerlerin Türkleşmesi ve İslamlaşmasında etkili olmaları ve zâviyedârların çevredeki ahali üzerinde mühim bir nüfuza sahip olmaları sebebiyle idarecilerin zâviyedârları kendi taraflarına çekmek maksadıyla bu faaliyetleri kolaylaştırıcı maddi imkânlar sağlamaları ile ilgilidir. XVIII. yüzyıldan sonra ise bölgede vakıf yoluyla kurulmuş olan müesseselerin büyük çoğunluğunu câmi, mescid, mektep, medrese ve diğer hizmet kurumları meydana getirirken sadece iki tane tekkeye rastlanmaktadır. Bu dağılım ilk zamanlardaki şartların ortadan kalkmış olmasından ve XVIII.yüzyıldan sonra bölgedeki idareciler ile diğer hayır sahiplerinin daha ziyade eğitim-öğretim, ibadet ve hizmet müesseselerine yönelmelerinden kaynaklanmaktadır.

Yozgat ve çevresinde, inşa edilen yapılara (câmi, mescid, çeşme, köprü vb.) vakıf tahsis eden vâkıfların içtimaî durumları itibariyle de belli dönemlerde farklılık arzettikleri görülmektedir. XV.yüzyıldan XIX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar bölgede kurulmuş olan vakıfların vâkıfları umumiyetle idareci sınıf mensupları ile onların yakınları ve yardımcıları iken, XIX. yüzyılın ikinci

yarısından itibaren -Çapanoğlu ailesinin bölgenin idareciliğinden çekilmesinden sonra- bu işi daha ziyade idareci olmayan şahıslar üstlenmişlerdir. XVIII. yüzyıl ve XIX. yüzyılın ilk yarısında idareci sınıfa mensup olan vâkıflar ağırlıklı olarak Yozgat şehrinin imar ve inşasına yönelik vakıflar tesis ederlerken, bu sınıfa dahil olmayanlar daha ziyade bulundukları yerleşim birimlerinde câmi, mescid, mektep ve medrese yaptırma veya mevcut olanlara vakıf tahsis etme maksadına yönelmişlerdir.

Bu hayır müesseselerine tahsis edilen mevkûfât da yüzyıllara göre farklılık göstermektedir. XV.yüzyıldan XVIII.yüzyılın sonlarına kadar bölgede vakıf tesis eden idareciler daha ziyade tasarruflarında bulundurdıkları köy veya mezraaların malikâne gelirlerini vakfederlerken, XIX.yüzyılın başlarından itibaren hayır sahipleri umumiyetle bağ, bahçe, ev, dükkân, han, hamam, ticarethâne, değirmen ve para gibi kendi mülklerini vakfetmişlerdir.

Görülüyor ki vakıflar, başta iskânı kolaylaştırmak suretiyle bölgenin Türkleşmesi ve İslâmlaşmasında; yüzün üzerinde câmi-mescid, onlarca medrese-mektep, zâviye ve tekke yaptırarak kültürel hayatında; yüzlerce dükkân, birçok işhanı ve imâlâthâne inşa ettirerek ticaret hayatının gelişmesinde etkili olduğu gibi; 1890-1920 yılları arasında 686.180 guruşa ulaşan yüksek bir meblağdan ihtiyacı olanlara yıllık %12 ilâ %15 gibi fazla önemli olmayan bir farkla borç vererek bölgede hem tefeciliğin önlenmesinde, hem de iktisâdî hayatın dengelenmesinde ve vakıf müesseselerinde yüzlerce insanı istihdâm ederek işsizliğin önlenmesinde mühim bir rol oynamışlardır.

BİBLİYOGRAFYA

I ARŞİV VESİKALARI

A-VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ARŞİVİ (VGMA)

Vakıf Defterleri:

Mücedded Anadolu Defterleri nu*: 2/2 (586), 3/1 (587), 3/2 (588), 3/3 (589), 4 (590), 5(591), 6(592), 8(594), 9(595), 10(596), 11(597), 12(598), 13(599), 14(600), 15(601), 16(602), 17(603), 18(604), 19(605), 20(606), 21(607), 24(609), 26(611), 29(614)

Anadolu Başlar Defterleri nu: 1211 (579), 1228 (580), 1255 (581), 1267 (582).

Haremeyn Defterleri nu: 9 (742), 11 (744), 12 (745), 14 (747)

Küçük Evkaf Defterleri nu: 6 (629), 36 (630)

İlmuhaber Defterleri nu: 386

Hurûfat Defterleri nu: 1073, 1759

Mücedded Rumeli Defteri nu: 4 (990)

* Parantez içindeki numaralar defterlerin yeni numaralarını göstermektedir.

Hazine Defteri nu: 2190

B- MİLLİ KÜTÜPHANE ARŞİVİ

Yozgat Şer'iyye Sicilleri (Y.Ş.S) nu: 1,3,4,5,8,12,14,15,19, 23,30.

Boğazlayan Şer'iyye Sicili (B.Ş.S) nu:1

C- BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ (BOA)

Vakfiyeler Tasnifi II: Dosya nu: 15, sıra nu: 7,

Dosya nu: 15 sıra nu:18, Dosya nu: 20, sıra nu: 16,

***D-TAPU VE KADASTRO GENEL MÜDÜRLÜĞÜ KUYUD-I
KADİME ARŞİVİ (TKGMA)***

Tahrir Defterleri (TD)

TD 30 (Bozok)

TD 31 (Bozok)

II.ARAŞTIRMALAR VE İNCELEMELER

ACUN, Hakkı;

1981 “Yozgat ve Yöresi Türk Devri Yapıları”, *VD. C.XIII*, s.635-716.

AÇIKGÖZ, Birsen;

1991 *Yozgat İli Tarihçesi ve Kültür Eserleri*, G.Ü. Gazi Eğitim
Fakültesi, Tarih Bölümü Basılmamış Lisans Tezi. Ankara

AKDAG, Mustafa;

1971 *Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi C. 2*, Ankara.

AKGÜNDÜZ, Ahmed;

1988 *Şer'iyye Sicilleri*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, C.1, İstanbul.

AKYÜZ, Yahya;

1994 *Türk Eğitim Tarihi, (Başlangıçtan 1993'e)* İstanbul.

ASLANAPA, Oktay;

1973 *Türk Sanatı*, C.II, İstanbul.

ATEŞ, İbrahim;

1981 "Osmanlılar Zamanında Mekke ve Medine'ye Gönderilen Para ve Hediyeler", *VD. XIII*, Ankara.

BALTACI, Cahit;

1984 *XV-XVI. Asır Osmanlı Medreseleri*, İstanbul

BARKAN, Ömer Lütfi- AYVERDİ, E.Hakkı;

1970 *İstanbul Vakıfları, Tahrir Defteri, 953 (1546) Tarihli*, İstanbul

—, —;

- 1942 “Osmanlı İmp.da Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler, İstilâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler” *VD. C. II*, Ankara

—, —;

- 1940-41 “Türkiye’de İmparatorluk Devrinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri”, *İstanbul Üniv. İktisad Fak. Mecmuası*, C.I, s.1-2

BERKİ, A.Himmet;

- 1966 *Vakfa Dair Yazılan Eserler ile Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen Istilah ve Tabirler*, Ankara.

BİLGE, Mustafa;

- 1984 *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul.

BİLMEN, Ö. Nasuhi;

- 1952 *Hukuk-ı İslâmiyye ve Istilahât-ı Fıkhiyye Kamusu*, C.V, İstanbul.

CEMALEDDİN Muhammed, bin Salim bin Vâsıl;

- 1977 *Müferricü’l-Kürûb Fî-Ahbar-ı Benî Eyyûb*, Yayma Hazırlayanlar Dr.Haseneyn Muhammed Rebî’-Dr.Said Abdulfettâh Âşûr, C. V, Kahire.

ÇETİN, Osman;

1981 *Selçuklu Müesseseleri ve Anadolu'da İsâmiyetin Yayılışı*,
İstanbul.

DUYGU, Süleyman;

1953 *Yozgat Tarihi ve Çapanoğulları*, İstanbul.

ERGİN, A.Şakir;

1994 *Vakıflar ve Yozgat'ta Tarihi Vakıf Câmiler*, Ankara.

ERGİN, Osman;

1939 *Türk Maarif Tarihi*, C.1, İstanbul.

—, —;

1936 *Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı*, İstanbul.

GÖKBİLGİN, M.Tayyib;

1952 *XV-XVI Asırlarda Edirne ve Paşa Livası, Vakıflar- Mülkler*
Mukataalar, İstanbul.

GÖYÜNÇ, Nejat;

1969 *XVI.yüzyılda Mardin Sancağı*, Ankara.

GÜRBÜZ, Adnan;

1987 *1574 (982 H.) Tarihli Defter-i Evkâf-ı Rûm'a göre Amasya*
Kazası Vakıf Kayıtları, Ankara Üniversitesi Sos. Bil.Enst.
Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

—, —;

- 1993 *Toprak-Vakıf İlişkileri Çerçevesinde XVI. Yüzyılda Amasya Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.

HALAÇOĞLU, Yusuf;

- 1995 *XVI-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı*, Ankara.

İbnü'l-Emin Mahmud Kemal- Hüseyin Hüsameddin;

- 1982 “Evkâf-ı Hümâyûn Nezaretinin Kuruluş Tarihi ve Nâzırlarının Hâl Tercümeleri”, (Sadeleştiren, Nazif Öztürk) *VD. C. XV*, Ankara.

İNALCIK, Halil;

- 1954 *H. 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid*, Ankara.

- , —; “Osmanlı Metrolojisine Giriş¹”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 73, s. 21-51 , Ankara

İNAN, Abdülkadir;

- 1953 “Türkler’de Su Kültürü İle İlgili Gelenekler”, *Fuad Köprülü Armağanı*, s. 249-253, İstanbul.

KELEŞ, Hamza;

- 1990 *H.1334(M.1915) Tarihli Şer’iyye Siciline Göre Yozgat Vakıfları*, G.Ü. Sosyal Bilimler Enst., Basılmamış Y.Lisans Tezi. Ankara

KARA, Mustafa;

1989 “Tasavvuf” *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tar.*, C.XII,
İstanbul.

—, —;

1980 *Tekkeler ve Zâviyeler*, İstanbul.

KOÇ, Yumus;

1989 *XVI.Yüzyılda Bir Osmanlı Sancağının İskân ve Nüfus Yapısı*.
Ankara.

KODAMAN, Bayram;

1980 *Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi*, İstanbul.

KÖPRÜLÜ, Fuad;

1983 *İslâm ve Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları ve Vakıf*
Müessesesi, (Yayına Hazırlayan, Orhan F. Köprülü), İstanbul.

KÖYLERİMİZ

1982 İçişleri Bakanlığı Yayını, Ankara.

KUBAN, Doğan;

1968 “Anadolu Türk Şehri, Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziki
Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler”, *VD*, C.VII,
Ankara

MERT, Özcan;

1980 *XVIII ve XIX Yüzyıllarda Çapanoğulları*, Ankara.

OCAK, A.Yaşar;

1978 “Emirci Sultan ve Zaviyesi” *Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.9, s.129-209, İstanbul.

—, —;

1973 “Milli Mücadelede Çapanoğlu İsyanı”, *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, S.VII-X, s.150-180, Ankara.

—, —;

1978 “Zaviyeler”, *VD*, C. XII, Ankara.

ONGAN, Halit;

1958 *Ankara’nın 1 Numaralı Şer’iyye Sicili*, Ankara.

ÖNGE, Yılmaz;

1984 “Vakıf Müessesinde Su ve Önemi” *Birinci Vakıf Haftası Bildirileri*, Ankara.

PAKALIN, M.Zeki;

1993 *Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.I-II-III. İstanbul.

PEDERSON, Johs;

1993 “Mescid”, *İ.A.* C.VII, İstanbul.

SERTOĞLU, Mithat;

- 1981-82 “Osmanlı Devleti Zamanında Kurulan Vakıflarda Mektubiyet Meselesi ve Bunun Hukuki Durumu”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.12, İstanbul.

SON ON YILDA VAKIFLAR, 1980-1990;

- 1990 Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

SÜMER, Faruk;

- 1974 “Bozok Tarihine Dair Araştırmalar” *Cumhuriyetin 50.Yıldönümü Anma Kitabı*, s.309-383, Ankara

TAŞ, N.Fahri;

- 1987 *Milli Mücadele Döneminde Yozgat*, Ankara.

TURAN, Osman;

- 1980 *Selçuklu Tarihi ve Türk İslâm Medeniyeti*, İstanbul.

TÜRKİYE MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ VE BELEDİYELER;

- 1977 İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara.

UNAT, Faik Reşid;

- 1959 *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu*. Ankara

UZUNÇARŞILI, İ.Hakkı;

1974 “Çapanoğulları” *Belleten* C. XXXXX C.III, s.215-261 Ankara.

——, ——;

1972 *Mekke-i Mükerreme Emirleri*, ANKARA.

ÜLKEN, H.Ziya;

1971 “Türk Vakıf Sistemi ve Türk Şehirciliği” *VD. C. IX*, Ankara.

VAHAPOĞLU, M.Hidayet;

1990 *Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, Ankara.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin;

1993 “Vakıf” *İ.A. C.XIII. s.153*, İstanbul.

——, ——;

1980^(a) *İstitution du Vaqf Au XVIII.Siecle En Turquie, etüde Saciohistorique*. Ankara.

——, ——;

1985 *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Ankara.

——, ——;

1980^(b) “Vakıf Müessesesinin XVIII. Asır Kültür Üzerine Etkileri”
Türkiyenin Sosyal-Ekonomik Tarihi 1071-1920, Ankara.

—, —;

1982^(a) “Türk Vakıf Kurucularının Sosyal Tabakalaşmadaki Yeri, 1700-1800” *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, S. III, İstanbul.

—, —;

1982^(b) “Vakıf Müessesesinin XVIII. Asır Türk Toplumundaki Rolü” *İD. C. XV*, Ankara.

YİNANÇ, Refet;

1989 *Dulkadirli Beyliği*, Ankara.

—, —;

1984 “Kayseri ve Sivas Dârüş-şifalarının Vakıfları” *Belleten*, C.XLVII. Ankara.

YOZGAT İL YILLIĞI;

1973 Ankara

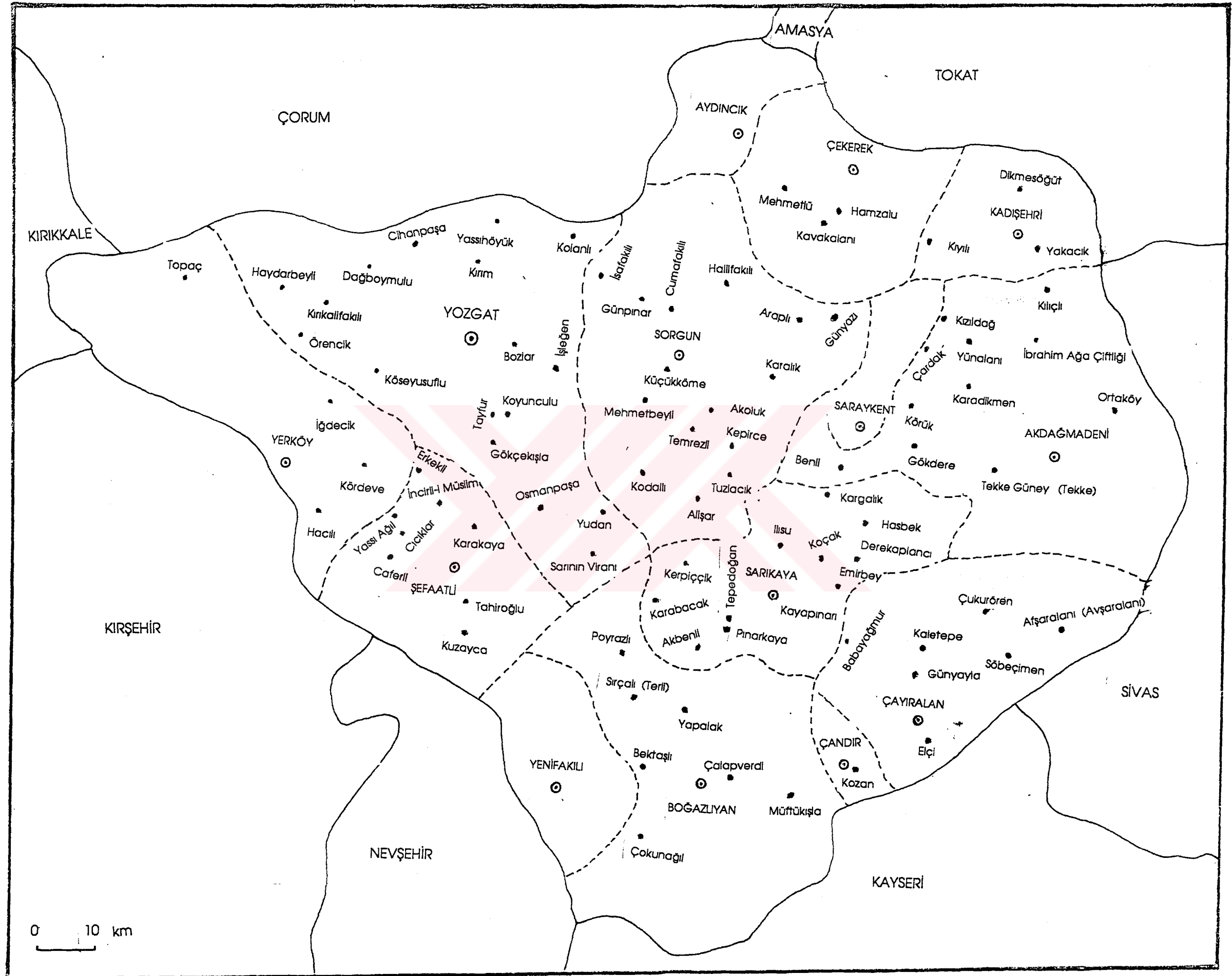
YURT ANSİKLOPEDİSİ;

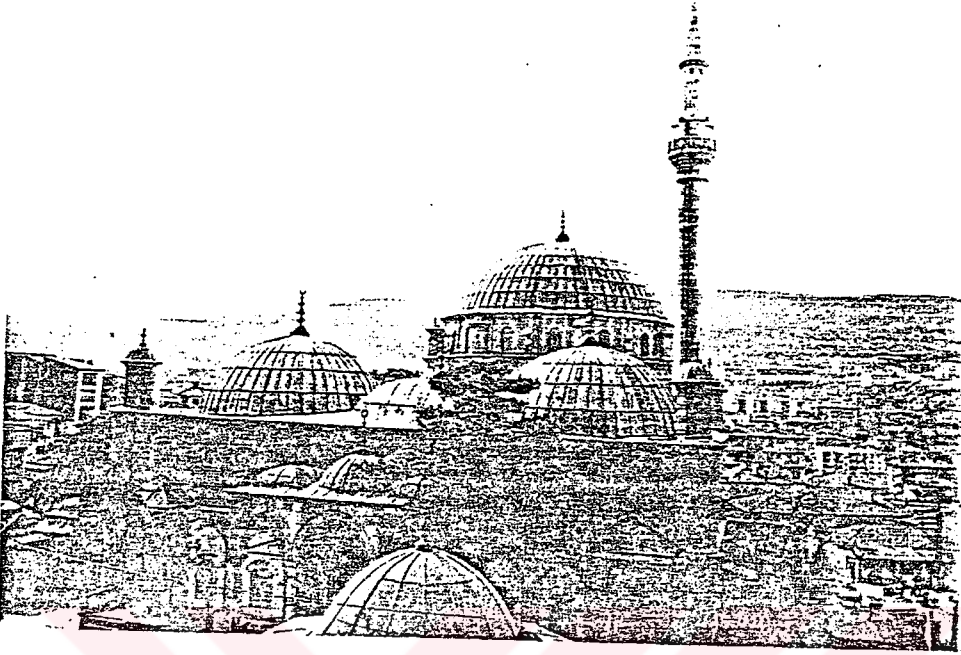
1984 Yozgat Maddesi, C.10, İstanbul.

ZAMBAUR, E.U;

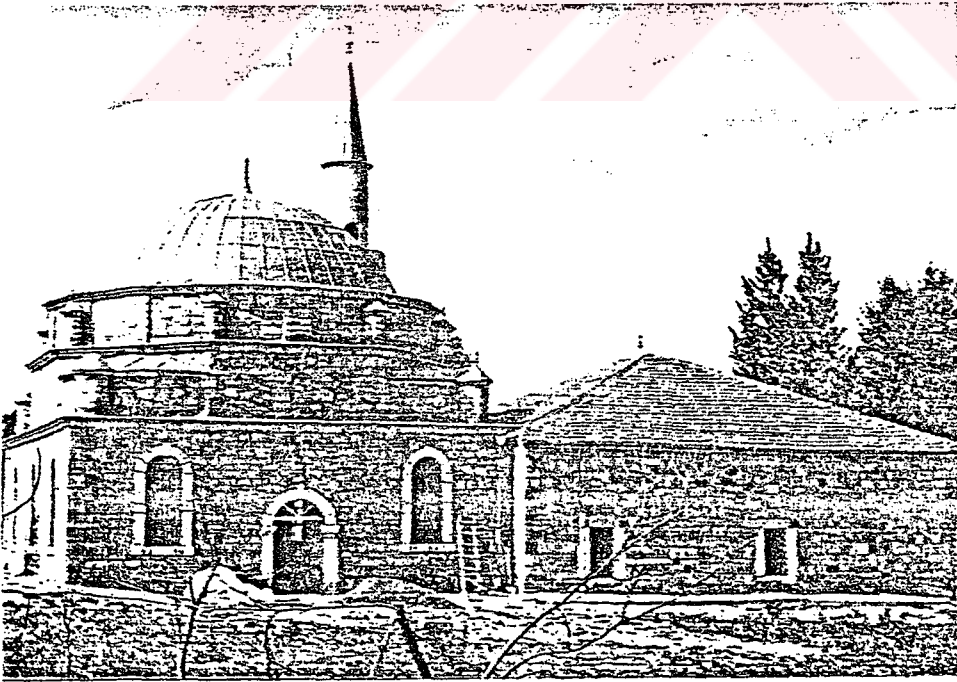
1993 “Dirhem” *İ.A C. III*, s.594-95. İstanbul.

Yozgat ve Çevresinde Vakıf Eser Bulunan Yerleşim Birimleri

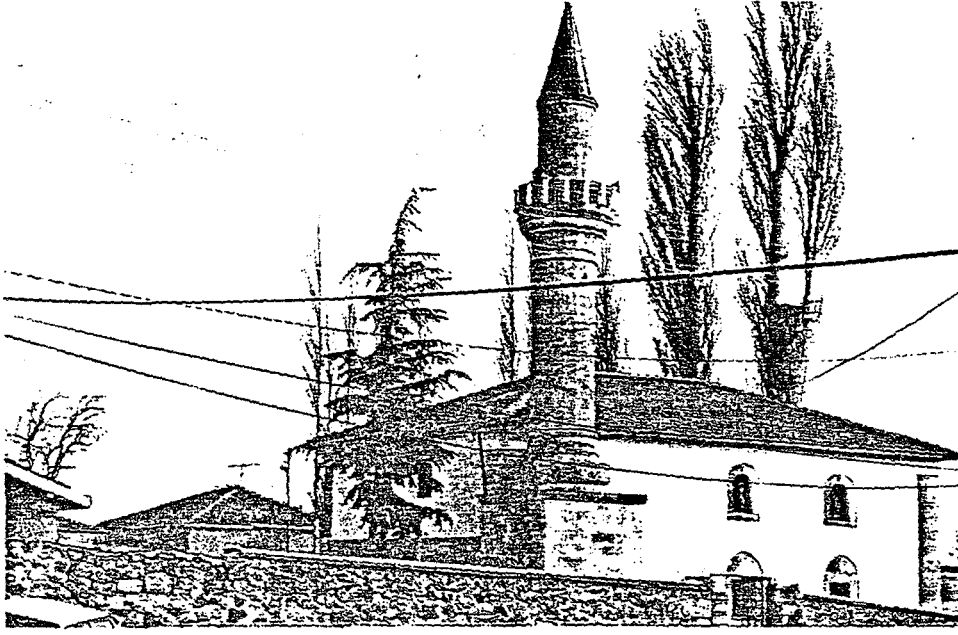

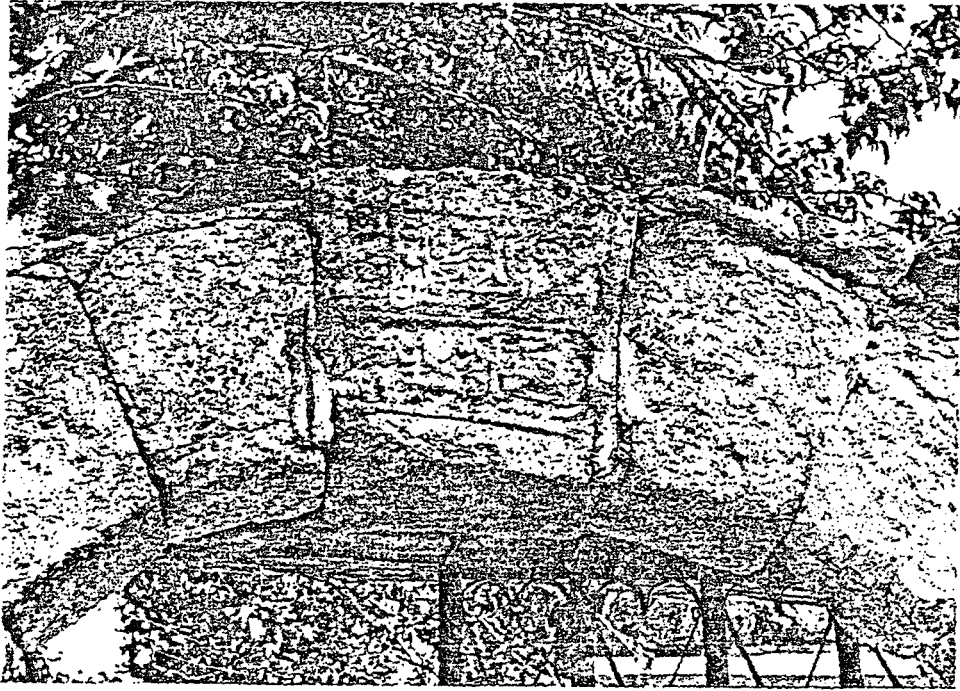
Yozgat Çapanoğlu Câmii

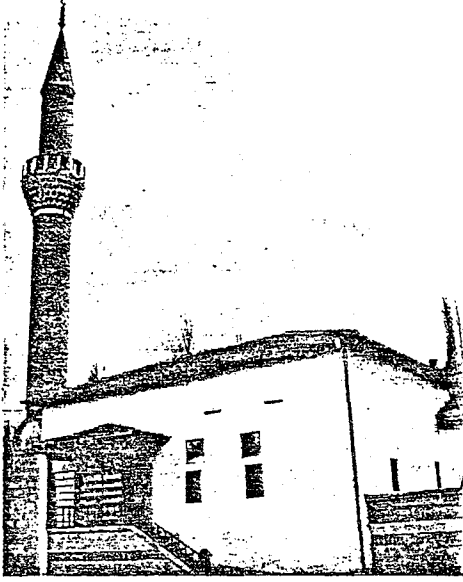
Osman Paşa Câmii

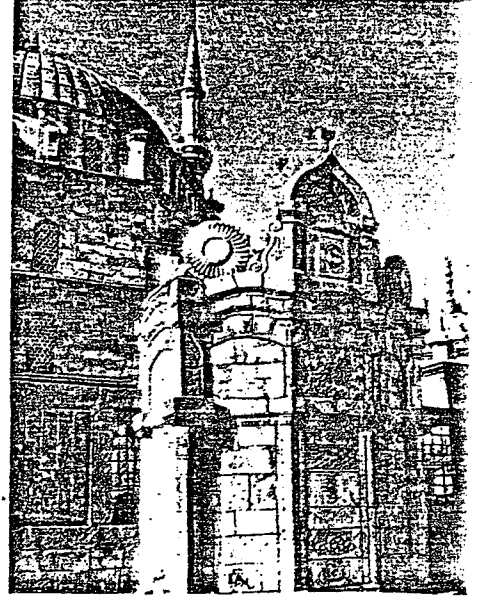
Köseyusuflu Köyü Camii

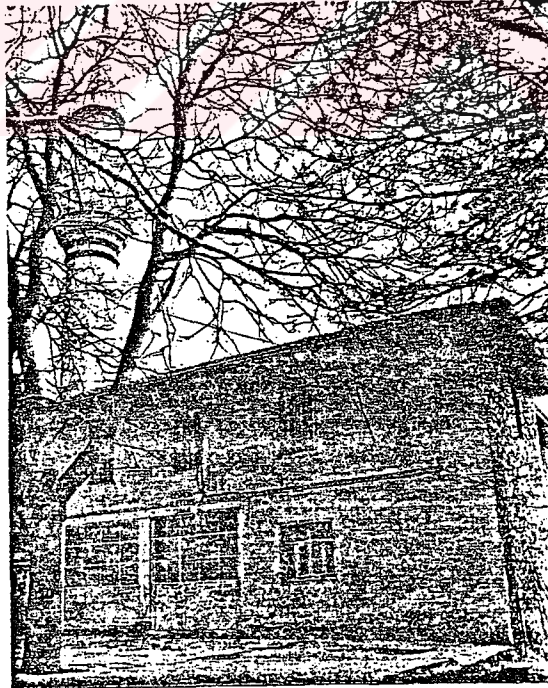
Köseyusuflu Köyü Camii ve Medresesi Aulu Giriş Kemerli Kapısı

Yozgat, Şeyh Hacı Ahmed Efendi Câmii

Yozgat, Çapanoğlu Câmii Şadırvanı

Yozgat, Cevherî Ali Efendi Câmii

